

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 19

21—25 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 maj fm.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Gustafson i Göteborg ang. skattebefrielse beträffande socker som användes för biodlingen	5
Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	10
Nybyggnad för biblioteksdepå	29
Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala	30
Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.	43
Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.	54
Ändring i den s. k. bagerilagen	65

Torsdagen den 21 maj em.

Ändring i den s. k. bagerilagen (Forts.)	73
Höjning av folkpensionsavgiften	81
Ändring i vägtrafikförordningen	83
Ökad användning av flis såsom bränsle	85
Markförvärv för armén	87
Markförvärv för marinen	89
Bidrag till folkbildningsåtgärder m. m.:	
Bidrag till studiecirkelverksamhet m. m.	91
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	97
Bidrag till folkbibliotek	99
Bidrag till föreläsungsverksamhet	100
Resekostnadsersättning åt föreläsare	100
Bidrag till studieförbund	101
Bidrag till verksamheten vid hemgårdar	101
Utbildning av ungdomsledare	102
Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer . .	104
Studiehjälpnämnden: Omkostnader	104
Statens biografbyrå: Omkostnader	105

	Sid.
Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.	106
Utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.	112
Komplettering av riksstaten, m. m.	116
Ändring i förordningen om automobils katt m. m.	121

Måndagen den 25 maj

Svar på fråga av herr Vigelsbo i anledning av den brandkatastrof som drabbat flygvapnet i Västerås.	130
Svar på interpellationer av:	
herr Larsson i Luttra ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad.	131
herr Hagberg i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt vatten i sjön Magelungen.	135
herr Braconier ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna.	140
herr Stiernstedt ang. införande av särskilt trafik kort för traktor. .	142
herr Berglund ang. upptagande av ett särskilt anslag för internordiska vägar.	146
herr Nilsson i Göingegården ang. läns skolnämndernas förslag till högstadieområden.	149

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 21 maj fm.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	10
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 109, ang. inrättande av en biblioteksdepå samt byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala.	29
— nr 110, ang. vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.	43
— nr 111, ang. statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.	54
— nr 112, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken.	65
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 46, om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen angående stämpelavgiften.	65
— nr 47, ang. överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m.	65
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 32, om en översyn av de administrativa reglerna för riksdagens verk.	65
— nr 33, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken beträffande överlåtande av beredskapsanläggning.	65

Torsdagen den 21 maj em.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. ändring i lagen om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.	73
---	----

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 36, om höjning av folkpensionsavgiften	81
— nr 37, om ändring i vägtrafikförordningen	83
— memorial nr 38, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen	85
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. ökad användning av flis såsom bränsle	85
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 113, ang. markförvärv för försvaret	87
— nr 114, ang. bidrag till folkbildningsåtgärder m. m.	90
— nr 115, rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.	106
— nr 116, ang. utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.	112
— nr 117, ang. statsbidrag för eldstäder för fliseldning	116
— nr 118, om utredning ang. viss komplettering av riksstaten, m. m.	116
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 45, om ändring i förordningen om automobils katt m. m.	121

Torsdagen den 21 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 14 in-
nevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. skattebefri-
else beträffande socker som användes
för biodlingen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr
statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kam-
marens tillstånd framställd interpellation
har herr Gustafson i Göteborg frå-
gat mig om jag är beredd att vidtaga
åtgärder för att befria biodlingen från
skattebelastningen för det socker som
användes inom näringen.

Enligt herr Gustafsons uppgifter i in-
terpellationen åtgår per bisamhälle 10
å 15 kg socker om året. Sockerskatten
— som är 20 öre per kilo — medför så-
lunda en årlig kostnadsökning av 2 å 3
kronor för varje bisamhälle.

Några säkra uppgifter om antalet bi-
samhällen och biodlare i vårt land
finns icke. Inom lantbruksstyrelsen har
gjorts vissa beräkningar härvidlag. En-
ligt dessa kan, med reservation för stor
felmarginal, antalet bisamhällen för när-
varande uppskattas till ca 120 000, för-
delade på omkring 25 000 biodlare.

Det rör sig alltså här om ett mycket
stort antal bisamhällen och biodlare.
Med hänsyn härtill skulle ett system med
skattebefrielse eller restitution av soc-
kerskatt fordra en administrativ appa-
rat som icke kan anses stå i rimlig pro-
portion till den kostnadsminskning per
bisamhälle som därigenom skulle vin-
nas.

Det kan tilläggas att ett kilo honung,
som för närvarande kostar ca 6 kronor

60 öre i detaljhandeln, belastas av soc-
kerskatten med endast 15 å 20 öre. Jag
vill i sammanhanget också erinra om
att tullen på honung i den nya tull-
taxan bestämts med beaktande av soc-
kerskattens fördyrande inverkan på den
inhemska produktionen.

Med hänvisning till det nu anförda
är jag, herr talman, icke beredd att vid-
taga några åtgärder i det av herr Gus-
tufson angivna hänseendet och anser
mig härmed ha besvarat interpellatio-
nen.

Härefter anförde:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det hör ju till gammal
god tradition, att man tackar ett stats-
råd för svaret på en interpellation, och
jag vill inte bryta mot denna tradition,
även om jag måste erkänna, att jag
trots ivrigt letande i det mycket kort-
huggna interpellationssvaret haft myc-
ket svårt att finna något som helst att
vara tacksam för. Man får ett intryck
av att finansministern velat bagatelli-
sera den belastning sockerskatten utgör
för biodlarna. Eftersom det bara går å
10 å 15 kg socker per bisamhälle och
år och eftersom det finns många biod-
lare, som bara har några få bisamhäl-
len, tycks finansministern mena, att
man inte behöver ta någon hänsyn till
de framställningar som gjorts om skat-
terestitution.

När bevillningsutskottet behandlade
frågan om sockerskatten, tog det inte
alls så lätt på detta spörsmål. Som jag
nämnt i min interpellation, gjorde be-
villningsutskottet ett uttalande om möj-
ligheterna att ge viss produktion lätt-
nad i beskattningen. Detta uttalande, som
godkändes av riksdagen, avsåg att öpp-
na en väg till lättnader för biodlingen,
om detta skulle visa sig påkallat. I riks-

Svar på interpellation ang. skattebefrielse beträffande socker som användes för biodlingen

dagsdebatten om punktskatterna vädjades i flera anföranden till regeringen att ta hänsyn till biodlingens svårigheter.

Det korthuggna och negativa svaret av finansministern kan ge intryck av att finansministern ställer sig kallsinnig till biodlingens svårigheter över huvud taget. Jag tror, att så inte är fallet, ty vi är väl i alla fall överens om biodlingens stora betydelse i vårt land. Det är sant att honungsproduktionen bara motsvarar ett värde av ca 10 miljoner kronor om året, men om någon menar, att man skulle kunna importera denna kvantitet för den händelse biodlingens svårigheter skulle bli alltför stora, har man förbisett det faktum, att biodlingens största betydelse ligger på ett helt annat område, nämligen på pollinationens.

1945 års biodlingsutredning angav, att 50 procent av hela vår skörd av frukt och bär samt 75 procent av hela vår fröskörd var helt beroende av binas pollinering. Det innebär att man kommer upp i siffror som är avsevärt mer än tio gånger så stora som de som angivits för honungsproduktionen. På detta område är bina helt enkelt oersättliga.

Den jordbruksminister, som hade att ta ställning till biodlingsutredningens betänkande, hette Gunnar Sträng. Jag tycker nog att finansminister Sträng har anledning att ta hänsyn till vad jordbruksminister Sträng uttalade i propositionen nr 28 till 1950 års riksdag. Där säger jordbruksminister Sträng ordagrant följande: »Vad i betänkandet anföres angående biodlingens betydelse giver enligt min mening klart vid handen att det, framför allt ur jordbrukets och trädgårdsnäringsens synpunkt, är av stor vikt att biodlingen bibehålles och vinner ökad utbredning.»

Vad har hänt sedan dess? Jag har i min hand det sista numret av Biodlarförbundets mycket välredigerade tid-

skrift, Bitidningen, där man under rubriken »Katastrofhot för frö- och fruktodlingen» har en artikel enligt vilken antalet bisamhällen i Malmöhus län enligt förbundets statistik just sedan 1950, alltså på åtta år, nedgått med 60 procent. Man har nu bara 40 procent av det antal bisamhällen, som fanns för åtta år sedan, just vid den tidpunkt då statsrådet Sträng ansåg att biodlingen ur jordbrukets och trädgårdsnäringsens synpunkt behövde ytterligare utbredas. Att detta inte bara gäller i Malmöhus län visas av att under den senaste tioårsperioden antalet bisamhällen i hela landet nedgått med cirka 50 procent.

Har då binas betydelse minskat under denna tid? Nej, man har ju tvärtom kommit till ökad insikt om biodlingens stora betydelse och det oersättliga arbete som bina gör för framför allt frukt- och fröodlingen. Och vad är anledningen till denna stora minskning? Anledningen är helt enkelt att kostnaderna för biodling drivits i höjden och att honungspriset inte alls har kunnat följa med kostnadsutvecklingen.

Nu vet jag givetvis att statsrådet kan säga att man inte kan lösa dessa problem bara genom att restituera sockerskatten, och det håller jag fullkomligt med om. Det är klart att helt andra åtgärder behövs för att verkligen lösa problemet. Men vad jag framhöll i min interpellation var, att om en oersättlig näringsgren kämpar med svårigheter, som är så stora att man tydligt märker att dess verksamhet kraftigt minskar, finns det ingen anledning för statsmakterna att lägga ytterligare svårigheter i vägen. Man bör alltså inte lägga sten på börda.

Nu säger finansministern att detta är omöjligt, att det blir för mycket administrativt plock. Men det har dock varit möjligt i Holland och Västtyskland att ordna så att biodlarna får det socker, som är nödvändigt för deras odling, utan att behöva betala skatt,

Svar på interpellation ang. skattebefrielse beträffande socker som användes för biodlingen

och vad som är möjligt i dessa länder kan givetvis inte vara helt tekniskt omöjligt i Sverige.

Det finns en utväg som jag tycker finansministern borde pröva, om nu finansministern skulle anse att individuell restitution är omöjlig. Jag avser den kollektiva restitution, som man tillämpar när det gäller bensinskatten för fisket och trädgårdsnäringsen. Om de ungefär 300 000 kronor, som man räknar med att biodlarna betalar i sockerskatt, skulle kunna avsättas till en fond för forskningsarbete och för annat arbete, som just gagnar biodlingen, så skulle detta innebära lättnader för de enskilda biodlarna. Dels kunde de få vissa minskade kostnader, dels kunde produktionen ökas.

Jag vill inte vidga debatten, men jag vet att den kommitté för biforskning, som nu arbetar, kommer med många förslag, som skulle kunna vara till hjälp i detta sammanhang.

Till sist vill jag säga, att den 27 november 1958 inlämnades en framställning gemensamt från Sveriges fröodlarförbund och Sveriges biodlares riksförbund i denna fråga. Såvitt jag vet har de ännu inte fått något svar. Jag skulle vilja vädja till finansministern att han, innan han svarar Fröodlarförbundet och Biodlarförbundet, på nytt ville undersöka denna sak och pröva om det inte i alla fall finns vägar att hindra att biodlingen ytterligare belastas, då den redan befinner sig i ett synnerligen svårt läge.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det var knappast min avsikt att ta upp en stor debatt om biodlingen, men jag tyckte nog, att den värderade interpellanten lade ner så mycken energi i sitt anförande, att det faktiskt tarvar en ytterligare kommentar från min sida.

Alldeles uppenbart har biodlingen sin stora betydelse, om man ser den ur växtodlingens synpunkt. Jag har också fattat saken på det sättet, att det just var framställningen från Fröodlarförbundet och Biodlarförbundet, som var anledningen till att herr Gustafson i Göteborg ställde sin interpellation.

Jag har emellertid en ganska bestämd uppfattning om att sockerskatten på 20 öre per kilo inte har någon som helst betydelse, om man skall tala om behovet av en biodling med hänsyn till växtodlingen. Den har inte heller någon nämnvärd betydelse, om man ser på biodlingen såsom affärsverksamhet.

Jag anser emellertid påkallat med en mera nyanserad bedömning av frågan. Jag skall därför citera några uttalanden ifrån en annan förening, som arbetar med honungsproduktion och som kallar sig för Sveriges biodlares producentförening, eller korteligen sagt Producentföreningen. Den har när herr Gustafson ställde sin interpellation, oombedd till finansdepartementet levererat ett utlåtande, som jag tycker innehåller ganska värdefulla synpunkter, om man skall se litet mera nyanserat på frågan.

Man säger att man självfallet inte har någonting emot att bli befriad från sockerskatten, men man stannar inte vid det utan tillåter sig också att säga, att frågan om den svenska biodlingen varken står eller faller med sockerskatten och att vår biodling i dag är på stark frammarsch. Man säger vidare att innan Producentföreningen startade för fem år sedan tillgick biodlarnas försäljning i stort sett så, att Sveriges biodlares riksförbund sålde glasburkar och etiketter till medlemmarna, och sedan tappade varje biodlare själv honungen i burkarna och påsatte de inköpta etiketterna. Försäljningen tillgick så att varje biodlare fick besöka någon handlande och prångla ut sin skörd, och genom att skördarna i stort sett blev

Svar på interpellation ang. skattebefrielse beträffande socker som användes för biodlingen

färdiga samtidigt blev självfallet utbuden koncentrerade till en mycket kort tidsperiod med dåliga priser som följd.

Vidare sägs, rätt polemiskt mot herr Gustafson, att när man från Riksförbundets sida och även i herr Gustafsons interpellation talar om tillbakagång för biodlingen, så är det riktigt om man tar hänsyn endast till Riksförbundets medlemmar och dessas antal bisamhäl-len. Men i dag tillhör 75 procent av alla de större biodlarna denna nya organisation, Producentföreningen. De ingår icke i Riksförbundets statistik, vilken statistik för övrigt i alla tider i stor utsträckning har varit, som Producentföreningen betraktar det, hemmagjord.

Föreningen förklarar vidare hur dess organisation arbetar, och det är rätt intressant att se. Det gamla priset, som när den startade höll sig på ett par, tre kronor per kilogram, är nu väsentligt mycket bättre. Man kunde genom att arbeta i modern industriell omfattning exportera överskottet och sanera marknaden. Man fick till och med på exporten ut avsevärt högre pris än vad det inhemska tidigare var. Numera betalar denna förening sina medlemmar 4 kronor per kilogram i lös vikt. I stället för att som förbundet skicka ut glasemballage och etiketter i små poster till varje enskild odlare, vilket måste vara mycket fördyrande och medför administrativt besvär, tar föreningen in sin honung från storodlarna — 75 procent av dessa finns i medlemsrullorna — i lös vikt i mjölkflaskor på 75 kilogram. Honungen paketeras och etiketteras sedan rent industriellt. Föreningen rationaliserar alltså driften till biodlingens fromma. Den tillåter sig säga: »Denna höjning av sockret genom sockerskatten har vi kompenserat oss för genom att vi gör gemensamma inköp av socker hos grossisterna eller K. F. Vi betalar ett pris av kr. 1,15 per kg.» Under 1958 har Riksförbundet höjt sin

förtjänst på glasburkar till ca 10 öre per burk och priset per etikett från 4,5 öre till 10 öre per st.

Enligt denna biodlarorganisations uppfattning är den stegring av priset på burk och etikett, som Riksförbundet år 1958 företog, betydligt mera betungande för biodlarna än sockerskatten, som riksdagen accepterade på regeringens förslag.

Man slår vidare fast, att man betraktar en kontroll av återbetalningen av sockerskatten som i praktiken ogörlig utan mycket stora kostnader. Sedan sammanfattar denna organisation av biodlare sina slutsatser i vad jag skulle vilja kalla en programförklaring, som det enligt min mening ligger mycket mera vett i än i herr Gustafsons i Göteborg yrkande på att slopa sockerskatten. Föreningen framhåller, att vårt lands biodling icke är på tillbakagång, utan befinner sig på god frammarsch. att biodling i Sverige är lönande sedan en modern försäljningsorganisation skapats, att denna försäljningsorganisation genom gemensamma sockerinköp neutraliserat sockerskatten och att kontrollen vid eventuell återbetalning av sockerskatten blir orimligt dyr om den skall ha något värde. Skulle statsmakterna önska gå in för sådant system vore det orimligt att överlåta sådan kontroll till den s. k. ideella biodlarorganisationen, som bestode mest av hobbymedlemmar.

Naturligtvis kan det ligga en viss konkurrentantagonism i det sista uttrycket.

Föreningen slutar med orden: »Även om sockerskatten givetvis betyder en del för ekonomin anser vi att statsmakterna kan hjälpa biodlingen bättre genom ökat anslag till forskning, företrädesvis i praktisk biodling, samt genom lån till byggandet av moderna tappstationer.»

Detta är ett program som — om jag ser bort ifrån den formulering som jag

Svar på interpellation ang. skattebefrielse beträffande socker som användes för biodlingen

tillåt mig beteckna som ett uttryck för antagonism mellan organisationerna — är ett radikalt och riktigt grepp på odlingens problem. Jag blev ganska tilltalad när jag läste det, därför att det visar att man ser mot framtiden och försöker lägga upp verksamheten på ett ekonomiskt riktigt och motiverat sätt. Det är den väsentliga frågan. Den lilla filning, avhyvling och sandpappning i utkanten, som herr Gustafson excellerar i när han talar om sockerskatten, har ingenting med biodlingens vara eller icke vara att göra.

Personligen ser jag biodlingen just som en för växtodlingen viktig näring, på samma sätt i dag som när jag var jordbruksminister. Det har jag ett behov av att deklarerar i detta sammanhang.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Finansministern sade, att han inte hade för avsikt att dra upp någon stor debatt, men sedan kommer han med ett anförande, som tar upp hela frågan om biodlingens försäljningsorganisation o. s. v., och det på ett sätt som jag måste beteckna som synnerligen anmärkningsvärt.

Finansministern påstår, att jag excellerar i vissa framställningar, som om detta vore något som jag hittat på alldeles själv. När vi i bevillningsutskottet diskuterade frågan om sockerskatten var vi överens om att dess inverkan på biodlingen borde allvarligt prövas, men det var alltså enligt finansministern helt omotiverat. I såväl första som andra kammaren stod det upp talare från olika partier och vädjade till regeringen att ta hänsyn till denna sak, men det skulle alltså också vara helt omotiverat. Sedan gör Sveriges biodlarnas riksförbund och Sveriges fröodlarnas förbund en gemensam framställning i saken, och då verkar det som om finansministern skulle anse detta helt omotiverat och nästan löjligt.

Så läser finansministern här upp en skrift, som en liten konkurrentorganisation till det stora riksförbundet oombedd har lagt fram och som innehåller en skarp polemik mot Riksförbundet och en stor reklam för den egna organisationen. Detta läser Sveriges finansminister upp i Sveriges riksdag!

Enligt finansministerns egen uppgift finns det 25 000 biodlare här i landet. Biodlarnas riksförbund har över 17 000 medlemmar, och man torde därför inte kunna negligera denna organisation.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare fortsätta denna debatt. Jag tror att vi i andra och mer lämpliga sammanhang får anledning återkomma till saken. Men jag tillåter mig på nytt vädja till finansministern att ta framställningen under omprövning och inte bara lita till skrifter, som kommer från en organisation som är konkurrent till den som gjort framställningen, utan att han låter frågan bli föremål för en verklig undersökning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag vill bara korrigera herr Gustafson i Göteborg på en punkt. Han säger att här kommer finansministern och påstår att detta med sockerskatten är någonting som herr Gustafson hittat på själv. Men herr Gustafson har ju bakom sig, påpekar han, både Biodlarnas riksförbund och Fröodlarnas förbundet.

Om herr Gustafson hade lyssnat på mitt inlägg, skulle han ha funnit att jag klart och tydligt sade att jag trodde att herr Gustafsons interpellation hade inspirerats av den framställning som gjorts av fröodlarnas och biodlarnas riksförbund. Jag har inte någon sådan överdriven uppfattning om herr Gustafsons konstruktiva förmåga, att jag utan vidare skulle vilja göra gällande att herr Gustafson ensam har hittat på det här. Jag underströk ju också att så

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

inte var fallet, och då skall inte herr Gustafson slå in öppna dörrar i sin polemik.

Huruvida jag sedan gjort reklam för den ena eller andra organisationen, överlåter jag åt kammaren att bedöma. Jag har bara velat ge en mera nyanserad bild av det hela, och då bör även den organisation, som kanske inte har så många medlemmar men som i sina medlemsrullor kan inräkna de större honungsproducenterna, ha möjlighet att få sina synpunkter beaktade.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogs herr *Berglunds* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående upptagande av ett särskilt anslag för internordiska vägar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4**Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 167 i första kammaren av herrar *Birke* och *Sveningsson* samt nr 218 i andra kammaren av herr *Edlund*,

dels ock de likalydande motionerna nr 319 i första kammaren av herr *Sundelin* och nr 391 i andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.*

I motionerna I: 167 och II: 218 hade hemställts, att riksdagen måtte antaga

genom motionerna framlagda förslag till

1) Lag angående ändrad lydelse av lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

2) Lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

3) Förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

I motionerna I: 319 och II: 391 hade hemställts,

»1. att riksdagen måtte för sin del besluta att med giltighet fr. o. m. den 1 juli 1959

a) statsbidraget till grundsjukpenning samt till läkarvård och tandvård bestämmas till 40 procent av kostnaderna,

b) det särskilda statsbidraget till läkemedelsersättning slopas och

c) karensbeloppet för prisnedsatta läkemedel bestämmas till fem kronor, samt

2. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext».

Om motionernas huvudsakliga innehåll anförde utskottet bland annat:

I motionerna I: 167 och II: 218 föreslås att karenstiden i fråga om sjukpenningförsäkringen skall förlängas från tre till sju dagar. Samtidigt föreslås att samordningen mellan yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen skall brytas såtillvida, att de yrkesskadeförsäkrade skall — där sannolika skäl föreligger för att det är fråga om yrkesskada — vara berättigade till sjukpenning fr. o. m. dagen för insjuknandet (skadefallet eller skadefallets yppande), därest sjukdomen varar mer än tre dagar (tre dagars relativ karens). I de fall där sjukpenning skulle komma att utbetalas på grund av att man felaktigt antagit att det varit fråga om yrkesskada, skulle det i princip inte komma i fråga

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

att återkräva vad som utbetalts för mycket.

I ovannämnda motioner samt i motionerna I: 319 och II: 391 har yrkats, att karensbeloppet i fråga om läkemedelsrabatteringen måtte höjas från tre till fem kronor.

Vidare har i motionerna yrkats vissa sänkningar i det statliga sjukhjälpbidraget till sjukförsäkringen; i motionerna I: 167 och II: 218 föreslås att bidraget till grundsjukpenning och grundhempning sänkes från nuvarande 50 % till 30 %, i motionerna I: 319 och II: 391 yrkas att bidraget till grundsjukpenning samt till läkarvård och tandvård nedsättes från 50 till 40 %. I de förstnämnda båda motionerna yrkas därjämte, att statsbidraget i form av medlemsbidrag borttages.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner,

- 1) I: 167 och II: 218; samt
- 2) I: 319 och II: 391,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Sunne, Mannerskantz, Eric Carlsson, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström*, herr *Carlsson* i Bakeröd och fru *Sandström*, vilka beträffande 41 § lagen om allmän sjukförsäkring ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

- 1) I: 167 och II: 218; samt
- 2) I: 319 och II: 391,

måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till lag angående ändrad lydelse av 41 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring;

II. av herrar *Sunne, Mannerskantz, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* och fru *Sandström*, vilka beträffande förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkeme-

del ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

- 1) I: 167 och II: 218; samt
- 2) I: 319 och II: 391,

måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

III. av herrar *Sunne, Mannerskantz, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* och fru *Sandström*, vilka beträffande 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 167 och II: 218 måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring;

IV. av herr *Mannarskantz* och fröken *Wetterström*, vilka beträffande 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 167 och II: 218 måtte för sin del antaga i reservationen intagna 1) Förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; och 2) Förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JACOBSSON** i Tobo (fp):

Herr talman! Till andra lagutskottets föreliggande utlåtande finns fogade några reservationer med förslag om ändring i sjukförsäkringslagen i syfte att åstadkomma vissa besparingar i fråga om statens utgifter för sjukförsäkringen. I några motioner vid riksdagens början har påyrkats besparingar på detta område. Reservanterna hemstäl-

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

ler nu, för det första, att statsbidraget till grundsjukpenning samt till läkarvård och tandläkarvård skall sänkas från nuvarande 50 till 35 procent, något som skulle innebära en besparing på cirka 44 miljoner kronor, samt för det andra att det företas en höjning av karensbeloppet till 5 kronor från nuvarande 3 kronor då det gäller utgiften för läkemedel. Merutgiften enligt detta förslag skulle för de försäkrade röra sig om ungefär 1 krona per inköpt läkemedel. Den totala besparingen kan beräknas till cirka 6,5 miljoner kronor. För det tredje hemställer reservanterna om borttagande av medlemsbidraget, något som skulle medföra en besparing på knappt 25 miljoner kronor.

Det framhålls i reservationen I att alltsedan sjukförsäkringsreformens ikraftträdande den 1 januari 1955 har sjukkassornas verksamhet lämnat överskott. Det understrykes vidare att rådande statsfinansiella läge gör det nödvändigt att statens utgifter nedbringas i samtliga fall där detta kan ske utan att angelägna behov eftersättes. Med hänsyn till det överskott, som sjukkassorna sålunda redovisar, bör en måttlig sänkning av statsbidraget kunna göras utan att nu utgående sjukkasseavgifter behöver höjas annat än i något enstaka fall. Detta gäller statsbidraget till grundsjukpenning m. m.

Vad beträffar frågan om en höjning av karensbeloppet må framhållas att en höjning från nuvarande 3 kronor till föreslagna 5 kronor inte innebär något annat än en sådan justering med hänsyn till penningvärdeförsämringen, att beloppet återställes till sitt värde då reformen genomfördes.

Då det slutligen gäller borttagande av medlemsbidraget, vilket skulle innebära en besparing på ungefär 25 miljoner kronor, kan i huvudsak samma skäl åberopas som i fråga om minskningen av bidraget till grundsjukpenning, nämligen att kassorna själva bör kunna bestrida sina administrationskostnader.

Med vad jag här sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer nr I, II och III, som är fogade till utskottsutlåtandet. Då det gäller reservation IV yrkar jag bifall till utskottets hemställan med hänvisning till att jag inte kan vara med om den förändring av lagstiftningen, som i denna reservation föreslås och som skulle innebära ett upphävande av den nuvarande samordningen mellan sjuk- och yrkeskadeförsäkringen.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Som medreservant under reservationerna nr I, II och III, vilka gäller respektive sänkning av statsbidraget till grundsjukpenningen, höjning av karensbeloppet vid läkemedelsrabatteringar och borttagande av medlemsbidraget, kan jag helt instämma i vad herr Jacobsson i Tobo anfört och yrkar i likhet med honom bifall till reservationerna.

Herr Mannerskantz och jag har emellertid i en egen reservation, nr IV, i enlighet med den ståndpunkt vi tidigare intagit och med den högermotion som utskottet behandlat, yrkat att karens-tiden för sjukförsäkringen skall förlängas från tre till sju dagar men att karenstiden för yrkesskadeförsäkringen skall borttagas. När principbeslutet om sjukkasereformens genomförande fattades år 1947, ansåg man att en person skulle kunna klara sig tre dagar utan sjukkassehjälp. Sedan dess har den allmänna inkomststegringen medfört ändrade förhållanden, och i dagens situation bör det vara möjligt för en person att med någorlunda förtänksamhet och planering kunna reda sig utan hjälp sju dagar. Det är ju vid de långvariga sjukdomsfallen som ersättning blir särskilt behövlig.

I reservation nr I har vi i likhet med representanterna för centerpartiet och folkpartiet ansett, att statsbidraget skulle kunna sänkas från 50 till 35 pro-

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

cent utan att de nu utgående sjukkasseavgifterna skulle behöva höjas, vilket kan ske därigenom att man, som herr Jacobsson framhållit, utnyttjar de stora fondavsättningar som sker varje år. Det kan inte vara rimligt, att fonderna oavbrutet skall öka, även om ökningen har avtagit något de senaste åren. Det förhållandet, att avsättningarna ändå har minskat, är emellertid anledningen till att vi reservanter inte känner oss fullt säkra på att fondmedlen blir tillräckliga för att garantera oförändrade avgifter. Vi anser att man med den förlängning av karenstiden som vi förordar har större garanti för att avgifterna inte kommer att behöva höjas utan i stället skulle kunna sänkas. Sjuk-kassornas utgifter måste ju under alla förhållanden bli lägre i och med att karenstiden förlänges.

Att karenstiden för yrkesskadeförsäkringen skall försvinna måste enligt vår uppfattning vara det riktiga ur den försäkrades synpunkt, eftersom en yrkesskada är av helt annan karaktär än en sjukdom. Det måste vara en civilrättslig skyldighet för arbetsgivaren att klara detta med sina avgifter, och arbetsgivaravgifterna räcker också till för att täcka utgifterna, även om den förändring vi förordar genomföres. Det är visserligen riktigt som invänts att den nu existerande samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringen erbjuder administrativa fördelar, men de olägenheter som eventuellt skulle kunna uppkomma bör inte överdrivas, när man tänker på den rättvisa vårt förslag skulle innebära för den yrkesskadade.

Enligt vår reservation skulle återbetalning för de sju första dagarna inte komma i fråga, även om ett visst antal av de ersättningar som utbetalats för en förmodad yrkesskada senare skulle visa sig vara att betrakta som ersättningar för vanliga sjukdomsfall. Vi håller för troligt, att även om det skulle komma att röra sig om ett relativt stort antal

fall kan det ändå i procent räknat inte uppgå till så nämnvärda belopp, att sjuk-kassornas ekonomiska utfall skulle förryckas.

Herr talman! Vi anser att dessa liksom våra andra besparingsförslag i dagens situation är en nödvändig åtgärd, och jag ber därför att få yrka bifall till den vid utskottet fogade reservationen nr IV.

Herr CARLSSON i Bakeröd (cp):

Herr talman! Vid utskottsbehandlingen av detta ärende har jag anslutit mig till reservation nr I av herr Sunne med flera angående minskning av statsbidraget till grundsjukpenningen. En av anledningarna till mitt ståndpunktstagande är de förhandlingar som förts på borgerligt håll angående möjligheterna till besparingsåtgärder, som är inte bara önskvärda utan nödvändiga i dagens situation. Det statsfinansiella läget behöver jag inte påminna om. Vi får ständigt höra talas därom, och utvecklingen framöver kommer säkert att sörja för att svårigheterna på detta område inte faller oss ur minnet. Man måste försöka spara på så många områden som möjligt, men det skulle enligt min mening dock vara ganska olustigt om nödvändiga besparingar skulle medföra en försämrad ställning för dem som råkar ut för sjukdom eller andra svårigheter i försörjningshänseende. Den föreslagna besparingen genom sänkning av statsbidraget till grundsjukpenningen från 50 till 35 procent är emellertid inte avsedd att påverka nu utgående sjuk-kasseavgifter annat än möjligen i något enstaka fall. Det har ju visat sig att sjuk-kassornas verksamhet ger betydande överskott, som har resulterat i avsevärd fondbildning. Reservanternas förslag innebär att dessa fonder inte i fortsättningen skall komma att växa i samma takt som hittills. Förslaget innebär således inte, att denna sänkning av statsbidraget skall kompenseras genom

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

ökade avgifter till sjukkassorna, utan det innebär att fonderingen begränsas. Det är denna omständighet som gör att jag kan yrka bifall till reservation nr I.

Däremot har jag inte kunnat ansluta mig till de förslag som framförts i de övriga reservationerna. Vad beträffar läkemedelsrabatterna kan jag inte vara med om den försämring för de sjukförsäkrade som reservationsförslaget innebär.

Förslaget att karensbeloppet skall höjas från 3 kronor till 5 har vid upprepade tillfällen med negativt resultat förts fram här i riksdagen. Reservanternas förklaring att härigenom skulle komma att sparas 6,5 miljoner kronor torde väl inte heller i dag utgöra tillräckligt skäl för någon ändring av riksdagens tidigare beslut i ämnet.

Det är naturligtvis riktigt att det ofkast rör sig om små belopp, men för den som är långvarigt sjuk och kanhända år efter år måste köpa läkemedel har denna rabatt dock betydelse. Då frågan dessutom är föremål för utredning finns inte anledning att nu vidta förändringar i detta avseende.

För karenstidens utökning till 7 dagar vid sjukdom har reservanterna onekligen anfört beaktansvärda skäl, men en sådan ändring skulle i hög grad komma att påverka samordningen med yrkesskadeförsäkringen och leda till besvärligheter vid lagens tillämpning. Dessutom kan man inte bortse ifrån det faktum, att en sådan ändring skulle komma att betyda en försämring av de förmåner som sjukförsäkringen nu ger.

Jag kan, herr talman, inte medverka till dessa åtgärder i försämrande riktning utan ber att få yrka bifall till reservation nr I och i övrigt till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! De motionsyrkanden som nu föreligger till behandling är ju inte färska för i år. Samma yrkanden

framfördes vid förra årets bägge riksdagar. Även motiveringen var då densamma som nu, nämligen det statsfinansiella läget.

Utskottet intog i följd ståndpunkten att yrkandena borde avslås. Utskottet ville inte vara med om åtgärder som var ägnade att försämrå hjälpen åt de sjuka. Inte heller ville utskottet medverka till beslut vilka skulle få till följd en höjning av medlemsavgifterna. Såväl A- som B-riksdagen följde utskottet.

Utskottet har vid sin behandling av frågan i år intagit samma ståndpunkt. Något nytt — såvitt man inte såsom nytt betraktar att attackerna mot sjukkassorna i år har fått en vidare spridning — har inte inträffat som kunde motivera att utskottet ändrat inställning.

De till utskottsutlåtandet fogade fyra reservationerna visar hur splittrade utskottets borgerliga ledamöter är i fråga om var besparingsåtgärderna skall sättas in. Bara på en punkt, men såvitt jag förstår på en väsentlig punkt, i fråga om att minska statsbidraget till sjukförsäkringen, har reservanterna nått enighet. Centerpartiet har, såsom herr Carlsson i Bakeröd deklarerade, dragit sig ur gemenskapen när det gällt angreppen mot läkemedel och det statliga medlemsbidraget. I fråga om karenstidens förlängning från 3 till 7 dagar har herr Mannerskantz och fröken Wetterström heller inte fått hjälp av folkpartiet utan lämnats ensamma i denna sin kamp mot hjälpen åt de sjuka.

I reservation nr I motiveras sänkningen av statsbidragsprocenten till sjukförsäkringen förutom med statsfinansiella skäl jämväl med att sjukkassorna har stora fonder och därför inte behöver kräva en mot sänkningen svarande merprestation av medlemmarna för att i fortsättningen fullfölja gjorda åtaganden. Visst är hälsotillståndet för närvarande gott bland vårt lands medborgare, och måhända har vi heller ingen anledning att hysa större oro för framtiden. Men jag tror man måste

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

fråga sig om det är riktigt att förden-
skull dra alltför stora växlar på fram-
tiden, vilket jag anser att man gör i
reservation nr I. Kan det vara klok poli-
tik att emedan vi har liten anledning
att hysa oro för vårt hälsotillstånd i
framtiden nu tära på sjukförsäkrings-
fonder för att därigenom reglera stats-
budgeten? Är det inte bättre att hålla
fonderna intakta? Trots vår optimism
beträffande framtiden kan det dock
komma tider, då fonderna behövs för
de ändamål som de är avsedda för. Reg-
lerandet av statens utgifter bör därför
ske på annat sätt.

I sitt anförande beträffande karenstidens förlängning från tre till sju dagar menade fröken Wetterström att verkan av högermotionens yrkande på den punkten något mildras av att vissa kategorier redan då den nya sjukförsäkringslagen infördes och samordningen kom till fick avstå tre dagar.

Jag vill i det sammanhanget gärna bringa i erinran att avståendet av dessa tre dagar vid yrkesskadefall var ett vederlag för den — såsom man såg det ute i de fackliga organisationerna — mera betydelsefulla åtgärden att få en samordning mellan yrkesskadefall och vanliga sjukdomsfall. Man har väl inte glömt bort vilka svårigheter som tidigare förelåg att klara ut om vissa sjukdomar var yrkesskada eller om de borde betraktas som en vanlig åkomma? För att slippa de besvärligheter som var förbundna härmed tog man denna samordning och fick då acceptera de tre dagarnas karenstid även vid yrkesskadefall.

Men låt mig också i sammanhanget erinra om, fröken Wetterström, att det sedan sjuk- och yrkesskadeförsäkringen genomfördes inte har saknats framstötter här i kammaren, som tagit sikte på att även förkorta denna karenstid och i fråga om yrkesskadefallen återbörda den till vad den var från början. Då andra lagutskottet, som haft sådana framställningar uppe till behandling ti-

digare, inte kunnat tillmötesgå detta önskemål, har det utslutande — och det känner säkert fröken Wetterström till från sitt arbete i andra lagutskottet — berott på att man inte velat upphäva samordningen.

Nu har man visserligen tagit upp någonting som man kallar för en relativ karens, och den må ha sitt värde — det skall jag inte uttala mig om. Låt mig bara säga att eftersom de vanliga sjukdomsfallen är de allra flesta, måste denna förlängning av karenstiden betyda att det är de många kortvarigt sjuka som kommer att göra de största förlusterna i detta sammanhang, och det kan åtminstone inte vi från socialdemokratiskt håll vara med om. Över huvud taget — och det framgick väl inte minst av debatten här i natt — kan vi inte acceptera att man använder någon av socialförsäkringsreformerna, vilken det vara må, för att reglera statens budget. Vi anser att det bör ske på annat sätt.

Herr talman! Med vad jag här har an-
fört ber jag att få yrka bifall till vad
andra lagutskottet har hemställt i sitt
utlåtande nr 35.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag kan inte undertrycka min mening om dessa reservationer, men jag lovar att disciplinera mig med avseende på tiden för mitt inlägg.

Vi har väl alla i mycket livligt minne hur det lät från högerhall, då vi 1953 skulle genomföra sjukförsäkringen, och kammarens ledamöter erinrar sig säkert hur det lät från samma parti 1954, när man från det hållet försökte riva upp det beslut vi fattat året dessförinnan. Man sade: »Kostnadsberäkningarna för denna reform kommer inte att hålla. De kalkyler ni gjort är tokiga. Beräkningarna är lättinniga. Kostnaderna kommer att tredubblas.» Sådana var alltså texterna på de stopptecken man satte upp för den reformen!

Nu visar det sig att högern kapitalt

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

felbedömt denna fråga. Inom sjukförsäkringen har den ekonomiska ställningen kunnat stabiliseras, och det är enligt min mening det allra bästa betyget åt dem som hade att utarbeta reformförslaget. Mot bakgrunden härav får man väl ändå förlåta oss om det är med en viss skepsis vi närmar oss det förslag högern lagt fram — och som fått stöd av de andra borgerliga partierna — att nu försäkra sjukförsäkringskassornas ekonomiska stabilitet. Jag vänder mig speciellt till herr Jacobsson i Tobo och herr Carlsson i Bakeröd, som var med 1953 och 1954 och såg hur tokigt högern då bedömde utvecklingen. Bör inte detta vara en liten varning för er att nu följa den åt andra hållet? Som herr Johansson i Södertälje sade, är fondens uppgift att ligga som säkerhet vid de fluktuationer i sjukligheten, som man måste räkna med, och tiden är absolut inte mogen för att minska den. Fonden bör åtminstone motsvara ett halvt års utgifter, innan man börjar vidta åtgärder för att minska den, och jag har inte av motionerna kunnat läsa ut — och det har heller inte framgått av de inlägg som här gjorts — vari det förståndiga ligger att nu minska fonden.

Om fröken Wetterström och jag hade fört en ekonomisk debatt här, så hade det varit lämpligt att använda det uttryck, som så ofta användes i sådana debatter, nämligen ekonomiskt lättsinne. Fröken Wetterström har här fallit offer för ett lättsinne av ekonomisk karaktär.

Jag kan sålunda inte stödja reservation nr I.

I reservation nr II yrkas, att karensbeloppet vid läkemedelsköp skall höjas från 3 till 5 kronor. För de människor, som en eller två gånger om året behöver köpa läkemedel, betyder givetvis inte denna höjning särskilt mycket. Men många människor måste mycket ofta köpa läkemedel, och för dem blir de sammanlagda årliga kostnaderna härför mycket höga. Den föreslagna

höjningen innebär för dem en påtaglig försämring.

Det har här framhållits att vi redan i år kommer att få ett förslag om ny utformning av läkemedelsrabatteringen och att detta vore skäl nog för att tillbakavisa förslaget om höjning av karensbeloppet. Det finns emellertid också ett annat skäl, nämligen att reservationens förslag är synnerligen olämpligt. Jag finner inget bättre uttryck för hur illa jag tycker om den reservationen. Man måste nämligen erkänna, att den nuvarande utformningen av läkemedelsrabatteringarna är otillfredsställande och att de som ofta nödgas köpa läkemedel får vidkännas stora kostnader för sin läkemedelsförbrukning. Reservationens förslag innebär en ytterligare avsevärd försämring för dem. Jag anser att vi skall vänta med att genomföra ändringar, till dess vi har fått det förslag som här annonserats och som kommer i höst. Då kan vi ta upp det förslaget till diskussion och försöka utforma läkemedelsreformen så, att den ger verklig hjälp åt dem som har de största kostnaderna för sin läkemedelsförbrukning.

Slutligen några ord om förslaget att förlänga karenstiden från tre till sju dagar. Motionärerna och reservanterna har anfört, att det är »sunt och psykologiskt riktigt» att människorna själva får svara för kostnaderna under den första sjukdomsveckan. Ja, jag är inte psykologiskt utbildad och kan måhända inte bedöma denna fråga, men jag tycker ändå resonemanget är värdeslöst. Man kan givetvis inte komma ifrån att en viss karenstid är nödvändig i en försäkring, som omfattar hela folket. Man kan nämligen inte fordra att människorna efter en dags sjukdom skall gå till läkare och få ett intyg. Karensdagarna utgör därför ett visst hinder mot missbruk. Vi har ju också alla accepterat principen om en viss karenstid — men vi har absolut inte godkänt att den skall förlängas. Snarare tvärtom.

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Har motionärerna och reservanterna verkligen fullt klart för sig vad det innebär för en familjeförsörjare att förlora en hel veckas avlöning? Redan tre karensdagar kan vara besvärligt. Enligt detta förslag skulle den sjuke berövas en hel veckas avlöning, och därefter får han vid fortsatt sjukdom endast en ersättning som motsvarar ungefär 70 procent av lönen. Detta är alltså sunt och psykologiskt riktigt när det gäller vardagsmänniskorna! Men hur kan det komma sig att de som står bakom sådana här förslag aldrig för egen del behöver avstå en enda dags avlöning vid sjukdom? De får inte ens vidkännas tre karensdagar, men de ivrar ändå för en försämring för andra. Varför är det inte sunt och psykologiskt riktigt att även dessa människor får avstå en veckas avlöning?

De föreslagna besparingsåtgärderna syftar till att förbättra statens finanser. Det har man skrivit både i motioner och reservationer. Inget område får därvid lämnas utanför. Det som föranledde mig att begära ordet i dag var också denna fundering: skall verkligen de medborgare, som drabbas av sjukdom och därigenom berövas sin inkomst, utnyttjas för att förbättra statens finanser? När sjukförsäkringen skall ses över — och det bör göras snart — så skall det inte göras i avsikt att försämra reformen. Den har fortfarande en del skönhetsfläckar och skall självfallet förbättras. Och statens finanser skall givetvis förbättras av dem som är friska och har arbete, inte av dem som är sjuka eller som på annat sätt oförskyllt förlorat sin inkomst, i all synnerhet som det förhåller sig på det sättet att alla som är friska och har arbete har fått det bättre.

Där hämtar jag stöd för mitt påstående i reservation IV av herr Manner-skantz och fröken Wetterström, som ju tar den väsentliga höjningen av realinkomsterna för landets löntagare sedan sjukassereformens genomförande till

intäkt för en försämring av reformen. Detta är ju ett skäl som inte talar för att man bör försämra sjukförsäkringen, utan för att låta dem som har arbete och har fått glädje av reallönehöjningen klara statens finanser.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande på alla punkter.

I detta anförande instämde herrar *Almgren* och *Fredriksson*, fru *Svensson*, fröken *Sandell*, herrar *Persson* i Appuna och *Zetterberg* i Stockholm, fru *Lindberg*, herr *Mellqvist*, fru *Jäderberg* och herr *Andersson* i Linköping (samtliga s).

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Det är bara ett par saker, herr talman, som jag skulle vilja säga med anledning av vad herr Bengtsson anförde här.

Jag anser fortfarande att det väsentliga måste vara att hjälpa de människor som är långvarigt sjuka, och jag kan inte komma ifrån att det inte kan vara svårare nu, 1959, att klara sju dagars karenstid än det var att klara tre dagars karenstid år 1947. Om herr Bengtsson eller jag eller vem som helst skulle teckna en privat sjukförsäkring, tror inte herr Bengtsson att vi då skulle vara beredda att acceptera en karenstid på sju dagar, eftersom en sådan försäkring blir så oändligt mycket billigare än en försäkring med kortare karenstid?

När det sedan gäller läkemedelsrabatteringen måste man väl sätta i relation till varandra å ena sidan vad det innebär i kostnader för den enskilde — det har tidigare framhållits, att merkostnaden icke kan bli större än 1 krona för varje läkemedel — och å andra sidan kostnaden för den oerhörda mängd av små öresposter som nu blir en följd av det låga karensbeloppet — jag vill minnas att det rör sig om sammanlagt ca 12 miljoner kronor.

Det är ingenting nytt — det framkom

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

tydligt senast i debatten i natt om barnbidragen — att man från motståndarhåll säger att högerpartiets besparingsförslag riktar sig mot barnfamiljerna och mot de sjuka. Jag tycker det borde vara onödigt att framhålla, att det givetvis inte är särskilt lustigt att behöva göra så långt gående besparingar som vi förordat, men till dem som motsätter sig våra förslag vill jag säga, att det icke är högerpartiets skuld att landet har råkat in i en så brydsam ekonomisk situation att denna sparsamhet är ofrånkomlig. Såsom vi ser det måste man spara över hela fältet, och då kan man inte gå förbi de stora posterna, inte ens på femte huvudtiteln.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kunde finnas mycket att säga i anledning av fröken Wetterströms anförande.

Fröken Wetterström sade nu sist, att det inte är högerpartiets skuld att vi har kommit i den finansiella situation, vari vi befinner oss, men det är tydligen de sjuka och barnfamiljerna som bär skulden till det, eftersom de nu skall klara oss ur den här situationen.

Det skulle aldrig falla mig in att ifrågasätta en försämring av hjälpen till de långvarigt sjuka; tvärtom kommer jag att medverka till att sjukförsäkringen förbättras i det avseendet genom att verka för att den högre sjukpenningen utgår även efter 180 dagar. Vi har alltså möjlighet att hjälpas åt för att göra läget bättre även för de långvarigt sjuka!

Sedan kan jag inte undgå att göra den reflexionen: tänk vad vi ändå har skött oss bra här i landet sedan vi genomförde sjukförsäkringen! Då kunde man klara sig i tre dagar utan inkomst; nu kan man klara sig en hel vecka! Är det riktigt, får vi verkligen hoppas att socialdemokraterna fortsätter att regera.

Om fröken Wetterström och jag som statstjänstemän med lön även under de

tre första dagarna av en sjukperiod skulle komma på den idén att teckna en frivillig sjukförsäkring, skulle vi självfallet inte ha någon anledning att teckna den för de sju första dagarna, men hur skulle det ställa sig om vi skulle förlora lönen helt och hållet under de sju första dagarna? Högermännen har förbisett, att det finns människor som nödgas avstå från lönen *helt och hållet* under denna period.

Om läkemedelsreformen är bara att säga, att jag hoppas att det förslag vi kan förvänta utformas så, att man ger verklig hjälp åt dem som behöver hjälp. Det här förslaget om höjning av karensbeloppet från 3 till 5 kronor inverkar på sitt sätt försämrande på förmånerna för dem som nödgas köpa läkemedel kanske två gånger i månaden; inte nog med att de får betala karensbeloppet, utan dessutom skall de betala 50 procent av kostnaden. Jag väntar mig en radikal omläggning av läkemedelsreformen som på ett helt annat sätt än nu tillgodoser de behov som vi avser att tillgodose.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Bengtsson i Varberg återgav vad jag sagt, att det inte är högerpartiets skuld att staten har råkat in i den ekonomiska situation den befinner sig i. Däremot har jag ingalunda som herr Bengtsson låtit påskina påstått, att det skulle vara barnfamiljernas och de sjukas skuld. Långt därifrån! Jag vill lägga ansvaret uteslutande på regeringen. Det är på den ansvaret vilar.

Herr Bengtsson framhåller, att det är de allvarligt sjuka som skall hjälpas. Det anser även vi, herr Bengtsson! Det är de långvarigt sjuka som i första hand är i behov av hjälp.

Herr **JOHANSON** i Västervik (s):

Herr talman! Jag hade kanske endast behövt instämna med vad herr Bengts-

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

son i Varberg här har framfört, men jag vill ändå säga ett par saker.

Det är, fröken Wetterström, tydligt att högern är inne på en linje där man vill utnyttja barnfamiljerna och de sjuka för att få balans i samhällsekonomien. Om en enskild familjeförsörjare blir sjuk, minskar därvid icke hans familjs utgifter; familjen skall fortfarande betala hyra och barnens utrustning, och familjen skall också ha mat. Man kan säga som fröken Wetterström, att kunde man när principbeslutet fattades av riksdagen fastställa en karenstid på 3 dagar, skulle man på grund av den högre standard som nu finns ha en karenstid på 7 dagar. Men inkomsterna har också stigit, varför inkomstbortfallet blir så mycket större i samband med att familjeförsörjaren blir sjuk.

Ärade kammarledamöter! Om vi skall vara riktigt ärliga måste vi medge att människornas levnadsförhållanden rättar sig efter de inkomster de har. Detta är särskilt förstäeligt när det gäller de mindre inkomsttagarna, eftersom dessa har så många eftersatta behov, som de försöker tillgodose när inkomsten stiger. En karenstid på 7 dagar blir därför mycket betungande, framför allt för de mindre inkomsttagarna. Ju längre sjukdomen varar, ju större betydelse får varje krona som denna familj går miste om.

Högern vill öka karenstiden från 3 till 7 dagar. Jag vill understryka vad herr Bengtsson i Varberg citerade ur högerns reservation IV, nämligen att »det ansågs för övrigt både sunt och psykologiskt riktigt att de enskilda människorna själva svarade för en veckas sjukdom när fråga icke var om olycksfall i arbete». Om detta i det här fallet är psykologiskt riktigt och sunt, varför är det inte psykologiskt riktigt och sunt även när det gäller yrkesskadeförsäkringen? Varför skall man inte även där ha 7 dagars karenstid? Jag kan inte förstå att det kan ligga någon etik i det här resonemanget, men är det så är

man väl inte inne på den barmhärtige samaritens väg utan på den rike mannens.

Hur kommer det sig för övrigt att de stats- och kommunalanställda inte har accepterat någon karenstid? De får visserligen vidkännas 3 dagars karenstid från sjukförsäkring men får ersättning för dessa dagar vare sig det nu är kommun eller stat som betalar. Om det är sunt och riktigt att ha 7 dagars karenstid för dem som är anställda i privat tjänst, skulle det då inte vara lika sunt och psykologiskt riktigt att ha 7 dagars karenstid för de stats- och kommunalanställda? Jag vill inte på något sätt yrka härfpå.

När det sedan gäller läkemedelsrabatteringen vill jag säga, att jag väckte en motion, tillsammans med andra, när sjukförsäkringsreformen genomfördes, om att något karensbelopp eller grundbelopp inte alls skulle uttagas. Det berodde på att de statsunderstödda sjuk-kassorna till stor del hade infört en läkemedelsförmån utan något som helst karensbelopp. Det var de som tillhörde dessa sjuk-kassor som själva ville ha det ordnat på detta sätt; de ville inte ha något grundbelopp utan ville ha hela läkemedelskostnaden rabatterad med 50 procent. Riksdagen beslöt ett grundbelopp på 3 kronor. Om man nu skulle höja det grundbeloppet, skulle dessa människor fråga, vad anledningen är till att man ytterligare försämrar en förmån som de förut har tillförsäkrat sig i de statsunderstödda sjuk-kassorna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att jag tyckte att en viktig detalj har kommit bort i den här diskussionen, nämligen strävan efter att få fram besparingar så att budgeten kan gå ihop. Om budgeten inte går ihop blir det skattehöjningar, vilka kommer att drab-

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

ba alla, inte minst barnfamiljerna. Jag tror att vi borde tänka på det innan vi tar så stora ord i munnen när det nu är fråga om vissa besparingar.

Har vi varit så perfekta när det gällt att besluta om sociala reformer att dessa blivit tabu när det gäller att se efter om det på dessa finns någonting att spara utan att detta praktiskt taget försämrar något för dem det gäller? Att döma av en del anföranden förefaller det nästan så, och jag anser det mycket underligt, om vi för en sådan politik.

Jag vill då först i fråga om reservation nr I säga att här borde man kunna spara utan att försämrå.

Det gäller alltså hur mycket vi skall lägga upp i fonderna. Kan det möjligen gå ihop även om vi har ett mindre belopp? Ja, det tror vi, och vi tror att ingen kommer att lida av det. Jag vill livligt instämma i vad herr Jacobsson i Tobo sade beträffande reservation I.

Sedan kommer jag till reservation II. Herr Johansson i Södertälje sade någonting om att vi inte hade ändrat ståndpunkt i den här frågan. Nej, det har vi inte. Saken ligger till på precis samma sätt nu som tidigare. Herr Bengtsson i Varberg var lika ivrig förra gången vi talade om läkemedelsrabatten som han är nu att påpeka hur förfärligt det är att vilja höja karensbeloppet till 5 kronor, så att de sjuka skulle få betala högst 1 krona mer för sina läkemedel.

Den här gången har herr Bengtsson dessutom sagt att ett genomförande av förslaget skulle drabba alla dem som ideligen behöver läkemedel, men tror verkligen herr Bengtsson att läkarna är så bakom, att de inte kan skriva ut läkemedel för 5 kronor, 6 kronor eller 7 kronor på en gång till dem som behöver större kvantiteter läkemedel? Jag har svårt att tänka mig att det finns någon som ideligen behöver olika läkemedel i små kvantiteter och vet inte, vilka sjukdomar herr Bengtsson i Varberg tänker på.

Jag är lika övertygad nu som jag var förra gången om att denna reform skulle vara en god besparing. Vi lägger nämligen ned onödigt mycket pengar på administrationen, vilka icke kommer dem till godo som bäst skulle behöva dem, och jag tycker detta är den viktigaste frågan i detta sammanhang. Jag tror inte att läkarna är några gudar, men jag tror att de kan se till att den sjuke inte blir lidande på detta. Den som bara någon enstaka gång får betala upp till högst 1 krona extra tror jag kan bära den utgiften.

Jag yrkar alltså bifall till reservation II, eftersom det innebär enklare administration och inte medför någon nämnvärd försämring för de sjuka.

Vad beträffar reservation III kan jag helt instämma i vad herr Jacobsson har sagt.

Jag kommer så till reservation IV. Det är här alldeles tydligt att vi genom de nuvarande bestämmelserna har vunnit stora administrativa fördelar genom att karenstiden är lika för olycksfall i arbete och för sjukdom. På högerhåll påstås det att vi kan spara så mycket här, och det är naturligtvis riktigt att vi kan spara, på bekostnad av alla de stackars människor som inte kan komma till sjukhusen och få sin sjukdom förklarad för olycksfall i arbete och som därför skulle få sju dagars karenstid. Jag kan inte gå med på det förslaget, eftersom sju dagar är för lång tid för den, som är sjuk, och betyder för mycket.

Jag vill också tillägga en sak beträffande kostnaderna som jag tror att man på högerhåll inte alls har tänkt på. I sådana fall där det kan vara svårt att avgöra, om det är fråga om olycksfall i arbete eller inte — tänk exempelvis på dessa besvärliga ryggsador — måste patienten genomgå röntgenundersökningar och andra besvärliga och arbetskrävande undersökningar. Det betyder ökade kostnader för sjukhusens polikliniker och specialavdelningar, och det betyder ökat arbete för personalen där,

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

förutom en del extrakostnader för röntgenplåtar och liknande. Sådant skulle inte behöva göras om det inte vore nödvändigt att på ett tidigt stadium fastställa, huruvida det är fråga om olycksfall i arbetet eller inte.

Då säger högerens representanter, att vi inte behöver ta så allvarligt på den frågan, utan om det från början har sagts, att det gäller olycksfall i arbete, men sedan befinnes inte vara det, skulle vi inte vara knussliga utan låta det gälla för olycksfall i arbete. Den som känner läkarkåren vet emellertid att läkarna inte tycker det är roligt att få bakslag i sina diagnoser. De kommer att bli ivriga att från början ställa den rätta diagnosen och sätter därför i gång hela apparaten. Det innebär att större utgifter och ökat arbete kommer till för de redan hårt arbetstygda sjukhusen och deras olika avdelningar.

I den fråga som reservation IV gäller yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! På de tre första punkterna är ju fröken Höjer och jag ense, vilket gläder mig. När det gäller reservation IV, framhöll fröken Höjer olägenheten av att man bryter samordningen och pekade på de kostnader, som hon trodde vi hade underskattat då vi förordat en relativ karenstid när det gäller yrkesskadeförsäkringen samtidigt med att återbetalningsskyldighet inte skulle åvila den yrkesskadade. Jag har redan sagt att jag är fullt medveten om att vissa olägenheter uppstår och att det blir vissa kostnader, men jag tror inte att kostnaderna blir så stora som fröken Höjer säger. Om jag inte missminner mig, så uppgick, innan vår obligatoriska sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring kom till, i samtliga olycksfallsförsäkringsbolag sådana fall, där en förmodad yrkesskada senare vi-

sade sig vara att hänföra till sjukdom, till mellan 3 och 4 procent. Det kan naturligtvis vara betydligt flera nu, det vill jag inte bestrida, men jag tror å andra sidan inte att procenttalet stigit i oroande hög grad.

Får jag också säga några ord till herr Johanson i Västervik. Nog är det väl ändå skillnad på en yrkesskada och en sjukdom. Inte kan man väl jämföra, låt oss säga, en snuva eller en kortare förkylning med ett allvarligt olycksfall i arbetet. Det är för mig en väsentlig skillnad. Jag kan inte sätta likhetstecken däremellan.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först till fröken Wetterström säga att inkomstbortfallet för familjen ju är precis lika stort antingen det gäller en sjukdom eller en yrkesskada. Jag skall inte ge mig in på någon debatt i denna fråga, jag vill bara säga att vi haft oerhörda problem tidigare på grund av att om man skadade sig på väg till eller från arbetet räknades det också som yrkesskada. Man fick svåra problem att klara upp när det gällde att avgöra om det verkligen var en yrkesskada, som skulle kunna hänskjutas till yrkesskadeförsäkringen, eller någon annan olycka.

Fröken Höjer talade om den administrativa lättningen. Det är klart att man kan få fram en viss administrativ lättning genom att man höjer grundbeloppet från 3 till 5 kronor, men samma motivering framfördes när man införde grundbeloppet på 3 kronor. På det sättet skulle man ju kunna fortsätta att höja detta grundbelopp, men allt detta går ut över de sjuka. Det är inte alls säkert att den sparsamhet man söker bedriva från högerhåll är någon sparsamhet i egentlig bemärkelse, ty om den sjuke får ekonomiska bekymmer i samband med sjukdom kan ju läkningsprocessen försenas, vilket verkar på det

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

sättet att den skadade eller den sjuke inte kan återgå i arbetet lika snabbt som han hade kunnat göra om han sluppit dessa ekonomiska bekymmer.

Sedan sade emellertid fröken Höjer något som jag tog fasta på. Hon sade att vi måste spara på alla områden, annars kommer vi att få utgifter som kommer att drabba alla. Jag vill nog säga att det kanske finns möjligheter att lösa detta, det vågar jag inte ha någon bestämd mening om, men om fröken Höjer föreslår den lösningen att vi skall höja den direkta beskattningen, lovar jag fröken Höjer att jag villigt skall stödja en sådan motion.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig sagt att vi skall höja den direkta beskattningen. Jag har sagt att vi får höja skatten över huvud taget på något sätt.

I fråga om läkemedelsrabatteringen vill jag påminna om att 5 kronor nu och 3 kronor när vi beslöt detta är något som närmar sig varandra på grund av penningvärdeförsämringen. Det skall vi komma ihåg.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Det har varit intressant för den som har sin dagliga gärning på en sjukkasse att lyssna till denna debatt. Jag måste säga att jag är något förvånad över högermotionerna. Jag tycker att de vittnar ganska väl om att man inte känner till så mycket om hur sjuka människor har det. För den som arbetar på en sjukkasse ter sig läget helt annorlunda.

För att börja med den första frågan, fondbildningen, så vill jag säga att fonden har tillkommit för att vi så att säga skall ha en säkerhetsventil. Om man tänker sig att det t. ex. skulle bli en mycket omfattande influensaepidemi, kan faktiskt sjukkassans fonder tömmas ganska avsevärt. Jag vill erinra om hur det var 1947 när det gick en ganska besvärlig influensaepidemi

över landet. Då skattades de erkända sjukkassornas fonder, och man kan också konstatera att de allra flesta kassorna det året gick med underskott.

Riksförsäkringsanstalten följer också med uppmärksamhet sjukkassornas ekonomi och lämnar uppgifter och direktiv om när exempelvis vissa avgifter skall räknas om. Detta tycker jag är en garanti för att man inte samlar mera pengar på sig än vad som behövs för en ordentlig riskfond.

När det gäller läkemedelsrabatterna har jag en helt annan uppfattning än de som talat för reservationerna. Jag skulle bara vilja erinra om att de flesta sjuka människor inte köper bara en sorts medicin, utan läkarna brukar ofta föreskriva både två och tre olika sorter. Det innebär med det rabattsystem vi nu har att man för varje sort får ett avdrag med ett karensbelopp på 3 kronor, vilket gör att den som är tvungen att köpa tre sorter får avdrag med 9 kronor och inte med 3.

Skulle man nu höja beloppet till 15 kronor för tre sorter, alltså 5 kronor per sort, kan det vara så att man i fall, där medicinen kostar 5 kronor 50 öre, får 25 öre i rabatt.

Fröken Höjer säger att det är inte någon mening med detta. Men så räknar inte den som har stora utgifter för medicinen. Jag kan som sjukkassetjänsteman omvittna att det var stor förbittering bland de sjuka, när denna ändring inträdde. Under den frivilliga sjukförsäkringens tid rabatterades 50 procent, oavsett beloppet och oavsett hur många mediciner det var fråga om. Jag skulle med tillfredsställelse ha hälsat en motion, som tagit sikte på att beloppen räknats samman och karensbeloppet sedan gärna höjts till 5 kronor, men så var ju högermotionen tyvärr inte avfattad.

Angående karenstiden vill jag säga, att det är ganska verklighetsfrämmande att tänka sig att alla människor gott kan klara en karenstid på 7 dagar. Jag

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

föreställer mig att motionärerna tillhör den lyckligt lottade skara, som förutom en god anställning också har god sjuklön och inte behöver hysa några bekymmer för 3 eller 7 dagars karenstid. Men det är inte dessa vi skall hjälpa utan dem som från den stund de går från arbetet inte har någon som helst sjuklön och för vilka arbetsgivaren inte anser sig ha något ansvar under sjukdomstiden. Det kan för dem som tillhör låglönegrupperna — och det finns många sådana i detta land — vara ekonomisk katastrof även med 7 dagar. Har de familj och ekonomin är ansträngd i allmänhet, blir den det ju i synnerhet under sjukdom.

Jag skall inte polemisera, ty jag anser frågan vara alldeles för allvarlig därför. Men jag vill be fröken Wetterström lägga på minnet att det fortfarande finns många låglönegrupper i vårt land. Standardhöjningen har inte slagit igenom så hundraprocentigt som resonemanget här kan ge vid handen.

Att man talar som man gör om yrkeskadeförsäkringen beror kanske på att man inte så väl känner till hur samordningen fungerar. Arbetstagarna var mycket missnöjda, när de kom underfund med att det skulle bli 3 dagars karenstid för olycksfallsskadorna, men det är inte så enkelt att skilja ut olycksfalls- och yrkesskadorna från de vanliga sjukdomarna. Det gäller i synnerhet alla ryggsador men även många andra slags skador, som det dock skulle föra för långt att gå in på nu. Samordningen är en bekväm anordning, men det är klart att för dem som tidigare inom yrkeskadeförsäkringen inte behövt vidkännas karenstid blir det en extra uppoffring. Men man har ju, som en talare redan sagt, tagit samordningen därför att den har så många fördelar.

Jag tror vi skall akta oss för att öka antalet karensdagar, om vi vill skapa en sjukförsäkring som ger trygghet. En sådan ökning skulle innebära att de

som får sin hjälp genom denna försäkring — som jag tror vi alla omfattar med stort intresse — i stället bleve hänvisade till socialvården. Och det skulle väl ändå, ärade kammarledamöter, vara ett steg tillbaka, som ingen av oss vill ta.

Herr talman! Jag yrkar i alla delar bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Det mesta som kan sägas i denna sak är redan sagt, och jag skall fatta mig kort. Men denna fråga återkommer ju även i ett statsutskottsutlåtande, och vi kan kanske anse att diskussionen även på den punkten är avslutad i och med denna debatt.

Jag begärde ordet närmast med anledning av att herr Johansson i Södertälje sade att ingenting nytt inträffat sedan i fjol, som kunde motivera en ändrad inställning från utskottets sida. Men det nya har ju inträffat, herr Johansson, att vi fått redovisat ett hål i budgeten på 714 miljoner kronor! Jag anser, att om vi skall kunna diskutera förevarande problem med någon behållning, så måste vi ha denna brist i budgeten som bakgrund. Från vårt håll har en hel rad förslag till förbättring av budgetläget framlagts, av vilka det som nu diskuteras är ett. Förslagen syftar till att vi skall slippa en väsentlig skattehöjning, främst en omsättnings-skatt. Ser man frågan ur denna synpunkt, blir perspektivet ett annat. Det kan inte gärna sägas att man är socialt intresserad och ömmar för de sjuka o. s. v., om man vill att dessa avgifter skall betalas med en omsättnings-skatt, medan man däremot är reaktionär och likgiltig för de sjuka, om man tycker, att det är lika bra med en höjning av avgifterna direkt. Det rör sig här helt enkelt om två olika sätt att betala dessa kostnader.

Vi har för vår del inte föreslagit några försämringar på detta område

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

annat än vad medicinen beträffar. Det har fröken Höjer redan behandlat, så jag kan förbigå den sidan av saken. Vad vi föreslagit är egentligen en något ökad avgiftsfinansiering av sjukförsäkringen. Vi behöver inte, tror jag, ta in alla de 75 miljonerna i form av ökade avgifter, ty sjukförsäkrarna har nu som bekant vissa överskott, men en betydande del måste tas in i ökade avgifter. Jag trodde emellertid att man även på socialdemokratiskt håll var rätt ense med oss om att standardstegringen gör det möjligt och kanske också lämpligt med en viss *försiktig* övergång från skattefinansiering till avgiftsfinansiering av en del av våra socialförsäkringar. Det förslag vi lagt fram är försiktigt, ty även efter ett bifall till förslaget skulle subventionering ske med nära 200 miljoner. En sådan övergång skulle nog medföra vissa fördelar. Kostnaderna för socialförsäkringen skulle då komma att redovisas mera öppet. Människors kostnadsmedvetande beträffande de här förmånerna skulle förbättras. Om vi döljer kostnaderna genom att finansiera dem med skattemedel och vidare döljer skatteutgifterna genom att baka in dem i varupriserna, måste folk få en ganska underlig uppfattning om vad de har att välja mellan. Det blir egentligen inget riktigt val mellan förmånen å ena sidan och det avdrag från inkomsterna som kostnaden för densamma medför, å andra sidan. Jag tror alltså att man utan risk kan gå den vägen beträffande sjukförsäkringen. Man kanske också på andra områden — vi har ett förslag även i fråga om folkpensionerna — kan tänka sig en något utökad avgiftsfinansiering av kostnaderna.

Jag vill bara helt kort tillägga att i högerreservationen finns åtminstone ett förslag som jag sympatiserar med, nämligen att ta bort karenstiden vid yrkesskador. Herr Johansson i Västervik sade att varför skall man inte ha lika lång karenstid även för yrkesskador.

Han vill göra gällande att det egentligen är samma sak. Jag ser det inte riktigt så. Olycksfallsriskerna är mycket olika i olika arbeten. Därför anser jag att människor som tar ett arbete med stora olycksfallsrisker, som kompensation härför åtminstone borde ha tryggheten för att icke behöva vidkännas stora inkomstbortfall på grund av olycksfall. Det finns således större anledning att ta bort karenstiden i yrkesskadeförsäkringen än i sjukförsäkringen. Förslag därom har behandlats av riksdagen flera gånger. 1956 skrev riksdagen till regeringen och begärde en utredning på denna punkt. Utskotet omnämner detta och konstaterar att riksdagens skrivelse ännu ej har föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag skulle vilja hemställa till herr Bengtsson i Varberg, som förmodligen har betydligt bättre försänkningar i kanslihuset än jag, att han försöker påverka vederbörande till att göra något i denna sak.

Man kan inte följa högerreservationen — det är jag på det klara med, ty detta skulle riva sönder samordningen helt och hållet, såvitt jag kan förstå. Jag vet inte om det är möjligt att avskaffa karenstiden vid olycksfall med bibehållande av samordningen, men jag tycker i varje fall att en undersökning kan göras.

När vi beslöt att genomföra sjukförsäkringsreformen, tyckte jag det var så pass beklagligt att vi försämrade olycksfallsersättningen, att jag fann priset för samordningen vara i högsta laget. Finns det alltså någon möjlighet att klara upp denna sak, utlovar jag på denna punkt min medverkan till en förbättring av sjukförsäkringen.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inget missförstånd skall uppstå vill jag rätta herr Gustafsson i Skellefteå. Jag har nämligen aldrig gjort gällande att jag skulle vilja

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

ha karenstiden för yrkesskadeförsäkringen utsträckt till 7 dagar — herr Gustafsson yttrade sig på det sättet. Vad jag polemiserade emot var det resonemang som förs i reservationen när man framhåller att det kan vara angeläget att ha en karenstid på sju dagar för vanlig sjukdom och att under vissa omständigheter ta bort denna karenstid för yrkesskadeförsäkring.

Om man råkar halka på arbetsplatsen och slå sig är detta visserligen en yrkesskada, men om man blir smittad på arbetsplatsen och får ligga sjuk lång tid borde väl detta också hänföras till yrkesskada. Men så har man aldrig räknat. Jag anser att dessa fall är ungefär jämställda — framför allt när det gäller inkomstbortfallet för familjen.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå polemiserade mot vad jag i mitt första anförande sade, nämligen att det inte inträffat något nytt som gjort att utskottet har intagit någon annan ståndpunkt än i fjol. Jag vill fästa herr Gustafssons uppmärksamhet på att jag sade: »om man bortser från den omständigheten att attacken mot sjukförsäkringen har vidgats i år jämfört med vad som skett tidigare finns det inget nytt». Det kan kanske vara värt att i en replik få ytterligare understryka detta för herr Gustafsson.

Sedan säger herr Gustafsson att det nya som har inträffat är en ytterligare försämring av det statsfinansiella läget. Jag sade i mitt anförande att vi får diskutera den frågan i annan ordning. Vi har i utskottet inte sett det här som någon skattefråga eller som någon debatt om att reglera statens finanser. Om jag inte är fel underrättad, blir det debatt om detta ämne i nästa vecka, och då får väl herr Gustafsson återkomma.

Herr Gustafsson sade också att han trodde vi var eniga om en successiv

övergång från skattefinansiering till av giftsfinansiering av vissa förmåner, bl. a. den här. Herr Gustafsson, jag vill till detta bara säga — utan att uttala mig i sak — att inte heller den frågan har vi i utskottet ansett att vi skulle diskutera i det här sammanhanget. Vad vi diskuterar här är den attack mot de sjukas förmåner, som motionerna trots allt innebär, och det är utifrån detta vi har intagit den ståndpunkt, som jag i mitt tidigare anförande har motiverat.

Sedan säger herr Gustafsson att ett bifall till dessa reservationer inte skulle medföra några andra ökningar än i fråga om denna krona för läkemedel. Då vill jag fästa herr Gustafssons uppmärksamhet på att reservanternas beträffande statsbidrag till sjukförsäkringen säger: »... utan att nu utgående sjukasseavgifter annat än i enstaka undantagsfall behöver höjas.» Det utesluter såvitt jag förstår inte att det kan ske höjningar, men i vilken omfattning dessa kommer att ske har inte reservanternas yttrat sig om. Vi tror att det kommer att ske i betydligt större omfattning än man kanske räknar med och döljer bakom denna formulering. Det är därför vi inte vill att man skall anlita fonderna, ty de har kommit till i beredskapssyfte.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå bad mig gå med bud till socialministern, och det skall jag så gärna göra. Men jag tror att det gör lika god effekt om herr Gustafsson i Skellefteå själv framför sitt önskemål till socialministern. Han vill nämligen att man skall vidtaga åtgärder för att i ersättningshänseende särskilja dem som skadat sig i olycksfall och dem som har vanliga sjukdomar.

Jag har själv den uppfattningen att det är mycket svårt att lösa denna fråga, och jag anser att det är olämpligt att inom sjukförsäkringen göra skillnad på grund av sjukdomarnas namn. Herr

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Johanson i Västervik har på ett utomordentligt sätt klarat ut begreppet genom att framhålla att det för den sjuke är oväsentligt vad sjukdomen har för namn; det väsentliga är att sjukdomar oberoende av namn berövar den sjuke inkomsten.

Däremot tror jag inte det finns något hinder att avtalsvägen söka lösa frågan om ersättning vid olycksfall, alldeles särskilt som den krets, som står Arbetsgivareföreningen så nära, i dag har deklarerat att det egentligen är en civilrättslig skyldighet för arbetsgivaren att bestrida kostnaderna vid olycksfall i arbete. All right, låt oss avtalsvägen försöka klara ut denna fråga med rekommendation från de kretsar här i riksdagen, som står arbetsgivarna så nära.

Fröken Höjer frågade hur jag kan förklara att vissa människor har så stora läkemedelskostnader på ett år. Nu kommer utredningen om läkemedelsrabatterning med ett betänkande i höst, och i det betänkandet kommer fröken Höjer att få tillfredsställande svar på sina frågor. Jag är förhindrad att här hålla en föreläsning om betänkandet, eftersom det ännu inte är skrivet. Jag är ledsen att svaret bara kan bli detta.

Till herr Gustafsson i Skellefteå vill jag säga, att det förhåller sig visst på det sättet att avgifterna till sjukförsäkringen stiger med standardökningen, därför att den del av sjukförsäkringen, som ökar i takt med standardstegringen, nämligen tilläggssjukpenningen, finansieras helt och hållet genom avgifter. Allteftersom medborgarnas inkomster ökar stiger deras sjukpenning och följaktligen även kostnaderna för denna. Jag vill bara ha sagt att detta önskemål således redan är tillgodosett inom sjukförsäkringen.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Jag begärde ordet bara för att få säga en enda sak till herr Johansson i Södertälje. Det är ett egen-

domligt resonemang herr Johansson för, och det är han tyvärr ej ensam om. Varje gång det kommer ett besparingsförslag från vårt håll eller över huvud taget från dem som är måna om att åstadkomma besparingar för att sanera statens affärer, säger man: »Varför skall vi diskutera denna fråga i den här ordningen? Det skall vi inte alls göra, det skall vi göra en annan gång liksom vi också skall ta pengarna nå'n annanstans.»

Vi har väl var och en här i kammaren, vilket område det än är fråga om, kanske inte minst på det sociala området, en hel del önskemål i olika riktningar, som vi skulle vilja se förverkligade. Hur angenämt skulle det inte vara, om man finge se det lilla avsnittet isolerat och säga: Det vill jag tillgodose, det vill jag ge bidrag till, utan att behöva se frågan i ett större sammanhang. Det är där, herr Johansson, jag tycker felet ligger, att man inte ser till helheten. Då skulle man få en helt annan överblick och kanske känna ett oändligt mycket större ansvar inför den brydsamma ekonomiska situation som staten befinner sig i.

Herr **GUSTAFSSON** i Skellefteå (fp):

Herr talman! Till herr Johansson i Södertälje vill jag säga, att jag inte har påstått, att han ville ha en karenstid på sju dagar, utan att han önskade lika karenstid för sjuk- och olycksfallsförsäkring. Det framgick också av hans inlägg.

Jag är av den mening, att de som har arbete med stora olycksfallsrisker bör få den compensationen, att de inte riskerar att förlora sin arbetsförtjänst.

Herr Bengtsson i Varberg säger, att avgifterna i alla fall ökat, på grund av den ökning av sjukvårdsavgiften som sker i anledning av standardstegringen. Det är riktigt, men det hindrar inte, att man kan diskutera en ytterligare ökning av avgiftsfinansieringen.

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Vad beträffar undersökningen om slopandet av karenstiden vid yrkesskada har riksdagen för några år sedan beslutat skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om översyn av detta spörsmål. Jag tycker det finns skäl att ta hänsyn till riksdagens beslut. Jag har för min del ingenting att invända, om frågan kan lösas avtalsvägen. Men jag förstår inte riktigt herr Bengtsson i Varberg, när han talar om vem som har inflytande på arbetsgivarhåll och därvid riktar sig till mig. Jag försäkrar att jag har minst lika litet inflytande där som hos socialministern.

Herr Johansson i Södertälje sade att frågan om skatten får vi diskutera en annan gång. Ja, det är riktigt, och därför har jag inte ingått på något närmare resonemang i skattefrågan. Men när man behandlar frågan om en åtgärd som är föreslagen just med anledning av det statsfinansiella läget, en åtgärd, som tar sikte på att vi skulle slippa ifrån omsättningskatt, är det enligt mitt sätt att se omöjligt att helt gå förbi skattefrågan.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Får jag bara uppreda vad jag sagt till herr Gustafsson i Skellefteå, nämligen att det är de lagändringar som här är föreslagna och som andra lagutskottet har tagit upp till behandling som nu är föremål för överläggning. Eftersom dessa lagändringar medför försämrade förmåner för de flesta medborgarna i detta land, så kan vi inte vara med om dessa lagändringar. Om det uppstår en brist i budgeten så får den frågan diskuteras i den ordning som är vanligt. Det ligger inte inom andra lagutskottets kompetens att ta ståndpunkt till detta.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen, såvitt avsåg 41 § lagen om allmän sjukförsäkring, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen I) av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 106 ja och 103 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna del.

Härefter framställde herr talmannen, såvitt avsåg förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskot-

Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

tets utlåtande nr 35, såvitt avser förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen II) av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Tobo begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 72 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande avseende.

Vidare gav herr talmannen, såvitt avsåge 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 35, såvitt avser 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

den vid utlåtandet fogade reservationen III) av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 76 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i fråga om dessa paragrafer.

Slutligen framställde herr talmannen, såvitt avsåge 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen IV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 35, såvitt avser 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen IV) av herr Mannerskantz och fröken Wetterström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes om-

röstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Wetterström begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 169 ja och 38 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i nu förevarande del.

§ 5

Inrättande av en biblioteksdepå samt byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till inrättande av en biblioteksdepå samt till byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala jämte i sistnämnda ämne väckta motioner.

Punkten 1

Nybyggnad för biblioteksdepå

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 111 angående inrättande av en biblioteksdepå föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen förordat om inrättande av en biblioteksdepå, dels ock till Nybyggnad för biblioteksdepå för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) godkänna vad departementschefen förordat om inrättande av en biblioteksdepå;

b) till Nybyggnad för biblioteksdepå för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh* och *Skoglund* i Dovers-

Nybyggnad för biblioteksdepå

torp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en biblioteksdepå och anvisande av medel till nybyggnad för sådan depå.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Under hänvisning dels till att man ännu inte har klart för sig var denna biblioteksdepå skall förläggas, dels till rådande statsfinansiella läge ber jag att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts framställning och bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Riksdagen har redan hos Kungl. Maj:t begärt förslag till inrättande av en biblioteksdepå av den karaktär som behandlats i propositionen och utskottsutlåtandet. Detta skedde i december 1957 och innebar att riksdagen anslöt sig till förslag som hade framförts av en kommitté, där dåvarande talman Gustaf Nilsson och Elis Håstad hörde till de drivande krafterna. Denna kommitté som skulle utreda frågan om riksdagsbibliotekets ställning och därvid också försöka komma till rätta med frågan om riksdagsbibliotekets lokalsvårigheter, konstaterade att bibliotekets utrymmesproblem bäst skulle kunna lösas genom en uppdelning av samlingarna. Först och främst skulle givetvis undersökas vad som gick att gallra ut, men av återstoden borde sådant material, som var sällan efterfrågat, t. ex. vissa sviter av äldre parlamentstryck, vissa tidningar och liknande placeras på ett ställe, där det inte var så ont om utrymme som i centrala Stockholm och där tomtkostnaderna också var lägre. Man föreslog därför inrättande av en biblioteksdepå någonstans på upplandsslätten. Det visade sig också, att flera andra större biblio-

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

tek hade samma problem som riksdagsbiblioteket. Att anordna en biblioteksdepå skulle därför enligt kommitténs, Kungl. Maj:ts och numera även utskottsmajoritetens mening vara en rationell lösning av riksdagsbibliotekets lokalfråga, samtidigt som det skulle vara till fördel för flera andra institutioner.

Till depån skulle — som sagt — föras sådant material, som sällan var efterfrågat. Vidare måste detta material vara sådant, som inte är ömtåligt, då det måste tåla transporter och kunna försvaras i lokaler med denna ganska enkla utrustning. Det får inte heller kräva vård av kvalificerad personal. I själva verket föreslås bara, att en föreståndare i A 9 skulle sköta depån. Sedan tillkommer någon chaufför.

Jag ber kammarens ledamöter att observera, att lokaler av den föreslagna omfattningen under alla omständigheter behöver skaffas under de närmaste åren. Det är sant, att man har tvekat om placeringen, men det är nödvändigt att börja med projekteringen. Därför menar utskottsmajoriteten, att vi redan nu bör bifalla utskottets förslag, som under alla förhållanden innebär, att denna fråga får den ekonomiskt mest fördelaktiga lösningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr förste vice talmannen Skoglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 109, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1) av herrar Ragnar Bergh och Skoglund i Doverstorp.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr förste vice talmannen Skoglund begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 166 ja och 33 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2**Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten (bilaga 29, punkt 4, s. 4—10) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 2 915 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Osvald* väckt motion (I: 78),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sandler* (I: 128) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 165), i vilka hemställts att riksdagen, samtidigt som den i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade ett investeringsanslag för budgetåret 1959/60 å 500 000 kronor till byggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala, måtte besluta, att ett speciellt skyddsrum inrättades för bibliotekets

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

oersätligaste samlingar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag och att kostnaderna härför täcktes genom investeringsanslag, som riksdagen anvisade för efterföljande budgetår samtidigt med medel för byggnadsarbetenas fortsättande och slutförande.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 128 och II: 165, besluta, att ett speciellt skyddsrum skulle inrättas för universitetsbibliotekets i Uppsala oersätligaste samlingar i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen framlagt förslag;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 78, till Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 915 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström, Gillström, Einar Persson, Holmqvist, Rikard Svensson, Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Åkerström, Petterson* i Degerfors, *Jansson* i Kalix, *Persson* i Växjö och *Karlsson* i Olofström samt fru *Lewén-Eliasson*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa, att motionerna I: 128 och II: 165 icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Vid denna punkt finns en reservation. Jag vill i anledning av densamma framföra några synpunkter.

En majoritet av statsutskottet har hemställt om bifall utöver till vad Kungl. Maj:t har föreslagit till motioner som begär, att ett speciellt skyddsrum inrättas för universitetsbiblioteket i Uppsala. Vi reservanter tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under denna punkt och avstyrker ifrågasättande motioner.

Kammaren har nyss beslutat att det skall byggas en biblioteksdepå, någon-

stans i Uppland får man väl säga. Det är ju meningen att denna depå även skall betjäna Uppsala bibliotek. Reservanterna anser att om de yttre eller inre förhållanden skulle bli sådana, att det bleve nödvändigt att flytta på de värdefullaste samlingar och konstskatter som finns i detta bibliotek, så vore det lämpligast att flytta dem till någon mindre utsatt ort, exempelvis till den ort där biblioteksdepån kommer att ligga. Vi vet ju inte vilken tid som kan stå till förfogande för att bringa människor och värdefulla föremål i säkerhet om det skulle utbryta ett krig som allvarligt hotar oss. Men man vågar väl förutsätta att vi i vårt land skall hinna undanföra både människor och värdefulla föremål, och man kan ifrågasätta om vi, för den händelse vi olyckligtvis inte skulle få tid på oss för detta, skulle hinna förflytta värdesakerna från den utställningshall där de nu finns till det speciella skyddsrum som man här har motionerat om.

Under debatten i första kammaren i går förklarades, att man mycket väl skulle kunna ha dessa samlingar ständigt i det tänkta skyddsrummet. Men detta är väl en idé som man ganska nyligen har kommit på. Av tillgängliga handlingar framgår att avsikten inte varit att inrätta exempelvis de ventilationsanordningar som är nödvändiga för att skyddsrummet skall kunna användas även som utställningslokal. Skulle skyddsrummet utrustas för det ändamålet, då räcker inte de 300 000 kronorna som byggnadsstyrelsen har angivit som sannolik kostnad och som för övrigt nämnes i ett sådant sammanhang, att det inte alls är givet att kostnaderna kommer att stanna vid det beloppet även om lokalen endast skall avses utgöra ett direkt skyddsrum.

För övrigt är begreppet bombsäkert skyddsrum liksom allt annat relativt. Vi har inga garantier för att vad som anses vara bombsäkert i dag utgör till-

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

räckligt skydd om något år. Teknikerna kommer väl inte att stanna vid de resultat som de nu har uppnått vad avser förstörelsevapnens utveckling.

Nu kan motionärerna och utskotts-majoritetens talesmän mycket väl hävda, att det här är fråga om mycket ömtåliga ting som inte tål att fraktas mellan uppsalabiblioteket och depån. Men vi får väl hoppas att förhållandena inte skall bli sådana, att det skall behövas någon sorts skytteltrafik med dessa värdesaker. För övrigt får man väl förutsätta att biblioteksledningen inte handlar i panik om det inträder ett mindre orostillstånd någonstans ute i världen. Utan att göra anspråk på att tala på alla reservanternas vägnar tillåter jag mig säga att jag fann det ganska egendomligt, att man i samband med konflikten, då president Nasser korkade igen Suezkanalen, under flera veckor evakuerade biblioteket i Uppsala och förde samlingarna till en ort som jag inte känner till och inte har anledning att forska efter. Vi får väl förutsätta att detta var en engångsföreteelse, ty skall man handla i fortsättningen på ett dylikt sätt, så kommer man nära nog alltid att se en anledning till evakuering i någon liten oroshärd någonstans i den ena eller andra världsdelen. Men kanske samlingarna vid den tidpunkten, då man evakuerade med anledning av Suezkrisen, inte var så ömtåliga som man nu vill göra gällande att de är.

Vi kan vara överens om att de samlingar som förvaras i Uppsala bibliotek är värdefulla. Men det finns en hel rad statliga institutioner som är ansvariga för museer, arkiv och liknande men som inte har några bergsskyddsrum till förfogande för sina värdeföremål. Om riksdagen här bifaller vad motionärerna föreslagit, kommer den utan tvekan att öppna vägen för även dessa institutioner att genom de kanaler de har ge upphov till motioner

med begäran om likartade skyddsrum åt dessa institutioner. Statsmakterna får då bereda sig på att kapitalutgifterna enbart på detta område kommer att avsevärt öka. Det är något av en ny giv att offentliga institutioner skall skaffa sig lokaler för utställningar o. d. i vad man nu betraktar som bombsäkra skyddsrum. Jag tror därför att det finns anledning för kammaren att bifalla vad Kungl. Maj:t har föreslagit under denna punkt och att avslå ifrågasvarande motioner. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När jag nu tar till orda, önskar jag att den av huvudmotionärerna som alldeles särskilt aktivt har deltagit i arbetet med ifrågasvarande motioner hade kunnat vara med.

Vidare vill jag säga ifrån, att statsrådet inte har visat något bristande intresse i detta fall. Det är väl vissa omständigheter som gjort, att han har intagit en ståndpunkt, som jag tycker är en smula farlig ur universitetsbibliotekets synpunkter.

Herr Karlsson i Olofström sade nyss, att avsikten med den depå det nyss beslutats om är att skydda en del värdefulla ting, som skall förvaras där. Jag vill då erinra om att skyddsrummet under denna punkt är avsett endast för förvaring av för forskningen oersättliga handlingar, oersättliga inte bara för vårt eget vidkommande utan jämväl för den internationella forskningen. Vetenskapen spänner ju över nationsgränserna. Man skall ha klart för sig, att det här gäller ett skydd för det ur vetenskapens synpunkt allra värdefullaste i uppsalabiblioteket.

Vi måste givetvis i såväl fred som ofärdstider försöka skydda dessa värden på bästa sätt, och om detta skall

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

lyckas, så måste åtgärder härför vidtagas under relativt lugna förhållanden. När en konflikt väl brutit ut och vi eventuellt kommit i farozonen, så är det för sent att börja tänka på våra kulturella värden. Då är det helt andra saker som måste gå före, t. ex. att skydda människorna och evakuera tätorterna samt att ordna med det militära försvaret. När universitetsbiblioteket i Uppsala därför kan få ett skyddsrum nu, som dels ger biblioteket ökat utrymme och dels kan skydda de värdefulla samlingarna, så skulle det enligt min mening vara oklokt att inte vidta nödiga skyddsåtgärder i det avseendet.

Herr Karlsson i Olofström sade nyss att allting är relativt och att inga skyddsrum är bombsäkra någon längre tid. Ja, detta är riktigt. Men vi bygger skyddsrum för såväl människor som industrianläggningar, trots att vi vet att skyddsrummen på grund av den tekniska utvecklingen kan vara bristfälliga ganska snart. Vi kan väl dock räkna med att vid en krigshandling mot Uppsala speciellt värmeutvecklingen och förstörelsen ovan jord blir det mest förödande. Jag vågar då säga att universitetets vetenskapliga samlingar är så kända, att dessa oersättliga kulturvärden skulle visas respekt och hänsyn, oavsett vilken nation som står för krigshandlingarna.

När biblioteksledningen vidtog förberedande åtgärder för att skydda dessa handlingar vid en befarad konflikt ute i världen, så tycker jag att detta var alldeles riktigt. De som har till uppgift att skydda dessa vetenskapliga och kulturella värden skall naturligtvis göra det, och det skulle varit i hög grad klandervärt, om de ansvariga bibliotekarierna hade underlåtit detta. Det skulle varit lika klandervärt som att i en hotande situation underlåta att vidta förberedande militära åtgärder. Dessa bibliotekarier har därför inte gjort sig förtjänta av klander, ty de har visat

prov på en ansvarskänsla, som de bör ha vår högaktning för.

Sedan har det sagts att vi också har andra värden, som det kan vara av stort intresse att få skyddade, t. ex. våra museer. Ja, visst skulle vi vilja skydda dem. Inte minst ecklesiastikministern har visat stort intresse härför. Men han känner också till universitetet bättre än de flesta, och han är säkert villig att intyga, att de värden, som det gäller att skydda i det skyddsrum vi här diskuterar, står i absolut särklass både inom landet och internationellt sett.

Jag känner Uppland ganska väl, och jag vågar därför säga att jag inte kan förstå, hur man över huvud taget kan diskutera att eventuellt placera dessa värdefulla föremål i den föreslagna depån. Om ofärdsår skulle komma blir det nämligen omöjligt att komma ut till den, ty man måste gå mot strömmen från tätorterna. Vilken väg man än väljer måste man komma ut på en huvudväg. I denna depå har man ingen möjlighet att ge dessa värden ett skydd. Då är det bättre att samlingarna får stå kvar där de är, ty internationellt hyser man dock en viss respekt för kultur och vetenskap. Däremot håller jag med om att depån kan bli en avlastningsdepå för tidningar m. m.

Herr talman! När jag tagit till orda i denna fråga, har det varit endast för att understryka, att riksdagen mer än annars bör känna sitt ansvar gentemot kultur och vetenskap och i en ond och underlig värld söka skydda dem på bästa möjliga sätt. De 300 000 kronor, som det här är fråga om, är en låg investering, som dock — om man ser saken rationellt — i framtiden kan visa sig vara en god ekonomisk investering för vår forskning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Jacobsson* i Tobo (fp), *Wahlund* (cp) och *Hallén* (s).

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag kan fatta mig kort efter herr Lundbergs anförande. Jag kan helt instämma i det, och inte minst vill jag instämma i hans inledande beklagande att den som var den verkliga drivkraften för att få dessa ovärderliga föremål bättre skyddade, den som detta låg så varmt om hjärtat, nämligen Elis Håstad, inte kan vara här och framlägga sina tungt vägande synpunkter.

Jag vill först konstatera att det här är fråga om fullkomligt oersättliga dyrbarheter. Det har sagts att det gäller värden för minst en miljard, i den mån det är möjligt att beräkna dem. Vad man i första hand vill skydda är den oersättliga handskriftssamlingen och vidare det arbetsmaterial, särskilt i form av tidskrifter och serier, som det är praktiskt taget helt omöjligt att ersätta.

Universitetsbiblioteket i Uppsala har naturligtvis länge diskuterat hur detta skall kunna skyddas. Jag vill i det sambandet påpeka att i Lund har det vid ombyggnaden av universitetsbiblioteket skapats ett särskilt skyddsrum för de viktigare delarna av samlingarna, och likaså har stadsbiblioteket i Göteborg och kungl. biblioteket i Stockholm fått skyddsrum i omedelbar anslutning till biblioteket.

Man har försökt tänka sig även andra möjligheter i Uppsala beträffande hur samlingarna skall kunna skyddas. Ett förslag har varit att mikrofotografera det hela, men detta är verklighetsfrämmande eftersom det skulle dra orimliga kostnader under många år utan att ge något som helt kan ersätta originalen. Den enda realistiska lösningen synes därför vara ett skyddsrum, och det måste ligga i omedelbar anslutning till biblioteksbyggnaden för att inte hindra det löpande arbetet. Det måste enligt bibliotekets egna beräkningar ha minst 12 000 hyllmeter. Vidtagna prov har visat att det inte är realistiskt att vid krigsfall räkna med att kunna åstad-

komma en snabb evakuering. Biblioteket disponerar för närvarande vissa delar av ett par bergsskyddsrum några kilometer från Uppsala. Ett av dessa är mycket fuktigt. I det andra beräknas endast 5 000 meter få plats. Vad som ryms där måste ovillkorligen föras dit innan beredskapstillstånd anbefalles, ty då tages transportmaterielen helt i anspråk för andra ändamål. Ett vidtaget experiment visar att en undanförsel så långt bort medför mycket stora svårigheter för forskningen. Ett skyddsrum måste ovillkorligen ligga i omedelbar anslutning till biblioteket. Kommer ett sådant till stånd är det meningen — den bestämda upplysningen har jag erhållit — att där placera hela den oersättliga handskriftssamlingen och en mängd andra dyrbarheter, som självfallet måste skyddas i första hand.

Jag vill till herr Karlsson i Olofström säga att det inte alls är fråga om utställningsrum. Den volymmässigt obetydliga del av samlingarna som är utställd i den s. k. handskriftssalen i Uppsala kan bäras ned i skyddsrummet på ett par timmar. Där behöver sålunda inte vara samma ventilation, och rummet skall inte vara öppet som en visningssal, där besökande kan gå omkring, utan det är fråga om något helt annat.

Vad sedan kostnaderna beträffar är jag givetvis den förste att erkänna, att 300 000 kronor i nuvarande statsfinansiella läge är en mycket stor summa. Men i själva verket, det vill jag betona, blir utgiften inte så stor, ty från denna summa måste man dra kostnaderna för undanförsel av det mest värdefulla materialet var gång en allvarlig internationell kris förekommer. Det skedde vid Suezkrisen. Herr Karlsson i Olofström sade att han hoppades, att biblioteksledningen inte skulle gripas av någon panik. För dem som känner biblioteksledningen framstår en sådan misstanke som mycket främmande. Det är en omdömesfråga att avgöra när en undan-

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

försel måste göras. Undanförseln vid Suez-krisen gjordes som ett experiment, vilket än mer visade nödvändigheten av ett sådant här skyddsrum.

Ett bifall till motionen skulle innebära, att skydd bereds för vetenskapligt material av olika slag, som är oundgängligt för hela vårt vetenskapliga arbete och för hela vår kultur. Det synes mig vara en hederssak för oss här i kammaren att, på samma sätt som första kammaren tidigare gjort, se till, att det materialet kan skyddas.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Bakom de motioner som utskottsmajoriteten vill bifalla ligger en djup oro för Uppsala universitetsbiblioteks samlingar. Denna oro har en reell grund: erfarenheterna från det andra världskriget.

På våra bibliotek, arkiv och museer gjorde man 1939—1940 omfattande, strängt hemlighållna förberedelser för att man i ett krigsläge skulle kunna undanföra de dyrbaraste delarna av samlingarna till orter, vilka hade anvisats av myndigheterna. Man hade inventerat samlingarna, man hade gjort upp förteckningar över dem, skaffat emballage för dyra kostnader och t. o. m. skaffat bensinlicens. Jag minns att denna bensinlicens skulle förnyas var fjärde vecka, vilket gjorde att det strängt hemlighållna slott, på vilket materialet skulle samlas, slutligen blev rätt känt, vilket inte var lyckligt ur försvarssynpunkt.

När den 9 april kom kunde — det förstår var och en — man inte föra undan något material. Den gången fick vi en nådatid, och sedermera bortförde man vissa delar av samlingarna. Men vem garanterar att vi nästa gång får en nådatid? Det är därför som man menar att samlingarnas oersättliga delar *på förhand* skall placeras i skydds-

rum, så som man numera har gjort i Lund.

Låt oss se vad frågan rent praktiskt gäller. Först och främst bör sägas att anslaget inte faller på nästa budgetår. Kostnaderna är givetvis väsentliga. Jag håller med herr Munktel om att detta är en summa som man inte skall bagatellisera, men den kommer att fördelas på senare budgetår. Vi är överens om att Uppsala universitetsbibliotek behöver ökade utrymmen. Reserverna har inte på något sätt ifrågasatt behovet av utrymme av den omfattning som här har diskuterats. Frågan gäller om den källare som under alla omständigheter skulle grävas ut och i vilken en del av böckerna skulle inrymmas — det gäller utrymmen för 12 000 hyllmeter — skulle få en sådan konstruktion, att den samtidigt kunde tjänstgöra som skyddsrum för samlingarna. Såsom redan herr Munktel påpekat har det tydligen blivit något missförstånd i fråga om vad som sades i föredragningen i utskottet om ventilationsanordningarna. Ventilationsanordningarna är enligt förslaget tillräckliga för samlingarna. Vad som däremot nog kom som en chock för bibliotekets tjänstemän var att dessa fick veta, att dessa anordningar inte var tillräckliga, om detta källarutrymme även skulle tjäna som skyddsrum för befolkningen. Om kammaren bifaller utskottets förslag, hoppas jag att vi kan få en sådan ändring, så att personalen kan anlita skyddsrummet.

Det finns tre skäl till att man vill ha skyddsrum i själva huvudbyggnaden. För det första är materialet då tillgängligt hela tiden för forskning. Det har påpekats att det gäller två huvudkategorier av material, nämligen dels de fullkomligt unika medeltida handskrifterna med silverbibeln i spetsen, gamla inkunabler och liknande, dels tidskrifts- sviter o. d., vilka enligt vad herr Munktel redan påpekat oundgängligen behövs för teknisk, medicinsk och an-

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

nan forskning, inte minst under ett krig.

För det andra kan sägas att om man följer majoritetens förslag, slipper man dubblera hyllutrymmet. Plats måste under alla omständigheter beredas för dessa 12 000 hyllmeter inom biblioteket. Av de skyddsrum som finns är det ena oanvändbart för den här sortens samlingar. Det andra rummet har 5 000 hyllmeter. Om man följer reservanterna, måste plats beredas för 12 000 meter i skyddsrum utanför biblioteket. Vad biblioteksdepån beträffar är väl detta förslag en förflugen tanke från reservanternas sida. I denna skulle man placera material av helt annat slag, som inte är ömtåligt. I och med att detta material är difört — bl. a. brandfarliga tidningar — finns inte längre utrymme för att föra dit de samlingar, som skulle skyddas.

Det tredje skälet är att man slipper bortföra någonting just i ett krisläge och under uppenbart krigshot.

Elis Håstads oro för den här frågan var så stor, att han från sitt sjukläger för ett par veckor sedan sände bud till civilförsvarsdirektören i länet och bad denne att gå upp i utskottet och redogöra för bakgrunden till de mycket allvarliga förhållanden, som redovisas överst på sidan 11 i utlåtandet. Av den föredragningen om inte annat fick man klart för vad vi, som sysslade med dessa saker under kriget, då märkte, nämligen att vid ett omedelbart krigshot går det inte att undanföra samlingarna. Skulle man undanföra dem, skulle detta göras på förhand. Frågan är då när det skall göras.

Jag hänvisar till diskussionen om förhållandena under Ungern-krisen. Herr Karlsson i Olofström tycks ha glömt den stämning som då rådde här i landet. Ingen visste väl i början på november hur den krisen skulle komma att utvecklas. Det var mer än en som allvarligt fruktade att den skulle utvecklas till en världsbrand. Sådana

situationer kan uppträda flera gånger. Skulle man då varje gång undanföra materialet? Jag vill till allt annat som därvidlag kan sägas även hänvisa till den stora risken att om undanförandet i ett sådant läge bleve känt, panik kunde utbryta bland civilbefolkningen.

Det var något beklämmande över den defeatism som lyste igenom herr Karlssons i Olofström anförande. Jag utgår ifrån att denna inställning inte är utmärkande för samtliga reservanter.

Det har vid flera tillfällen från riksdagens sida begärts att skydd skulle anordnas för dyrbara samlingar i händelse av krig. I vissa fall kan det bli fråga om ett skydd av det slag som här förordas, i vissa andra fall kan det bli fråga om undanförelse till andra orter. Det kan väl ändå inte vara reservanternas mening att så här mer eller mindre i en bisats stryka ett streck över vad riksdagen därvidlag flera gånger tidigare har uttalat. Skall den frågan diskuteras på allvar, skall en ordentlig utredning göras. Riksdagen måste få ta ställning till hela frågan.

Jag vill sluta med att säga, att jag under senaste kriget många gånger hörde en aktad, numera avliden ledamot av denna kammare, Adolf Wallentheim, tala för nödvändigheten av att vårt försvar också omfattar ett kulturförsvar. Vi måste försöka skydda människornas liv, men vi måste också, herr talman, försöka att skydda något av det som gör livet värt att leva.

Häri instämde fröken *Olsson* (s) samt herrarna *Ståhl* (fp), *Wachtmeister* (h) och *Ågren* (fp).

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill börja med att säga, att om det i denna fråga uteslutande hade gällt att ta ställning till om Uppsala universitetsbibliotek skulle få en ökning av sitt anslag med 300 000 kronor för att kunna bygga ett skydds-

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

rum, vore detta kanske inte någon fråga av så särskilt stor räckvidd. Men i detta fall har frågan om ett eventuellt skyddsrum vid Uppsala universitetsbibliotek rullats upp i ett helt annat och mycket större sammanhang. Jag vill därför, herr talman, ehuru jag inte har något att tillägga till vad reservanterna anfört i ärendet, ändå redogöra för regeringens syn på denna frågeställning.

Vad det här gäller är frågan, om vi skall utrusta våra kulturella institutioner, bibliotek, arkiv och museer med atomsäkra skyddsrum, innan civilförsvaret över huvud taget är upprustat här i landet, och om vi skall göra det utan samband med civilförsvaret.

Frågan har spelats upp på följande sätt.

Byggnadsstyrelsen ritade på universitetets beställning den nya tillbyggnaden och lade där in ett s. k. atomsäkert skyddsrum — man är på bibliotekshåll mycket angelägen att tala om, att detta skyddsrum skulle skydda mot atombomber. Under höstens budgetarbete tog byggnadsstyrelsen förnyad kontakt med ecklesiastikdepartementet för att med uppsalafallet som utgångspunkt få en diskussion om de större frågor som jag inledningsvis berörde. Innan budgetarbetet var avslutat, tillställde byggnadsstyrelsen Kungl. Maj:t en officiell skrivelse, i vilken man krävde ett besked i principfrågan, samma besked som riksdagen nu måste ge, i ena eller andra riktningen. Jag vill erinra om att byggnadsstyrelsen har i sak samma uppfattning som departementschefen och regeringen. Om jag inte är fel underbyggd, har byggnadsstyrelsens representant också inför statsutskottets andra avdelning gett de synpunkterna till känna.

Nu har motionärerna frågat, varför just Carolina Redivivas bokbestånd skall bedömas på annat sätt än andra biblioteks. Den enda jämförelse man skulle kunna göra är med universitetsbiblioteket i Lund, där det onekligen under det höga boktornet finns ett skyddsrum.

Men kungl. biblioteket i Stockholm har inte något skyddsrum inom sina murar utan räknar med att evakuera.

Alla våra stora kulturella institutioner, t. ex. statens historiska museum — där finns åtskilligt av Sveriges historia, framför allt föremålshistoria — riksmuseet och många andra, har inte några skyddsrum, utan hittills har politiken varit, att man vid krigshot skulle evakuera. Riksarkivet har däremot enligt av riksdagen på regeringens förslag fattat beslut fått och kommer att få ett bergskyddsrum i Mariebergområdet. Men det är att observera, att Uppsala var betydligt mera gynnat än Lund när det gällde att ta ställning till skyddsfrågan, eftersom det i Uppsala — som fröken Vinge i motionen framhållit — redan finns två skyddsrum, ett mindre på 5 kilometers avstånd och ett betydligt större på 7 kilometers avstånd. De är insprängda i berg. Därtill kommer biblioteksdepån, som jag personligen inte vill göra något större nummer av i det här sammanhanget. Självfallet måste man dock i en verklig krissituation utnyttja alla evakueringsmöjligheter, och då kommer denna depå, som dock är betongskyddad, självfallet in i bilden.

Till herr Lundberg vill jag bara säga, att även jag känner Uppland och den trakt där biblioteksdepån sannolikt kommer att förläggas, och så omöjlig är den inte. Både militära och civilmilitära experter tycker att den är ganska god för det här ändamålet.

Sedan, herr talman, vill jag framhålla en sak som i allmänhet kommer bort i diskussionen. Man talar om att man här samtidigt skulle få ökade utrymmen för magasinering och för permanent förvaring av värdefulla handskrifter, men det får man ju redan med de källarutrymmen som kommer att iordningställas för den av mig äskade summan av 5,2 miljoner. Det är snarare så, att man får mindre utrymmen om riksdagen skulle följa utskottsmajoriteten. De vanliga källarutrymmen som kommer att stå till

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

bibliotekets förfogande är som alla andra konventionella skyddsrum i vårt land stabila nog att klara eldsvådor och husras; de håller däremot inte för fullträffar av atombomber, men det lär inte heller det ifrågasatta skyddsrummet göra.

Diskussionen gäller, om vi skall kosta på 300 000 kronor, men jag tror inte ett ögonblick att den siffran kommer att hålla. Fröken Vinge har sagt att ventilationsanordningarna är bristfälliga. Om människor skall vistas där — och det måste de göra om de dagligen skall bära de medeltida handskrifterna upp och ner — måste det vara en god ventilation, och därmed är kalkylen på 300 000 kronor sönderslagen.

Detta skyddsrum erbjuder inte skydd mot markkrevrande atombomber och självfallet inte heller mot luftkrevrande vätebomber. Jag vet inte om det finns någon expertis som vågar påstå, att det är ett skydd ens mot luftkrevrande atombomber. Man har alltså en mycket bräcklig grund att stå på om man här kräver ett fullgott skydd för de — som vi alla är överens om — oersättliga samlingar som där finns. Det är självfallet, herrar Lundberg och MunkteLL, att också jag är skakad av tanken på vad som kan hända dessa oersättliga kulturföremål. Jag vill säga att vi dess bättre har ett land som är ganska rikt på oersättliga kulturföremål, men vi har ju tidigare tvingats resignera när det gäller att skydda alla dessa oersättliga kulturföremål. När det gäller universitetsbiblioteket i Uppsala skulle man alltså enligt utskottsmajoritetens mening ha ett program som innebär skydd av de oersättliga kulturföremålen mot atombomber. Jag skulle gärna vilja medverka till förverkligande av ett sådant program, men jag ser knappast några möjligheter till det.

När det gäller den s. k. evakuering som pågick under tre veckor i samband med Ungernkonflikten och Suezkonflikten och som har nämnts både här och

i första kammaren delar jag helt herr Lundbergs uppfattning, att vi inte bör häna bibliotekstjänstemännen för den sakens skull. Det är emellertid egendommeligt, att de inte först sökte kontakt med utrikesdepartementet eller ecklesiastikdepartementet. Någon panik här i landet för herr Nassers skull var det väl ändå inte, fröken Vinge — vilken lokal militär myndighet som helst kunde upplysa om hur man bedömde situationen.

Men det finns en annan aspekt, som vi inte bör glömma. Genom ett bifall till motionen skulle riksdagen ge varje ansvarskännande biblioteks-, arkiv- och museiledare en moralisk förpliktelse att så snart som möjligt utverka liknande skyddsrum. Läget måste ju bli fullkomligt ohållbart för t. ex. den nye nationalmuseichefen eller riksantikvarien eller alla andra chefer för kulturinstitutioner, om de skall göras nästan personligen ansvariga för de oersättliga värdena. Jag beklagar, ärade kammarledamöter, att det har blivit just mitt gamla bibliotek, där jag har inte bildligt utan bokstavligen tillbringat fyra år av mitt liv, som får utgöra exemplet när riksdagen tar ställning till den politik vi skall föra i fortsättningen i fråga om vårt kulturskydd.

Det har förekommit åtskilliga glidningar i diskussionen här. Först sades det — såsom också har påpekats av herr Karlsson i Olofström — att man permanent skulle kunna förvara silverbibeln och många andra kända föremål i dessa skyddsrum, men det är ju alldeles orimligt — då är det meningslöst att ha en utställning. Såsom alla de vet som har besökt Carolina är dessa värdefulla och oersättliga bokskatter strategiskt placerade omedelbart till höger innanför vestibulen för att den stora allmänheten skall få se dem. Vi skall väl ändå inte, fröken Vinge, gå under jorden och leva som råttor av rädsla för atombomber och över huvud taget inte våga arbeta och röra oss utan att ha ett atombomb-säkert tak över oss varje dag. Nu har

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

man i stället sagt — och det var inte heller meningen från början — att man skall ha en permanent uppställning av de andra samlingarna, tidskriftsserierna, där nere. Det kan jag helt acceptera. Men då blir konsekvensen, att magasinen måste göras annorlunda. Då räcker det inte med bara bombsäkra magasin, utan det behövs även bombsäkra arbetsrum, i vilka vaktmästarpersonal och bibliotekspersonal dagligen måste kunna uppehålla sig. Personligen tror jag ändå, att om det fruktansvärda skulle hända och det blir ett mycket kort varsel, då är det nog inte så förfärligt mycket att resonera om, men med ett något längre varsel i dagar räknat är väl ändå en evakuering säkrare, ty det är dock så, att en eventuell fiende inte kastar bomber omkring sig hur som helst. Det är ju därför hela vår civilförsvarspolitik syftar till en evakuering av civilbefolkningen.

Jag gick så långt i mitt inlägg i första kammaren, att jag sade att jag tror att man vid evakueringen av värdefulla kulturföremål kan ställa betydligt lägre krav på skydd om de är geografiskt riktigt placerade än om de ligger i centrum. Det senare gör ju onekligen universitetsbiblioteket i Uppsala.

Men slutligen, herr talman, när jag ser alla mina goda vänner och kamrater på Uppsalabänken församlade här, vill jag säga att jag inte riktigt kunnat förstå, och det har inte heller civilförsvarsdirektören i Uppsala län, hur man så länge har kunnat blunda för den allmänna skyddsrumfrågan i Uppsala. Det finns, mina damer och herrar, inte ett enda skyddsrum i Uppsala, men det pågår en stor utredning som bl. a. syftar till att bygga ett stort centralt skyddsrum. Ett alternativ är att det skall byggas vid Vaksala torg under ett eventuellt nytt stadshus, men det har också varit planer på att bygga ett skyddsrum nästan under universitetsbiblioteket och under slottet, alltså under Slottsbacken. Man skulle gräva ut åsen. Då skulle ett

stort allmänt skyddsrum för civilbefolkningen i Uppsala komma att ligga i bästa fall 30, 40 meter och i sämsta fall ett par hundra meter utanför dörrarna till universitetsbiblioteket. Är det ändå inte ett alternativ att överväga?

Jag vill sluta med att upprepa, att det ju inte är meningen att fullständigt blottställa universitetsbiblioteket. Man har redan två bergskyddsrum, och den nya tillbyggnaden får dessutom en så stabil källarkonstruktion, att den, om människor skulle söka skydd där, skulle betecknas som konventionellt skyddsrum.

Herr talman! Jag skulle varmt vilja rekommendera kammaren att allvarligt överväga dessa litet mer principiella synpunkter innan den tar ställning till frågan.

Fröken VINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kan det verkligen vara möjligt att statsrådet inte har några realistiska planer för hur våra samlingar skall skyddas under ett krig? Under förra kriget hade man omfattande planer, men förhållandena var ju sådana, att de måste göras om nästan från dag till dag. Men hur skulle det ha gått om vi inte haft några planer?

Statsrådet talar nu om en geografiskt riktig placering. På den punkten vet vi ingenting. En del av de evakueringsorter vi hade i början av förra kriget förklarades sedan olämpliga, när krigsutvecklingen blev en annan än man räknat med. Man vet inte vad som är en geografiskt riktig placering.

Sedan sade statsrådet, att denna fråga inte kan lösas annat än i samband med hela frågan om civilförsvaret. Jag har verkligen hittills tagit för givet, att man hade ett omfattande samarbete mellan ecklesiastikdepartementet och civilförsvaret för att planera för samlingarnas skydd.

I vissa fall är det alltså som här aktuellt att ha samlingarna placerade i

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

omedelbar anslutning till institutionerna. I andra fall kan man evakuera större eller mindre delar av materialet till andra orter. Ecklesiastikministern tycks glömma, att universitetsbiblioteket är just ett universitetsbibliotek. Det har framhållits från bibliotekets sida, att en så omfattande evakuering som den som gjordes vid Ungern-krisen i längden skulle äventyra hela verksamheten vid Uppsala universitet. Det är speciella förhållanden det här gäller.

Så säger statsrådet, att man inte har skyddsrum i anslutning till biblioteket annat än i Lund. Men när man bygger nytt, som nu för riksarkivet liksom för många år sedan för stadsarkivet i Stockholm, spränger man från början ner magasinen i bergskyddsrum. Att kungl. biblioteket bara har ett skyddsrum är ytterst beklagligt, men det ligger dock mycket nära biblioteket, vilket gör förhållandena annorlunda.

Statsrådet sade också något om att vi inte skall gå under jorden. Ja, men vi skall under alla förhållanden gå under jorden med bokmagasinen och i mycket stor utsträckning placera materialet i källare. Frågan är bara om denna källare skall utrustas så, att den blir bomb-säker.

Vad slutligen utställningen beträffar är det ju dock en mycket ringa del rent kvantitativt av dessa skatter som är placerade i visningssalen. Dem kan man ju redan vid ett inte alltför stort hot flytta ner i skyddsrum. Det behöver inte vålla någon panik. Det kan man klara på det enkla sättet att man, liksom kungl. biblioteket har gjort, ordnar specialutställningar i visningssalen under tiden.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till ecklesiastikministern vill jag säga, att skyddsrum för bibliotek och skyddsrum för människor är två olika saker i atomåldern. Evakuering av tätorterna är naturlig i atomåldern. Men i en sådan situation måste

vi också se till att skydda våra biblioteksskatter och andra kulturvärden, och de kan inte evakueras i en aktuell situation. Om exempelvis kungl. biblioteket eller den eller den institutionen inte har skyddsrum försöker man väl ändå att skydda det värdefullaste inom dessa. Jag har aldrig trott att exempelvis småbiblioteken ute i landet skulle kunna skydda sina samlingar eller ens komma på tanken att begära skyddsrum för dem.

Sedan talas det om att öka utrymmena genom att ta i anspråk vanliga källare. Det talas också om depåns förläggning osv. Jag råkar väl känna till det område det här är fråga om; jag vet på vilka vägar vi kan komma dit. Herr Edenman vet dock lika bra som jag att detta område endast kan komma i fråga för magasinering. För evakuering är det uteslutet.

Frågan om kontakt med departementet har jag inte yttrat mig om. Det är en lämplighetsfråga. Jag vill dock understryka att man skall ha god kontakt med myndigheter i olika avseenden, men i nu förevarande fall gällde det att handla och det gjorde man.

Att jag finner detta spörsmål så angeläget beror bl. a. på att jag tillhör den kategori som av ekonomiska skäl aldrig haft tillfälle att utnyttja universitetet. Men på andra sätt har jag lärt mig uppskatta värdet av de samlingar som finns inom Carolina Rediviva och på andra ställen. Även om ingenting är oersättligt i detta land, skall vi komma ihåg att om krig kommer, måste människan ändå ha vissa kulturella och andra värden att liksom hålla sig fast vid för att över huvud taget se någon mening i att söka klara sig igenom den atomålder vi nu går in i. Därför vill jag på det sätt som är möjligt värna och skydda våra olika kulturella värden.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är säker på att ecklesiastikministern är fullständigt ense

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

med motionärerna om vikten av denna fråga. Men ecklesiastikministern lägger den på ett principiellt plan. Då vill jag för det första säga, att om man lägger upp frågan så att alla institutioner, som har mycket stora samlingar av kulturellt och historiskt värde, skall få skyddsrum på en gång, är det lika bra att ge upp med detsamma. Det måste väl bli en avvagningsfråga när man kan göra det ena och när man kan göra det andra för att småningom få allt färdigt. Det är omöjligt, tycker jag, att göra allt på en gång. Men här är det fråga om ett så speciellt ändamål, så stora kulturella värden, så unika samlingar, som skulle kunna skyddas till en relativt låg extra kostnad. Ecklesiastikministern har ju själv föreslagit en utbyggnad för mellan 5 och 6 miljoner kronor.

Ecklesiastikministern säger vidare, att källarutrymmen kan också tjänstgöra som skyddsrum. Javisst kan de det. Men dessa utrymmen kan aldrig bli så starka som ett skyddsrum. Biblioteket har rådfrågat expertis om det här föreslagna skyddsrummet. Denna expertis har förklarat, att det här skyddsrummet borde hålla mot träff, även fullträff, av varje nu känd bomb av konventionell typ; det borde vidare hålla mot luftkrevad av atombomb, medan man icke ansåg sig kunna svara för effekten av fullträff av markkrevande atombomb — en risk, som måste anses ytterst liten. Det är dock en väldig skillnad på en vanlig källare och ett skyddsrum som är tänkt på det här sättet.

Jag vill understryka vad jag sade i mitt första anförande och vad även fröken Vinge sade, nämligen att utställningslokalen som ligger till höger i hallen inte spelar någon roll, ty dess innehåll kan man flytta på mycket kort tid.

Till slut sade ecklesiastikministern, att det här var fråga om bombsäkra arbetslokaler. Vad menas med bombsäkra arbetslokaler? Av ecklesiastikministerns uttryck kunde man få den uppfattningen, att det rörde sig om lokaler

där en personal skall kunna arbeta hela dagen. Här är det dock inte fråga om annan ventilation än sådan, som gör det möjligt att hämta upp och ställa tillbaka olika luntor. Det är inte fråga om sådana luftreningsanordningar, som skulle behövas för att många människor skall kunna sitta där hela dagen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag begärde ordet därför att fröken Vinge tog upp en mycket allvarlig sak, som jag självfallet inte vill låta stå oemotsagd. Hon frågade — jag förstod att hon var ganska förskräckt: Är det möjligt att man på regeringshåll inte har några planer när det gäller att skydda våra kulturskatter? Jo, fröken Vinge, det har vi, och det är just evakuering, men några andra planer har vi hittills inte kunnat skaffa oss. Det pågår självfallet ett kontinuerligt arbete härvidlag under institutionschefernas ledning. Problemen är uppenbarligen stora, men det är evakueringen av det allra värdefullaste kulturmaterialiet som är målet. Alldeles handfallna är vi således inte.

Sedan vill jag bara säga till herr Lundberg, att den allmänna ideologi han avslutningsvis gjorde sig till tolk för när det gäller att skydda kulturskatterna, är jag fullständigt med på. Även jag inser att livet vore ganska meningslöst, om det inte återstod någonting annat än att söka rädda livhanken.

Herr Munktell frågade vad jag menade med atombombsäkra arbetsrum. Här har vi på nytt denna glidning från bibliotekssidan. Först var det fråga om att man skulle ha samlingar. När detta visat sig opraktiskt går man över till att förordna en permanent uppställning av visst material, och för att ytterligare motivera ändamålsenligheten med en sådan anordning säger man, att man skulle inte bara ha en permanent uppställning utan man skulle kunna ha just

Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala

det värdefulla material, som dagligen används.

Jag vet att herr Munktell är väl bevandrad på Carolina. Dessa bombsäkra källarlokalerna måste ha en ventilation, som i varje fall inte får vara mycket sämre än de stora ovan jord liggande magasinstrymmena. Jag har ett starkt personligt intryck av dessa utrymmen, ty på grund av personalbristen fick man ju ibland själv medverka för att få fram en och annan handling, och jag kommer ihåg att det var ett väldigt spring, herr Munktell, där uppe. Själva finessen i argumentationen från utskottets sida är ju, att man samtidigt skulle få en permanent uppställning av material som dagligen skall användas. Men då, ärade kammardamöter, blir det något helt annat — då gäller det att skaffa en arbetslokal som man tror är atombombsäker.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Edenman, jag har också vistats i dessa arbetsrum, och jag medger att det väldigt ofta var dålig luft, särskilt om man fick jobba där uppe. Men det måste dock vara en kolossal skillnad om man, som statsrådet framställde det först, skall ha verkliga arbetsutrymmen eller om man bara behöver så mycket ventilation, att det inte blir skadligt för människor att gå upp och ner och hämta luntor ur Westinska och Nordinska samlingarna eller vad det må vara av detta oersättningsbara material. Jag tror, herr talman, att statsrådet Edenman och jag är helt ense om hur besvärligt det kan vara på magasinen. Men det hör ej till denna fråga.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Det kanske kan anses förmätet att blanda sig i denna debatt som så behärskas av sakkunskapen, representerad av personer med lokal-kännedom som statsrådet Edenman och

professor Munktell. Jag skall inte gå in på detaljerna — det är ju på det sättet att vi här får ta ställning till de frågor som anmäler sig, oavsett om vi behärskar detaljerna eller inte, och därvid får hålla oss till vad sakkunskapen redovisat. När jag lyssnat till föredragningarna inför andra avdelningen i denna fråga dels av personer från Carolina Rediviva, dels av personer från departementet, har jag nog funnit att de synpunkter som framförts i motionerna varit mer vägande än de som departementschefen anfört.

Herr statsrådet talar om glidningar. Jag fick nog den uppfattningen att statsrådet gled åtskilligt i sitt anförande och utvidgade detta spörsmål till att omfatta våra kulturvärden över huvud taget. Jag tror inte man skall göra det, utan man får begränsa frågan till vad den gäller. Det är på det sättet i andra sammanhang, exempelvis beträffande anslag till skolbyggnader — en fråga som statsrådet ju känner väl till — att man kan få vänta i årtal, tills det statsfinansiella läget medger beviljande av anslagen. På samma sätt får vi väl se denna fråga.

Vad är det som aktualiserat dessa ting? Jo, det är de ombyggnader som skall ske, och man menar att samtidigt med denna ombyggnad bör också dessa skyddsrum inrättas. Jag ser frågan rent praktiskt, och jag vill tillägga, att skulle det vara exempelvis en kommunal institution — vi får i kommunerna ofta planera sådana här saker — skulle man inte ett ögonblick tveka att samtidigt bygga skyddsrum, när man ändå gör rätt betydande investeringar.

Då statsrådet skjuter den ekonomiska frågan i förgrunden måste jag säga, att vi har ju fått vänja oss vid att bevilja miljoner och åter miljoner — belopp som återkommer och som riksdagen binder sig för år efter år. Här gäller det ändå en relativt liten investering för åtskillig tid framåt. Såvitt jag kan bedöma skulle 300 000 kronor räcka. I

varje fall kan det inte bli fråga om något väsentligt större belopp. Men en sådan investering som det här är fråga om är en klok åtgärd med tanke på framtiden och med hänsyn till de värden vi här är överens om att vi bör skydda i en krissituation.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) i utskottets utlåtande nr 109, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Näsström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 80 ja och 107 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

§ 6

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 151 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 april 1959, föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet framlagda grunder för pensionsreglering för de av SPA-reglementet omfattade personalgrupperna m. fl., dels antaga vid propositionen fogat förslag till statens pensionslöneförordning, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att 1) vid utfärdandet av statens allmänna tjänstepensionsreglemente vidtaga ändringar i förhållande till det av 1958 års B-riksdag godkända förslaget i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga A vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade förslaget, 2) utfärda kungörelse om avgifter m. m. beträffande vissa i statens allmänna tjänstepensionsreglemente avsedda icke-statliga anställningar i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga B vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade författningsförslaget, 3) utfärda kungörelse med särskilda bestämmelser angående tillämpningen av statens allmänna tjänstepensionsreglemente beträffande vissa ordinarie, medelst förordnande för viss tid tillsatta tjänster m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga C vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade författningsförslaget, 4) under de förutsättningar och i den omfattning, som i statsrådsprotokollet angivits, vidtaga ändringar i bilagan till statens pensionslöneförordning ävensom i de under 2) och 3) berörda kungörelserna, 5) under de förutsättningar, som angivits i statsrådsprotokollet, vidtaga av pensionsregleringen betingade ändringar i pen-

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

sions- eller avlöningsförfattningar, utfärdade med stöd av riksdagens beslut, 6) meddela sådana tilläggs- och övergångsbestämmelser, som erfordrades i anslutning till pensionsregleringen, 7) meddela de bestämmelser, som erfordrades för genomförande av den i statsrådsprotokollet förordade anordningen med basbelopp beträffande pensioner, beviljade enligt tidigare bestämmelser, 8) utfärda föreskrifter angående kompensation för förhöjda folkpensionsavgifter i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats, 9) i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet angående gemensam utbetalning av personalpension och folkpension m. m. förordats meddela de föreskrifter, som kunde befinnas erforderliga, 10) med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet förordats medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter för budgetåret 1959/60 med hänsyn till administrationskostnader i samband med pensionsregleringen, samt 11) besluta a) om årlig ersättning och avskedsersättning åt vissa övertaliga postbiträden vid statens järnvägar, b) om årlig ersättning åt S. H. Billman m. m., c) om tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa fast anställda tandläkare inom folk tandvården i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping och d) om reglering av vissa förutvarande rådhusrättsledamöter från allmänna indragningsstaten tillkommande årliga ersättningar, dels ock medge bland annat att ur kyrkofonden finge till amiralitetspastorn G. A. Brandt från den tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde utgå emeritilön av 7 128 kronor för år jämte rörligt tillägg.

I anledning av propositionen hade väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 475) och den andra inom andra kammaren av herrar *Sve-nungsson* och *Hallén* (II: 581), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte

besluta att, förutom den emeritilön som tillkommer Brandt såsom kyrkoherde, av kyrkofondens medel tillerkänna Brandt pension såsom amiralitetspastor med 4 500 kr. årligen eller med annat belopp som kunde finnas skäligt.

I förevarande sammanhang hade utskottet även behandlat fem vid riksdagens början väckta motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lindahl* och *Wirmark* (I: 271) och den andra inom andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.* (II: 335), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning som kunde ligga till grund för ett förslag till 1960 års riksdag, innebärande uteslutning av 60-årsregeln i statens allmänna pensionsreglemente, 13:e paragrafen, 1 mom. a, och införande av andra restriktiva bestämmelser som av en utredning kunde befinnas vara ändamålsenliga.

I en inom andra kammaren av herrar *Senander* och *Hagberg* väckt motion (II: 17) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av hithörande pensionsreglementen, att verksamhetsmyndigheterna finge möjlighet att jämväl av arbetsmarknads-skäl förhindra kvarstående i tjänst efter det den nedre pensioneringsgränsen uppnåtts.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte

A. godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 april 1959 framlagda grunderna för pensionsreglering för de av SPA-reglementet omfattade personalgrupperna m. fl.;

B. antaga vid propositionen fogat förslag till statens pensionslöneförordning;

C. bemyndiga Kungl. Maj:t att

1) vid utfärdandet av statens allmänna tjänstepensionsreglemente vidtaga ändringar i förhållande till det av 1958 års B-riksdag godkända förslaget i hu-

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

vudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga A vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade förslaget,

2) utfärda kungörelse om avgifter m. m. beträffande vissa i statens allmänna tjänstepensionsreglemente avsedda icke-statliga anställningar i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga B vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade författningsförslaget,

3) utfärda kungörelse med särskilda bestämmelser angående tillämpningen av statens allmänna tjänstepensionsreglemente beträffande vissa ordinarie, medelst förordnande för viss tid tillsatta tjänster m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga C vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade författningsförslaget,

4) under de förutsättningar och i den omfattning, som i statsrådsprotokollet angivits, vidtaga ändringar i bilagan till statens pensionslöneförordning ävensom i de under 2) och 3) berörda kungörelserna,

5) under de förutsättningar, som angivits i statsrådsprotokollet, vidtaga av pensionsregleringen betingade ändringar i pensions- eller avlöningsförfattningar, utfärdade med stöd av riksdagens beslut,

6) meddela sådana tilläggs- och övergångsbestämmelser, som erfordrades i anslutning till pensionsregleringen,

7) meddela de bestämmelser, som erfordrades för genomförande av den i statsrådsprotokollet förordade anordningen med hasbelopp beträffande pensioner, beviljade enligt tidigare bestämmelser.

8) utfärda föreskrifter angående kompensation för förhöjda folkpensionsavgifter i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats,

9) i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet angående gemensam utbetalning av personalpension och folkpension m. m. förordats

meddela de föreskrifter, som kunde befinnas erforderliga,

10) med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet förordats medgiva över-skridanden av maximerade anslag och anslagsposter för budgetåret 1959/60 med hänsyn till administrationskostnader i samband med pensionsregleringen,

11) besluta

a) om årlig ersättning och avskeds-ersättning åt vissa övertaliga postbiträden vid statens järnvägar,

b) om årlig ersättning åt S. H. Billman m. m.,

c) om tjänstårsberäkning i pensions-hänseende för vissa fast anställda tand-läkare inom folktandvården i Stock-holm, Göteborg, Malmö och Norrköping,

d) om reglering av vissa förutvaran-de rådhusrättsledamöter från allmänna indragningsstaten tillkommande årliga ersättningar;

D. medge att

a) f. d. justitierådet S. J. K. W. Lawski finge, räknat fr. o. m. den 1 december 1956, åtnjuta den rätt till pensions-förmåner, som skulle ha tillkommit honom, därest han kvarstått i justitieråds-ämbetet t. o. m. den 30 september 1951,

b) f. d. överdirektören och souschefen vid statens vattenfallsverk S. H. Ekefalk finge åtnjuta den rätt till livränteför-måner, som skulle ha tillkommit honom, därest han kvarstått i tidigare innehavd tjänst som distriktsingenjör in-till den 1 juli 1958,

c) med bifall till Kungl. Maj:ts för-slag samt avslag å motionerna I: 475 och II: 581 ur kyrkofonden finge till amiralitetspastorn G. A. Brandt från den tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde utgå emeritilön av 7 128 kronor för år jämte rörligt tillägg;

II. att motionerna I: 147 och II: 194 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 271 och II: 335 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

IV. att motionen II: 17 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Lundquist* i Trollhättan, som ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 271 och II: 335, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning, som kunde ligga till grund för ett förslag till 1960 års riksdag, innebärande utslutning av 60-årsregeln i statens allmänna pensionsreglemente, 13 §, 1 mom. a, och införande av andra restriktiva bestämmelser, som av en utredning kunde befinnas vara ändamålsenliga;

2) av herr *Staräng*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **LUNDQVIST** i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande under punkten III. antecknat en reservation, där jag anslutit mig till de synpunkter som framförts i motionerna I: 271 och II: 335. Det gäller uppmjukning av bestämmelserna för de statspensionärer, som ingår äktenskap efter fyllda 60 år, alltså ett slopande av 60-årsregeln.

Utskottet har motiverat avslaget på dessa motioner med följande hänvisning: »Vad angår det i motionerna I: 271 och II: 335 väckta förslaget, vilket syftar till ett generellt slopande av den s.k. 60-årsregeln i fråga om familjepension och dess ersättande med 'andra restriktiva bestämmelser', kan utskottet inte, lika litet som i fjol, då ett motionsyrkande av liknande innebörd förelåg, nu förorda någon ytterligare uppmjukning av bestämmelsen i fråga.»

Detta är alltså ingen ny fråga. Den har diskuterats tidigare, och utskottet hänvisar till sitt tidigare uttalande. Jag vill i alla fall anföra några synpunkter i anslutning till den motion, som jag har undertecknat, nr 335 i denna kammar.

Man är här misstänksam och vill inte gå med på ett slopande av 60-årsregeln med tanke på att det kan finnas vissa bavsikter hos den, som ingår ett äktenskap vid den ålder det här är fråga om. Men det är väl ändå så, att staten med tjänste- och familjepensioner har avsett att skapa en viss trygghet för både tjänstemännen själva och deras efterlevande. Statsmakterna har välvilligt behandlat denna sak, och jag vill understryka att jag i övrigt är belåten med det pensionsreglemente, som vi har för statspensionärerna och som kommer att ytterligare förbättras den 1 juli innevarande år. Vi har också för några dagar sedan beslutat att den obligatoriska pensionen skall omfatta även andra befolkningsgrupper, vilka nu kan få den trygghet som är erforderlig på ålderns dagar.

Vederbörande statspensionär har väl dock en känsla av att han under sin tjänstetid har erlagt avgifter för pensionering av sig och sina efterlevande, tidigare direkt och sedermera indirekt. Han tycker då att det är litet otrevligt om han, ifall han ingår äktenskap efter uppnåendet av en viss levnadsålder, inte skall kunna känna trygghet för sin efterlevande maka. Jag har den känslan att pensionärerna anser att detta är en orättvisa.

Man har väl menat att det här rör sig om en mindre grupp, att det inte är något större antal människor som kan komma i denna belägenhet, och därför skulle frågan ha mindre intresse. Jag kan inte se saken på samma sätt, ty jag utgår ifrån att även de mindre gruppernas intressen bör beaktas så långt sig göra låter. Jag har den uppfattningen, att den uppmjukning, som man eventuellt skulle kunna åstadkomma på detta område, sedermera också kan behöva tillämpas när det gäller den obligatoriska pensionen, som ju berör andra befattningshavare än de statliga.

Är det inte så, att åldringarna utgör en grupp i växande? Genom den ökade

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

medellivslängden kommer ett större antal människor att inrymmas i åldringsgruppen. Vi vet allesammans, att t. ex. kommuner och landsting har vissa problem beträffande åldringsvården. Personalen vid våra ålderdomshem har i allmänhet inte den utbildning som erfordras för att på ett lämpligt sätt handha vården av dem som av ena eller andra anledningen måste vistas där. Vad beträffar kronikerhemmen har landstingen inte hunnit bygga ut dem i den takt som erfordras. Därför har vi måst tillgripa sådana åtgärder som att lämna kontanthjälp åt långvarigt sjuka. Det gäller i varje fall i mitt län. Vi har nämligen kommit underfund med att när vi inte kan bygga ut vårdinrättningar i den takt som erfordras, då är det bättre för vederbörande att kunna få vård i sitt hem. Det är också ur samhällets synpunkt lämpligare, att man genom kontanthjälp bereder vederbörande möjlighet att anlita en släkting eller bekant, så att han kan stanna kvar i sin hemmiljö och där får den vård han behöver.

Vi anser att, eftersom vederbörande befattningshavare under sin tjänstetid har försökt att tillförsäkra sig en viss trygghet för sina efterlevande, borde den även innefatta den, som man eventuellt ingått äktenskap med efter fyllda 60 år. Det rör sig visserligen endast om en relativt liten befolkningsgrupp. Det skulle emellertid innebära trygghet för de personer som vid denna ålder ingår äktenskap och skapa möjlighet till en mera tillfredsställande vård och bättre hemtrivsel än man kan få på en vårdanstalt. Därmed skulle man också tjäna ett samhällsintresse. Vi är väl alla överens om att, även om man skulle få till stånd en förbättring beträffande denna lilla detalj till fördel för individ och samhälle, så återstår ändock många stora problem att lösa inom åldringsvården.

Vi har i våra motioner hemställt, att man skulle begära en utredning i denna

fråga. Vi är inte så optimistiska, att vi tror att man omedelbart skall kunna lösa detta problem. Vi vet att det finns många saker som behöver diskuteras. Men i varje fall har vi räknat med att man skulle ha kunnat vinna förståelse för yrkandet om en utredning rörande möjligheterna att förbättra förhållandena på detta visserligen mindre område, som emellertid kanske kommer att kunna utsträckas till ett större område.

Med hänvisning till denna motivering ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är antecknad till detta utlåtande nr 110.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog förhandlingarnas ledning, instämde herrar *Spångberg* (s), *Nelander* (fp) och *Hammar* (fp).

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Liksom en hel rad av motionärer har framhärdat i att under flera år begära en ändring av 13 § i bestämmelserna beträffande familjepension, så har utskottet framhärdat i att år efter år uttala att tillräckliga skäl icke föreligger för att ändra denna paragraf. Utskottet finner emellertid inte mödan värt att anföra några skäl för sin ståndpunkt. Inte heller i kammardebatterna har framkommit något som kan upplysa oss om vad som är den skäligen anledningen till bestämmelsen om att familjepension inte skall utgå, därest mannen fyllt 60 år vid äktenskapets ingående.

Herr Gustafsson i Stockholm sade förra året när vi diskuterade denna fråga, att han inte ville »ta upp något resonemang med fröken Sandell beträffande hennes panegyriska inlägg när det gäller 60-åringars eventuella värkänslor». Den gången blev jag väldigt förargad, men jag bör egentligen vara tacksam för denna replik. Den har avslöjat mera om den s. k. allmänna meningens bakom utskottets ställningsta-

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

gande än vad ett långt, intelligent utformat föredrag skulle ha gjort.

Den kom mig också att inse vilken viktig princip frågan om 60-årsgränsen representerar. Det gäller ju här vårt ställningstagande till den enskilda människans personliga angelägenheter. Det är så enkelt att slänga ur sig en lustighet om värkänslor eller att berätta om den unga flickan som tagit den gamle fule gubben för guldet. Men är det inte bra egendomligt att det plötsligt blir så lustigt med ett äktenskap som ingås när kontrahenterna är gamla eller i varje fall den ene är gammal? Eller varför måste det anses som en spekulation, därest en ung flicka gifter sig med en äldre man som har rätt till statstjänarpension? Om en ung flicka gifter sig med en man i medelåldern, som är byråchef och har därmed följande pensionsförmåner, eller med en man som har politiska ambitioner och som kanske en dag blir statsråd, då talar man ju inte om spekulation. Möjligen säger man, att kvinnan i fråga har »bosättningsblick».

Det är klart att lagarna bör göras sådana, att missbruk av sociala förmåner förhindras. Vi motionärer har inte heller tänkt oss annat än att i pensionsreglementet skulle finnas någon bestämmelse som hindrade missbruk. Vad vi begär är en utredning om huruvida man inte kunde i reglementet införa andra restriktiva bestämmelser än den nuvarande.

Inom folkpensionssystemet är en änkas rätt till pension knuten till äktenskapets längd och kvinnans ålder vid makens frånfälle. En sådan gränsdragning borde väl utan större olyckshändelser kunna prövas även inom statens allmänna pensionssystem. Men att i ett reglemente eller här i riksdagen bestämma den ålder, inom vilken löntagaren kan få förtroendet att överföra familjepensionsrätten till en hustru, det anser vi motionärer vara principiellt oriktigt. Huruvida det här gäller värkänslor eller

ett höstligt behov av värme och omvårdnad, tillkommer inte riksdagen att yttra sig om.

I den situation, vari åldringarna i dag befinner sig — herr Lundqvist i Trollhättan har här berört den — med svårigheter att få hemhjälp eller annan omvårdnad i hemmet, så finns det väl alla skäl att uppmuntra varje eget initiativ att klara vårdproblemet.

Vi får inte glömma att större delen av statstjänarna befinner sig i de lägre lönegraderna, och deras situation såsom pensionärer är inte sådan, att den direkt kan locka unga kvinnor till gifte på spekulation. Så länge som utskottet inte heller har framlagt några bevis för nödvändigheten av den nuvarande formuleringen av 13 § mom. b, så länge kommer jag också att anse mig ha rätt att opponera mig mot denna formulering.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lundqvist i Trollhättan avgivna reservationen.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Vid riksdagens början har vi avgivit en motion, nr 17 i denna kammare, som avser de s. k. pensioneringsperioderna för statstjänstemän. Den nuvarande anordningen i detta avseende innebär ju, att statstjänstemän i allra största utsträckning frivilligt kan kvarstå i tjänst utöver den fastställda pensionsåldern.

Avsikten med införandet av anordningen med pensioneringsperioder var att man skulle kunna få så många av de statsanställda som möjligt att kvarstå i tjänst. Den huvudsakliga motiveringen för förslaget, som under mycket stor olust godkändes av de statsanställdas förhandlare, var av arbetsmarknadspolitisk natur. 1948 års pensionsålderskommitté, vars förslag i allt väsentligt upptogs i propositionen till 1951 års riksdag angående pensione-

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

ringsperioderna, ansåg det vara »i hög grad angeläget, att de bestämmelser, som reglerar möjligheterna att taga i anspråk den äldre arbetskraften, utformas så smidigt att en anpassning efter läget å arbetsmarknaden kan ske».

Även när de dåvarande fasta pensionsåldrarna fastställdes under 1930-talet anförde man arbetsmarknadspolitiska skäl. Det var då nedgångstider, och det ansågs därför vara viktigt att inte ungdomen fick gå på gatorna och driva i arbetslöshet, medan statstjänstemän och andra stod kvar till hög ålder.

När man föreslog införandet av pensionsperioderna hade man också — som jag tidigare nämnde — en arbetsmarknadspolitisk motivering men av helt motsatt slag, nämligen att det rådde brist på arbetskraft och att man därför borde bereda de statsanställda möjlighet att frivilligt stå kvar i tjänst efter det att de uppnått den undre gränsen för pensionsperioden.

I dagens situation pekar de arbetsmarknadspolitiska skälen i rakt motsatt riktning. Vi känner alla till svårigheterna att upprätthålla sysselsättningen, och det måste betecknas som ett abnormt förhållande att äldre arbetskraft frivilligt kan få gå kvar i statstjänsten, medan ungdom i stor utsträckning icke lyckas erhålla sysselsättning.

Det är emellertid inte bara detta som talar emot anordningen med pensioneringsperioder. Som jag tidigare sade, genomfördes denna under stor olust från förhandlingarnas sida. Det har med bestämdhet uppgivits, att de t. o. m. varit utsatta för påtryckning och rent av hot i den meningen, att statens representanter förklarade, att därest de anställda inte godtog anordningen med pensioneringsperioder skulle pensionsåldern över lag höjas. Förslaget mottogs för övrigt med det starkaste missnöje av statspersonalen, framför allt bland de yngre, som därigenom att de äldre tjänstemännen kvarstår i tjänst blir hindrade i sin befordran. Befordrings-

möjligheterna är — som vi kanske alla känner till — inte så överdrivet stora inom statstjänsten.

Det missnöje som uppstått bland den yngre statspersonalen kanske jag bäst kan illustrera genom att tala om, att de personer som frivilligt kvarstår i tjänst i de olika statsverken föraktfullt benämnes »spärrballonger». Därmed vil man beteckna, att de spärrar vägen för den yngre personalens befordran.

Vi har tidigare i motioner påyrkat systemets upphävande och att en återgång till fasta pensionsåldrar måtte ske. Dessa motioner har inte vunnit genklang hos riksdagen, och detsamma synes nu bli förhållandet med den motion som vi behandlar i dag. Utskottet skriver på det vanliga, ganska lättvindiga sätt, som tidigare påtalats av fröken Sandell:

»Vad slutligen angår motionen II: 17, finner utskottet skäl inte vara förebrogta till stöd för sådan ändring av reglerna för avgångsskyldighet, att myndigheterna skulle äga att 'jämväl av arbetsmarknadsskäl' förhindra kvarstående i tjänst efter uppnående av den nedre pensioneringsgränsen.»

Jag anser detta skrivsätt vara lättvindigt. När man förklarar, att det inte förebragts några skäl till stöd för en ändring, är detta påstående felaktigt. Det bör inte vara utskottet obekant, att vi nu har en ganska omfattande arbetslöshet och att denna inte bara kan mätas i de registrerade siffrorna utan att det dessutom finns en betydande dold arbetslöshet, liksom för övrigt att arbetstillfällena i mycket stor utsträckning har måst beredas genom statliga ingripanden.

Vi anser sålunda, att förutsättningarna för ett bibehållande av systemet med pensioneringsperioder har radikalt förändrats och att man därför borde kunna åtminstone ge ett finger åt vårt förslag. Vi föreslår nämligen ingen ändring i själva systemet utan endast att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

Maj:t skall begära att Kungl. Maj:t utfärdar direktiv till olika verksamhetsstyrelser att även av arbetsmarknadspolitiska skäl förhindra kvarstående i tjänst av äldre befattningshavare. Som bekant har de statliga verken redan vissa befogenheter i andra avseenden, men det skulle vara ytterst lämpligt att de finge befogenhet att jämväl hindra vederbörandes kvarstående just med hänsyn till det arbetsmarknadspolitiska läget.

Herr talman! Med vad jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till vår motion nr 17 i denna kammare. Samtidigt vill jag förklara att vi även kommer att ansluta oss till det yrkande som har framställts av herr Lundqvist i Trollhättan.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Genom motionen nr 581 i denna kammare har herr Hallén och jag velat anföra några synpunkter på amiralitetspastorn Brandts pensionsfråga.

Den förenade tjänsten som kyrkoherde i Skeppsholms församling och amiralitetspastor vid flottan har en säregen karaktär. De ganska invecklade rättsliga förhållandena har klargjorts genom löneregleringen 1941 och f. d. kammarrådet Skoglunds utredning av år 1953.

Även om vi motionärer förstår de formella skäl som ligger bakom departementschefens och utskottets inställning till vår kollegas pensionsfråga, har vi genom motionen velat ifrågasätta, om man inte i detta icke prejudicerande fall kunde komma fram till en lösning som toge mera hänsyn till den del av Brandts verksamhet som faller inom amiralitetspastorstjänsten. Då nu bara kyrkoherdelönen blir pensionsgrundande, i stort sett, blir pensionsförmånerna magra.

Det kan invändas, att kyrkoherde Brandt genom att kvarstå på 1941 års lönereglemente själv försatt sig i den här situationen. Men man bör då kom-

ma ihåg, att flottans förläggning på Skeppsholmen står inför avveckling. Genom att stanna kvar i tjänst har kyrkoherde Brandt fått möjligheter att fullfölja en del initiativ och lösa diverse uppgifter som han tagit itu med.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen i detta ärende.

Häri instämde herr *Hallén* (s).

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Beträffande de tre första inläggen i denna debatt skulle det kanske räcka med att hänvisa till att den fråga vi nu behandlar gäller en uppgörelse mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden.

Riksdagen brukar inte ändra på träffade uppgörelser. Den har i stället resonerat som så, att antingen får man godkänna uppgörelsen eller också får man återförvisa ärendet till nya förhandlingar. Det har ansetts vara fel att rycka ut en liten detalj ur en stor uppgörelse och försöka få en ändring av den. Det skulle egentligen kunna räcka med att anföra detta, men jag vill dock säga ytterligare några ord. Jag skall emellertid inte ännu mera såra fröken Sandell med något resonemang om vår känslor och dylikt, även om vi nu befinner oss i en ny vår.

Om statstjänarna har något intresse av att få en ändring på denna punkt, har de alla möjligheten att ta upp frågan vid en förhandling och där begära ändringen. Om jag inte är fel under rättad, har problemet även diskuterats vid förhandlingar, men statstjänarnas intresseorganisationer har inte visat något som helst intresse av att få en ändring till stånd på denna punkt. Personligen anser jag — jag har sagt det tidigare men jag vill upprepa det — att den avvägning som här har skett är generös — till och med mycket generös — då åldersgränsen satts så högt som till 60 år.

Herr Lundqvist i Trollhättan förde

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

ett resonemang, som jag hade litet svårt att förstå. Han ansåg tydligen, att åldringsvården skulle ordnas genom ett införande av familjepensioneringsbestämmelser för efterlevande. Jag kan dock inte dela hans uppfattning, att detta tillvägagångssätt här är lämpligt att tillgripa.

Fröken Sandell efterlyste den allmänna inställningen bakom utskottets skrivning. Ja, den allmänna inställningen är, att en överenskommelse föreligger och att riksdagen har att ta ställning till denna överenskommelse. Jag skall inte förneka, att riksdagen kan göra ändringar i den, eftersom riksdagen har full rätt att göra det. Vi bör dock då ha i åtanke, att en ändring åt ena hållet lätt för med sig att ändringar även kan göras åt ett annat håll.

Herr Senander kom in på frågan om pensioneringsgränserna. Menar herr Senander, att vi, om det nu förekommer någon som har uppnått den nedre pensioneringsgränsen och vill kvarstå ett eller två år, skall avskeda denne från hans anställning? Jag kan inte finna att detta vore rimligt. Även på denna punkt föreligger ju, som herr Senander här själv har bekräftat, en överenskommelse mellan parterna. Jag upprepar vad jag har sagt tidigare, att vill man ha ändringar till stånd får man ifrån statstjänarnas sida gå den vanliga vägen och ta upp frågan vid förhandlingar.

Beträffande herr Svenungssons anförande som gällde frågan om pension till amiralitetspastorn Brandt vill jag först erinra om att Brandt ju inte har haft bara nackdelar av den vidtagna anordningen. Brandt har valt sig kvar på det gamla reglementet. Han kvarstod nu i tjänst med full lön tills han — om jag minns rätt — var 76 år. Han får då ta konsekvenserna av det val han vid den tidpunkten gjort. Herr Svenungsson har ju också i andra sammanhang varit intresserad av att det skulle finnas en möjlighet till frivillighet och valfrihet

när det gäller den allmänna pensioneringen. Brandt hade denna möjlighet då han gjorde sitt val.

För att det inte skall kvarstå något intryck av att Brandt på något sätt har blivit missgynnad, vill jag erinra om att han för närvarande har en pension på cirka 7 200 kronor. På detta belopp utgår 80 procent rörligt tillägg och någon samordning med folkpensionen förekommer inte. Såvitt jag kan bedöma har alltså inte någon större orättvisa åsamkats amiralitetspastorn Brandt.

Jag vill till sist säga några ord om den principiella sidan av saken. Man vill här ha pension för vad man brukar beteckna som bisyssla. Detta strider emot de principer som tillämpas inom det statliga systemet, där bisysslor inte är pensionsgrundande. Ett bifall till detta yrkande måste såvitt jag kan se innebära införandet av en ny princip, att även bisysslor i fortsättningen skall bli pensionsgrundande. Jag ifrågasätter om riksdagens andra kammare verkligen är beredd att ta konsekvenserna av ett sådant beslut.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDQVIST i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm hade svårt att fatta min uppläggning beträffande åldringsvården. Jag tog upp detta detaljspörsmål i samband med åldringsvården med tanke på att familjepensioneringen avser att trygga åldringsvården för pensionärer. Jag anser att det var en stor framgång när vi klarade den saken i samband med den obligatoriska pensioneringen. Då jag haft tillfälle att i det kommunala livet och landstinget erfara de svårigheter som alltmer gör sig påminda då det gäller att lösa problem som rör åldringsvården, anser jag det värdefullt, om man också bara i en detalj

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

såsom denna kunde åstadkomma en förbättring. Läget är detta, att om en statspensionär ingår äktenskap när han är 59 år och 11 månader, kan han få åldringsvård därigenom att hans maka är arbetsför och har möjlighet att hjälpa honom under de kommande åren, och hon i sin tur kan få den trygghet som familjepensionen innebär. Men ingås äktenskapet efter fyllda 60 bortfaller den tryggheten. Det är dessa bestämmelser som vi ansåg att man eventuellt borde kunna uppmjuka. Jag erkänner gärna att reformen kanske bör gå organisationsvägen, men vi var nog förmätna att tro att vi med en vädjan skulle kunna påverka en utredning eller en planering avseende statspensionärerna och kanske så småningom också andra löntagare som kommer att lyda under motsvarande bestämmelser i det nya obligatoriet.

Herr SVENUNGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte polemisera mot den ärade ordföranden i statsutskottets femte avdelning. Som jag sade i mitt förra anförande är jag på det klara med de formella skälen bakom både departementschefens och utskottets ställningstagande. Däremot vill jag framhålla att amiralitetspastorstjänsten ingår som en integrerande del av den uppgift, som åvilar kyrkoherde Brandt, och inte är en bisyssla i vanlig mening. Kyrkoherdebefattningen och amiralitetspastorsbefattningen hör ihop.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingalunda missuppfattat herr Lundqvist i Trollhättan. Herr Lundqvists uppläggning var tydligen den, att man skulle införa en anordning som medför att kvinnor som sköter gamla pensionärer skulle få en ersättning från staten genom att de bleve berättigade till familjepension. Det är detta jag har vänt mig mot, och

jag har sagt att man får klara ersättningen till dem på annat sätt.

Vad gäller åldersgränsen 60 år är det givetvis riktigt att den som är 59 år, då äktenskapet ingås, får förmånen, men inte den som då har fyllt 60 år. Men man skall någonstans ha gränsen. Varför är herr Lundqvist så ogin mot dem som är över den gräns han tänker sig, eller har han inte tänkt sig någon gräns alls uppåt? Skall möjligheten till familjepension finnas även om det är en 90-åring som gifter sig?

Herr LUNDQVIST i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man måste ha en gräns någonstans, men vi har utgått ifrån att 60-årsåldern med nuvarande medellivslängd kan vara fel vald. Därför ansåg vi att man borde utreda en annan uppläggning. Om man bör stanna vid exempelvis 70 eller högre ålder får utredningen utvisa.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag har ett visst intresse av det delproblem som i denna fråga tagits upp av fröken Sandell och herr Lundqvist i Trollhättan. Jag har följt denna fråga sedan 1948, varit med och motionerat i denna kammare där om och även ställt någon fråga till civilministern. I samma ärende har också frågats i första kammaren.

Innan jag går närmare in på frågan har jag ett behov att säga att jag lagt märke till en markant skillnad i tonen när man resonerar om pensioner i dag och när man gjorde det i förra veckan. Då talade man på fullaste allvar om betydelsen av att se till att de pensionslösa fick sin rättmätiga pension. I dag tillåter man sig att skämta rätt fritt därför att det här rör sig om en liten grupp. Jag tänker nämligen inte framåt på vad som skulle kunna hända, utan jag tänker på den lilla grupp av statspensionärer, som under alla år har väntat på att få sin rätt i och med slut-

Vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.

förändret av utredningen beträffande det förslag riksdagen nu tagit ställning till. De blir säkerligen inte trakterade av att riksdagsmän skämtar om deras situation.

Det fanns ett tidigare pensionsreglemente, enligt vilket statstjänarna fick avdrag på sin lön och därför på ett annat sätt kände att de betalade sin familjepension. Det finns en grupp kvar av dem som på det sättet till sista öret betalat sin ålderdomstrygghet. Några av dem gifte sig — mot de bestämmelser som nu gäller — efter fyllda 60 år. De har alltså nu blivit utan möjligheter till familjepension. Någon som i allra högsta grad är medagerande i detta spel — om jag så får uttrycka mig — har gjort en undersökning vid samtliga pastorsexpeditioner i landet för att söka utröna hur stort antal det rör sig om och till åtskilliga av oss i denna kammare lämnat en redogörelse som visar att det endast rör sig om ett fåtal. Dessa personer har ju dött undan för undan under årens lopp, men kvar finns dock alltså ett fåtal, som lever i hopp om att riksdagen och staten skall uppfylla sina förpliktelser mot dem med tanke på att de till fullo betalat in sin pension. Någon av dem som gifte sig efter 60 år har varit förenad i äktenskap med sin ännu levande maka i över 20 år, och man måste ju säga att det är orimligt att hon skall berövas sin rätt till skydd, när mannen en dag går bort.

Detta är en av de skönhetsfläckar som ännu vidlåder denna fråga. Jag tycker att man på något sätt borde kunna utplåna den fläcken, så att åtminstone det fåtal som ännu lever kan få sin pension. Som reservanterna framhållit kan man nog på något sätt få de spärrar man önskar för att inte systemet skall uppamma till någonting som man anser vara olämpligt.

När jag senast ställde den frågan till civilministern, vad man ämnade göra för de människor som jag nu talat om,

fick jag till svar att 1951 års pensionsutredning alltså pågick och att det inte gick att bryta ut en så här liten fråga ur den; man skulle avvakta och se. Det arbetet är nu färdigt och redovisat, att riksdagen har tagit ställning till resultatet. Men denna detaljfråga är fortfarande olöst. Med tanke på vad som ligger framför oss kan naturligtvis en utredning ha sin givna betydelse. Man får då ta upp problemet igen och ta ställning hur man för framtiden skall ordna denna fråga. Men man bör även försöka ordna den för det fåtal som ännu finns kvar av dem som betalat sin pension utan att få del av detta familjeskydd.

Jag ansluter mig till reservationsyrkandet på denna punkt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Med anledning av fru Bomans inlägg här vill jag säga, att vi för ett tiotal år sedan höjde åldersgränsen i de gamla pensionsreglementena från 55 till 60 år — alltså en uppenbar förbättring.

Sedan vet jag inte om jag fattade fru Boman rätt. Menade fru Boman att statstjänstemännen i stort har betalat sina pensioner själva? Om fru Boman gör det påståendet, så protesterar jag. Det kan möjligen ha varit så i vissa speciella fall, men jag vågar ändå hävda att lönesättningen i dag för mycket stora grupper av statstjänare inte skulle vara annorlunda än vad den nu är, även om statstjänarna inte hade haft någon pension.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten I

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna I: 475 och II: 581; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkten II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Sandell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 110, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Lundqvist i Trollhättan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Sandell yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 147 ja och 41 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten IV

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 17; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 152 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 april 1959, föreslagit riksdagen att 1) godkänna de i statsrådsprotokollet redovisade överenskommelserna den 9 april 1959 angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. samt den 24 mars 1959 angående anställnings- och avlöningsvillkor för vissa läkare; 2) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag; 3) besluta att till de i statens löneförordning angivna grundlönerna skulle, med de undantag varom Kungl. Maj:t kunde finna gott förordna, under år 1959 läggas särskilda tillägg enligt de grunder, som angäves i förutnämnda överenskommelse den 9 april 1959; 4) besluta att pensioner och kristillägg skulle höjas i enlighet med de grunder, som redovisades i statsrådsprotokollet; 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet; 6) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande; 7) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar; 8) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar; 9) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1958/59 och 1959/60 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter; 10) till Täckning av beräknade merkost-

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

nader för löner och pensioner m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor; 11) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. å riksstaten för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 55 000 000 kronor; samt 12) till Täckning av beräknade merkostnader för löner å riksstaten för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Vä och *Börjeson* (II: 616), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i anslutning till vad i motionerna anförts måtte dels bifalla propositionens förslag om löneförbättring i de lägre ortsgrupperna, dels avslå propositionen i den mån den avsåge löneförbättringar i högsta ortsgrupp utanför Norrland, dels ock ompröva de i propositionen avsedda lönegradsuppflyttningarna med beaktande av i motionerna anförda synpunkter;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 617), i vilken hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen nr 152 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid förhandlingar om statstjänstemännens löner för 1960 frågan om den s. k. nollställningen för innevarande år omprövades i syfte att bereda statstjänstemännen retroaktiv ersättning för den löneeftersläpning som skett under tvåårsavtalets giltighetstid.

I detta sammanhang hade utskottet upplagit jämväl fyra vid riksdagens början väckta motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar* (I: 276) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* och *Wetterström* (II: 341), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att Kungl. Maj:t vid kommande förhandlingar uppmärksammade frågan om lönegradsplaceringen av terapeuttjänster vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 616,

1) godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 april 1959 redovisade överenskommelserna den 9 april 1959 angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. samt den 24 mars 1959 angående anställnings- och avlöningsvillkor för vissa läkare;

2) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag;

3) besluta att till de i statens löneförordning angivna grundlönerna skulle, med de undantag varom Kungl. Maj:t kunde finna gott förordna, under år 1959 läggas särskilda tillägg enligt de grunder, som angäves i förutnämnda överenskommelse den 9 april 1959;

4) besluta att pensioner och kristilllägg skulle höjas i enlighet med de grunder, som redovisats i statsrådsprotokollet;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar;

8) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar;

9) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1958/59 och 1959/60 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter;

10) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor;

11) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 55 000 000 kronor;

12) till Täckning av beräknade merkostnader för löner för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor;

B. att motionen II: 617 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 276 och II: 341, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

D. att motionerna I: 149 och II: 195 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Thorsten Larsson, Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett att i utskottets yttrande bort intagas ett stycke av följande lydelse:

»Såsom i de likalydande motionerna I: 477 och II: 616 framhålls innebär gällande ortsgruppering inom den statliga lönesättningen, beträffande skatteavdrag och sociala åtgärder, en uppenbar orättvisa mot landsort och landsbygd. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att dyrortsgrupperingens avveckling är ett trängande socialt rättvisekrav och att denna avveckling bör ske på den partiella utjämningens väg. Utskottet vill understryka angelägenheten av att vid kommande förhandlingar

löneförbättringarna fördelas på sådant sätt, att befattningshavarna i de lägre ortsgrupperna successivt uppnår samma löneläge som befattningshavarna i den högsta ortgruppen. Vid en sådan avveckling av dyrortsgrupperingen måste emellertid den för Norrland speciella dyrheten beaktas på sätt som förordats i motionerna.»

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! Eftersom jag tillsammans med en annan ledamot av denna kammare har väckt en motion i detta ärende, II: 616, ber jag att få ta kammarens tid i anspråk några minuter. Med tanke på de många och långa anföranden som hållits här i dag skall jag emellertid fatta mig kort och inte ingå på motionens alla detaljer utan nöja mig med att framhålla en väsentlig, principiell synpunkt.

Den dyrortsgruppering som nu gäller för den statliga lönesättningen och för skatteavdrag och sociala förmåner innebär en uppenbar orättvisa mot landsorten. Systemet gynnar nämligen de mera attraktiva orterna, och människorna dras därför dit till de mindre attraktiva orternas förfång. Dyrortssystemet har emellertid många gånger tidigare diskuterats här i riksdagen, och de många skäl som talar för systemets avskaffande har då ingående ventilerats. Jag behöver därför inte upprepa dessa skäl nu. Det kan vara tillräckligt att erinra om att de skillnader beträffande levnadsomkostnader — livsmedel, kläder, kostnader för bostäder och kostnader för samhällelig service — som tidigare anfördes som skäl för att bibehålla systemet, nu alltmör försvinner, försåvitt man utgår ifrån att människorna i landsorten har rätt att ställa anspråk på likvärdig standard.

Ett lönesystem som åt människor på landsbygden ger mera likvärdiga villkor i föreliggande hänseenden i jämfö-

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

relse med invånarna i högsta dyrort är ett trängande socialt rättvisekrav. Det är uppenbart att en sådan lyftning i lönehänseende av de sämst ställda måste kosta en hel del. Därför är det ur dessa synpunkter ekonomiskt nödvändigt att gå den partiella utjämnings väg.

Det föreliggande förslaget vilar på dyrortsgraderingens grund, och ur dessa synpunkter kan det inte vara rättvist till sina verkningar. Visserligen kan med glädje konstateras, att man trots det svåra ekonomiska läge som nu råder har kunnat ge de anställda i de lägre ortsgrupperna en löneförbättring, som i någon grad verkar utjämnande, men denna förbättring leder inte till den utjämnning som vi för vår del anser önskvärd och rättvis, om lönesättningen går upp även i de högsta dyrorterna.

Reservanterna i detta utlåtande har sagt att de vill understryka angelägenheten av att vid kommande löneförhandlingar förbättringarna fördelas på sådant sätt att befattningshavarna i de lägre ortsgrupperna successivt uppnår samma löneläge som befattningshavarna i de högsta ortsgrupperna.

Jag kan, herr talman, acceptera detta uttalande av reservanterna och ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Att den officiella dyrortsgrupperingen inte är ett tillfredsställande instrument för avvägningen av lönerna har ofta understrukits från vårt håll. Även vi önskar att dyrortsgrupperingen skall avvecklas.

Nu kommer denna fråga upp vid höstriksdagen, och det riktigaste är väl att diskutera saken närmare då.

För att likväl framhäva frågans betydelse ber jag att få yrka bifall till reservationen med en mindre ändring.

Denna ändring är föranledd av uppfattningen att det i första hand bör ankomma på arbetsmarknadens parter att lösa frågan. På det sättet skapar man säkert de bästa förutsättningarna för att få fram en så smidig och rättvis lösning som möjligt.

Jag ber därför, herr talman, att få föreslå att reservationen får följande lydelse: »Såsom i de föreliggande motionerna I: 477 och II: 616 framhålles innebär gällande ortsgruppering inom den statliga lönesättningen, beträffande skatteavdrag och sociala åtgärder, en uppenbar orättvisa mot landsort och landsbygd. Utskottet delar motionärernas uppfattning att dyrortsgrupperingens avveckling är ett trängande socialt rättvisekrav och att denna avveckling bör ske på den partiella utjämnings väg, som närmare bör utformas av arbetsmarknadens parter.» De sista orden utgör alltså ett tillägg. Samtidigt föreslår jag att de två sista meningarna i reservationen utgår.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag blev något förvånad, då jag lyssnade till herr Hjalmarsons inlägg i denna debatt. Det spörsmål kammaren nu har att behandla är huruvida den skall godta eller förkasta den förhandlingsöverenskommelse som föreligger med statstjänstemännen. Vi har inte nu att ta ställning till dyrortsfrågan som sådan. Hela förhandlingsuppgörelsen är baserad på gällande normer i olika avseenden, och med utgångspunkt därifrån har man träffat en uppgörelse med organisationerna. Det föreligger alltså inte något samband mellan dyrortsfrågan och den fråga som nu behandlas.

Det finns emellertid även en annan sida av spörsmålet. Riksdagen har begärt en översyn av dyrortsgrupperingen. I enlighet med riksdagens beslut har jag tillsatt en utredning, som för närvarande arbetar med den första etappen

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

på detta avsnitt. Om jag fattade herr Hjalmarson rätt vill han nu införa en helt ny linje på detta område. Han anförde bl. a. att det i första hand tillkommer arbetsmarknadens parter att lösa denna fråga.

Om jag med utgångspunkt från herr Hjalmarsons uttalande skulle försöka mig på en gissning av varthän han syftar, måste det i så fall bli att han vill avskaffa den utredning som nu är igångsatt, ty den får ju ingen uppgift att fylla. Sedan vill herr Hjalmarson flytta över hela detta problemkomplex till förhandlingsbordet där det får bli en förhandlingsuppgörelse mellan personalorganisationerna och statens representanter. Jag undrar om kammarens ledamöter är beredda att på så lösliga grunder understödja herr Hjalmarsons yrkande.

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Först bara en liten anmärkning i förbigående. Än en gång får kammaren uppleva det mycket egenomliga förfarings sättet att ett statsråd i en fråga, där högerpartiet och centerpartiet intar en mycket likartad ståndpunkt, riktar hela polemiken enbart mot den ena parten. Jag har ingenting emot detta, herr statsråd, det säger jag redan från början. Men man måste naturligtvis vara medveten om att den där tekniken från herrar statsråds sida kan göra ett något förbryllande intryck hos många här i kammaren.

Det är alldeles riktigt som herr statsrådet säger att det inte föreligger något direkt samband mellan den nu träffade löneuppgörelsen och den reservation som är fogad till det föreliggande utskottsutlåtandet. Men, herr talman, jag har aldrig hört talas om att det skulle vara förbjudet här i kammaren att i samband med en fråga av denna art ge uttryck åt ett principiellt önskemål för framtiden. Det anses vara i en-

lighet med god parlamentarisk ordning.

Man behöver inte heller, herr statsråd, avskaffa den pågående utredningen, om man anser att det i första hand bör vara arbetsmarknadens parter som skall ta ställning till frågan om hur man skall förfara med löneavvägningen mellan de olika orterna här i landet. Jag har fattat saken så att denna utredning skall presentera det erforderliga materialet för att få frågan närmare belyst. Men jag har i alla fall levat i den föreställningen att man inte har tänkt sig att undandra parterna på arbetsmarknaden inflytande vid det slutgiltiga ställningstagandet. Det skulle vara besynnerligt, om de människor, vilkas primära intressen det framför allt rör, inte skulle kunna få ha ett avgörande ord med i laget.

Jag ber alltså, herr talman, att få vidhålla det tidigare framställda yrkandet.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Det har inte ett ögonblick varit fråga om att undandra arbetsmarknadens parter möjlighet att öva inflytande på denna fråga. Det torde inte vara obekant för herr Hjalmarson att de vid varje tillfälle, då en förändring i dyrortsgrupperingen har företagits, har haft möjlighet att öva inflytande på densamma. Det är emellertid fråga om huruvida inte ett bifall till herr Hjalmarsons i dag ställda yrkande skulle ha den innebörden, att det överflödiggör den utredning som redan har begärts av riksdagen.

Om sedan herr Hjalmarson känner sig trampad på tårna därför att jag polemiserade endast mot honom, vill jag försäkra, att jag har all anledning att rikta samma kritik även mot centerpartiets talesman. Att jag nu ärade herr Hjalmarson framför andra bör väl inte såra honom så mycket. Eller är det så att herr Hjalmarson har ett behov av sällskap i det här fallet?

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kände mig inte alls trampad på tårna; tvärtom kände jag mig självfallet djupt hedrad av herr statsrådets vänliga anmärkning. Men har inte herr statsrådet ägnat någon liten tanke åt hur man skall känna sig i centerpartiet efter herr statsrådets uttalande?

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Eftersom dyrortsgrupperingen tagits upp i det här sammanhanget, vill jag börja med att deklarerera att vi sedan länge haft uppfattningen att dyrortssystemet bör avskaffas. Självfallet bör det emellertid ske genom statliga åtgärder och icke genom uppgörelser på den privata arbetsmarknaden. Jag finner det vara självklart att också ett sådant avskaffande föregås av förhandlingar med statstjänstemännens personalorganisationer på sedvanligt sätt.

Därmed vill jag övergå till att behandla själva sakfrågan. Den 16 april 1957 träffades en uppgörelse för statstjänstemännen som innebar en justering uppåt av lönerna för ganska betydande grupper.

Även om denna uppgörelse, som senare godkändes av riksdagen, var mager för vissa andra grupper, såsom exempelvis den kvinnliga personalen, betraktades den ganska allmänt som en god uppgörelse och dessutom som ett löfte om en bättre behandling för framtiden av statstjänstemännens löne- och anställningsförhållanden.

Till uppgörelsen var nämligen även fogad en bestämmelse i punkt 1, som avsåg att säkra statstjänstemännen mot den eftersläpning i förhållande till den allmänna löneutvecklingen, som länge varit en black om foten på statstjänstemännen, då ju dessa har fastlåsta löner och följaktligen inte kan tillgodoräkna sig s. k. löneglidning. Bestämmelsen hade följande lydelse: »Om på den en-

skilda sektorn av arbetsmarknaden på grundval av den i överenskommelsen den 21 februari 1957 mellan SAF och LO intagna garantiregeln förhandlingar rörande utgående förtjänster påkallas före december månads utgång, skall — med beaktande även av löneutvecklingen på den enskilda sektorn — nya förhandlingar om statstjänstemännens löner för år 1958 äga rum. I annat fall skall i god tid före utgången av år 1958 förhandlingar upptagas om statstjänstemännens löneförhållanden vid årsskiftet 1958/59 i avsikt att åstadkomma s. k. nollställning i förhållande till de löneförskjutningar, som då kan ha skett på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden efter årsskiftet 1956/57.»

Om denna del av överenskommelsen förklarade civilministern i sin proposition: »Intagandet i avtalet av dessa garantiklausuler har av organisationerna tillmätts väsentlig vikt vid godtagandet av en tvåårig överenskommelse.» Här är alltså officiellt vitsordat att upprätthållandet av den s. k. nollställningen var en väsentlig förutsättning för att statstjänstemännens förhandlare skulle gå med på en avtalsperiod av två år.

Avtalet 1957 syntes tyda på att den gamla metoden att göra statstjänstemännens löner beroende av det statsfinansiella läget höll på att bringas ur världen. Det föreföll som om vår löne minister fått en lidnersk knäpp och plötsligt erinrat sig att något borde göras för att inte talet om staten som mönsterarbetsgivare skulle framstå som en meningslös fras.

Årets löneuppgörelse tyder emellertid på ett återfall i utvecklingen. Någon nollställning innebär inte uppgörelsen, och den har inte heller godkänts som en sådan av statstjänstemännens underhandlare. Det blev 2 procent i reell löneförhöjning. Någon kompensation att tala om för eftersläpningen under tvåårsperioden i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen har inte lämnats. Jag vet att civilministern kom-

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

mer att hävda motsatsen. Redan nu vill jag emellertid erinra om att den expertkommitté, som tillsattes och arbetade under ett relativt långt uppehåll i förhandlingarna, kom till det resultatet att eftersläpningen belöpte sig till 2,7 procent. Detta värde på den s. k. nollställningen tillkom efter långvariga diskussioner. Utan tvekan är expertgruppens framräknade nollställningsvärde åtskilligt friserat med hänsyn till arbetsgivarintresset och siffran är säkerligen i verkligheten högre.

Enligt uppgift i statstjänarkartellens tidning Statsanställd har civilministern under förhandlingarna till och med sökt reducera den blygsamma siffran som expertkommittén framräknat som värde på nollställningen. Bland annat har han velat räkna compensationen för folkpensionsavgifterna som löneglidning. Vidare har han åberopat konjunkturläget och också möjligheten att bönder och privata tjänstemän skulle ställa ökade krav. Härom skriver tidningen Statsanställd: »Om kravet att compensationen för folkpensionsavgifterna borde få medräknas nåddes naturligtvis ingen enighet, och inte heller de två sistnämnda argumenten har med den egentliga nollställningen att göra.» Tidningen fortsätter: »Och den sentida historieforskaren eller samhällsvetaren kan med förvåning konstatera att den egentlige uppfinnaren av nollställningsbegreppet med ett raskt penndrag tillintetgjort sin andes produkt.» Jag vill i det sammanhanget säga att jag aldrig tidigare haft reda på att det var civilminister Lindholm som uppfann det enligt min mening mycket kufiska begreppet nollställning.

Dessa uttalanden i tidningen Statsanställd visar att missnöjet nu inte enbart är att finna bland de bredare lagren av statstjänstemän utan klart framträder även bland de ledande och då i främsta rummet förhandlingarna. Så oförbehållsamt har dessa knappast tidigare uttalat sig om en uppgörelse som de va-

rit med om att godkänna. Detta ganska egenartade förhållande tycker jag tyder på att förhandlingarna varit utsatta för en stark press från arbetsgivarpartens sida.

Det kan synas som om ett sådant påstående inte har fog för sig med tanke på de starka organisationer statstjänarna har till sitt förfogande. Men förhållandet mellan staten som arbetsgivare och statstjänarnas organisationer är helt annorlunda än på den privata arbetsmarknaden. För organisationerna på den privata arbetsmarknaden existerar en verklig förhandlingsrätt, medan statstjänarnas organisationer saknar sådan. De får visserligen förhandla enligt i stort sett samma former som gäller på den privata arbetsmarknaden, men det slutliga avgörandet ligger helt på arbetsgivarens sida. Om herr Lindholm inte får som han vill, kan han avbryta förhandlingarna och gå till riksdagen med sitt bud och hemställa att detta godkännes. Statstjänarnas förhandlare kan inget göra åt saken. Staten kan träffa sina avgöranden ensidigt och utan hänsyn till vad motparten har att säga. Statstjänstemännen har sålunda ingen verklig förhandlingsrätt. Vad de har betraktar jag som en parodi på förhandlingsrätt.

Det kan invändas att detta resonemang håller formellt men inte reellt. Ja, men det är inte så många år sedan civilministern — det var inte herr Lindholm — ensidigt avbröt förhandlingarna om den s. k. obekvämlighetsersättningen för statstjänstemännen och gick till riksdagen med sitt bud och ävenledes fick riksdagens godkännande av det.

Nu brukar civilministern, så fort någon vågar sig på att kritisera en uppgörelse eller kräva en för statstjänstemännen förmånligare sådan, med enfas hävda att en sådan kritik är liktydig med ett angrepp på statstjänstemännens förhandlingsrätt. Jag har här tidigare sökt visa, att statstjänarna saknar

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

verklig förhandlingsrätt. Men låt mig nu en gång för alla få slå fast, att vi kommunister anser att statstjänstemännen bör bli helt jämställda med de privata löntagarna på detta område. Det innebär att de även skall få facklig rörelsefrihet så att de kan tillgripa stridsåtgärder om så erfordras.

Det är möjligt att riksdagens medverkan under sådana förhållanden icke längre blir behövlig, men så länge inte statstjänstemännen erhållit full förhandlingsrätt och erkännande av rätten att utnyttja stridsmedel, så länge bör riksdagen finnas som ett korrektiv mot för statstjänstemännen oförmånliga uppgörelser. Något annat har vi aldrig krävt.

Den som hävdar att denna uppfattning står i motsättning till statstjänstemännens förhandlingsrätt vet inte vad han talar om. Med större fog skulle man ju kunna tala om att statens förhandlare i år kränkt förhandlingsrätten genom att kringgå den uppgörelse som träffades år 1957.

I vår motion 617 i denna kammare har vi påyrkat, att nollställningsfrågan även för innevarande år upptas vid förhandlingarna om 1960 års löner. Vi menar att ersättning då bör utgå retroaktivt till statstjänstemännen även för de förluster de kan ha lidit genom den uteblivna nollställningen vid årets uppgörelse.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till vår motion i denna sak.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tror inte att det finns anledning att nu ta upp någon diskussion om dyrortsgrupperingen. Herr Svensson i Vä har i ett långt inlägg här framfört centerpartiets synpunkter på den frågan, vilka ju är väl kända från tidigare tillfällen. Vi kan ju återkomma till det här problemet i höst, då motioner från centerpartiet i ämnet skall be-

handlas, och vi får då kanske anledning att något mera fördjupa oss i problemet.

Jag vill emellertid ändå påpeka, att det särskilda yttrande som man har hängt på statsutskottets utlåtande gäller en sak som egentligen inte hör hit. Den motion som man hänvisar till innehöll konkreta förslag. Den yrkade dels att propositionen skulle bifallas i den del den gällde löneförbättring i de lägre ortsgrupperna, dels att propositionen skulle avslås i vad den avsåg löneförbättringar i högsta ortgruppen, med undantag av Norrland, och dels att de i propositionen förutsedda lönegradsuppflyttningarna skulle omprövas. Man menade väl att riksdagen skulle försöka peta in de tjänster, som det här gäller, i de riktiga fällorna.

Även om man kommer fram till ett avskaffande av dyrortsgrupperingen, har man därmed inte löst frågan om lönesättningen för de offentligt anställda. Låt mig erinra om att det nu inte finns något absolut samband mellan lönesättningen och den officiella dyrortsgrupperingen. Spännvidden är större i boten på löneplan A än i ortsgrupperingen, och i toppen är spännvidden i lönesättningen betydligt mindre än i ortsgrupperingen. Det resultatet har man kommit till genom förhandlingar. Jag har därför svårt att förstå vad det här yrkandet egentligen skall tjäna för syfte.

Lika litet förstår jag det yrkande som herr Hjalmarson framställde, att det skulle ankomma på arbetsmarknadens parter att lösa frågan. Ett sådant uttalande av riksdagen är ju meningslöst, eftersom detta är någonting som iakttas redan nu. Den nuvarande löneplanen bygger ju på en sådan uppgörelse, som inte följer den officiella dyrortsgrupperingen.

Även om vi går den vägen, kan det hända att lösningen av problemet ändå inte blir så alldeles enkel, eftersom man väl måste ha någon bas att utgå från vid lönesättningen.

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

Det fanns för ett par år sedan en utredning med dåvarande talmannen i denna kammare som ordförande. Den föreslog att ortsgupperingen skulle avskaffas vad beträffar lönesättningen, men samtidigt förordades att man skulle pröva sig fram med något system som byggde på marknadslöner. Även om nu spännvidden i den officiella ortsgupperingen har krympt ihop, har utvecklingen på den privata löne marknaden varit sådan, att spännvidden i lönesättningen fortfarande har samma storlek som den nu haft i ett par decennier, och i vissa fall har den till och med ökat. Låt mig bara erinra om att det på vissa områden förekommer spännvidder på mellan 25 och 30 procent, och på något område inom byggnadsindustrien är det en spännvidd mellan 2-ort och 5-ort på mellan 40 och 45 procent. Släpper vi helt och hållet anknytningen av statstjänarnas löner till dyrortsgrupperingen, måste vi ha någon annan anknytning, och det ligger då nära till hands att försöka göra en anpassning till någon form av marknadslöner.

För dem som säger sig verkligen vara intresserade av en utjämning av löneklyftorna finns det nog anledning att fundera även över den här sidan av problemet. Jag tror inte det är så enkelt att man kan säga att vi skall lyfta upp lönerna i lägsta ortsgruppen till samma nivå som lönerna i ortsgrupp V. Ty med detta löser man inte problemet. Vi har lönesättningen på den privata sidan kvar sådan den är. Skulle man gå till väga på det enkla sätt som tydligen föresvävar motionärerna inom centerpartiet, kommer man med en sådan lönepolitik att skapa mycket stora arbetsmarknadspolitiska svårigheter.

Herr Senander vill göra en beställning för kommande förhandlingar. Vi i utskottet har inte funnit någon anledning att göra beställningar för kommande avtal. Den uppgörelse vi har att ta ställning till i dag gäller ett år. Låt den då gälla ett år. Nästa uppgörelse får

väl parterna komma överens om då den blir aktuell.

Resonemanget om att statstjänarna inte skulle ha samma förhandlingsmöjligheter som man har på den fria marknaden kan jag instämma i till en del, även om det i realiteten kanske inte är någon större skillnad. Skall vi få en hel och full anpassning till vad som gäller på den enskilda sektorn får vi väl ändå göra klart för oss att vi kommer in på kollektivavtal. Jag är medveten om att det för vissa grupper, exempelvis förtroendetjänstemän, inte är möjligt att lösa frågan den vägen. Det är emellertid uppenbart att det inte skulle möta några större svårigheter att för stora grupper av de nu löneplansanställda statstjänstemännen avskaffa de nuvarande löneplanerna och helt enkelt införa ett kollektivavtal av samma slag som man har på den privata sektorn. Jag vet inte om de statsanställda arbetarna anser sig vara i en bättre ställning än de statsanställda som är löneplansplacerade, men om så är fallet har jag för min del inte så mycket att invända emot att man här enligt vad herr Senander tydligen önskade kommer över på mera kollektivavtalsbetonade former i fråga om lönesättningen även på detta område.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Då denna reservation innehåller en del uttalanden om dyrortsgrupperingen, till vilka jag i mycket stor utsträckning kan ansluta mig och då jag redan förut här i riksdagen då dessa frågor har behandlats har framfört liknande synpunkter, kanske det kan förefalla litet egendomligt att jag i detta betänkande står på utskottets förslag och alltså inte har anslutit mig till det uttalande som framförts i reservationen. Denna ställning har jag intagit av följande skäl:

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

I den motion som nu föreligger och som alltså gällde det förhandlingsresultat som vi på femte avdelningen i statsutskottet skulle behandla yrkades bl. a. avslag på propositionen i den mån den avser lönesättningar i högsta dyrortsgrupp utanför Norrland. Det var alltså ett direkt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts proposition och på den förhandlingsprodukt som denna proposition innehöll. Det har i alla fall varit en princip hittills att riksdagen inte gjort någon ändring i förslag som kommit fram via förhandlingar.

Man har inte i reservationen fullföljt denna motion när det gäller det väsentliga yrkandet, utan man har här framfört vissa principiella synpunkter på dyrortsgrupperingen. Men den frågan anser jag för min del inte skall diskuteras i detta sammanhang, ty behandlingen av motionerna som gäller dyrortsgrupperingen — jag tror de väckts från centerpartihåll — har ju uppskjutits till höstrikdagen. Då vill jag diskutera dessa motioner, och då är jag beredd att framföra liknande synpunkter som dem som kommit till uttryck i reservationen.

Denna fråga är inte så enkel som många kanske föreställer sig. Jag vill för min del inte motsätta mig att frågan föres in i förhandlingar, men jag har i så fall ett bestämt yrkande, nämligen att riksdagen på ett tidigt stadium får medinflytande och möjlighet att följa förhandlingarna, så att vi inte i efterhand, när förhandlingarna är klara, här i riksdagen bara har att tillämpa den hittills gällande principen att utan någon avvikelse konfirmera överenskommelsen. Det kan hända att förhandlingsresultatet i så fall kommer tillbaka med en spännvidd, när det gäller de olika områdena i landet, som är betydligt större än nu via dyrortsgrupperingen, och det är jag inte beredd att acceptera.

Kungl. Maj:t har ju nu en utredning i gång som rör bland annat dessa ting,

och om jag inte är fel underrättad har departementschefen i sina direktiv ansett att frågan om ett större medinflytande från riksdagens sida via någon lönedelation eller dylikt skall kunna tas upp till behandling i detta sammanhang. Jag vill uttala önskemålet att ett dylikt förslag så snart som möjligt kunde komma fram, ty jag tror det skulle vara till stort gagn, om riksdagen härigenom på ett tidigare stadium kunde följa dessa lönefrågor.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat deklarerat varför jag i detta fall står fast vid utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! Jag märker att herr Staxäng inte helt kan dela herr Hjalmarsons uppfattning när det gäller den formulering av reservationsyrkandet som herr Hjalmarson föreslog. Det förstår jag faktiskt. Även jag är rädd för att en dylik formulering, om den antoges av riksdagen, skulle innebära minskade möjligheter för riksdagen att utöva inflytande på dessa viktiga frågor. Vad är det för övrigt som garanterar att inte dessa förhandlingar skulle kunna leda till ett resultat, där spännvidden tvärt emot vår önskan skulle öka i stället för minska?

Att jag inte kan acceptera det av herr Hjalmarson framförda förslaget beror på att i herr Hjalmarsons formulering ett par rader av reservationen utelämnats, som jag anser vara ganska viktiga. Det gäller de speciella norrlandsförhållandena. I reservationen står: »Vid en sådan avveckling av dyrortsgrupperingen måste emellertid den för Norrland speciella dyrheten beaktas på sätt som förordats i motionerna.» Det tycker jag är ett ganska viktigt uttalande i denna fråga.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! I reservationen för man,

Statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

herr Svensson i Vä, in frågan i förhandlingarna. Visserligen med vissa direktiv, men frågan förs dock in i förhandlingarna, och det är detta jag inte är beredd att ansluta mig till nu. Jag tycker det vore klokast om herr Svensson i Vä och jag väntade med att diskutera denna fråga, där vi är på samma linje, till i höst, då de motioner jag nämnde skall behandlas.

Härmed var överläggningen slutad.

*Utskottets hemställan**Mom. A*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. B

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 617; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

Motiveringen

Herr talmannen gav propositioner på godkännande av 1:o) utskottets motivering; 2:o) utskottets motivering med det tillägg, som angivits i den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) utskottets motivering med det tillägg, som under överläggningen föreslagits av herr Hjalmarson; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Vä begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Hjalmarson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 111 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det förslag, som under överläggningen framlagts av herr Hjalmarson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 58 ja och 40 nej, varjämte 105 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med det tillägg, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning

genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Vä begärde likväl rösträkning, vadan voting medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 31 nej, varjämte 41 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

§ 8

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckt motion om en översyn av de administrativa reglerna för riksdagens verk; och

nr 33, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken beträffande överlåtande av beredskapsanläggning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 9

Ändring i den s. k. bagerilagen

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag 5 — *Andra kammarens protokoll 1959. Nr 19*

Ändring i den s. k. bagerilagen

angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 april 1959 dagtecknad proposition, nr 131, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett genom propositionen framlagt förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

Om propositionens huvudsakliga innehåll anförde utskottet:

I propositionen föreslås, att den särskilda regleringen av arbetstidens förläggning inom bagerinäringen i fortsättningen inte skall äga tillämpning på tillverkning av spis- eller knäckebröd, kax eller annat därmed jämförligt bakverk. I fråga om tillverkningen av annat bröd föreslås vissa uppmjukningar i nu gällande regler. Sälunda föreslås angående tidpunkten för arbetets början, förutom en viss utvidgning av möjligheten att utföra förberedelsearbeten före påbörjandet av det egentliga bageriarbetet, att under natten till söckendag, som närmast föregår söndag eller helgdag, varje slag av bageri- och konditoriarbete skall få utföras mellan klockan 5 och 6 på morgonen. Beträffande tiden för arbetets slut innebär förslaget, att arbete, som bedrivs med regelbunden skiftindelning, på söckendag skall få utföras till klockan 23. Slutligen föreslås en viss utvidgning av arbetarskyddsstyrelsens dispensrätt.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft vissa i anledning därav väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 468 av

Ändring i den s. k. bagerilagen

fru *Gärde Widemar m. fl.* och II: 572 av fröken *Elmén m. fl.* samt

motionen II: 573 av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*

I motionerna I: 468 och II: 572 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att 1. avslå proposition nr 131, 2. Sverige säger upp konventionen nr 20 beträffande arbetstid för bagerier, samt 3. nuvarande bageriarbetstidslagen upphävas».

I motionen II: 573 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 468 och II: 572 samt II: 573, bifalla förevärande proposition, nr 131.

Reservation hade avgivits av herr *Sunne*, fru *Svenson*, herrar *Kaijser*, *Källqvist*, *Jacobsson* i Tobo och *Lothigius*, fröken *Höjer* samt herr *Wahrendorff*, vilka ansett att utskottet bort hemställa

A. att riksdagen måtte bifalla förevärande proposition, nr 131;

B. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 468 och II: 572, måtte i skrift till Kungl. Maj:t

dels som sin mening giva till känna, att Sverige borde snarast möjligt upp säga Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 20) angående nattarbete i bagerier;

dels anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till lag angående upphävande av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

C. att motionen II: 573 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Det förslag, som utskottet lägger fram, är så till vida till-

fredsställande som bagerilagens tillämpningsområde inte längre skall omfatta tillverkning av knäckebröd, kex och liknande bakverk, för vilka de allmänna bestämmelser, som förekommer inom andra grenar, skall tillämpas. Det anser också departementschefen vara riktigt, och han säger att vi här har en så långt driven rationalisering att man inte behöver befara att missbruk sker. Denna lagstiftning borde alltså ha kunnat avskaffas för länge sedan.

Det är att märka att det här gäller varor, som inte behöver och kanske inte bör levereras samma dag som de tillverkas. Men för tillverkningen av mjukbröd, där ju det motsatta förhållandet råder, skall lagen alltjämt tillämpas. Man borde även här kunna nöja sig med arbetsskyddslagens huvudregel, som uppställer förbud för arbete mellan kl. 23 och 5 på morgonen.

Det enligt min uppfattning orimliga i bagerilagstiftningen är att företagarna själva faller under lagen. Att den egna företagaren inte ens själv får gå ned i sitt bageri eller konditori för att där verkställa nödvändiga arbeten eller förberedelser för att kunna betjäna sina kunder på ett sådant sätt som de skulle vilja, t. ex. genom att ordna färska bullar till morgonkaffet eller leverera varor i tid till en 50-årsuppvaktning. De måste vänta till dess klockan slår 6 med risk att inte i tid hinna med vad de skulle vilja leverera.

Jag är personligen av den uppfattningen att hantverkaren och den lilla företagaren skall betjäna sina kunder på bästa möjliga sätt. Han skall inte hindras i denna sin strävan genom hämmande lagar, allra minst med den motivering som departementschefen och utskottet åberopar. Departementschefen säger bland annat: »Enligt min mening är emellertid förhållandena alltjämt sådana att ett undantagande av företagarna från lagstiftningens tillämpning sannolikt skulle gynna de minsta företagen i förhållande till de

större.» Utskottet säger likadant. Sedan fortsätter departementschefen: »Då jag inte i detta sammanhang är beredd att ta ställning till frågor, som berör konkurrensförhållandena inom bagerinärningen, förordar jag därför, att de i detta avseende nu gällande bestämmelserna bibehålles.»

Efter vad jag kan förstå är det just konkurrensförhållandena som departementschefen berör med ett sådant uttalande, enligt vilket ett upphävande av lagen skulle gynna de mindre företagen i förhållande till de större. Man ville alltså bibehålla en lagstiftning med bl. a. denna underliga motivering. Den större företagsamheten skulle lida på den mindre, på att den egne företagen skulle få arbeta för att kunna försörja sin familj, för att så småningom skaffa sig en grund för att utveckla det lilla företag, vilket han kanske själv eller tillsammans med några familjemedlemmar sköter, till ett större företag som t. o. m. kanske kan bereda sysselsättning åt anställd arbetskraft. I tider då vi så väl behöva initiativkraft och företagsamhet förefaller det mig egendomligt, att man på det viset skall hindra en konkurrens och en utveckling, byggd på egen vilja att arbeta.

Om denna lag skulle tillämpas på andra områden inom hantverk, mindre företagsamhet eller jordbruk, är jag övertygad om, att vi skulle få ett sämre produktionsresultat, kanske till och med vissa sysselsättningsrubbningar. Jag skulle kunna ur egen erfarenhet från hantverkarkretsar ge många belysande exempel på detta, men jag skall nöja mig med ett enda som är dagsfärskt.

Jag tillät mig i dag att på enligt bagerilagen otillåten tid iordningställa en del arbeten, som jag sände hem i morse, därför att jag ville medverka till att våra anställda i görligaste mån skulle ha full sysselsättning och för att kunderna skulle få varor levererade i önskad tid. Anser verkligen kammarens ledamöter, att jag på grund av detta

Ändring i den s. k. bagerilagen

står här som en brottsling? Jag hoppas, att ni inte gör det, och enligt lagen kan ni inte heller göra det. Om jag däremot hade varit bagare eller konditor och gjort något liknande hade jag varit en brottsling. Är det rim och reson att på detta sätt hindra vissa yrkesutövare att när de finner lämpligt utöva sitt hederliga yrke på bästa sätt för att tjäna allmänheten och kanske rent av för att uppehålla sysselsättningen i sitt lilla företag? Det rimmar efter vad jag kan förstå dåligt med de försäkringar om förståelse för de mindre företagarna, som gavs här i kammaren från regeringshåll senast i tisdags, då statsrådet Lange bl. a. yttrade, att man ingalunda är överksam när det gäller att främja en sund utveckling av de mindre företagen.

Här har vi, ärade kammarledamöter, chansen att — till och med utan att belasta budgeten, och då borde det inte vara så svårt — visa prov på den näringsvänlighet, som vi så vitt och brett talar om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag tror, att vi alla i denna kammare är överens om att vi vill ha ett så väl utbyggt arbetarskydd som möjligt. Det kanske därför kan förefalla egendomligt, att man motionerar om avslag på en proposition, som går ut på vissa bestämmelser om förläggandet av arbetstiden för bageri- och konditortiarbetare; det är ju en arbetarskyddslag. Jag anser emellertid, att när vi lagstiftar är det nödvändigt att se till, att de lagar vi beslutar står i överensstämmelse med tidens krav och att de inte kommer i konflikt med andra lagar. En lag får inte heller innebära ett onödigt ingrepp i medborgarnas frihet. Den måste vara sådan, att den enskilde medborgaren kan förstå att lagstiftningen är nödvändig och därför följer

Ändring i den s. k. bagerilagen

lagen i stället för att överträda densamma, så att vi får onödigt många lagbrytare i vårt samhälle.

Bageriarbetstidslagen — som vi nu diskuterar vissa ändringar av — var starkt motiverad, när den en gång kom till. Ur arbetarskyddssynpunkt var det nödvändigt att försöka få slut på det nattarbete som då förekom inom bagerinäringen. På den tiden fanns det inga föreskrifter i arbetarskyddslagen om förbud mot nattarbete. För närvarande föreligger ju ett generellt nattarbetsförbud, som gäller alla sorters företag. Enligt detta är natt mellan kl. 23 och kl. 5. Vi har vidare den allmänna arbetstidslagen med bestämmelser om arbetstidsbegränsning. Den är också tillämpbar på alla företag, även på bagerierna. Vi vet likaså, att 45-timmarsveckan nu är aktuell.

När bageriarbetstidslagen en gång kom till, utfördes allt arbete manuellt, både i stora bagerier och i små. Det är förstaeligt att man då var mycket rädd för att familjbagerierna skulle kunna komma ut med det färska brödet tidigare på morgonen än de andra, som hade anställd arbetskraft. Därför kom denna lag att omfatta även företagaren, vilket ingen annan arbetarskyddslag gör som är tillämplig på hantverk och industriellt arbete. Det är ett djupt ingrepp i näringsfriheten att inte en företagare skall få förlägga sin arbetstid som han själv vill inom det egna företaget utan man i lag bestämmer när han får arbeta.

På grund av rädslan för familjbagerierna har man utformat lagen så snävt och rigoröst, att man inte kan övervaka att den följes i alla avsnitt. Det har också blivit mycket stora tolkningsbesvärigheter när det gäller en hel del av de olika arbetsmomenten, eftersom lagen säger ifrån att ett visst arbete inte får utföras före kl. 6 och ett annat först efter klockan 6. Lagen har också varit ett tacksamt objekt för många tidningskåserier och även i Grönköpings Vecko-

blad, vilket jag för min del tycker är beklagligt när det är fråga om en arbetarskyddslag.

När den tekniska utvecklingen hade gått så långt att bagerierna på grund av möjligheterna till nedkylning kunde utföra bakningen dagen förut, så uppstod det många tolkningssvårigheter. Skulle det arbetsmoment som bestod däri, att man genom att trycka på en knapp förvandlade kylrummet till jäsningsrum, anses vara bakkingsarbete och få utföras först efter klockan 6 eller skulle det få utföras före klockan 6? Den frågan har emellertid sedermera bragts ur världen genom att man börjat använda automatisk tidsinställd utlösning. Skulle vidare det arbetsmomentet, att man flyttade brödamnena från jäsningsugnen till den vanliga ugnen, betraktas som bakkingsarbete och få utföras endast efter klockan 6 eller skulle det få utföras före klockan 6? I den nya lag, som vi nu har att behandla, är sagt att detta arbete kan få utföras även före klockan 6.

I sin iver att se till att hembagerierna inte på något sätt skulle arbeta på olaglig tid, har man emellertid utformat lagen på ett sådant sätt, att en husmor inte får efter klockan 20 baka bröd för det egna hushållet med hjälp av någon som inte är medlem av hushållet. Detta är ju någonting som inte kan övervakas, och jag antar att det inte heller är lagens mening att man inte skulle få baka i det egna hushållet efter klockan 20, eventuellt med tillfällig hjälp av någon som inte är medlem av hushållet. För övrigt är lagens utformning sådan, att om en god vän kommer hem till mig på kvällen och hjälper mig att baka, blir vi båda två lagbrytare.

Man undrar mycket, varför just inom bagerinäringen företagarna har medtagits i arbetarskyddslagen. I vissa remissyttranden sägs att dessa företagare också bör omfattas av det skydd som arbetstagarna har. Men det är mycket svårt för en företagare i allmänhet att

Ändring i den s. k. bagerilagen

förstå, att han inte får baka i det egna företaget före klockan 6 eller efter klockan 20. Härom sommaren kom jag till en ort på västkusten, där jag träffade en god vän. Hon sade att hon arbetade om nätterna, och jag frågade då var hon arbetade någonstans. — »Jo, jag arbetar i bageriet.» — »Men, kära du, då är du ju lagbrytare i dubbel bemärkelse. Såsom kvinna får du inte arbeta på natten inom hantverk och industri, och bageriarbete får inte utföras på natten.» Hon blev mycket förskräckt att höra detta och slutade att arbeta hos sin släkting som hade bageriet — det var egentligen ett familjbageri — och övergick till att vaka inom sjukvården; på grund av olika omständigheter inom familjen ville hon ha nattarbete.

Det var emellertid mycket värre för mig att få den, som hade bageriet, att förstå att han inte hade rätt att baka på nätterna. Han sade: »Varför skall inte jag och min fru få arbeta i det egna företaget även före klockan 6? Min bror, som driver en reparationsverkstad för bilar och motorer, har liksom jag säsong på sommaren och fullt upp att göra då. Men han får arbeta hela nätterna i sin verkstad. Varför skulle då inte jag få arbeta tidigare på morgnarna än klockan 6?» Ja, jag hade ju inte annat att göra än att visa honom lagen.

Dessa bestämmelser skall nu i fortsättningen bibehållas när det gäller mjukbrödsbagerier.

Det är väl så, att där det inte finns någon åklagare, blir det inte något åtal eller någon dom. Överallt ute i landet, framför allt på orter med turistsäsong, arbetar man i familjbagerierna även på nätterna, särskilt då under sommaren. Om detta påtalas, säger man: »Vintern igenom har vi nästan ingenting att göra och då kan vi vila oss. Våra inkomster får vi framför allt på sommaren. Skall vi inte då få arbeta så mycket som behövs?»

Såsom här förut påpekats, tränger

mekaniseringen in även på detta område. Det är emellertid framför allt de stora företagen som kan tillgodogöra sig de tekniska uppfinningarna och därmed också få förutsättningar att klara upp situationen på ett helt annat sätt än det lilla företaget, familjbageriet. Man undrar nästan, om det inte här är fråga om ett avsiktligt försök att komma åt familjbagerierna. Såsom jag tidigare sagt kan de stora bagerierna sköta utbakningen dagen förut och sedan kyla ned brödet och därigenom ha det färdigt för gräddning klockan 6. De små bagerierna däremot kan inte börja utbakningen förrän klockan 6 och kommer därför att stå sig mycket sämre i konkurrensen. Resultatet blir alltså att man stryper den mindre företagsambeten till förmån för de större företagen.

Nu träffas det ju i praktiken på många håll överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare, som gör att man går utanför lagen. Det sker också en vittgående dispenserering från denna arbetstidslags bestämmelser. Men när en lag dispenserar i mycket stor utsträckning, har den ingen kraft längre utan har nästan helt satts ur spel.

Som en talare sade här förut föreskriver lagen nästan vissa sorters bröd som en företagare får baka. Utanför lagen lägger vi för närvarande tillverkning av spisbröd, kex och småbröd, därför att sådan tillverkning är så industrialiserad. Men vart leder utvecklingen för närvarande i fråga om mjukbrödsbagerier? Mot allt starkare industrialisering. Arbetet blir allt mera mekaniserat och består allt mera av övervakning. Det kan naturligtvis då ske i form av skiftarbete med reguljära skift till klockan 22. På det sättet kommer tillverkningen av limpor och matbröd också så småningom att falla utanför lagen.

Sådan utvecklingen nu har varit har lagen blivit en utpräglad konkurrenslag. Det rör sig egentligen inte om arbetarskydd utan om konkurrens, om att

Ändring i den s. k. bagerilagen

den ena företagaren inte skall få ut brödet före den andra. Framför allt de små företagen blir i fortsättningen efter-satta. Man kan under sådana förhållan-den diskutera om det egentligen är ar-betarskyddsstyrelsen och yrkesinspek-tionen och inte hellre polisen som skall övervaka lagen.

Som jag sade har vi generellt natt-arbetsförbud för alla i allmänna ar-betarskyddslagen, och allmänna arbets-tidslagen innehåller begränsningar av arbetstiden. Därutöver kan organisa-tionerna så starka som de är genom-driva ytterligare begränsningar av hur arbetstiden skall kunna förläggas.

Naturligtvis sker en förbättring ge-nom den uppmjukning som socialminis-tern har föreslagit. Men tekniken har nu gått så långt att jag anser en sär-lagstiftning beträffande arbetstiden inom denna näring helt onödig. Det kom-mer i fortsättningen att skapa tolk-ningsbesvärigheter och krångel att vi får föreskrifter om detaljer.

Nu är vi bundna av en konvention beträffande nattarbete i bagerierna. Det är endast Finland av länderna här om-kring oss som har ratificerat den kon-ventionen, Danmark och Norge har det inte, och av de större länderna i Europa har bara Spanien ratificerat den. Om vi skall upphäva lagen måste vi först säga upp den konventionen.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen, som inne-håller en begäran om att konventionen skall sägas upp samt att lagen sedan skall upphävas.

I detta anförande instämde herrar *Jacobsson* i Tobo (fp), *Gustafson* i Göte-borg (fp) och *Rimmerfors* (fp).

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! De föregående talarna har huvudsakligen rört sig med peti-tesser och detaljspörsmål i det före-liggande lagförslaget och noga undvi-kit att beröra de grundläggande moti-ven för lagen.

Reservanterna har uppträtt mera måttfulla och betänksamma när de be-handlat propositionen än motionärer-na, som ådagalade stor glupskhet när de rumsterade om i propositionen. Det var inte småsaker som motionärerna angrep. De ville avslå propositionen och säga upp konventionen och att den nuvarande bageriarbetstidslagen skulle upphöra att gälla. När vi fick resonera litet med varandra, putsade motionä-rernas företrädare i utskottet åtskilligt på motionerna. Utskottsmajoriten och reservanterna är således överens om att bifalla propositionen. Men det är klart att reservanterna måste räcka nå-gon vänlig hand åt motionärerna, och därför har de föreslagit att konventio-nen angående nattarbete i bagerierna skall uppsägas och att Kungl. Maj:t sedan skall framlägga förslag om bageri-lagens upphävande. Detta är alltså upp-gifter som skulle ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles utföra sedan vi i dag antagit lagen.

De föregående talarna underlät att redovisa hur denna lag har kommit till och varför vi har denna lag.

Denna proposition grundar sig egent-ligen på ett förslag, som arbetstidsut-redningen överlämnade till Kungl. Maj:t 1955. Jag vill erinra om att ar-betstidsutredningen var enig i detta förslag. I utredningen satt en represen-tant för Arbetsgivareföreningen och en representant för Landsorganisationen. Vi hade långvariga överläggningar med parterna inom näringen. Vi företog re-sor och såg hur situationen var hos olika bageriföretag.

I utgångsläget, då de två parterna, arbetsgivarna och arbetstagarna, hade olika meningar, sökte arbetstidsutred-ningen att komma fram till en kompromiss mellan de skilda ståndpunkterna. Den proposition som nu föreligger byg-ger egentligen på denna kompromiss. Arbetsgivarna ville ha bort lagen för att få näringen under arbetstidslagen, vilket skulle innebära en betydande

Ändring i den s. k. bagerilagen

försämring för arbetstagarna. Dessa ansåg att bagerilagen var en skyddslag och ville ha den kvar.

Utredningen hade även den uppgiften att försöka arbeta in speciallagarna under den allmänna arbetstidslagen. I detta fall var vi inom arbetstidsutredningen dock överens om, att det inte gick att föra in bagerilagen under arbetstidslagen, utan vi måste allt fortfarande ha en särskild bageriarbetslag. Arbetstidsutredningen strävade, som jag nämnde, efter att genom sitt förslag åstadkomma en godtagbar lösning.

Arbetsgivarparten har nu önskat att ett lagförslag om arbetstiden i bagerierna skulle framläggas för riksdagen. Jag talar inte av något arbetsgivarintresse. Å andra sidan tror jag emellertid inte, att reservanterna och motionärerna här kan mobilisera någon större anslutning hos arbetstagarna för att få sina förslag genomdrivna. Ett avtal mellan parterna inom bagerinäringen har nu träffats på grundval av den föreliggande propositionen.

Arbetsgivarna har sagt — om jag nu skall anföra deras ståndpunkter — att lagen innehåller ett minimikrav, men att de sakkunnigas förslag, säger de, bör ses som en kompromiss i syfte att finna en framkomlig väg. Så har avtal träffats på denna punkt.

Skulle vi här tillmötesgå motionärernas och reservanternas förslag att upphäva bageriarbetslagarna, innebure det en betydande försämring för livsmedelsarbetarna. Dessa har redan genom det förslag som här föreligger i propositionen nödgats att åtaga sig treskiftsarbete inom knäckebrödsfabrikationen. Efter att tidigare ha fått börja kl. 6 samlliga dagar i veckan har de i avtalet gått med på att på lördagarna börja klockan 5. Denna eftergift har de gjort samtidigt som andra medborgargrupper i samhället kunnat genomföra femdagarsvecka. Motionärerna och reservanterna borde förstå, att arbetar-

parten inte är så upplyftad över att behöva få denna försämring. De har gjort ett offer, men det är klart att även arbetsgivarna har fått göra eftergifter.

Herr Nordgren talade om att konkurrensen är eliminerad inom detta näringsområde, som dock inte är det enda område där konkurrensen är begränsad. Vi har t. ex. förordningen om yrkesmässig trafik. Vem som helst får inte köpa lastbil eller taxibil och sätta in den i trafik. Att företagarna omfattas av lagen är alltså en skyddsfråga för dem själva.

Jag vill erinra om att vid de överläggningar vi hade inom arbetstidsutredningen med arbetsgivarparten och företagen på detta område var denna fråga inte någon större fråga. Tvärtom ville de inte gärna resonera om den, ty det är inte så som herr Nordgren här har gjort gällande, att konkurrensen mellan storföretag och småföretag är det farliga.

När arbetstidsutredningen lämnade sitt förslag utgjordes den sammanlagda företagargruppen till två tredjedelar av småföretag. Den övriga delen utgjordes av storföretag. Konkurrensen kommer dock inte att stå mellan storföretag och småföretag. Konkurrensen kommer att med förödande kraft gripa in i utvecklingen den dag då motionärerna och reservanterna kan få genomfört att de små företagen ställs utanför lagen. Då blir den fria företagsamheten helt fri, och vad betyder det?

Såvitt jag förstår är bagerinäringen ett yrke, där bara den enklaste utrustning behövs för att man skall kunna starta ett bageri. Följderna av ett borttagande av denna konkurrensbegränsande skyddslag kommer först och främst att drabba de 6 000 småföretagen.

Deras försäljningsområde är mycket begränsat, på grund av att en effektiv distribution kräver bilar och annan utrustning, som de i allmänhet inte har.

Ändring i den s. k. bagerilagen

De säljer därför bara till ett visst kvarter, en bygd eller någon större ort.

Om fröken Elmén nu skulle få in ytterligare några tusen småföretagare, och om en del av dessa sätter upp ett litet bageri i närheten av ett redan existerande, så drabbar ju den skärpta konkurrensen inte storföretagen utan det lilla företag som redan finns på platsen och vars existensmöjligheter därigenom blir ytterligt försvagade. Det är här inte fråga om någon näringsfientlighet — som någon har uttryckt det — men vill man skydda småföretagarna i landet och ge dem möjligheter att utöva sin näring, så skall man inte släppa in dessa nya grupper.

Vid våra överläggningar i dessa frågor har det framkommit, att arbetsgivarerna vill ha vissa särbestämmelser, för den händelse beslut skulle fattas om bagerilagens upphävande. Man har nämligen från arbetsgivarparten sagt, att denna ändring inte får medföra, att den före bagerilagens tillkomst rådan- de ohämmade och skadliga konkurrensen företagarna emellan återuppstår. De är alltså rädda för att den ohämmade konkurrens som förut fanns skall komma tillbaka. Vi har i det sammanhanget sagt, att arbetarskyddslagen i sin nuvarande utformning inte gäller beträffande företagarnas eget arbete, och om bagerilagen upphäves, måste arbetarskyddslagen därför kompletteras med en bestämmelse om att förbud mot nattarbete inom bagerinäringen skall gälla icke blott arbetstagarna utan också företagarna. Där är det en liten skillnad mellan arbetsgivarpartens synpunkter och de synpunkter som vi har anlagt i arbetstidsutredningen. Denna fråga är invecklad, och det skulle inte skada om reservanternas litet närmare undersökte vad deras förslag i realiteten skulle innebära.

Reservanternas vill liksom frigöra sig från ansvaret för att upphäva bagerilagen och säger i reservationen: »Styrkan hos de anställdas organisationer

är den bästa borgen för att arbetsförhållandena inte skulle försämrats, om de särskilda reglerna om förbud mot nattarbete upphävdes.» Men om reglerna inte gör någon skada, varför kan de då inte få stå kvar? Om reservanternas nådde sitt syfte och fick bagerilagen upphävd, så skulle det innebära att alla fribytare släpptes lösa och arbetet kunde börja klockan 5 på morgonen. De, som då hade arbetat upp ett företag och fått det stabiliserat, skulle därmed råka ut för en mördande konkurrens, som skulle medföra stora svårigheter.

Uppfattningen om denna lag går tydligen i viss mån isär, att döma av de synpunkter reservanternas fört fram och de som redovisats för arbetstidsutredningen, när vi där försökte arbeta fram denna lag.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt på det klara med — och det har jag hela tiden framhållit — att detta är en konkurrenslag, och som sådan borde den egentligen ligga under polisens tillsyn.

I den mån det inte går att kontrollera denna lag — och det är mycket svårt, det kommer att bli överträdelser av lagen — kommer det att undergräva respekten för lagar i allmänhet, något som jag tycker är mycket beklagligt. Vi skall ha få lagar som vi kan hålla, inte onödiga lagar med onödiga bestämmelser, som människor överträder.

När herr Nilsson i Göteborg talar om att arbetsgivarerna varit angelägna att få denna lag, förefaller det mig egendomligt. Jag skulle för min del kunna tro att vad de velat ha är just den uppmjukning som denna lag innebär. Lagförslaget har länge förelegat, innan det kom en proposition därom, och det har varit ute på remiss hos olika instanser.

Lagen är på något sätt oformligt skriven. Kan inte socialministern hålla

med mig om att det finns oformligheter i lagen, som gör att den blir mycket svår att hålla? Den innehåller även vissa detaljer som jag inte tror att man från början hade avsett att den skulle innehålla.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 10

Herr TALMANNEN yttrade:

Under förutsättning att alla på listan upptagna ärenden hinner behandlas vid dagens sammanträde kommer endast bordläggningar och andra formella ärenden att förekomma vid morgondagens plenum. Såvitt nu kan bedömas behöver bordläggningsplena icke anordnas på lördag. Måndagens sammanträde, som är ett bordläggningsplenum, tar sin början kl. 16.00.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.08.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 21 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Ändring i den s. k. bagerilagen (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr NILSSON i Gävle (k), som yttrade:

Herr talman! I den debatt som hittills har förekommit i berörda ärende

har fröken Elmén nämnt, att arbetstidsförläggningen för bageriarbetare skulle erbjuda många tolkningsfrågor. Jag tror att den som känner till förhållandena i bagerierna inte behöver befara några svåra problem av den arten. Det är ju klart utsagt i lagen, att trägarbetet får utföras före klockan 6 och att eldaren också får börja tidigare, medan allt uppslagningsarbete får börja först klockan 6 — enligt den föreslagna lagen klockan 5.

Vad är då uppslagningsarbete? Fröken Elmén har försökt förenkla det hela genom att säga, att t. o. m. en sådan enkel sak som att trycka på en knapp är ett förbjudet arbete. Javisst, det skall vara förbjudet, eftersom det inte bara är fråga om att trycka på knappen. I och med att man trycker på knappen förvandlar man ett kylrum till en kvalm, ett jäsrum, och då behövs det personal som sköter jäsrummet. Det fordras alltså flera människor i bageriet i samma ögonblick som man trycker på knappen.

Ändring i den s. k. bagerilagen

Jag har långvarig erfarenhet av de här problemen och vet hur bageriarbetarna i Sverige bekämpat nattarbetet och hur de hälsade med tillfredsställelse bagerilagen av 1919. Dessförinnan hade det förekommit ett enormt utbrett nattarbete som gjorde att bagaren många gånger fick sova i bageriet eller på mjölkammaren under de mest trista förhållanden.

Det är alltså en stor fråga för Sveriges bageriarbetare. Nu har det sagts, att arbetarorganisationen redan har skrivit avtal, och det vet jag, men hur kom det avtalet till? Det var en ledande politiker som genom sin auktoritet kanske inte pressade arbetarorganisationen till en eftergift men i vart fall gjorde klart, att man önskade den här eftergiften. Det är väl ganska egendomligt att man har kunnat få ett arbetarförbund att acceptera ett avtal om en arbetstidsförläggning som inte har täckning i någon lag. I den mån arbetstiden hittills har börjat före klockan 6 har det fått ske på dispens, och det tycker jag inte är som det skall vara.

Fröken Elmén har här berättat om en släkting på västkusten, som skulle ha arbetat i ett bageri på förbjuden tid, och herr Nordgren från Söderhamn har också talat om att han utfört nattarbete — och det här i riksdagen. Ja, innehavarna av de här små familjebagerierna skall alltid utnyttja så många släktingar — nära släktingar, avlägsna släktingar, kusiner, kusinbarn, bryllingar, mågar och andra som inräknas i släktskapet — att dessa bagerier i stor omfattning icke är familjebagerier i vanlig mening utan faktiskt bagerier med anställd arbetskraft. När jag var ordförande i Stockholms bageriarbetarefackförening hade vi ett svårt arbete att hålla reda på sådana överträdelser, och jag kan inte förstå, varför vi skall göra eftergifter för dessa småbagerier.

Det har sagts att bagerierna måste ha tid på sig på morgonen för att hinna köra ut brödet till affärerna, men är

det nu ett så starkt konsumentintresse, att det motiverar en arbetstidsförsämring för Sveriges bageriarbetare? Vilka är det som kan få färskt bröd till dagens första måltid? Inte är det Sveriges industriarbetare — de börjar redan klockan 7, och då finns det inte något färskt bröd. Det är möjligen någon mindre grupp i socialgrupp 1 som kan få färskt bröd till det första målet på morgonen, men inte Sveriges arbetande folk.

Nu har den tekniska utvecklingen i bagerierna också satt sina spår på detta område. Man har börjat använda kylrum och gör s. k. nattbröd. Man kan komma ifrån det hittills förbjudna uppslagningsarbetet genom att göra det dagen före, och man kan genom att trycka på en knapp förvandla kylrummet till jäsrum.

Kan någon då förklara, varför de flesta stora bagerier i Stockholm icke utnyttjar denna möjlighet att börja tidigare? Varför gör de inte det? Jo, de anser att det numera med de resurser de nu har inte är nödvändigt. Självfallet innebär det också en viss merutgift om bagarna skall börja tidigare.

Herr Nilsson i Göteborg, vilkens teoretiska kunskaper om arbetstidslagstiftningen jag inte underskattar, förklarar att man har gjort en viss eftergift för lördagar och dag före helgdag. Jag tycker detta kommer i hög grad olämpligt. Här kämpar arbetarna för fem dagars arbetsvecka, och alla andra arbetargrupper i landet försöker få så stor ledighet som möjligt, men samtidigt som dessa förbättringar genomförs vill man att bageriarbetarna i vårt land skall börja klockan 5 på morgonen i stället för som hittills klockan 6.

Nå, vad gör den där timmen? Här i Stockholm förlägges bostäderna allt mer till ytterområdena, och där finns många gånger inte några kommunikationer, med vilka bageriarbetaren kan ta sig till sin arbetsplats. Det går an på sommaren, när han kan använda cykel eller

Ändring i den s. k. bagerilagen

moped — en bil kan en bageriarbetare icke skaffa sig på egen inkomst, eftersom han tillhör en låglönegrupp.

Om man skulle gå den väg som fröken Elmén och flera motionärer har föreslagit och få ett kontinuerligt nattarbete, bör vi komma ihåg att det inte är fråga om skiftarbete där skiftet kan ändras, så att vissa människor den ena perioden går ett förmiddagsskift och den andra ett eftermiddagsskift, utan i ett mjukbrödbageri är det hela tiden samma människor som får samma obehagliga arbetstidsförläggning varje dygn året runt. Detta bör man hålla i minnet om man vill ändra arbetstidsbestämmelserna.

En tidigare början på lördagarna är inte motiverad. Det säges, att konsumenterna då skulle köpa bröd för två dagar, och det kan tyckas vara riktigt, men de flesta bagerier, nära nog samtliga, tillverkar matbröd, skorpor och andra brödsorter, som med fördel kan tillverkas dagen före, på fredagen, och på lördagen tillverkas bara lättare brödsorter såsom wienerbröd etc. Genom en sådan omläggning kan bagerierna komma ifrån den ökade tillverkningen på lördagarna. Det finns därför såvitt jag förstår inte något bärande skäl för att arbetet skall börja en timme tidigare på lördagarna.

Just nu aktualiserar butiksbiträdena frågan om kortare arbetstid på lördagarna. Men för att ett butiksbiträde skall få en sådan förmån kräver man alltså, att bageriarbetarna skall börja klockan 5 på morgonen. Jag kan inte finna något giltigt skäl till en sådan försämring.

Jag vill tillägga att läget beträffande familjebagerierna och de s. k. egna företagen inte är så där enkelt som fröken Elmén har förklarat för oss här. Socialstyrelsen, som ju är en myndighet som vi inte bör underskatta, åberopar i detta sammanhang arbetstidsutredningen och befarar en skadlig ökning av nattarbetet. Landsorganisationen har förklarat sig inte kunna inta någon be-

stämd ställning till det här problemet, medan Livsmedelsarbetareförbundet och bageriarbetarna i övrigt är mycket missnöjda och hävdar, att det bör vara som det har varit tidigare. Jag förmodar att också de övriga partigrupperna i riksdagen har fått ett brev från Göteborg, vari bageriarbetarna bestämt protesterar mot den föreslagna arbetstidsförsämringen.

Bageriarbetarna i vårt land har allt sedan den första bagerilagens tillkomst bekämpat allt nattarbete. Ibland har de lidit nederlag, och man har infört början klockan 5 på några få ställen, men man har tvingats att gå tillbaka. Det finns såvitt jag förstår absolut inga bärande skäl för den här arbetstidsförsämringen. Däremot kan jag hålla med om att det kan, när det gäller spisbrödsindustrien, vara hugget som stucket om den allmänna arbetstidslagstiftningen bör gälla, eftersom spisbrödsfabrikerna så långt tillbaka som jag kan minnas har fått arbeta på dispens och kört i skift. Spisbrödsindustrien har nu utvecklats till en verklig storindustri, och många mjukbrödbagerier har för övrigt också utvecklats till brödfabriker.

Om riksdagsmännen riktigt satte sig in i vad denna fråga egentligen gäller, tror jag att de inte skulle biträda det här lagförslaget, som innebär en försämring för betydande arbetargrupper i vårt land, som redan har ett ansträngande arbete. Jag skulle tro att det finns få arbetsplatser, där arbetstakten är så högt uppdriven som i ett bageri. Man kan nämligen inte sätta in mer folk. En deg är ingen död företeelse, utan den är egentligen levande, och måste ständigt följas och passas. Takten är så högt uppdriven i ett bageri, att dess arbetare borde på något sätt kompenseras i stället för att få vidkännas en försämring. Jag tycker att det här är en eftergift åt arbetsgivarna som, när de äntligen har fått lagen, visar sig vara måttligt intresserade av den och inte

Ändring i den s. k. bagerilagen

utnyttjar möjligheterna till tidigare början. Jag hänvisar till de faktiska förhållanden som råder i Stockholm, där flertalet av de största bagerierna icke utnyttjar denna möjlighet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 573.

Vidare anförde:

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt naturligt att man på de stora bagerierna inte behöver börja så tidigt på morgonen, eftersom man där kan utnyttja alla tekniska resurser. Man kan utföra en hel del utbakning dagen före och sätta i gång klockan sex med gräddningen av brödet.

Jag håller med herr Nilsson i Gävle om att bageriarbetet är kolossalt jäktigt, i synnerhet på morgonen, om man skall ha ut brödet tidigt till konsumenterna.

Jag är inte själv ständigt verksam i yrket längre, men jag har hört av kolleger, att man på många håll är belåten med att börja klockan 5 på morgonen på lördagarna för att i stället få sluta tidigare på dagen. Dessutom har man högre lön för tiden före klockan 6.

På en ort som jag besökte hade man inom industrien regelbundet tvåskift, klockan 5—2 och 2—10. Där följde man första skift i bagerierna, och därigenom blev det möjligt för bageriarbetarna att anpassa sig till livet på orten. Det har vidare framhållits som en nackdel för bageriarbetarna, att de inte kan få eftermiddagsskift utan enbart morgonskift. Det kan diskuteras. Jag har själv arbetat i skiftgående industri, och jag fann då att faran i skiftarbetet ligger däri, att man ändrar skift och därmed också livsrytmen. Ur medicinsk synpunkt skulle det vara bättre, om man alltid hade morgonskift eller alltid hade eftermiddagsskift. Å andra sidan blir man, om man bara har eftermiddagsskift, bortkopplad från hela det

sociala livet. Det är ju inte så, att man bara äter, sover och arbetar; man har även andra intressen, och för att kunna ägna sig åt dem måste man ibland även ha förmiddagsskift. Men jag förstår mycket väl att de stora bagerierna inte behöver begagna den tidigare morgontimmen, eftersom de med hjälp av de tekniska resurserna kan klara upp situationen.

Herr NILSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! De föregående talarna stöder sig på hörsägnen. De refererar vad en bageriarbetare här och en bageriarbetare där har sagt. Men den som har litet erfarenhet från fackligt arbete vet att det aldrig är så, att alla är nöjda med ett avtal som träffats. Varje medlem i fackföreningen har sin mening om den och den detaljen i överenskommelsen. Det är möjligt att fröken Elmén kan ha träffat någon bageriarbetare, som tycker det är bra att börja arbeta klockan 5. Bageriarbetarförbundet och Livsmedelsarbetareförbundet har emellertid sökt värja sig mot denna eftergift.

Anledningen till att jag begärde ordet för replik var att herr Nilsson i Gävle gjorde sig skyldig till ett misstag när han påstod, att det skulle bli en försämring för bageriarbetarna, om andra kammaren antog detta lagförslag. I mitt första anförande erinrade jag om att Livsmedelsarbetareförbundet har slutit ett avtal på grundval av det förslag till lag, som här presenteras av socialministern. Avtalet är alltså redan slutet, men vad bageriarbetarna vill ha kvar är en skyddslag, så att det inte blir möjligt att, som motionärerna önskar, köra upp bageriarbetarna klockan 5 varje morgon. Trots motviljan mot vissa detaljer i avtalet föredrar bageriarbetarna denna lag framför att gå den väg som motionärerna och reservanterna anvisar.

Ändring i den s. k. bagerilagen

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte vad herr Nilsson i Göteborg syftar på, när han säger att vi stöder oss på hörsägnerna. Det räcker väl att erinra om att Svenska livsmedelsarbetareförbundet enhälligt har uttalat sig mot denna arbetstidsförsämring. Av skäl som jag nämnde tidigare har de skrivit under detta avtal.

Jag kan försäkra herr Nilsson i Göteborg att mjukbrödsbageriarbetarna inte alls är tilltalade av den nya arbetstidsförläggningen.

Vidare vill jag säga, att det inte är möjligt att kasta om rytmen i ett mjukbrödsbageri, eftersom det där inte förekommer skiftarbete annat än i mikroskopisk omfattning. Resultatet av denna nya lag blir, att dessa bageriarbetare kommer att få börja tidigare varje lördag och övriga dagar före helg.

Naturligtvis kan man anföra, att dessa arbetare kommer att tjäna några kronor till i veckan. Om man tillhör en låglönegrupp, är man kanske tvingad att ta en försämrad arbetstid för att tjäna några kronor mer. Det är i och för sig ingenting märkligt, men det bör inte vara något rättesnöre för oss här i riksdagen när vi skall lösa löneproblem och sociala problem.

För övrigt ber jag att få erinra herr Nilsson i Göteborg om att min motion icke har samma innehåll som fröken Elméns m. fl. Vi yrkar rent avslag på propositionen och ingenting annat. Vi vill behålla den bagerilag, som hittills varit till nytta för Sveriges bageriarbetare.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Beträffande denna lag kanske jag först skulle säga, att jag vid behandlingen av den i utskottet blev förvånad över att det över huvud taget fanns en särskild lag för bageri- och konditoriarbetare. Det visste jag faktiskt inte tidigare, och jag fick den

känslan att även dessa kategorier av människor borde kunna inordnas under den vanliga arbetstidslagen.

Jag skall inte lägga mig i diskussionen i den mån den rör utsträckningen av arbetstiden och att arbetet skall börja tidigare på morgnarna. Jag förstår mycket väl att en bageriarbetare önskar, att hans arbete skall regleras på det ur hans synpunkter bästa möjliga sätt, och det har jag inget emot. Vad som däremot förvånar mig är, att även arbetsgivaren och hans familj faller under denna lag. Det gäller ju här främst alla dessa småbagerier som sköts av ägaren och hans familj. Sådana finns i stor utsträckning i de mindre samhällena och de mindre städerna. Tankegången är ju att även dessa yrkesutövare skall lyda under denna lag.

Ser man på utvecklingen under de gångna åren kan man konstatera, att bagerinäringen har mekaniserats och att det företagits rationaliseringar i mycket hög grad. Jag hoppas att herr Nilsson i Göteborg någon gång får tillfälle att besöka t. ex. Wasafabriken i Filipstad. Där kan han se hur långt rationaliseringen drivits inom vår brödisindustri. Detta kostar kolossala pengar. De mindre företagen har inte samma möjligheter att rationalisera på detta sätt, utan de måste lita till den egna arbetskraften. Man kan kanske säga att denna lag först tillkom i konkurrensbegränsande syfte, men med den rationalisering som skett inom bagerierna under de senaste åren råder nu faktiskt det omvända förhållandet: de mindre företagen har i dag svårare att hävda sig i konkurrensen än de större.

Vi kan också konstatera att en stor del av remissyttrandena går på avslagsyrkande. Jag vill nämna vad kommerskollegin och Kooperationsförhandlingsorganisationen säger. Kommerskollegium anför: »Arbetstagarnas intresse av en arbetstidslagstiftning på förevarande område torde kunna i erforderlig

Ändring i den s. k. bagerilagen

utsträckning tillgodoses inom ramen för en allmän arbetstidslag. Frågan om införandet av en sådan är för närvarande föremål för övervägande. — — — I den mån särskilda bestämmelser anses erforderliga till skydd för bagerinäringens anställda, kunna sådana införas i arbetarskyddslagen.» Kooperations förhandlingsorganisation uttalar sig för »att bagerinäringen i sin helhet borde inordnas under den allmänna arbetstidslagen.»

Kommerskollegium anför vidare: »Vad beträffar arbetsgivaren jämte familj bör det vara deras obestriddliga rätt att liksom inom andra näringsgrenar själva avgöra i vilken omfattning arbete för det egna företaget skall utföras. Vidare synes de konkurrenssynpunkter som tidigare medverkade till att arbetsgivarna inordnades under lagen icke stå i samklang med nutida uppfattning på detta område. Numera inrikta statsmakterna sina strävanden på att söka främja den fria konkurrensen, och näringslivets utövare biträda dessa strävanden.»

Handelskammaren i Gävle är inne på samma linje: »En väsentlig invändning mot ett bibehållande av en särskild bagerilag finner handelskammaren också däri, att densamma bl. a. tillkommit i konkurrensbegränsande syfte.»

Jag har som jag tidigare sade intet emot arbetstidslagen som sådan, men vad jag vänder mig mot är, att den skall drabba även de fria yrkesutövarna inom denna bransch. Lagen har ju i det avseendet ingen motsvarighet i landet. Butiksstängningslagen t. ex. begränsar ju affärernas öppethållande, men den förbjuder icke affärsinnehavaren att på annan tid sköta affären, plocka om sitt lager o. s. v. Och i går antog kammaren en ny sjöarbetstidslag — utskottets utlåtande nr 31 — men där har vi gjort ett undantag: lagen gäller icke personer som tillhör redarens familj på fartyg understigande 500 registerton. Vi har således gjort undantag i ett visst fall.

Herr Nilsson i Göteborg säger att reservationen bara gäller petitesser och detaljspörsmål, men det är nog inte så, herr Nilsson. Det är i stället en principfråga om en arbetstidslag skall tillämpas även på den egna företagaren. Herr Nilsson sade också att man kanske inte kan få några större sympatier hos alla företagare för denna bestämmelse, och det är jag den förste att erkänna. I de stora företagen som t. ex. Wasafabriken har antagligen såväl företagare som arbetstagare samma intresse av att lagen även skall gälla de egna mindre företagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen. Den går ut på en utredning och ett nytt förslag till en ny riksdag.

Herr NILSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wahrendorff har tydligen missuppfattat mig, när han talar om petitesser och små detaljer. Vad jag sade var, att de båda föregående talarna hade sysslat endast med dessa detaljer men undvikit de grundläggande motiven för det förslag till ny lag som nu förelagts riksdagen. Jag undrar om inte denna debatt, som egentligen borde handla om huruvida man skall börja klockan 5 eller klockan 6 på morgnarna, vilket är en så betydelsefull fråga för bageriarbetarna, rör sig endast om spörsmålet huruvida de medborgare i samhället som har förmånen att inte börja arbeta förrän klockan 9 eller 10 skall få dagsfärskt bröd till frukosten eller inte. Det är ju det frågan gäller. Och jag kan inte tänka mig att i varje fall herr Wahrendorff har tid att ta igen sig så länge, att han nödvändigtvis måste köra upp bageriarbetarna klockan 5 på morgonen för att få en färsk bulle, när han sätter sig vid frukostbordet. Nej, herr Wahrendorff är nog uppe tidigare än så.

Vi har i arbetstidsutredningen upp-

Ändring i den s. k. bagerilagen

märksammat denna fråga, och vi framhöll att »tillgång till dagsfärskt bröd på morgonen tidigare än vad för närvarande är fallet icke har en så hög angelägenhetsgrad, att den motiverar den avsevärda försämring i de anställdas arbetsförhållanden, som härav skulde bli en följd».

Vad beträffar att företagarna skulle stå utanför lagen har jag tidigare sagt, och jag vill understryka det, att ni gör inte småföretagarna någon tjänst genom att låta dem stå utanför. Det blir nämligen, som jag sade, en sådan mördande konkurrens mellan dessa småföretagare, en konkurrens som de stora företagen inte kommer att ha det ringaste besvär av.

Herr WAHRENDORFF (cp) kort genmäle:

Herr talman! De färska bullarna får vi sällan något av på landet, och även om man började baka mycket, mycket tidigt skulle vi inte få dem distribuerade, så att de kunde ätas vid 6— $\frac{1}{2}$ 7-tiden, när folk på landsbygden i allmänhet går upp. Det är alltså inte några sådana skäl som förestavat mitt uttalande här.

Jag vänder mig heller inte mot lagen som sådan när det gäller arbetarskyddet. Är det verkligen så som herr Nilsson i Gävle säger, att det är en nackdel för bageriarbetarna att lagen nu får en generösare utformning, så får väl Kungl. Maj:t lägga fram förslag till lag i stil med den vi nu är i färd med att upphäva. För mig spelar detta mindre roll. Kan vi genom en skärpning av lagen likställa bageriarbetarna med andra arbetstagare, så har jag ingenting emot det.

Vad jag vänt mig mot är att lagen tillämpas även på arbetsgivaren såsom företagare och således drabbar de mindre företagen. Herr Nilsson i Göteborg tror att om vi nu skulle låta företagen stå utanför denna lag, så skulde det bli en ytterligt skärpt konkurrens

på detta område. Det tror inte jag, ty de ekonomiska förutsättningarna är ju under alla förhållanden lika. Jag är inte alls rädd för att här skall bli en sådan förfärlig massa bagerier, om man låter företagen stå utanför arbetstidslagen. Visst inte — det sker ingenting på det området fördenskull. Men det är klart att det kan låta bra att säga som herr Nilsson i Göteborg gör. Det var ju en debatt i kammaren om småföretagarna för några dagar sedan, och konkurrensen här är ju hård, varför väl också herr Nilsson i Göteborg i detta läge vill dra ett strå till stacken.

Herr NILSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte jag som kan bedöma vad resultatet blir av att företagen ställs utanför lagen, utan det är arbetsgivarna och företagen själva som befarar att det skall bli en sådan konkurrens, att man kommer att arbeta på nätterna och alltså börja långt före klockan fem, vilket skulle innebära en svårighet för övriga företagare.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Vi har arbetarskyddslag beträffande anställda i industri och hantverk och har dessutom till behandling en speciell lag för dem som arbetar i mjukbrödsbagerier. Tillåt mig säga att jag begriper inte varför inte den förhandlande organisationen kan bestämma, vilken tid på dagen man önskar att vederbörande skall arbeta. En lag är ju till för att den skall hållas till punkt och pricka men därutöver kan man träffa avtal om den tid, under vilken en viss grupp vill vara med om att arbeta. Det gäller här en grupp som tillhör den stora landsorganisationen. Varför skulle inte den som så många andra kunna förhandla om sin arbetstid? Jag måste säga att jag ställer mig oförstående till detta, att denna grupp inte själv vill ordna upp sådana här angelägenheter.

Ändring i den s. k. bagerilagen

Härtill kommer att vi ju numera fått en hel mängd nya tekniska anordningar, som de stora bagerierna kan skaffa sig. Dessa kan lätt sätta i gång med en regelbunden skiftindelning. De kan alltså hålla på till klockan 23, antingen vi avskaffar den här lagen och låter dem helt höra hemma under arbetarskyddslagen eller ej. Jag vill också gärna understryka vad herr Wahrendorff nyss sade, att man måste vara mycket förvånad över att företagen inte skall få arbeta så mycket de själva vill.

Socialministern anlägger skyddssynpunkter på denna fråga. Jag vet inte hur många människor som dött av arbete, men jag vet många som dött av en slarvig livsföring, uteliv och dylikt. I varje fall är det förfärligt få som dött av verkligt rejält arbete. Om nu vederbörande själva får bestämma sin arbetstid, kan jag inte begripa, varför man härvidlag skall anlägga skyddssynpunkter. Socialministern befarar också att det skall uppstå orättvisor i konkurrensavseende. För en gångs skull är det således fråga om småföretagare, som åtminstone socialministern anser har ett försprång för närvarande. Låt dem då för en gångs skull få behålla det här lilla försprånget, om de själva skulle vilja börja arbeta litet tidigare. Sedan kommer det an på vad arbetstagargruppens organisation kan komma överens om beträffande arbetstiden för sina medlemmar.

Mig förefaller det som om alla de remissinstanser som tillstyrkt denna lag har gjort detta av bara farten; de har liksom tyckt att de här grupperna måste vi skydda. Jag tror inte att man behöver göra det. Jag tror inte det är så förfärligt mycket mera bråttom på morgnarna när det gäller detta arbete än många, många andra, och jag tror inte att man kan rätta till missförhållanden genom sådana här lagar. För grupperna själva och för den allmänna trivseln tror jag det är bättre ju färre

inskränkningar man har i det här avseendet.

Ja ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Jag kan förstå, herr talman, att det kan verka egendomligt att en arbetargrupp tecknar ett avtal beträffande en arbetstid, som man inte tycker om, men som jag redan framhållit har LO förklarat att organisationen ännu inte intagit någon bestämd ståndpunkt till detta spörsmål. Svenska livsmedelsarbetarförbundet har bestämt tagit avstånd från den föreslagna arbetstidsförsämringen, och då kan man fråga sig: Vilka krafter har varit i rörelse när det gäller att rekommendera denna avtalsuppgörelse? Det är i varje fall inte bageriarbetarna och inte Svenska livsmedelsarbetareförbundet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlättandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den i ämnet väckta motionen II: 573; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade dock herr Nilsson i Gävle votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 32 antager det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen II: 573 av herr Nilsson i Gävle m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Gävle begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 95 ja och 22 nej, varjämte 71 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 91 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

6 — Andra kammarens protokoll 1959. Nr 19

Höjning av folkpensionsavgiften

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2

Höjning av folkpensionsavgiften

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om viss höjning av folkpensionsavgiften.

Andra lagutskottet hade till behandling förcheft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 321 i första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* samt nr 393 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts

»A. att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring av folkpensioneringslagen att folkpensionsavgiften fastställes till 4,5 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten upp till 15 000 kronor att gälla fr. o. m. den 1 januari 1960, samt

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 321 och II: 393 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Mannerskantz, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* samt fru *Sandström*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 321 och II: 393 måtte för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **JACOBSSON** i Tobo (fp):

Herr talman! Till det nu föredragna utskottsutlåtandet är fogad en reserva-

Höjning av folkpensionsavgiften

tion av herr Sunne m. fl. Denna reservation upptar ett yrkande i ett motionspar I: 321 av herr Aastrup m. fl. och II: 393 av herr Ohlin m. fl. om en höjning av folkpensionsavgiften till 4,5 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten upp till 15 000 kronor att gälla från och med den 1 januari 1960. Vid fjolårets A-riksdag höjdes pensionsavgiften från 2,5 till 4 procent, och samtidigt höjdes dess maximalbelopp från 250 till 600 kronor för ensamstående och från 500 till 600 kronor för makar. Höjningen beslöts samtidigt som pensionsbeloppen höjdes. Vid beslutet förutsattes, att både pensionsbeloppen och avgifterna skulle stiga ytterligare under de följande åren fram till 1968. Visserligen torde man ha räknat med att avgifterna skulle höjas nästa gång först 1960, men allvaret i den statsfinansiella situationen, som enligt kompletteringspropositionen skärpts ytterligare sedan i januari, gör det befogat att ompröva avgiftens storlek redan nu. Denna inkomstökning skulle betyda 100 miljoner för helt budgetår, alltså ett rätt betydande belopp.

Om man bifaller detta förslag betyder det, att man har gått ett steg på vägen mot att avskaffa skattefinansieringen av folkpensionerna och övergå till avgiftsfinansiering.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen till andra lagutskottets utlåtande nr 36 av herr Sunne m. fl.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Den föreslagna höjningen av pensionsavgiften kommer ju i realiteten att verka som en skattehöjning. Med den bakgrund denna fråga har med beslut så sent som förra året om en kraftig höjning av folkpensionsavgiften och med utsikter till ytterligare höjning kanske redan under nästa år anser utskottet, att motionärernas förslag inte bör bifallas.

Några bärande skäl för en höjning

av pensionsavgiften förebragte inte heller reservationens förespråkare, och jag vill därför kort och gott herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Den fråga som här diskuteras berör två principiella frågeställningar. Den berör avvägningen mellan skatte- och avgiftsfinansiering av folkpensionerna. Den berör också frågan om hur ett underskott i statsbudgeten skall kunna täckas.

Beträffande den första frågeställningen vill jag framhålla, att folkpensionen utgör ett mycket betydelsefullt inslag i en socialpolitik med allmän grundtrygghet som mål. Folkpensionen måste ytterst bygga på en solidaritet medborgarna emellan. Och den måste bygga på en vilja hos dem, som har det bättre ställt, att bistå dem, som inte blivit så lyckligt lottade i ekonomiskt avseende. Av den anledningen är det starkt befogat, att folkpensionseringen finansieras även med skattemedel. Skattefinansieringen innebär ju en ekonomisk utjämning till fördel för de ekonomiskt svaga. Detta ligger helt i linje med den jämlikhets- och solidaritetstanke, som ligger bakom grundtrygghetsbegreppet.

Visserligen kan man — vilket också framhållits i olika sammanhang — inte för all framtid fixera avvägningen mellan avgifts- och skattefinansieringen i absoluta tal. När de särskilda pensionsutskotten behandlat denna avvägning, har man dock fullt riktigt menat, att frågan om höjning av pensionsavgifterna skall avgöras i samband med beslut om höjning av de utgående pensionerna. Ett sådant beslut är inte akutellt i detta sammanhang. Det har inte heller inträffat något annat som motiverar en ändring av den nuvarande avvägningen. Därför finns det enligt vår uppfattning inte anledningen att ur denna synvinkel biträda motionärernas och reservanternas förslag.

Ändring i vägtrafikförordningen

Ser man frågan ur skattefinansiell synvinkel, bör man uppmärksamma, att en höjning av folkpensionsavgiften för den enskilde medborgaren får samma effekt som en skatthöjning. Denna kommer visserligen på en särskild rad på skattsedeln, men skattsedelns slutsumma kommer ändå att utvisa en höjning. Om man förordar en sådan här skatthöjning som medel för att bemästra den statsfinansiella situationen, bör man emellertid beakta, hur skatthöjningen fördelar sig på olika inkomsttagare. Det är då självklart att motionärernas och reservanternas förslag främst kommer att drabba lägre och medelstora inkomsttagare. Går man in för skatthöjning, kan man väl knappast undanta dessa grupper, men man måste allvarligt ifrågasätta, om det är riktigt att förlägga tyngdpunkten till dessa inkomstskikt. Varken konjunktursynpunkter eller rättviseskäl talar för en sådan ordning.

Från centerpartiets sida kan vi därför inte acceptera den här föreslagna höjningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3**Ändring i vägtrafikförordningen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 april 1959 dagtecknad proposition, nr 136, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av

andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, anhållit om riksdagens yttrande över ett genom propositionen framlagt förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

I propositionen framlades förslag till ändringar i vägtrafikförordningen, berörande dels maximihastigheten för vissa fordon, dels möjligheten att använda vissa påbudsmärken utan samband med lokal trafikföreskrift, dels ock vissa frågor om utfärdande och återkallelse av körkort.

Förslaget till ändring av bestämmelserna rörande maximihastighet innebar höjning i speciella fall av hastighetsgränsen för bil med en tillkopplad släpvagn.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning därav väckta likalydande motioner, nämligen nr 469 i första kammaren av herrar *Lundström* och *Edström* samt nr 574 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.*

I motionerna hade hemställts, att kammaren vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 136 med avslag i vad avsåge förslaget om ändring av 56 § 1 mom. andra stycket i vägtrafikförordningen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allmän översyn av bestämmelserna om hastighetsbegränsning m. m. för fordon med tillkopplade släp.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen i anledning av det vid förevarande proposition, nr 136, fogade förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört;

B. att motionerna I: 469 och II: 574 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ändring i vägtrafikförordningen

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Edström* samt fröken *Höjer*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av det vid förevarande proposition, nr 136, fogade förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anfört;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 469 och II: 574 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna om hastighetsbegränsning m. m. för fordon med tillkopplade släp;

C. att motionerna I: 469 och II: 574, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad reservanterna hemställt under B, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 136 behandlas bl. a. frågan om maximihastigheten för fordon med släpvagn. Om man bortser från det fall att släpvagnen är försedd med bromsar av en viss beskaffenhet, får bil med släpvagn för närvarande inte framföras fortare än med 40 km i timmen, vilket ju är en relativt låg hastighet. Undantag göres då släpvagnens totalvikt, d. v. s. tjänstevikten plus maximilasten, inte överstiger en tredjedel av bilens tjänstevikt; för sådana fall gäller inte heller fartbegränsning.

Nu har fiskerikonsulenten hos Södermanlands läns hushållningssällskap föreslagit en uppmjukning av denna paragraf, och en sådan uppmjukning har också genomförts i propositionen. Då släpvagnen inte är lastad, skall undantagsregeln gälla, om släpvagnens blotta tjänstevikt inte överstiger en tredjedel av bilens tjänstevikt.

I motionerna och reservationen ifrågasätter vi om det är riktigt med denna fartbegränsning. Dessa bilar med släpvagn användes ju i stor utsträckning i kommersiellt syfte, och man bör då inte göra transporterna långsammare, alltså dyrbarare, än som är nödvändigt ur trafiksäkerhetssynpunkt. Men givetvis bör man vidtaga alla försiktighetsåtgärder för att trygga trafiksäkerheten.

Är det nu verkligen alltid så klokt med 40 km fart? Man ställer sig den frågan, eftersom man märker att ett stort antal av olyckorna på våra vägar sker just i samband med omkörning. Det är inte många som håller 40 kilometers hastighet på vägarna, men dessa fordon måste göra det. Man kan inte komma ifrån att det ligger ett faromoment i denna låga hastighet, och man frågar sig om vi inte skulle kunna tillåta 60 kilometer för ifrågavarande fordon och därigenom kanske få bort en del av omkörningarna.

Någon ändring i detta avseende har inte skett sedan 1951. Vi motionärer och reservanter tycker att det är på tiden att man gör en översyn av dessa bestämmelser. Vi önskar att Kungl. Maj:t skall göra en översyn av bestämmelserna om hastighetsbegränsning för fordon med tillkopplat släp. Det är just ur säkerhetssynpunkt vi anser det nödvändigt med en sådan översyn.

Herr talman! Jag kommer att rösta för bifall till reservationen.

Herr **NILSSON** i Göteborg (s):

Herr talman! Det är inte några stora förändringar som kommunikationsministern föreslår i här föreliggande proposition, men andra lagutskottet har vid sin behandling av ärendet ansett dem välbehövliga. Var och en på sitt område innebär förändringarna, att man putsar upp en del bestämmelser som tidigare varit utsatta för en viss kritik.

Fröken Höjer erkände själv att den detalj, som hon här berört, inte har alltför vittomfattande betydelse. Utskottet har övervägt saken men funnit, att det inte nu finns någon anledning att gå motionärerna till mötes utan att man i stället bör avvakta utvecklingen på detta område. Det har ju skett en utvidgning av hastighetsbestämmelserna för släpvagn som är tillkopplad bil, och utskottet förklarar att man anser detta lämpligt. Därmed får vi kanske tills vidare låta oss nöja.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Höjer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Höjer yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 52 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ökad användning av flis såsom bränsle

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 38, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Ökad användning av flis såsom bränsle

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr BRANDT i Sätilla (cp):

Herr talman! Frågan om användning av flis såsom bränsle tilldrog sig mycket stor uppmärksamhet då den genom motioner aktualiserades här i riksdagen. Utskottet har vid sin behandling av dessa motioner i stort sett intagit en positiv hållning, men det finns ett par detaljer i utskottsutlåtandet som jag skulle vilja något beröra.

Utskottet behandlar denna rent allmänt mycket viktiga fråga framför allt ur beredskapssynpunkt och säger i sitt utlåtande ifrån, att frågan främst bör bedömas med hänsyn till fördelarna i detta avseende. Utskottet tillfogar emellertid att även sysselsättningssynpunkterna bör beaktas och låter vidare i förbigående skogsvårdsfrågorna skymta förbi.

Jag vill för min del framhålla, att frågan om flis såsom bränsle måste betraktas ur samhällsekonomisk synpunkt och inte bara såsom ett beredskapsärende. Vi vet alla vilken roll skogen spelar för vårt land såsom råvarutillgång och underlag för våra största ex-

Ökad användning av flis såsom bränsle

portartiklar och därmed också såsom grundval för sysselsättningen inom såväl export- som importsektorn. Det är uppenbart, att det måste vara ett nationens stora intresse att slå vakt om och vårda en sådan naturtillgång. Om det nu skulle visa sig — vilket vi för närvarande tror — att vården av våra skogsbestånd och framför allt av ungskogen inte kan komma till stånd i nöjaktig omfattning med mindre än att vi skapar förutsättningar för en marknad för det virke, som utvinnes vid ungskovs vården, får flisfrågan en väsentligt större betydelse i vår nationella hushållning än den som utskottet har velat ge den. Det är denna synpunkt jag skulle vilja framhålla i denna kammare. Den bör inte helt bli förbigången.

Vi vet också, att det här är fråga om rätt stora kvantiteter ungskovsvirke. Låt oss säga — om vi räknar mycket försiktigt — att det rör sig om ungefär 5 miljoner skogskubikmeter, som i sin tur skulle kunna ge 15 å 16 miljoner kubikmeter flis, vilket motsvarar en å en och en halv kubikmeter eldningsolja I och II. Det är siffror som inger respekt. Alldeles uppenbart är att vi på detta område har tillgångar, väl värda att ta vara på också i en normal hushållning under fredstid.

Utskottet har förordat, att allmänna inrättningar — statens, landstingens och kommunernas — skulle intresseras för att — då ekonomiska fördelar därigenom kan vinnas — använda flis såsom bränsle. På skogsägar- och jordbrukarhåll är vi mycket tacksamma för denna positiva inställning liksom för att utskottet förutsätter, att den forskning på det tekniska området, som i detta sammanhang hittills har bedrivits av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, skall ges förutsättningar att fortsätta. Det är också ett glädjande drag i utskottets skrivning.

Det kan emellertid tänkas, att även andra åtgärder skulle ha varit av värde. Det är långt ifrån uteslutet, att en

mycket väsentlig flisanvändning skulle kunna komma till stånd i de enskilda villorna. Dess bättre finns en hel del tekniska lösningar på problemet om användning av flis inom villafastigheter redan i marknaden, och de synes fylla rätt högt ställda anspråk, men på detta användningsområde är inte forskningen inom nämnden — efter vad jag kan förstå — inriktad. På denna punkt skulle man från utskottets sida mycket väl ha kunnat ge ytterligare ett forskningsobjekt till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Det kan också tänkas att andra former av upplysning om förutsättningarna att använda flis skulle behövas när det gäller att ge flisanvändningen ökad utbredning i enskilda villor än de former av upplysning som tagits i bruk för att popularisera flisen i allmänna inrättningar. Det finns alltså några saker som skulle ha kunnat komma med i utskottets utlåtande men inte har gjort det.

Utskottet har helt vänt sig mot subventionering i varje form i syfte att möjliggöra utökad användning av flis. Vi motionärer har framhållit behovet av sådant stöd, men i närvarande stund finns ingen anledning att komma med något yrkande i detta avseende.

Jag vill fördenskull, herr talman, i detta sammanhang inte framställa något yrkande som går utöver vad utskottet skrivit. Jag har bara velat framhålla, att flisfrågan inte är enbart en beredskapsfråga utan förtjänar uppmärksamhet på längre sikt. Vi kan genom att tillvarata möjligheterna på detta område verksamt bidra till att förkovra vår största nationaltillgång, våra skogar. Detta är skäl nog att betrakta flisfrågan ur skogsvårdssynpunkt med betydligt större respekt än om vi enbart ser den som en beredskapsåtgärd i ett försvårat sysselsättningsläge. Projektet är större än så. Frågan är värd större uppmärksamhet än så.

I detta anförande instämde herrar

Markförvärv för armén

Elmwall (cp), *Vigelsbo* (cp), *Eriksson* i *Bäckmora* (cp), *Eliasson* i *Sundborn* (cp), *Larsson* i *Hedenäset* (cp) och *Börjesson* (cp).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet hemställt.

§ 6

Markförvärv för försvaret

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Markförvärv för armén**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 25, punkt 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för armén beräkna ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 115 (punkt 1, s. 2—24 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1959) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förcheft bland annat en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 536), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition med förslag om utvidgning av Prästtomta skjutfält och de därmed föreslagna markförvärven samt förslaget att till Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, beträffande övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan såvitt avsåge medelsanvisningen, med bifall till

Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 453 och II: 561, II: 536 samt II: 537, samtliga motioner såvitt avsåge medelsanvisningen, till Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över att statsutskottet inte har tagit ställning till förläggningen av övnings- och skjutfältet till Prästtomta, det s. k. Gullbergsområdet. Jag är belåten med detta därför, att jag har den uppfattningen att ett skjutfält för framtiden inte bör ligga i Mellan- eller Sydsverige utan att om man skall ha ett skjutfält — och jag vill betona om — så bör det ligga i ett område där utrymmet är större och som är mera avskilt än detta område.

Utskottet har trots att det icke har tagit ställning till förläggningen anvisat pengar för inköp av mark. Jag är förvånad över att man i det ena fallet talar om att staten har så ont om pengar, men i det andra fallet utan vidare anslår pengar för inköp av ett skjutfält vars läge man ännu inte känner.

Jag har i anslutning till propositionen väckt en motion med yrkande om avslag på både inköpet av marken och förslaget till placering. Eftersom vi skall försöka få vårt arbetsprogram avslutat i dag i någorlunda hyfsad tid, skall jag nöja mig med att yrka bifall till motion nr 536 i denna kammare och uttala den förhoppningen, att vi därmed klart har sagt ifrån, att något skjutfält i Östergötland vill vi inte ha och att man får ställa dessa planers förverkligande på framtiden och under mellantiden mycket noga överväga och utreda förläggningssorten. Därvid bör man jämväl pröva om det över huvud taget föreligger ett behov av nytt skjutfält i nuvarande situation.

Markförvärv för armén

Herr talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Anledningen till att Gullbergskjutfältet kommit på tal är ju den, att riksdagen i annan ordning har beslutat att bygga ett civilt flygfält i Arlanda och att all flygning på Arlanda omöjliggör fortsatt verksamhet vid den nuvarande infanteriskjutskolan i Rosersberg. Det är därför nödvändigt att skjutskolan flyttar därifrån, egentligen redan sommaren 1960. Av dessa skäl har man genom försvarets fastighetsnämnd forskat efter ett nytt område, lämpligt för förläggning av skjutskolan.

Det är mot denna bakgrund man har att se fastighetsnämndens och sedermera Kungl. Maj:ts förslag om att förlägga skjutskolan till Linköping och skjutfältet till Gullberg.

När frågan sedermera kom inför första avdelningen har som väl alla här i kammaren känner till allvarliga betänkligheter rests mot denna förläggning. Eftersom en särskild kommitté är tillkallad för att utreda en annan skjutfältfråga, nämligen den som avser Svea artilleriregementes skjutfält, har första avdelningen ansett det lämpligt att icke forcera frågan om Gullbergsskjutfältet utan avvakta kommitténs resultat. Utskottet föreslår därför riksdagen nu att uppskjuta avgörandet till hösten om förläggningen av skjutfältet för infanteriskolan.

Vad däremot beträffar själva anslagsanvisningen, som herr Lundberg var inne på, kan jag säga herr Lundberg, att det skulle vålla betydande svårigheter att uppskjuta även dess avgörande till hösten. Det finns ett prejudikatsfall på det nu föreslagna tillvägagångssättet. För några år sedan beslöt vi inköpa ett skjutfält i Skåne. Även då var man tveksam om förläggningen. Man gjorde då exakt på samma sätt som här. Man beslöt ta upp beloppet i nästkommande

års budget men att likväl uppskjuta ställningstagandet om förläggningen.

Om vi väntade med att anvisa det behövliga beloppet, som herr Lundberg önskar att vi skulle göra, bleve resultatet att vi antingen inte kunde ta upp det förrän ett kommande budgetår eller också måste anvisa beloppet på tilläggsstat i höst. Med hänsyn till vad riksdagen tidigare bestämt uttalat rörande önskvärldheten att icke ta upp på tilläggsstat sådana utgifter, som är förutsebara redan före det nya budgetåret, och till nödvändigheten att snarast komma till ett resultat beträffande skjutfältets förläggning med tanke på angelägenheten av Arlanda flygfält, har statsutskottet enhälligt uttalat att det lämpligaste förfaringssättet är att nu ta ställning till anslagsfrågan men skjuta på lokaliseringsfrågan.

Utskottet har alltså haft mycket goda grunder för denna ståndpunkt. Om herr Lundberg möjligen tror att här finns pengar att spara genom ett uppskov, vill jag upplysa honom om att de som är mera initierade i detta ärende snarast har den motsatta uppfattningen. Riskerna för förluster kan bli större i samma mån som man skjuter på beslutet om medelsanvisning. Det finns i varje fall ingenting att vinna på uppskov eftersom vi måste utgå ifrån att skjutskolans verksamhet är oundgänglig för det svenska försvaret och att ett stort skjutfält i sin tur är oundgängligt för att skjutskolan skall kunna upprätthålla sin verksamhet.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag yrkade avslag på förslaget att nu bevilja anslag var det därför att vi inte minst under de senaste två dagarna har hört så mycket om de svårigheter vårt land har på det ekonomiska området. Är det mot bakgrunden av dessa utgjtelser rimligt att

Markförvärv för marinen

i dag anvisa medel till ett skjutfält innan vi tagit ställning till dess placering? Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag har en motion som både till sin motivering och till sitt yrkande helt sammanfaller med herr Lundbergs i Uppsala ståndpunkt. Även om det vore frestande att polemisera litet mot herr Ståhl, skall jag avstå från detta nu och be att få ansluta mig till herr Lundbergs yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 536; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Punkten 2**Markförvärv för marinen**

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDQVIST i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag kan lugna kammaren med att jag inte kommer att ställa något yrkande. Det föreligger inte någon motion och inte heller någon reservation. Jag anser likväl att detta ärende är värt att omnämnas med några ord.

Jag känner till platsen i fråga. Jag vet vilka anläggningar som finns där för närvarande. Nu är det fråga om en utvidgning, som det av propositionen att döma inte förefaller att vara större brådska med. För detta ändamål begär man 1,7 miljoner kronor för inköp och förvärv av ett markområde. Det rör sig om tre jordegendomar och vidare 14 avstyckade bostadsfastigheter samt 26 sommarbostäder på ofri grund.

Enligt propositionen är ärendet av sådan natur, att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet, varför närmare

upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som tillhandahålles riksdagens vederbörande utskott.

Det är uppenbart, att man här inte vill lägga handlingarna på bordet och precisera vad det är fråga om, men jag förmodar att i varje fall ledamöterna i avdelningen har fått reda på vad det gäller, och därför har jag inte ansett mig böra ställa något yrkande i denna fråga. Jag vill dock erinra om vad herr Lundberg tidigare sade, nämligen att det ju dagligen och stundligen talas om kapitalbrist och att vi behöver pengar för investeringar på olika områden. Det förefaller mig därför märkvärdigt att det här ifrågasättes, att vi på ett så tidigt stadium som det av de lämnade uppgifterna att döma förefaller vara skall lägga ut detta stora belopp.

Det nämnes i handlingarna, att endast tre familjer med sammanlagt tolv personer blir direkt berörda av förvärvet. Dessa personer kan av handlingarna att döma därest de så önskar tills vidare bo kvar, varvid fastigheterna kan upplåtas till säljarna som arrende, men det är inte bara de personer som bor i de tre jordbruksfastigheter som är berörda, utan det är ju också fjorton villafastigheter, som bebos av folk som har sysselsättning i Uddevalla och arbete i olika sysselsättningar. Även dessa känner helt naturligt oro för hur det skall bli i framtiden. Det sägs visserligen att staten skall köpa in fastigheterna när det passar, och om det dröjer litet anser man att det inte spelar någon roll för vederbörande, men det måste dock för dem vara olägligt att inte veta, om de får stanna kvar ett år till eller om de måste flytta nästa år och om det lönar sig att göra någonting åt fastigheten. Det rör sig dock om hem för minst fjorton familjer. Jag ställer visserligen inte något yrkande i dag, beroende på att de militära myndigheterna har signalerat att svampen skall på i det här fallet, men jag anser att åtminstone de som bor därute bör få

Bidrag till studiecirkelverksamhet

en redogörelse för vad man avser att göra i framtiden.

Nu är hemligheten inte större än att det i tidningarna har stått notiser om att örlogsdepån i Göteborg skall flyttas till övningsområdet i Cederslund i Gullmarsfjorden, så det kan hända att tidningarna har bättre reda på saken än vi har här i riksdagen. Om detta är riktigt förmodar jag, att det är en fråga på längre sikt. Jag hoppas att detta inköp inte innebär att riksdagen skall bindas i ställningstagandet till en eventuellt större örlogsbas inne i Gullmarsfjorden eller att det skall företagas vissa förflyttningar på västkusten. I varje fall anser jag att vederbörande fastighetsägare — till och med dessa sommarvärdar som man kanske inte är så noga med utom när de skall betala fastighetsskatt — bör kunna få tips om vad man siktar till. Kanske utskottets talesman kan medverka till att det lämnas sådana upplysningar?

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Det har klarlagts att dessa områden är mycket betydelsefulla för försvaret, och den föregående talaren vet att marinen har både viktiga och dyrbara anläggningar i denna landsända. Under sådana förhållanden har det ansetts riktigt att man nu köper detta markområde, och ett förslag här om har statsutskottet enhälligt tillstyrkt.

Jag vågar inte ha någon direkt mening om hur det skall förfaras med de människor som bor inom området, men jag tror att man när en sådan här affär göres upp ogärna basunerar ut allt i förväg. Jag förmodar att de militära myndigheterna och fastighetsförvaltningen tar kontakter med de ifrågakommande människorna när affären avslutats.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 7

Bidrag till folkbildningsåtgärder m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till bidrag till studiecirkelverksamhet och till ungdomens fritidsverksamhet samt till folkbildningsåtgärder i övrigt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Studiecirkelverksamheten och ungdomens fritidsverksamhet

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkten 283, s. 630 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t (punkt 288, s. 636 och 637) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 41, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 januari 1959, framlagt förslag beträffande ändrade grunder för statsbidrag till dels studiecirkelverksamhet, dels ock ungdomens fritidsverksamhet och för dessa ändamål för budgetåret 1959/60 äskat anslag å riksstaten med 9 000 000 kronor respektive 3 000 000 kronor.

Bidrag till studiecirkelverksamhet

I samband härmed hade utskottet till behandling förcheft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Kungälv m. fl.* (II: 310), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte höja anslaget till ungdomens fritidsverksamhet med 500 000 kronor till 3 500 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 387) och den andra inom andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Antonsson* (II: 464), i vilka hemställts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta, att nuvarande grunder för Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet måtte tillämpas under kommande budgetår och till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 750 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* (I: 391) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 474), i vilka hemställts, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 41 besluta om oförändrade grunder för statsbidrag till studiecirkelverksamheten och ungdomens fritidsverksamhet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av fru *Lidman-Frostenson m. fl.* (II: 476), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte avslå förslaget om anslag till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1959/60 om 3 000 000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *Spångberg* väckt motion (II: 471), vari hemställts, att riksdagen, med avvisande av förslaget om försämrade grunder för bidrag till studiecirkelverksam-

het och till ungdomens fritidsverksamhet, beslutade dels att dessa bidrag för nästa budgetår skulle utgå enligt nu gällande grunder, dels att för budgetåret 1959/60 till Bidrag till studiecirkelverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor och till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet anvisa 3 750 000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion (II: 472), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för statsbidrag till studiecirkelverksamhet och ungdomens fritidsverksamhet och för budgetåret 1959/60 till Bidrag till studiecirkelverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 10 950 000 kronor samt till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet ett förslagsanslag av 3 750 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Stenberg* och *Allard* väckt motion (II: 473), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av frågan om ungdomens fritidsverksamhet godkände, att oförändrade bidragsgrunder tillämpades under budgetåret 1959/60 samt att i enlighet med skolöverstyrelsens äskande för budgetåret 1959/60 för detta ändamål anvisades ett förslagsanslag av 3 750 000 kronor.

Punkten 1**Bidrag till studiecirkelverksamhet**

Kungl. Maj:t hade i ovannämnda proposition nr 41 (punkt 1, s. 2—6) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsbidrag till studiecirkelverksamhet, att tillämpas från och med redovisningsåret 1959/60, dels ock till Bidrag till studiecirkelverksamhet under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 391

Bidrag till studiecirkelverksamhet

och II: 474, II: 471 och II: 472, i vad dessa motioner avsåge studiecirkelverksamhet, besluta om oförändrade grunder för statsbidrag till sådan verksamhet, att tillämpas under redovisningsåret 1959/60;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 471 och II: 472, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor.

Punkten föredros. Därvid anförde:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Sedan statsutskottet påbörjade handläggningen av detta ärendet har den statsfinansiella situationen, som under alla förhållanden måste beaktas vid behandlingen av alla anslagsfrågor, framträtt i en ny dager genom den avlämnade kompletteringspropositionen. Eftersom vi inom högerpartiet anser att våra statsfinansiella svårigheter bör bemästras genom reduktion av statens utgifter är det därför enligt vår uppfattning nödvändigt att ånyo överväga det budgetalternativ som vi tidigare har arbetat med och att på olika punkter pröva möjligheterna till ytterligare begränsningar i statens utgifter, för att därigenom åstadkomma en bättre balansering av budgeten.

I det sammanhanget har vi, såsom framgår av en nyligen avlämnad, ehuru ännu inte tryckt motion, tagit upp en rad av de punkter där riksdagen redan har fattat beslut, och vi har där föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa, att de beviljade anslagen icke skall fullt utnyttjas. Vi har även anmält, på vilka punkter vi anser sådana reduktioner böra äga rum vid medlens utanordnande.

Den undersökning, som det därvidlag var fråga om, var som sagt inte slutförd när handläggningen av det här ärendet ägde rum i statsutskottet, men under det arbete som vi utförde när det gällde att få fram en sådan motion i anledning av

kompletteringspropositionen kom vi till den uppfattningen, att det även när det gäller folkbildningsverksamheten borde vara möjligt att åstadkomma viss minskning av utgifterna. Den minskningen kanske i och för sig inte kan betecknas som annat än beklaglig, men den är motiverad i det rådande statsfinansiella läget, då man ändå måste träffa ett val, icke mellan det önskvärda och det mindre önskvärda, utan mellan det absolut nödvändiga och det som möjligen skulle kunna undvaras.

Vi har vid genomgången av detta ärende menat, att man på den nu förevarande punkten 1, som gäller bidrag till studiecirkelverksamhet, borde företa en reduktion av anslaget från här ifrågasatta 9 000 000 till uppskattningsvis 6 250 000 samt att anslaget samtidigt borde bli obetecknat och icke längre upptagas som ett förslagsanslag, något som torde vara möjligt eftersom de bidrag som utgår anges uppgå till »högst» så och så mycket. I den mån detta vårt förslag inte bifalles av riksdagen — jag kommer snart till frågan, hur vårt direkta yrkande skall ställas — vill vi i andra hand, att riksdagen måtte följa departementschefens förslag beträffande bidragsgrunderna, eftersom detta förslag i varje fall möjliggör något större sparsamhet än den ståndpunkt som utskottet härvid har intagit.

Emellertid har vi klart för oss, att det kan vara förenat med betydande olägenheter att ett sådant yrkande framställs direkt i debatten utan att utskottet får tillfälle att ta ställning till det, och jag ber därför i avseende på punkt 1 i detta utlåtande att få föreslå återremiss till utskottet för att frågan om en reduktion av anslaget på det viset skall kunna bringas under prövning.

Medan jag har ordet skulle jag för att spara tid vilja säga, att vi i våra beräkningar har räknat med reduktioner också i avseende på punkterna 4, 5 och 7. Bidraget till föreläsningverksamhet bör enligt vår uppfattning kunna reduceras

Bidrag till studiecirkeilverksamhet

med 300 000 kronor från 955 000 till 655 000 kronor, anslaget till resekostnadsersättning åt föreläsare från 300 000 till 200 000 kronor och samtidigt ändras till obetecknat och anslaget för bidrag till studieförbund reduceras från 2 345 000 till 1 995 000 kronor. Den totala besparingen på de här punkterna skulle alltså bli över 3 miljoner kronor.

När vi kommer till punkterna 4, 5 och 7 skall jag därför be att få ställa yrkande om återremiss för att möjligheten till ytterligare besparingar därvidlag skall kunna komma under prövning, men i avseende på den nu föredragna punkten 1 ber jag att i första hand få yrka återremiss till utskottet och i andra hand bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag vill hänvisa till utskottets utlåtande, av vilket framgår att utskottet i denna punkt har varit enhälligt i sitt yrkande, och bakom det utlåtandet står även herr Heckscher. Jag har svårt att tänka mig att det statsfinansiella läget sedan detta ärende justerades i utskottet för endast några dagar sedan har förändrats så, att det i dag finns anledning att återremittera ärendet till utskottet.

Vad sedan beträffar herr Heckschers övriga ändringsförslag och hans yrkande om återremiss även på andra punkter, saknar jag anledning att under denna punkt ta upp dem till bemötande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr ZETTERBERG i Stockholm (s):

Herr talman! Vi som är sysselsatta i folkbildningsarbetet vet, att detta arbete uppbäres av ett stort antal människor här i landet, vilka satsar mycken personlig kraft och mycket stort intresse. Detta bildningsarbete omsluter många

hundra tusen medborgare, vilka på den vägen kompletterar kunskaper, de inte haft tillfälle att tidigare inhämta.

Det studiearbete som bedrivs i vårt land, och i vilket samhället så verksamt gripit in, har internationellt renommé för sin höga standard. Härtill har statsanslagen bidragit, liksom även det sätt varpå skolöverstyrelsens folkbildningsrotel har övat den tillsyn, som man där haft till uppgift att utöva. Studiearbetet har härigenom fått en stadga och en vederhäftighet, som det inte finns många motsvarigheter till ute i världen. Att nu plötsligt börja vidta åtgärder för en standardsänkning på detta område är väl ändå att ta till hårdare medel än ens den nöd, som herr Heckscher skildrat, ger anledning till.

Jag tillhör dem som är glada över det beslut statsutskottet i detta fall stannat för. Att jag tagit till orda nu sammanhänger emellertid med att jag vid detta tillfälle vill säga några ord om den motion som behandlas under punkt 7.

Våra studieförbund måste givetvis för att kunna medverka till en förbättring på här ifrågavarande område ha tillgång till vissa resurser. Just nu är det särskilt angeläget att de får dessa tillgångar, eftersom det gäller att anpassa studieverksamheten efter den snabba samhällsutvecklingen, vilket kräver anpassning både av studiematerial och arbetsformer. Jag vill erinra om att den procentuella andel, som statens bidrag till studieförbundens verksamhet utgör, har sjunkit år efter år. Men om studieförbunden skall ha möjlighet att förverkliga de önskemål, som utskottet uttalat under punkt 1, innebärande att den icke kvalificerade studieverksamheten avskiljes vid statsbidragsgivningen, så måste de få ökade medel. Först då blir det möjligt att inte bara följa med, registrera och bedöma utvecklingen utan också att inspirera och leda den alltmer omfattande verksamhet som bedrivs i det folkliga studiearbetet.

Bidrag till studiecirkelverksamhet

Den anordning som vi har nu, är endast ett tiotal år gammal. När den kom till övervägde sakkunniga om inte hela den fria studieverksamheten borde ledas och betalas av samhället. Man stannade emellertid för den avvägning, som vi nu har och som innebär, att de folkliga studieförbunden skall stå för huvudmannskapet men att ett tillräckligt bidrag av statsmedel skall utgå. Samtidigt erhöll skolöverstyrelsen möjligheter att övervaka kvaliteten på studiearbetet — som man ju måste bevaka, när statsbidrag utgår.

Jag kan försäkra att våra studieförbund i allmänhet arbetar under utomordentligt knappa villkor. Det gäller i hög grad t. ex. de snabbt växande kristna studieförbunden som jag känner väl till. Där lägges det ned mycken möda för att uppbringa erforderliga medel. I stor utsträckning får man därvid gå frivillighetens väg och uppta kollektor o. s. v. för att skaffa fram de pengar, som behövs för administrationen och det pedagogiska arbetet i studieförbundens regi.

Jag har inte något yrkande att ställa, trots att det givetvis fanns ett sådant i den motion, som jag varit med om att väcka i denna kammare och som herr Geijer m. fl. lämnat fram i första kammaren. Vi godtar det resultat statsutskottet efter sin prövning har kommit till. Jag vill emellertid rikta en vädjan till departementschefen, att han för nästa budgetår överväger, om det inte i själva verket är en sparsamhetens väg att nu ge studieförbunden något utökade resurser, framför allt när det gäller en välbehövlig pedagogisk upprustning. Om man nämligen jämför det folkliga studiearbetets möjligheter i det avseendet med det ordinarie skolväsendets, så kan man konstatera att stora brister föreligger — vilka våra folkbildningsmän i alla studieförbund är väl medvetna om. Samhället måste här träda till och möjliggöra nödvändiga förbättringar.

Herr talman! Med det anförda ber

jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! När jag kom till riksdagen i dag förelåg endast ett utlåtande under punkt 1), som var ett enigt statsutskottsutlåtande. Nu har högern genom herr Bergh i första kammaren och herr Heckscher i andra kammaren serverat en av sina många överraskningar denna riksdag och föreslagit återremiss av hela ärendet. Det är en åtgärd som kanske i annat sammanhang kan tas upp till diskussion. Men dessutom har herr Heckscher utan stöd av någon reservation i utskottet yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Därför, herr talman, vill jag på mina egna och mina regeringskollegers vägnar göra den deklarationen, att vi vid voteringen i denna kammare kommer att liksom regeringens ledamöter i första kammaren rösta för utskottets förslag av följande skäl.

I statsverkspropositionen under denna punkt gällde det för mig att med en rent statsfinansiell motivering söka hålla mig inom anslagsramen, nämligen 9 miljoner kronor. Det fanns tre vägar att nå målet. Ja, herr Heckscher har till och med presenterat en fjärde väg i dag. Den första och den som skulle vara matematiskt oantastbar var att göra om detta förslagsanslag till ett reservationsanslag. Herr Heckscher går ännu längre och vill ha ett obetecknat anslag, så att till och med eventuella överskott något år skulle dras in till statskassan.

Den andra metoden var den som jag rekommenderade, nämligen att man med hänsyn till den väntade stegringen av antalet studiecirklar — skolöverstyrelsen uppskattar den till 20 procent — skulle sänka statsbidragsgivningen över hela linjen.

Den tredje metod som diskuterades var att ytterligare skärpa kategoriklyvningen, innebärande att studiecirklar av

t. ex. mera hobbybetonad karaktär helt skulle berövas sina statsbidrag, och på den vägen skulle man också kunna nå samma resultat, alltså ett oförändrat anslag.

Jag föreslog som sagt det andra alternativet och det har, som alla medlemmar av denna kammare vet, blivit helt underkänt av folkbildningsvärldens representanter. Utskottet skriver i sitt utlåtande bland annat: »Av ett gemensamt uttalande som gjorts av de samverkande bildningsförbunden framgår, att dessa icke stå främmande för tanken på en sådan ytterligare avgränsning» — underförstått en mera skärpt kategoriklvning. När utskottet tydligt blivit helt övertygat om att man inom folkbildningsvärlden föredrar den metoden före den av mig föreslagna generella sänkningen och samtidigt klart skriver att man delar departementschefens uppfattning »att det med hänsyn till det statsfinansiella läget vore önskvärt, att anslagsbeloppets storlek i stort sett kunde bibehållas oförändrat» ser jag, herr talman, ingen anledning att i dag mot ett — i varje fall för några minuter sedan — enhälligt utskott hålla på Kungl. Maj:ts förslag till lösning av detta problem. Utskottet vill nå samma mål på en annan väg. Dessutom är självfallet utskottet, riksdagen och regeringen samt vida kretsar helt överens om att det är nödvändigt med en översyn av bestämmelserna på detta område. Den begäran om en utredning, som utskottet framställer, skall jag försöka effektuera så snabbt som möjligt.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Departementschefen kan väl i varje fall inte beklaga sig över någon annans ståndpunktsändringar, sedan han nu själv avstår från att stödja ett yrkande om bifall till hans egen proposition.

Det är i detta sammanhang att märka, att regeringen hade åtskilliga månader på sig att ta ställning till denna fråga,

Bidrag till studiecirkelverksamhet

innan propositionen avlämnades, men trots detta har regeringen nu kommit på andra tankar. För vår del hade vi onekligen ganska kort tid på oss för att ta ställning till det nya läge som redovisades i kompletteringspropositionen. Denna avlämnades, så vitt jag vet, den 5 maj. Detta utlåtande justerades den 14 maj. På de nio dagar som förflöt mellan den 5 och den 14 maj var det mycket knappt om tid för att kunna hitta var det var möjligt att göra de nödvändiga besparingarna. Under sådana förhållanden är det knappast överraskande att också den, som när förslaget första gången behandlades var beredd gå med på detta, nu önskar en återremiss för att få tillfälle överväga situationen igen, sedan han fått möjlighet att överblicka det statsfinansiella läget.

Jag tror, herr talman, att det inte kan anses orimligt att man begär att få göra några funderingar, även om ändamålet i och för sig är ytterst behjärtansvärt. Vi är inte i det läget för närvarande, att vi kan tillgodose alla de ändamål som är behjärtansvärda, och hur vi kommit i detta läge — det kanske är en fråga som vi kan ha anledning att diskutera i annat sammanhang snarare än i det nuvarande.

Jag ber att få vidhålla såväl återremissyrkandet som andrahandsyrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! När vi här behandlar det område, som med ett sammanfattande ord kan kallas den folkliga kulturen, tillåter jag mig erinra om ett uttryck, som för något år sedan präglades av en av våra allra främsta kulturskribenter: »Kultur är sådant som går med förlust.» Uttrycket är satiriskt till sin natur, särskilt om man sätter in det i ett ansträngt statsfinansiellt läge. Ansträngda statsfinanser leder ju till att man vid en prövning och avvägning mellan olika

Bidrag till studiecirkelverksamhet

behov gärna satsar på sådana som mera uppenbart kan vara vinstgivande och lönande exempelvis genom produktionsökning. Kanske är det denna omständighet som föranlett samme kulturskribent att i år prägla följande sats: »Vid en granskning av riksdagstrycket i kulturfrågor slår en tanken att kultur kan definieras som det samhällsområde, där det statsfinansiella sparandet börjar.»

Jag har anfört dessa citat för att understryka, att man vid bedömandet av dessa frågor inte kan anlägga ett betraktelsesätt, som annars är rätt vanligt här i riksdagen. Vi satsar för fullt på hela den tekniska utvecklingen och på en utbildning för att kunna tillvarata de materiella möjligheterna i denna utveckling. Givetvis är detta rätt och riktigt i och för sig. Men vi får förden skull inte glömma att det alltid måste finnas en viss paritet mellan å ena sidan den tekniska och materiella utvecklingen samt å andra sidan utvecklingen på bildnings- och kulturområdet. Satsar vi på det ena området, får vi också finna oss i att satsa på det andra — åtminstone om vi vill göra anspråk på att vara konsekventa.

Det genomurbaniserade samhället med en synnerligen flitig användning av ofta utstuderade metoder i fråga om massmedia och reklam ställer människan i en ny situation. Den rent materiella miljöförändring, som är ett tidens tecken, är påfrestande nog. Men fråga är om inte förändringarna i den andliga miljön, detta ständiga tryck av lockrop och lättvindigt tillyxade klichéer, som ofta karakteriserar massmedias värld, på längre sikt är ett allvarligare problem. Behovet av självständigt tänkande och av förmåga att i någon mån genomskåda och analysera tidens klichéer växer sig allt starkare. I ett demokratiskt samhälle, som ytterst vilar på grunden av självständigt tänkande människor som förmår att ta ställning efter sakska, måste detta beaktas. För min

del tror jag inte att det finns några lätta och enkla vägar att gå därvidlag. Vi kan inte gärna satsa på massmedia och andra liknande företeelser för att nå åsyftat resultat. Det är fråga om ett mera grundligt skolnings- och fostringsarbete på längre sikt.

Folkbildningen i vårt land har gamla anor. Utan tvekan har den varit ett verkamt instrument vid uppbyggandet av vår demokrati. Den har som intet annat verkligen blivit folkets egendom. Såvitt jag kan bedöma är den alljämt det instrument som vi kan nå ut till den enskilde med. Och här gäller det, ärade kammarledamöter, just att nå ut till den enskilde individen. Någon annan väg finns inte att gå.

Mot denna bakgrund är det naturligt att man mottagit propåerna om en försämring av folkbildningsverksamhetens möjligheter med mycket stor oro. En utveckling i den riktning, som föreslagits i propositionen och som högern här företräder, går rakt emot de krav, som tiden och utvecklingen, ja även vår egen vilja att satsa på den tekniska utvecklingen ställer. Jag skall inte gå in ytterligare på detta, utan nöjer mig med att med tillfredsställelse konstatera att utskottet slagit vakt om de nuvarande bidragsbestämmelserna.

Låt mig också med några ord beröra de anslag till ungdomsverksamhet som här är i fråga.

Jag vill då först konstatera, att vi alla tycks vara ense om att ungdomens för- eningsliv och den form av fritidsverksamhet, som bedrivs inom olika ungdomsorganisationer, är synnerligen värdefull ur fostrande och förebyggande synpunkt.

Jag vill också erinra om att chefen för socialdepartementet i år förordat en höjning av anslaget för tillrättaförandet av missanpassad ungdom med 2 miljoner kronor.

Att den höjningen är synnerligen välbefogad behöver inte ifrågasättas. Men, herr talman, får man då inte ett intryck

av inkonsekvens, när man tar del av propåerna om att försämbra bidragsgrunderna för den verksamhet, om vars förebyggande värde vi är ense? En sådan åtgärd kan väl inte ens ur ekonomisk synpunkt vara försvarbar. Leder den inte till att det i framtiden kommer att ställas ännu större krav på mera kostnadskrävande och dyrbara tillrättaförande åtgärder?

Jag vill, herr talman, även i detta fall uttala min tillfredsställelse över att utskottet slagit vakt om de nu gällande bidragsgrunderna.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav först propositioner på yrkandet om punktens återförvisande till utskottet för ny behandling; och fann herr talmannen flertalet rösta för avslag å detta yrkande. Herr Heckscher begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår yrkandet om återförvisande av punkten 1:o) i statsutskottets utlåtande nr 114 till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Heckscher begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 155 ja och 32 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet om återförvisning.

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Härpå gav herr talmannen beträffande *mom. a* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter biföll kammaren på framställd proposition utskottets i *mom. b* gjorda hemställan.

Punkten 2

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 41 (punkt 2, s. 6—10) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till ungdomens fritidsverksamhet, att tillämpas från och med redovisningsåret 1959/60, dels ock till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 393 och II: 476, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 387 och II: 464, I: 391 och II: 474, II: 471, II: 472 och II: 473, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, besluta om oförändrade grunder för statsbidrag till ungdomens fritidsverksamhet, att tillämpas under redovisningsåret 1959/60;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 250 och II: 310, I: 387 och II: 464, I: 393 och II: 476, II: 471, II: 472 och II: 473, sistnämnda sju motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 393 och II: 476 samt med avslag å motionerna I: 387 och II: 464, I: 391 och II: 474, II: 471, II: 472 och II: 473, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att statsbidrag till ungdomens fritidsverksamhet icke skulle utgå;

b) med bifall till motionerna I: 393 och II: 476, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 250 och II: 310, I: 387 och II: 464, II: 471, II: 472 och II: 473, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kongl. Maj:ts förslag om anvisande av anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till ungdomens fritidsverksamhet.

Efter punktens föredragning yttrade:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Kaijser m. fl.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Med hänvisning till utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Ambitionen att sänka statens utgifter är värd all respekt. Faran är bara den att man i sin iver att spara pengar riskerar att förlora sådant som är mera värt än pengar.

Jag har begärt ordet endast för att deklarerat min och många andras inställning till högerförslaget särskilt i punkt 2, som gäller fritidsverksamheten. Vi vill stå fast vid det beslut som fattats och hälsar med tillfredsställelse regeringens och statsutskottets förslag på denna punkt.

Vi har satsat på denna verksamhet sedan 1954, och resultatet har varit så utomordentligt gott, att det skulle vara oklokt att avbryta denna utveckling. Jag

ber på det allvarligaste att få ta avstånd från de tendenser till angrepp mot denna verksamhet, som kommit till uttryck, och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Kaijser m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Helen begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 35 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Bidrag till folkbibliotek**Mom. b**

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Kaijser m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 156 ja och 35 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Folkbildningsåtgärder i övrigt m. m.**Punkten 3****Bidrag till folkbibliotek**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 278, s. 623 och 624 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 3 januari 1959) före-

slagit riksdagen att till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 174 700 kronor.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehåft bland annat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 134) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund* (II: 168), i vilka hemställts — såvitt nu vore i fråga — att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte dels hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utfärda författningsändringar enligt i motionerna föreslagna grunder, att gälla från och med den 1 juli 1959, dels ock till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 774 700 kronor.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 134 och II: 168, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 174 700 kronor;

II. att motionerna I: 238 och II: 308 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka ansett att utskottet under I bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 134 och II: 168, såvitt nu vore i fråga,

a) hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utfärda författningsändringar enligt de i motionerna föreslagna grunderna, att gälla från och med den 1 juli 1959,

b) till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 774 700 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 2) av herr Kaijser m. fl.

Bidrag till föreläsningsverksamhet — Resekostnadsersättning åt föreläsare

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) mom. I i utskottets utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 36 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 4***Bidrag till föreläsningsverksamhet**

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 279, s. 624—626), vilket innebar anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Bidrag till föreläsningsverksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 955 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Under åberopande av vad jag anförde vid punkt 1 ber jag att få yrka återremiss av punkt 4 till utskottet.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till återremissyrkandet.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Punkten 5***Resekostnadsersättning åt föreläsare**

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 280, s. 627), vilket innebar anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Resekostnadsersättning åt föreläsare för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka återremiss under samma motivering som jag tidigare anført.

Bidrag till studieförbund — Bidrag till verksamheten vid hemgårdar

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till återremissyrkandet.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 7***Bidrag till studieförbund**

Kungl. Maj:t hade (punkt 282, s. 628—630) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 2 345 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Geijer m. fl.* (I: 138) och den andra inom andra kammaren av herr *Zetterberg* i Stockholm *m. fl.* (II: 173).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 138 och II: 173, till Bidrag till studieförbund för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 2 345 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Även under denna punkt ber jag att få yrka återremiss till utskottet.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till återremiss-

yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Zetterberg* i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) i utskottets utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren återförvisat punkten till utskottet för ny behandling.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr *Heckscher* begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 157 ja och 31 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 9***Bidrag till verksamheten vid hemgårdar**

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **HALLÉN** (s):

Herr talman! Visserligen är det nog en hel del av kammarens ledamöter som finner en fartens tjusning i behandlingen av detta utlåtande. Det som givit mig mod att ändock ta till orda, ehuru jag inte kommer att ställa något yrkande,

Utbildning av ungdomsledare

är den omständigheten att bakom denna motion står ett 30-tal av kammarens ledamöter, ganska jämnt fördelade på olika partier och från skilda landsändar. Detta faktum tyder på en verklig kännedom om och god erfarenhet av denna verksamhet.

Kommunerna har ju också på denna hemgårdsverksamhet satsat nära två miljoner kronor, närmare bestämt 1 800 000 kronor.

Utskottet visar själv en viss respekt för det framställda yrkandet genom att trycka av hela motionen, av vilken vi kan inhämta, att denna verksamhet har utvecklats sig från en mycket ringa början. Det första anslaget av staten, som beviljades 1941, var fattiga 5 000 kronor. Nu är det uppe i 200 000 kronor, och skolöverstyrelsen har föreslagit en höjning med 100 000 kronor vilket ju är ett bevis på hög uppskattning av denna verksamhet från detta ämbetsverks sida. Om man frågar varför ämbetsverket gör det, vill jag bara i korthet säga, att det gör det i klar insikt om att detta är en verksamhet, som till skillnad från mycket annat barn- och ungdomsvårdande arbete tar sikte på ett tidigare stadium för att förebygga en dålig utveckling. De resonerar i god överensstämmelse med alla barn- och ungdomspsykologer, som betonar barnomens oerhörda betydelse för den stil ungdomen senare kommer att visa. I hemgårdarna har man förstått detta, och stora kullar av just barn från olyckliga hem samlas i barnhem och barnfrädgårdar. Man bedriver alltså här en verksamhet, som går ut på att stärka barnen i deras utveckling och förebygga att de hamnar i en asocialitet, vars nästa stadium innebär att de överföres till skyddshem och ungdomsvårdsskolor.

Jag har naturligtvis intet yrkande mot ett enhälligt utskott. Jag har emellertid velat betona dessa synpunkter därför att jag är starkt övertygad om att medan skyddshemsverksamheten be-

klagligtvis tycks vara mycket ineffektiv, som framgått av en tidigare debatt, och synes ha åstadkommit mycket litet av positiva resultat, så tycks denna på ett tidigare stadium ingripande verksamhet ha framtiden för sig. Jag hoppas att när kammaren nu bifaller det sedvanliga anslaget på 200 000 kronor och avvisar motionen, denna likväl skall kunna sägas ha fallit framåt.

I detta anförande instämde herr *Braconier* (h), fru *Johansson* (s), herrar *Åhman* (fp), *Zetterberg* i Stockholm (s) och *Svensson* i Kungälv (s) samt fru *Lindskog* (s).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade (punkt 287, s. 632—636) föreslagit riksdagen att till detta ändamål anvisa ett reservationsanslag av 953 000 kronor, vilket innebar en höjning av anslaget med 75 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 125) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin* (II: 163), i vilka hemställdes — såvitt nu vore i fråga — att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte dels besluta, att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer, dels till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 843 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg* (I: 251) och den

andra inom andra kammaren av fru *Lindskog m. fl.* (II: 311), i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av anslaget till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1959/60 finge användas 50 000 kronor till anordnande av kurs för kvalificerad ungdomsledarutbildning på Tollare folkhögskola.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 953 000 kronor;

2) i anledning av motionerna I: 251 och II: 311 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka ansett att utskottet under 1) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 843 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Vad beträffar utbildningen av ungdomsledare har ju högern alltid menat, att man inte skulle lämna bidrag till utbildning av ungdomsledare för de politiska ungdomsorganisationerna. Varje år har vi hävdat den uppfattningen. Med samma motivering som vi anfört vid tidigare behandling av frågan yrkar jag bifall till reservationen nr 3).

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Vi finner från utskotts-majoritetens sida ingen anledning att diskriminera de politiska ungdomsorga-

Utbildning av ungdomsledare

nisationerna, och med hänsyn därtill ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken *Karlsson* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. 1) i utskottets utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 3) av herr *Kajser* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken *Karlsson* begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 154 ja och 34 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer — Studiehjälpsnämnden: Omkostnader*Punkten 12***Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer**

Kungl. Maj:t hade (punkt 289, s. 637 och 638) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 574 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I:125) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin* (II:163), i vilka hemstälts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte dels besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer, dels till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 574 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Med samma motivering

som vid punkt 11 ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 4) av herr *Kaijser* m. fl.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken *Karlsson* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12:o) i utskottets utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 4) av herr *Kaijser* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 13—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17***Studiehjälpsnämnden: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 294, s. 644) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett

förslagsanslag av 30 000 kronor, vilket innebar en höjning av anslaget med 3 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 298), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte till Studiehjälsnämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 27 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Studiehjälsnämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Kaijser, Nestrup och Skoglund* i Doversorp, fröken *Karlsson*, herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå samt fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Studiehjälsnämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 27 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 5).

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten föga-

Statens biografbyrå: Omkostnader

de reservationen 5); och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 18 och 19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20

Statens biografbyrå: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 297, s. 647) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 800 kronor, vilket innebar anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 298), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen under förevarande punkt måtte anvisa ett förslagsanslag av 13 320 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 800 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Kaijser, Nestrup, Skoglund* i Doversorp och *Malmborg*, fröken *Karlsson*, herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå samt fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 13 300 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 6); och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 173 och 174 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1959/60 anvisa till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor samt till Statens försöksskola i Linköping: Driftkostnader ett förslagsanslag av 1 186 000 kronor.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 62, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 februari 1959, dels framlagt redogörelse för den under skolöverstyrelsens ledning pågående försöksverksamheten, dels föreslagit riksdagen att godkänna vad departementschefen förordat angående

ende vissa specialanordningar inom skolväsendet i glesbygdskommuner, där försöksverksamhet med nioårig obligatorisk enhetsskola bedrevs, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som därav föranleddes.

*Avdelning I**Den allmänna försöksverksamheten*

I propositionen nr 62 lämnades bland annat en redogörelse för den under skolöverstyrelsens ledning pågående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola samt den pedagogiska försöksverksamheten vid högre skolor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 127) och den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson* och herr *Bengtsson* i Göteborg (II: 182), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att utvidgning av försöksverksamheten inom enhetsskolan till nya distrikt icke skulle förekomma i annan mån än då så av organisatoriska skäl, sammanhängande med försöksverksamhetens egen uppgift, visade sig oundgängligen nödvändigt.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte

a) godkänna vad departementschefen i propositionen nr 62 förordat angående vissa specialanordningar inom skolväsendet i glesbygdskommuner, där försöksverksamhet med nioårig obligatorisk enhetsskola bedrevs, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som därav föranleddes;

b) till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor;

II. att motionerna I: 127 och II: 182 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen II: 482 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka ansett att utskottet under II bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 127 och II: 182, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att utvidgning av försöksverksamheten inom enhetsskolan till nya distrikt icke skulle förekomma i annan mån än då så visade sig oundgängligen nödvändigt av organisatoriska skäl, sammanhängande med försöksverksamhetens egen uppgift, eller till följd av i enstaka expanderande tätorter rådande utomordentliga omständigheter.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Med hänsyn till talmannens önskemål att vi inte skall hålla på så länge i kväll skall jag mycket kort motivera den reservation, som är knuten till avdelning I.

Det är för alla känt att en av de många svårigheter, som försöksskolan har haft, är den stora bristen på kvalificerade lärare. En av förutsättningarna för att försöken skall lyckas är ju att man har en tillräcklig kader av kvalificerade lärare. Nu menar jag att man inte skall bygga ut försöksverksamheten i så hastig takt att man inte på ett nöjaktigt sätt kan tillgodose önskemålen i fråga om lärarnas kvalifikationer.

Därför har jag, herr talman, biträdd den motion, i vilken man framställer önskemålet att försöksverksamheten inom enhetsskolan icke skall utvidgas till nya distrikt, för så vitt inte dessa kommer att innebära ett tillskott i själva försöksverksamheten eller — såsom angivits i reservationen — det är fråga om enstaka expanderande tätorter, där förhållandena kan vara sådana att det är fördelaktigt att från början inrätta försöksverksamhet.

Med dessa få ord, herr talman, ber

jag att få yrka bifall till reservationen vid avdelning I av herr Kaijser m. fl.

Herr **SVENSSON** i Krokstorp (h):

Herr talman! Den motion, som jag har avlämnat i anslutning till propositionen nr 62, är närmast att betrakta som ett observandum om att de skisser som nu skymtat fram beträffande områdena för enhetsskolans högstadium klart visar, att detta inte endast är ett problem för glesbygderna enligt gamla vedertagna begrepp utan ett problem för stora delar av vår landsbygd.

Vad som nu håller på att ske svär åtskilligt mot 1950 års skolbeslut. Då var målet ett högstadium inom varje kommun med bortåt 3 000 invånare. Nu räcker inte det dubbla. Vi trodde och hoppades den gången, att enhetsskolan var vägen till en bättre grundutbildning för landsbygdens ungdom. Nu vill experterna ha stora områden för högstadiet. Det betyder för glesbygdernas barn långa och tröttande resvägar. Vi får en skola på hjul kombinerad med internat. Intetdera kan väl anses vara tillfredsställande. Här måste andra vägar prövas, och det var detta jag avsåg med min motion. Barnen står inte ut, och det är väl ändå dem som saken gäller.

Vi måste — som jag sagt — finna andra lösningar, som gör det möjligt att ordna högstadium även i trakter med mera begränsat befolkningsunderlag. Nu invändes genast, att det kommer att kräva ökade kostnader för skolbyggnader och medföra svårigheter att få kvalificerade lärare. Lokalkostnaderna kan säkert hållas nere genom enklare byggen. Som jag ser saken skall väl i alla fall inte på människor, som redan har det besvärligt, läggas ytterligare sten på börda. Sker så, blir det upptakten till ett snabbare tempo i glesbygdernas avfolkning.

För att nu kunna genomföra en för glesbygderna anpassad skolorganisation

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

måste skoldistriktet och länskolnämnderna få tämligen fria händer att laga efter läglighet och inte alltför hårt vara bundna av givna direktiv. Låt oss inte för idealiska lösningar i vissa avseenden glömma dem som frågan gäller: barnen från glesbygderna!

Herr talman! Ehuru detta problem inte har beaktats av statsutskottet i detta sammanhang har jag intet yrkande.

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp):

Herr talman! De grundläggande besluten om enhetsskolans genomförande träffades vid riksdagarna år 1950 och år 1956. Jag vill i detta sammanhang också erinra om beslutet vid 1957 års riksdag. Då enades vi om en plan för det fortsatta arbetet, som innebar att enhetsskolans genomförande skulle inträda i ett avgörande skede år 1962 och att detta skede skulle nå sin slutpunkt år 1972.

I anledning av en reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande av herr Kaijser m. fl. och till vilken fröken Karlsson här yrkat bifall, må det tillåtas mig att citera ett avsnitt ur utskottets utlåtande nr 102 år 1956 vid behandlingen av propositionen rörande försöksverksamheten vid denna tidpunkt. Såvitt jag kan minnas var detta utlåtande enhälligt. Det heter: »Utskottet vill inledningsvis uttala, att enligt utskottets uppfattning den pågående försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation skall utmyнна i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola. Enligt utskottets mening är det angeläget, att den nya skolan skall kunna mera allmänt genomföras så snart sig göra låter. Dessförinnan måste emellertid klarhet och enighet skapas i fråga om de detaljer och moment i enhetsskolans organisation och inre arbete m. m. beträffande vilka oklarhet och delade meningar ännu kan råda.

För att ge tillräckligt underlag härför måste, såsom departementschefen framhållit, försöksverksamheten erhålla förbättrade arbetsbetingelser och ytterligare möjligheter till ändamålsenlig variation av försöken i olika hänseenden. Utskottet delar också departementschefens mening, att en ökad omfattning av försöksverksamheten är angelägen med hänsyn till önskvärdheten av att ytterligare sammanhängande försöksregioner åstadkommes och till det förhållandet, att det utan en verksamhet i större omfattning icke torde vara möjligt att vid bearbetningen av erfarenheter och resultat göra det tillräckligt representativa urval i olika hänseenden, som från vetenskapliga synpunkter kräves.»

Innebörden av reservationen kan inte vara någon annan än att man vill avbryta den försöksverksamhet som riksdagen på statsutskottets förslag beslöt år 1956. Jag kan inte finna att det anförts några som helst sakskał härför. I propositionen erinras om den omfattande försöksverksamhet vi nu har. I 143 kommuner pågår verksamhet med nioårig enhetsskola för sammanlagt cirka 196 000 elever. Det totala invånarantalet i dessa områden uppgår till 1 685 000, d. v. s. ungefär en fjärdedel av rikets folkmängd.

Det må i detta sammanhang tillåtas mig att återropa de erfarenheter som jag har från det län jag har äran representera, Skaraborgs län. Där påbörjades läsåret 1957/58 försöksverksamhet i fyra kommuner, och under innevarande läsår har denna verksamhet ganska väsentligt utbyggts. Jag vill också erinra om att en lång rad av kommuner har ansökt om tillstånd att bedriva försöksverksamhet. Man kan här tala om en glädjande utveckling liksom om ett starkt och levande intresse för att på bästa tänkbara sätt genomföra enhetsskolan.

Mot bakgrunden av det anförda måste jag säga att det förefaller mig olyckligt, vilken synpunkt jag än anlägger på

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

denna fråga, att avbryta försöksverksamheten. Jag upprepar att det inte finns några som helst sakliga skäl för en sådan åtgärd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Efter det anförande, som herr andre vice talmannen nu hållit, finner jag ingen anledning att polemisera mot den reservation som är fogad vid detta utskottsutlåtande. Jag kan helt instämma i vad herr andre vice talmannen därvidlag sagt.

Däremot vill jag säga några ord i anledning av det anförande, som herr Svensson i Krokstorp nyss höll och där han berörde frågan om glesbygderna och deras skolförhållanden. Inom utskottet eller rättare sagt inom avdelningen var vi nog litet tveksamma om vad herr Svensson egentligen avsåg med sin motion om glesbygdspöblemet. Vi visste exempelvis inte, om han avsåg förhållandena i Småland eller i de mer utpräglade norrlandslänen. Om herr Svensson har avsett glesbygdspöblemet i Småland, vill jag framhålla att det inte bara är där nere som det från många kommuner sker en betydande utflyttning av befolkningen till tätorter. Det är svårt att säga vad det skulle kosta, om staten och kommunerna skulle bibehålla de skolor som finns i glesbygderna, men kostnaderna kan utan tvivel uppskattas till åtskilliga tiotal miljoner kronor. Inte minst i anledning därav har vi inom utskottet inte kunnat tillstyrka bifall till herr Svenssons motion i denna fråga.

Med dessa kortfattade synpunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken **KARLSSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att herr andre vice talmannen lät som en sträng lärare som försökte tillrättavisa en elev som förbrutit sig. Nu är jag i den lyck-

liga situationen att jag inte förbrutit mig och att jag kan försvara mig — jag skulle önska att alla elever kunde göra det.

Jag har inte alls varit inne på tanken att någon försöksverksamhet skulle, såsom herr Malmborg sade, avbrytas. Jag har bara sagt att jag inte tycker att försöksverksamheten skall utvidgas i sådant tempo, att man inte har tillgång till en av de viktigaste faktorerna, nämligen en väl kvalificerad lärarkader. Detta betyder inte alls att man inte skall utvidga verksamheten på de områden där den redan finns. Det står, om herr Malmborg vill läsa det, i reservationen tydligt utsagt, att man kan göra det och bör göra det när det är »nödvändigt av organisatoriska skäl, sammanhängande med försöksverksamhetens egen uppgift», alltså där det direkt tjänar försöksverksamheten. Jag anser mig tjäna enhetsskolan mera när jag ställer större krav på de förutsättningar som skall finnas för att den skall lyckas än då jag bara önskar att den skall få större omfattning.

Andre vice talmannen sade också, att man bör införa enhetsskolan på bästa tänkbara sätt. Det är det jag avser. Det är därför jag har tagit mig friheten att yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 182.

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Karlsson säger nu att hon bara har talat om tempot i utbyggnaden. Det står inte anført alls i reservationen. Där står bara »att utvidgning av försöksverksamheten inom enhetsskolan till nya distrikt icke skall förekomma i annan mån än då så visar sig oundgängligen nödvändigt av organisatoriska skäl». Det är här icke fråga om något tempo utan om att praktiskt taget stoppa upp denna verksamhet. Under sådana förhållanden torde det stå oemotsagt att reservationens innebörd står i klar motsättning till utskot-

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

tets utlåtande år 1956 som jag citerade. Det kan man inte komma ifrån med några som helst förklaringar.

Herr SVENSSON i Krokstorp (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Olofström undrade vilka bevekelsegrunder jag hade då jag väckte min motion. Givetvis fänkte jag på de förhållanden jag känner till, förhållandena nere i Småland, där vi också har vissa glesbygdsproblem. Det var närmast de skrivelser som kom från läns skolnämnden där nere som gjorde intryck på mig. Ute i skoldistriktet blev vi nästan chockade när vi fick klart för oss de långa resvägar som våra barn skulle få. Resvägar på upp till 9 mil per dag är alldeles för mycket.

Jag är väl medveten om att glesbygderna kan bli ännu glesare och att begränsade skolområden för högstadiet kommer att kräva ökade kostnader. Men jag tror att vi skall kunna inrikta oss tills vidare på tämligen provisoriska lösningar. Jag är positivt inställd till enhetsskolans idé, men jag tror att genomförandet då måste anpassas efter vad som är lägligt, bl. a. så att barnen inte får för långa resvägar.

Sedan vill jag också sätta ett frågetecken för det lämpliga med dessa stora sammandragningar av barn. Jag tror att vi får bättre resultat med de små skolorna alltfört.

Fröken KARLSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste verkligen sätta i fråga herr Malmborgs goda vilja att förstå att det inte är tal om att rubba något av det som beslöts 1956 — herr Malmborg läste för resten själv upp ett avsnitt av det uttalande som gjordes då. I det uttalandet har vi klart deklarerat målet och även tiden då det skall förverkligas. Vi har inte sagt någonting om den saken nu utan talat om försöksverksamheten under den tid inom vilken vi skulle vara färdiga. Jag menar

att man inte skall bredda verksamheten under den första tiden utan då se till, att man får kvalificerade lärare. Under den sista perioden skall man bygga ut kraftigare. Det måste vara ett direkt missförstånd att vi nu använder uttrycket försök. I det ligger väl att de som skall bedriva en undervisning, som förtjänar namnet försök, inte bara skall vara kvalificerade utan också helt enkelt vara så många att de räcker till. Då kan det verkligen bli försök som ger besked.

Jag har roat mig med — det blev inget roligt till slut, det var tvärtom mycket nedslående — att för olika distrikt ta reda på hur lärarna flyttar om. Jag har fått bestämt belägg för min uppfattning att det inte är lyckligt för eleverna att ideligen byta lärare, och de försök som ordnas under dessa förhållanden är absolut icke rättvisande och ger över huvud taget inget utslag som man kan läsa ut något av.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon anledning att betvivla fröken Karlssons uppriktiga omsorg om enhetsskolan — i varje fall skall jag inte göra det. Jag tror dock att denna attack — jag vill ändå kalla det så — som satts in från högerhåll kommer för sent och därför är meningslös. Hade den kommit 1954 hade jag förstått meningen i den.

Jag skulle kunna ansluta mig till fröken Karlssons grunduppfattning att den försöksverksamhet vi bedriver för framtidens räkning med den nioåriga enhetsskolan skulle ha varit inriktad så, att vi kunde bygga på den då vi ville forma om vårt skolväsen i anda och sanning. Det var ju meningen från början att försöksverksamheten skulle pröva inte bara en ny organisation utan också ett nytt innehåll. Den skulle ge anvisning inte bara om hur de nio åren skulle utformas organisatoriskt utan också hur den nya pedagogiken skulle

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

se ut. Så var försöksverksamheten också upplagd från början. Jag vill uttala ett beklagande av att man inte fick fullfölja verksamheten efter de linjer som drogs upp 1949, året före riksdagsbeslutet. Hade vi begränsat försöksverksamheten till ett litet fåtal kommuner, där man intensivt kunde pröva ett nytt innehåll samtidigt som man prövade en ny organisation, då hade försöksverksamheten fått en helt annan betydelse för framtiden än den nu har. Svaret ligger hos skolöverstyrelsen, det vågar man väl utan vidare säga. Krafterna räckte inte till för den pedagogiska försöksverksamheten, utan den måste koncentreras kring den organisatoriska utformningen av skolan i försöksdistrikten. Så kom man in på denna väg, en organisatorisk försöksverksamhet som ständigt vidgades.

Jag satt i Stockholms folkskoledirektion då det 1954 kom förslag från skolöverstyrelsen att halva Stockholm, söderort, skulle bli ett försöksområde. Jag har tidigare i riksdagen redogjort för hur tveksamma vi i själva verket var om en sådan utvidgning av försöksverksamheten, som egentligen bara kunde bli kvantitativ och organisatorisk. Men det fanns ingen annan möjlighet att lösa de skolorganisatoriska problemen i de växande förstadssamhällena i Stockholm. Vi ställdes alltså inför nödvändigheten av att svälja detta väldiga område.

Jag skulle föreställa mig att högerattacken borde ha satts in den gången. Då hade den haft någon mening, då hade den i tid kunnat begränsa försöksverksamheten. Nu är det i själva verket för sent och även meningslöst, därför att den organisatoriska frågan i själva verket är avgjord i och med riksdagsbesluten 1956 och 1957. Detta tycker jag att herr andre vice talmannen har alldeles rätt i.

Enligt de direktiv för 1957 års skolberedning, som riksdagen har godkänt, är det inte längre fråga om att rubba

på principerna från 1950. De står fast. Kommer det till nya försöksdistrikt i år och nästa år så har de inte någon betydelse för försöksverksamheten som sådan eller för skolberedningens arbete. Det är fråga om någonting helt annat nu. Kommunerna står i kö för att få tillstånd till försöksverksamhet. Ute i kommunerna är det på samma sätt som det var i Stockholms söderort 1954, enhetsskolan erbjuder den enda lösningen.

Nu vill alltså högern sätta stopp för denna kvantitativa tillväxt av försöksområdena. Det skulle innebära att vi, när vi på 1960-talet generellt skall övergå till enhetsskolesystemet, får alltför mycket att göra. Det vore mycket rimligare om vi kunde göra en fördelning över en längre tid och alltså förverkliga skolreformen successivt. Det är det som faktiskt sker för närvarande, och jag kan inte se annat än att detta är en förnuftig lösning.

Nu har fröken Karlsson lagt huvudvikten vid lärarbristen. Det är klart att det finns en lärarbrist, men söker man efter en motivering finner man den nog alltid. En och samma sak kan användas till så mycket.

I riksdagen diskuterade vi för inte så länge sedan frågan om en vidgad timplan för matematiken. Fröken Karlsson var en av de ivrigaste förespråkarna för att detta ämne skulle få ett ökat timtal på högstadiet. Den gången tog emellertid fröken Karlsson inte den ringaste hänsyn till argumentet att det var lärarbrist på detta område — en lärarbrist som för resten är särskilt utpräglad när det gäller matematiken. Jag tror att man får vara en smula försiktig när man plockar fram argument för att motivera någonting som egentligen skulle ha motiverats på ett annat sätt.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Herr Arvidson säger att det är brist på lärare, men i samma

ögonblick förklarar han att han inte riktigt tror på att jag menar allvar. Söker man en motivering, finner man den, säger han. Först ger han mig rätt och sedan tar han tillbaka och nyper mig i örat — det tar jag inte så hårt, måste jag säga.

Vad beträffar matematiktimmen tänkte jag utslutande på eleverna, och för eleverna måste ytterligare en timme vara en lycklig anordning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Avdelning II

Statens försöksskola i Linköping

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning av lärare i manlig slöjd m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkten 188, s. 412 och 413 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Seminarium för utbildning av lärare i manlig slöjd för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 206 000 kronor.

I samma proposition hade Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 29,

Utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.

punkt 13, s. 37 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att, likaledes i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten för ett seminarium för utbildning av lärare i manlig slöjd för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 92, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1959, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att i Linköping skulle upprättas ett slöjdlärarseminarium med i huvudsak den organisation departementschefen förordad,

dels besluta, att utbildningen vid slöjdlärarseminariet skulle taga sin början höstterminen 1960,

dels godkänna av departementschefen i övrigt förordade grunder för utbildning av lärare i manlig slöjd,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som föranleddes av vad sålunda föreslagits,

dels godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60,

dels för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa

dels till Slöjdlärarseminariet: Avlöningar ett förslagsanslag av 43 000 kronor,

dels till Slöjdlärarseminariet: Omkostnader ett förslagsanslag av 15 000 kronor,

dels till Slöjdlärarseminariet: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 43 000 kronor,

dels till Slöjdlärarseminariet: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 105 000 kronor,

dels ock till Vissa byggnadsarbeten för slöjdlärarseminariet för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft bland annat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson m. fl.* (I: 418) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson m. fl.* (II: 515), i vilka hemställts, att riksdagen måtte, i avbidan på fullständigare belysning av spörsmålet om den framtida organisationen av slöjdundervisningen, för närvarande lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 92 utan åtgärd och således nu avslå densamma.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 418 och II: 515 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 427 och II: 517,

a) besluta, att i Linköping skulle upprättas ett slöjdlärarseminarium med i huvudsak den organisation departementschefen förordat;

b) besluta, att utbildningen vid slöjdlärarseminariet skulle taga sin början höstterminen 1960;

c) godkänna av departementschefen i övrigt förordade grunder för utbildning av lärare i manlig slöjd;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som föranleddes av vad som föreslagits under a)–c);

III. att riksdagen måtte

a) godkänna av utskottet framlagd personalförteckning för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

Utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.

IV. för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till Slöjdlärarseminariet: Avlöningar ett förslagsanslag av 43 000 kronor;

b) till Slöjdlärarseminariet: Omkostnader ett förslagsanslag av 15 000 kronor;

c) till Slöjdlärarseminariet: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 43 000 kronor;

d) till Slöjdlärarseminariet: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 105 000 kronor;

V. till Vissa byggnadsarbeten för slöjdlärarseminariet för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Herbert Larsson och Lundqvist* i Trollhättan, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 418 och II: 515, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag snarast förelades riksdagen om förläggandet av annan statlig utbildningsverksamhet till August Abrahamsons stiftelse å Nääs;

2) av herr *Pettersson* i Degerfors, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LUNDQVIST i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag har undertecknat en reservation till detta utskottsutlåtande, vilken gäller förläggningen av det nya slöjdlärarseminariet. Utbildningen har tidigare bedrivits vid August Abrahamsons stiftelse å Nääs, men nu är avsikten att denna utbildning skall flyttas till Linköping. I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92 med förslag om flyttning av utbildningen till Linköping har det väckts motioner, vari hemställes att riksdagen måtte i avbidan på fullständigare upplysning i spörsmålet om den framtida organisationen av slöjdundervisningen för närvarande

Utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.

lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 92 utan åtgärd och sålunda nu avslå densamma.

Under behandlingen av ärendet i utskottet har vi haft tillfälle att ta del av de argument som framförts av departementschefen och av vederbörande remissinstanser. Vissa skäl för en förflyttning till Linköping har därvid åberopats. Man hänvisar till att där finns lokaler som är lämpliga för detta ändamål och säger att under en övergångsperiod en viss utbildning av slöjdlärare skulle fortsätta vid August Abrahamsons stiftelse å Nääs.

Vad som väcker oro, speciellt nere i det område där Nääs-skolan finns, är vad som departementschefen anför och som återfinnes i utskottets utlåtande på sidan 37, att sedan ett slöjdlärarseminarium kommit till stånd, torde inte finnas anledning att enbart för olika former av fortbildning i slöjd bibehålla utbildningsverksamheten på Nääs, särskilt inte om detta skulle påfordra årliga bidrag eller investeringsinsatser från statens sida. Över huvud taget bör vid övervägandena om egendomens och verksamhetens framtid inte ifrågasättas nya statliga utgiftsändamål enbart i syfte att under alla förhållanden finna någon användning för den nuvarande anläggningen. Då det med hänsyn till byggnadernas bristfälliga skick på Nääs, torde föreligga mycket små utsikter att finna en realiserbar utväg för egendomens framtida användning, som ligger i linje med donators ursprungliga intentioner, torde det bli nödvändigt att överväga radikala åtgärder i denna fråga.

Detta oroande meddelande gör att man ställer sig frågan, om inte staten skulle ha möjligheter att utnyttja denna donation i dessa tider när det är ont om pengar för investeringar i nya byggnader och då det föreligger behov av yrkesutbildning på olika områden med hänsyn till de stora ungdomskullarna. Vi anser att det bör finnas en möjlighet härtill och att staten i varje fall inte

utan vidare bör avhända sig denna egendom. Vi undrar vad man menar med de radikala åtgärder, som departementschefen har talat om. Vi menar att denna fråga inte bör avvecklas utan vidare, och därför har vi i vår reservation föreslagit, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 418 och II: 515 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag snarast förelägges riksdagen om förläggande av annan statlig utbildningsverksamhet till August Abrahamsons stiftelse å Nääs.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Herr Lundqvist har redan redovisat att det råder oro i den bygd som på ett särskilt sätt beröres av det förslag som vi nu behandlar. Slöjdseminariet vid Nääs har skapat en kulturmiljö och en tradition som är av oskattbart värde för bygden vid den vackra sjön Sävelången. Det är under dessa förhållanden inte underligt att förslaget om att flytta seminariet från Nääs har utlöst starka protester.

Nu är jag så gammal i det här huset att jag vet att man inte skall visa sig uppstudsigt vare sig mot det mäktiga statsutskottet eller mot den kungliga överhögheten i ecklesiastikministerns skepnad. Jag vill i stället understryka den vädjan som ligger i slutet av reservationen av herrar Lundqvist i Trollhättan och Larsson i Vänersborg.

Jag är på det klara med att det finns en del svåra problem att bemästra i det här sammanhanget, inte minst med hänsyn till byggnadernas mindre tillfredsställande skick, men jag är glad över att kunna notera att även statsutskottet, trots att det har gjorts detta konstaterande, ändå har som sin mening uttalat, att man snabbt bör åstadkomma en verksamhet som kan ersätta den som nu flyttas därifrån.

Det är många i bygden kring Nääs och vida där omkring som hoppas att

Utbildning av lärare i manlig slöjd m. m.

frågan om Nääs framtid skall få en lycklig lösning. Jag vill också sälla mig till dessa och vädjar till herr statsrådet att ha sinnet öppet för de möjligheter som bör finnas att i stället för den verksamhet som nu flyttas bort från Nääs medverka till att slöjdseminariet kommer att efterträdas av en verksamhet som fyller August Abrahamsons intentioner för stiftelsen. Om så sker, om vi får en institution som snabbt kan växa in i miljön och i fortsättningen vårda den goda traditionen, då tror jag att det beslut som kammaren nu kommer att fatta kan bli till gagn för alla parter.

I detta anförande instämde herr *Gustafson* i Göteborg (fp), fru *Wallerius-Gunne* (h) samt herrar *Andersson* i Hyssna (s) och *Brandt* i Sätilla (cp).

Herr **PETERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att tala litet om utbildningen av slöjdlärare, men i anledning av de anföranden som har hållits här kanske jag först får säga några ord om Nääs.

De slöjdlärare som det här är fråga om och som skall gå igenom seminariet måste ha en helt annan utbildning för sin arbetsuppgift än den som tidigare har bedrivits på Nääs och som har varit en fortbildning för folkskollärare. Utvecklingen har gjort att det här arbetet lika väl som allt annat specialiseras undan för undan, och frågan om en annan utbildning för denna yrkesgrupp vid slöjdlärarseminariet har därför blivit aktuell.

Jag är tacksam för att departementschefen på praktiskt taget alla punkter har följt utredningens förslag då det gäller uppläggningsen av slöjdläraryt- bildningen vid seminariet. Det är endast på en punkt som departements- chefen har gått ifrån utredningens för- slag, nämligen när det gäller den s. k. hospitanttjänstgöringen. Vi hade stora svårigheter att pressa in utbildnings-

programmet inom den tid som var till- mätt, nämligen ett år, och det ansågs även på sakkunnigt håll att det skulle vara klokt att förlägga hospitanttjänst- göringen för de blivande yrkeslärarna mellan de två terminerna. Nu har de- partementschefen inte följt oss på den punkten utan har föreslagit en annan väg med en praktikperiod på ett par veckor. Det är möjligt att det kan vara lämpligt. Jag skall inte ställa något särskilt yrkande på den punkten utan inskränker mig här till att yrka bifall till utskottets förslag. Vi får väl se, hur utvecklingen i framtiden går.

Sedan vill jag, herr talman, säga ytter- ligare ett par ord om Nääs. I reserva- tionen föreslås att riksdagen redan nu skulle hemställa, att regeringen snarast måtte förelägga riksdagen förslag om förläggande av annan statlig utbild- ningsverksamhet till August Abraham- sons stiftelse å Nääs. Vad det skall bli är just vad utredningen håller på med nu. Förslaget om slöjdlärarseminariet är bara den första delen av utredning- ens resultat, men vi skall också be- handla frågan, vad man bör göra av Nääs. Även om jag visste någonting om vad vi skall föreslå beträffande Nääs, skulle jag givetvis på detta stadium inte säga någonting, eftersom det inte är van- ligt att man medan en utredning pågår skriker ut sådana saker. Vi har emeller- tid mängder av uppslag om vad Nääs skall användas till, men vi har i varje fall för dagen inte stannat för något för- slag. Jag kan på den punkten säga, att både herr Lundqvist i Trollhättan och herr Antby är välkomna med vettiga uppslag, som vi skall försöka ta vara på. Vi är också av den uppfattningen att det är önskvärt att göra någonting av Nääs, men jag vill inte tillstyrka att vi nu skall besluta om att det skall bli en statlig utbildningsanstalt. Det kan bli en utbildningsanstalt i någon annan form, t. ex. en stiftelse. Det vet vi för dagen inte. Vi är inställda på att så mycket som möjligt forcera utredning-

en för att snarast möjligt försöka få fram ett förslag beträffande Nääs.

En sak är vi väl överens om, nämligen att det inte lämpar sig att förlägga ett slöjdlärarseminarium till Nääs. Slöjdlärarna måste för sin utbildning ha ett visst antal skolbarn och skolklasser, och detta underlag finns inte i Nääs.

Det är den ena orsaken till att man inte kan förlägga seminariet dit. Den andra är att husen och bostäderna där befinner sig i så dåligt skick att det inte går att utan stora investeringar förlägga en verksamhet av denna omfattning dit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Utöver vad herr Pettersson i Degerfors nyss anförde vill jag till reservanternas och motionärernas säga att det är mycket svårt att komma till rätta med problemet Nääs. Det är inte så enkelt som att bara säga att när en statlig utbildningsverksamhet upphör, så låt oss placera en annan statlig utbildningsverksamhet där. Nääs är nämligen grundat på en donation, och testators bestämmelser är ganska detaljerade. Man kan inte utan vidare upphäva dem. Jag ifrågasätter om Kungl. Maj:t helt enkelt skulle kunna förklara att nu skall vi ha den eller den verksamheten där. Det fordras en hel del undersökningar dessförinnan. Framför allt måste justitiekanslersämbetet inkopplas, om det blir fråga om en permutation. Även en permutation måste hålla sig inom vissa gränser. Man måste se till att testators intentioner i någon mån kommer att följas även på det nya verksamhetsområde som kan tänkas komma att förläggas till Nääs.

Vi har givetvis vid utredningen lagt mycket stor vikt vid att försöka behålla någon form av utbildningsverksamhet vid Nääs, därför att vi anser att den verksamhet, som nu varat ett drygt halv-

Komplettering av riksstaten, m. m.
sekel, har vuxit in i bygden och bildat en tradition. I viss mån har Nääs blivit ett centrum för bygdens kultur. Det är givet att vi i första hand arbetar efter de linjerna, men om vi skall kunna komma fram till ett resultat, tror jag det är bäst om vi får arbeta ostörda. Jag tror inte att en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t av det innehåll som reservanternas här ifrågasätter skulle gagna arbetet, och jag tror inte heller att det skulle gagna de syften som reservanternas och motionärernas ytterst har.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II—V

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av väckt motion angående medelsanvisning till statsbidrag för om- och tillbyggnad av eldstäder för fliseldning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Komplettering av riksstaten, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av väckta motioner om utredning angående viss komplettering av riksstaten, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 31) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 30), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels att Kungl. Maj:t ville

utan dröjsmål verkställa utredning om en sådan komplettering av riksstaten att en fullständig uppställning över intäkter, kostnader, tillgångar och skulder lämnades efter sunda redovisningstekniska principer, dels att Kungl. Maj:t måtte till innevarande riksdag lämna uppgifter om storleken av statens och de statsägda bolagens pensionsskuld.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 31 och II: 30 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Domö*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 31 och II: 30, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville

dels utan dröjsmål verkställa den av motionärerna begärda utredningen om komplettering av riksstaten,

dels ock till innevarande riksdag lämna uppgifter om storleken av statens och de statsägda bolagens pensionsskuld.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! De motioner över vilka statsutskottet här avgivit utlåtande ingår i den serie av motioner beträffande budgetarbetets utformning, som kammaren tidigare haft att ta ställning till. Alla dessa motioner har uppenbarligen mött samma öde, nämligen att tas upp till behandling vid en tidpunkt då kammarens ledamöter inte är särskilt intresserade av att diskutera de mera tekniska budgetfrågorna. Jag skall därför fatta mig kort i detta ärende.

Vad frågan i detta sammanhang gäller är att en sådan redovisning i samband med budgeten hör lämnas, att man har möjlighet att överblicka inte blott de utgifter som förutses under det närmast kommande budgetåret utan också de utgifter, för vilka staten har förpliktat sig på olika sätt antingen ge-

Komplettering av riksstaten, m. m.

nom rent privaträttsliga juridiska förpliktelser eller i någon annan form. Denna fråga hur man i budgeten skall redovisa de ingångna ekonomiska förpliktelserna är en fråga som man sysslar med inte bara i vårt land utan även i många andra länder.

Man har på skilda håll funnit olika former för en redovisning härav, men det är nog allmänt vedertaget att det är ett av de problem som budgetarbetet under moderna förhållanden måste syssla med. En budget som endast uppvisar de väntade utgifterna för nästkommande budgetår blir inte tillräckligt upplysande. Den ger varken de anslagsbeviljande myndigheterna eller allmänheten den erforderliga överblicken över det faktiska läget beträffande statens kommande utgifter. Vad reservanterna här föreslår är, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en utredning för att få denna fråga löst. Det skulle inte vara något märkvärdigt med en sådan utredning för Sveriges del. Man skulle förmodligen vid en dylik utredning finna en hel del värdefullt material i de undersökningar som redan är gjorda på andra håll. Inte heller råder det någon tvekan om att en sådan redovisning skulle i hög grad underlätta den erforderliga överblicken över statens finanser.

Vad sedan frågan om statens och de statsägda bolagens pensionsskuld beträffar, så har vi över huvud taget inte någon klar uppfattning om de förpliktelser staten där åtagit sig — i pengar räknat. Detta är onekligen ett ganska bekymmersamt faktum, inte minst om man nu på grund av det nyligen fattade pensionsbeslutet skall bli tvungen att göra helt nya avväganden beträffande tjänstemännens ställning i pensionshänseende. De förpliktelser som är ingångna har stor ekonomisk betydelse, och det kan därför inte anses orimligt att de redovisas inför riksdagen.

Statsutskottets flertal åberopar de remissyttranden som är avgivna av

Komplettering av riksstaten, m. m.

riksräkenskapsverket och statskontoret. Jag erkänner gärna att riksräkenskapsverkets mycket utförliga utlåtande är av högst betydande historiskt intresse. Däri har man sammanfattat en mängd upplysningar om vad som skett i budgetarbetet sedan flera årtionden tillbaka i tiden. Ur den synpunkten är utlåtandet därför synnerligen värdefullt för den, som vill bedriva studier om budgetarbetet i det förgångna.

Beträffande de problem som motionärerna påtalat, nämligen möjligheterna att redovisa de av statsverket ingångna förpliktelserna, lämnar emellertid utlåtandet från riksräkenskapsverket ytterst obetydliga upplysningar. Det enda man säger är egentligen att det problem som här föreligger inte är nytt, utan att det har förelegat tidigare — men detta kan ju inte vara någon anledning till att inte nu ta upp frågan till behandling, när budgeten har fått en så väsentligt ökad omfattning som fallet är.

Vad beträffar statskontorets yttrande, så har man där i sak i ganska stor utsträckning accepterat vårt resonemang i motionerna rörande de av statsmakterna ingångna förpliktelserna, och när det gäller pensionsskulden såges bara kort och gott att intresset av att få upplysningar på den punkten inte motsvarar det avsevärda arbete som erfordras för att få fram dessa upplysningar. Det finns emellertid ingen bevisning för att detta arbete skulle vara så avsevärt, och man har inte diskuterat vilket värde det skulle kunna ha att få upplysningar i det avseendet. Jag kan därför inte finna att dessa remissyttranden, på vilka utskottsmajoriteten bygger sitt ståndpunktstagande, på minsta sätt jävar den framställning som lämnats i motionerna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog förhandlingarnas ledning.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! I likhet med herr Heckscher beklagar jag att denna viktiga fråga kommit på kammarens bord vid en så olämplig tidpunkt. Detta är nämligen ett spörsmål, som kräver stor uppmärksamhet och noggranna överväganden.

I motionerna har man två klämmor. Dels vill man ha en redovisning för statens pensionsskuld, och dels vill man ha en utredning om revidering av budgetsystemet. Det är emellertid intressant att notera, att motiveringen nästan helt och hållet rör sig om frågan om pensionsskulden. I reservationen däremot talar man mycket litet om den saken.

Herr Heckscher erinrade om de yttranden som avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket, i vilka det framhållits att värdet av att räkna fram pensionsskulden knappast motsvarar det arbete detta skulle innebära. Det kunde då vara frestande att här stanna vid den sakliga bakgrunden till denna remissinstansernas inställning — som också blivit utskottets — men tiden medger inte detta. Utskottet har emellertid delat den uppfattning, som remissinstanserna redovisat på den punkten.

Vad beträffar budgetredovisningen tillåter jag mig citera ur motionens motivering. Den är mycket kortfattad i det avseendet, och man kan säga att den är koncentrerad i en enda mening.

Motionärerna »anser det angeläget att frågan om en förbättrad redovisning av statsförvaltningens, de affärsdrivande verkens och de statliga bolagens intäkter, kostnader, tillgångar och skulder upptages till förutsättningslös utredning utan dröjsmål». Som framgår av detta citat skär man allt över en kam, såväl statsförvaltningen som de affärsdrivande verken och de statliga bolagen. Det finns sakliga skäl för att påstå att det inte är riktigt att man på detta sätt skär alla dessa enheter över

en kam, men jag skall inte ingå på något närmare bemötande av detta. Tiden medger det inte.

Vad sedan beträffar budgeten kan jag inte underlåta att med ett par ord åtminstone söka belysa den budgetordning vi har. Den är som herr Heckscher sade gammal, från 1937. Men jag tycker, herr talman, att den ändå inte i särskilt hög grad lider av ålderdomssvaghet. Den fyller ganska väl sin uppgift. 1937 försökte man att i budgetordningen få en klar gränsdragning mellan å ena sidan inkomster och utgifter, hänförliga till den egentliga statsverksamheten, alltså driftbudgeten, och å andra sidan kapitaltransaktionerna, alltså kapitalbudgeten. Därigenom närmades budgeten till en affärsmässig bokföring, ur vilken kunde utläsas hur den förda finanspolitiken inverkar på statens förmögenhetsställning. Samtidigt eftersträvades en budgetuppställning som skulle skänka ökat utrymme för anpassning av budgetpolitiken efter det ekonomiska lägets växlingar. Sedan kompletterades denna budgetordning 1944 med en ny form av redovisning för de affärsdrivande verken, en reform som gav större möjlighet till effektiv redovisning och ett bedömande av dessa verksamhets ekonomiska status. I remissyttrandena har anförts — och det tycker jag är väsentligt — att den budgetordning vi nu har innebär en anslutning till täckningsregeln. Det innebär att varje riksdag skall anvisa medel för hela den av dess beslut betingade utgiften. Ett visst avsteg från täckningsregeln utgör användandet av beställningsbemyndiganden, men de har huvudsakligast kommit till användning inom försvarshuvudtiteln. En redovisning av dessa beställningsbemyndiganden lämnas varje år av riksräkenskapsverket i dess årsbok.

Som jag tillät mig säga förut har vi i vår prövning funnit — och jag vågar här åberopa min erfarenhet från statsutskottets fjärde avdelning — att det

Komplettering av riksstaten, m. m.

nuvarande budgetsystemet väl fyller sin uppgift. Det har under årens lopp kompletterats och förbättrats, och det är uppenbart att så kan ske även i fortsättningen, men de bärande principerna tror jag alltså är hållbara.

Herr Heckscher betonade att vad man nu behöver är inte bara en redogörelse för läget i nuet utan en redogörelse som sträcker sig något längre fram i tiden. På den punkten finns väl inga motsättningar. I motionerna har man starkt betonat vikten av att riksdagen bibringas kännedom om den statsfinansiella utvecklingen på längre sikt, och även statskontoret och riksräkenskapsverket har understrukit denna synpunkt. Jag kanske, herr talman, trots den sena tidpunkten får tillåta mig att erinra om vad som har skett på hithörande områden under de senare åren.

I fråga om utgiftssidans långsiktiga planering vill jag nämna de undersökningar rörande de automatiska utgiftsförändringarna som redovisas i finansplanen varje år. Vi har också haft tre långsiktstudier och två utredningar som gällt de automatiska utgiftsförändringarna inom statsverksamheten under budgetåren 1954/55 till och med 1958/59 respektive under femårsperioden 1957/58 till 1961/62. Jag citerar vad riksräkenskapsverket anför rörande betydelsen av de två sistnämnda utredningarna: genom dessa »fastställdes omfattningen av de av statsmakterna gjorda åtagandena på längre sikt, och samtidigt gjordes även en översiktlig inventering av andra utgiftsbehov, som av olika skäl kunde tänkas bli aktualiserade i framtiden. Enligt vad riksräkenskapsverket inhämtat kommer en ny undersökning av de automatiska utgiftsförändringarna på längre sikt att verkställas såsom ett led i det utredningsarbete, som utföres av 1958 års besparingsutredning. Ehuru den långsiktiga utvecklingen av riksstatens utgifter alltså ägnas betydande uppmärksamhet, torde ifrågakärande planeringsarbete

Komplettering av riksstaten, m. m.

dock kunna ytterligare utvecklas och förbättras.» Däri instämmer utskottet helt och fullt.

Det är så, herr talman, ursäktat att jag säger det, att skall man ha någon glädje av utredningar, prognoser och översikter, är det lämpligt att försöka läsa dem. Det kanske tyvärr är detta, att det är så mycket som blir oläst, som gör att man understundom har större svårigheter än som behövs att få den rätta blicken både på läget i nuet och prognosen för framtiden.

Herr talman! Jag har ytterst summariskt redogjort för de synpunkter som varit vägledande för utskottet, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Herr andre vice talmannens redogörelse har ju i likhet med de remissyttranden vi tidigare talat om i mycket hög grad anknyt till en historisk återblick på vad som förekommit i denna fråga. Jag är i många stycken överens med herr andre vice talmannen om att det skett en väsentlig förbättring i fråga om budgetens utformning genom de förändringar som vidtagits, framför allt 1937 års budgetreform. Men det betyder ju inte att utvecklingen kan avstanna.

När man 1937 kom fram till den budgetordning, som ännu i huvudsak gäller, innefattade budgeten icke tillnärmelsevis så många förpliktelser på lång sikt som den gör för närvarande. Problemet med de förpliktelser, som statsmakterna åtar sig genom lagstiftning och även delvis genom civilrättsliga avtal, har visserligen alltid funnits, men det har kommit att få en väsentligt ökad betydelse under senare tid. Det är inte riktigt att säga att det endast är beställningsbemyndigandena som är exempel på den sortens förpliktelser. Det finns åtskilliga andra exempel också; i motionen nämnes bl. a. sådana saker som anknyter till lagstiftningen.

Men att i detta sammanhang åberopa den speciella långtidsutredning som gjorts kan inte heller vara riktigt. Efter som andre vice talmannen stöder sig på statskontoret, vill jag säga att statskontoret i tidigare sammanhang framhållit att det är en olägenhet, att den här sortens utredningar görs en och en och att man inte har någon möjlighet att fortlöpande följa utvecklingen i dessa hänseenden.

När vi nu begärt en utredning om hur man skall kunna lösa detta problem, är det därför att vi ännu inte är på det klara med, hur en sådan lösning skall kunna uppnås. Att problemet finns och är av stor betydelse framgår inte bara av erfarenheterna i Sverige utan även på många andra håll i världen.

Herr andre vice talmannen påtalade i likhet med någon av remissinstanserna — jag tror det var riksräkenskapsverket — att man sammanfört de statliga bolagen, de affärsdrivande verken och den allmänna förvaltningen under en hatt. I fråga om utredningsbehovet kan man sammanföra dem, medan det är alldeles klart, att den redovisning som erfordras måste vara av olika slag när det gäller dessa olika grenar av den statliga verksamheten. För de statliga bolagen och i viss mån också för de affärsdrivande verken är det kanske framför allt fråga om hur tillgångarna redovisas och hur den redovisningen skall anknytas till förräntningen. Vad man har anledning att gå in på när det gäller den allmänna förvaltningen är problem av en helt annan typ. Att man när det gäller utredningen sammanför dem kan jag inte finna är något fel.

Vad slutligen beträffar pensionsskulden har jag litet svårt att förstå att man tar så lätt på den saken att man säger, att det inte skulle vara av något intresse eller i varje fall inte värt något arbete att klargöra vilka förpliktelser i fråga om pensioner som staten faktiskt åtagit sig gentemot sina egna tjänstemän. När man har ett fördelningssystem och

Ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

inte ett premiereservsystem och när man inte har några som helst fonder att falla tillbaka på i detta hänseende, måste det ändå ur statsekonomisk synpunkt vara mycket viktigt att veta hur stora belopp dessa förpliktelser på försäkringsmässiga grunder kan uppskattas till.

Jag skall inte ytterligare förlänga diskussionen, men nog tycker jag att man har anledning — även om man i debatten tar det kortfattat — att ta själva problemet litet mera allvarligt än vad remissinstanserna och utskottsmajoriteten har gjort.

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp):

Herr talman! Jag vågar nog göra gällande, att vi har tagit mycket allvarligt på detta problem. Vi har inhämtat remissyttranden från sakkunniga instanser och vi har diskuterat frågan mycket ingående på avdelningen.

Herr Heckscher menade också att såväl jag som utskottet hade tagit alltför lätt på frågan om kravet på en redovisning av pensionsskulder. Vi har inte tagit lätt på den frågan heller. Vi har emellertid gjort en avvägning, och vi har kommit till den slutsatsen att en sådan redovisning näppeligen vore av sådant värde, att man bör göra denna omfattande beräkning. Syftet skulle närmast vara att få en klarare bild av statens förmögenhetsställning. A la bonne heure, det kanske vore värdefullt att ha, men vi har inte sett det som något trängande behov.

Herr Heckscher ansåg också, att vi i alldeles för stor utsträckning hade sett tillbaka. När man skall försöka komma till klarhet beträffande ett utredningskrav, undersöker man genom att studera det system som finns, om det föreligger några motiv för en utredning. Därför har vi ingående prövat det nuvarande systemet för att få ett grepp om hur det fungerar. Vi har därvid funnit

att en sådan utredning som här föreslås näppeligen är motiverad i nuvarande läge.

Vidare har vi den uppfattningen — kanske i motsats till herr Heckscher — att dessa långtidsundersökningar och undersökningar om automatiska utgiftsökningar och redovisning av dem har ett högst betydande värde. Må det tillåtas mig att säga, att jag personligen tillmäter dem mycket stor betydelse som ett komplement till det budgetsysteem och den redovisning vi har. Det är intressant att notera att 1958 års besparingsutredning har satt i gång en sådan långtidsutredning. Det gör den väl inte om den inte förmenar att en sådan utredning skulle fylla en från dess synpunkter väsentlig uppgift. Därför, herr talman, är vår uppfattning den, att vi bör fortsätta med dessa prövningar och undersökningar på längre eller kortare sikt. Därigenom får vi en komplettering av vårt nuvarande budgetsysteem, vilket — som jag sade förut — inte är sakrosankt utan kan ytterligare kompletteras och utbyggas för att ännu bättre än hittills tjäna sitt ändamål.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12**Ändring i förordningen om automobilskatt m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner om ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 159

Ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

av herr *Sveningsson m. fl.* och II:208 av herr *Stenberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga genom motionerna framlagda förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, och

2) förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt;

II) motionen II:209 av herrar *Asp* och *Sundelin*.

I de förevarande motionerna hade framställts yrkanden om vissa skattelättnader för den tyngre motorfordons-trafiken. Sälunda hemställde motionärerna i de likalydande motionerna I:159 och II:208, att fordonsskatten å lastbilar, bussar och släpvagnar fr. o. m. den 1 januari 1960 skulle sänkas till de skattesatser, som gällde före den av 1954 års riksdag beslutade höjningen av fordonsskatten, samt att brännoljeskatten skulle sänkas med 5 öre per liter. I motionen II:209 yrkades att skatten å brännolja, som förbrukades i yrkesmässig trafik, skulle nedsättas med 15 öre per liter fr. o. m. den 1 juli innevarande år.

Utskottet hemställde

1) att de likalydande motionerna I:159 och II:208 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II:209 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

Beträffande fordonsskatten

I) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Nilsson* i Bästekille och *Stenberg*, vilka — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I:159 av herr *Sveningsson m. fl.* och II:208 av herr *Stenberg m. fl.* i vad motionerna avsåge sänkning av fordonsskatten å lastbilar, bussar och släpvagnar — ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till nämnda motioner

i denna del, antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt;

II) av herrar *Bengtson, Mattsson* och *Vigelsbo*, utan angivet yrkande;

Beträffande brännoljeskatten

III) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Mattsson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Vigelsbo, Nilsson* i Bästekille och *Stenberg*, vilka — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I:159 av herr *Sveningsson m. fl.* och II:208 av herr *Stenberg m. fl.* i vad motionerna avsåge sänkning av brännoljeskatten — ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till nämnda motioner i denna del, antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt;

IV) av herr *Asp*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **STENBERG** (fp):

Herr talman! 1954 års riksdagsbeslut beträffande motorfordonsbeskattningen föregicks av 1951 års utredning. I den utredningen hade man gjort vissa beräkningar av fordonsbeståndets utveckling och av anslagsbehovet under en tidsperiod av fem år. Det har sedan visat sig att bilismen har växt mycket snabbare än man beräknat. Därigenom har vi fått in mer pengar på den s. k. specialbudgeten på automobilskatt. Jag skall endast nämna ett exempel: Det beräknades att antalet personbilar 1958 skulle vara 660 000. Det verkliga antalet 1958 blev 928 000. Detta har som sagt medfört att vi fått in mera pengar än beräknat. Inom folketpartiet och högern har vi hela tiden sagt att det kan inte vara rätt att på detta sätt ta ut mer pengar än vi anser oss ha möjlighet att

Ändring i förordningen om automobils katt m. m.

investera i vägar, eftersom beslutet inefattade att inkomster och investeringar för vägväsendet skulle gå så att säga jämnt ut. Därför har vi föreslagit i motioner att fordonsbeskattningen skulle lindras så att uttaget blev detsamma som före 1954 års beslut. Vidare har vi yrkat lindring av beskattningen på brännolja med 5 öre. Dessa yrkanden har inte vunnit gehör hos riksdagen trots att vi upprepat dem år efter år allteftersom överskottet från den s. k. automobilskattefonden har växt. Vårt huvudargument har alltså varit den orättvisa som vi sett i beskattningen av motorismen. Jag ber, herr talman, att få anföra endast detta huvudargument och för övrigt hänvisa till de debatter som vi haft tidigare, senast under höstsessionen 1958. Jag nöjer mig med att yrka bifall till de reservationer, nr I och III, av herr Hagberg m. fl. som är fogade till bevillningsutskottets betänkande.

Slutligen konstaterar jag med tillfredsställelse, att vi i fråga om skatten på brännolja fått anslutning från centerpartiet.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Denna fråga är inte ny för riksdagen. Vi har behandlat den ett flertal gånger. Trots det ansträngda statsfinansiella läget anser jag att en skattelättnad för den tyngre motorfordonstrafiken är motiverad. Den yrkesmässiga lastbilstrafiken har stora ekonomiska svårigheter att kämpa emot. Jag har erfarit att vissa åkare dels överskrider tillåten hastighet, dels lastar mer än vad som är tillåtet. Bussföretag nedläggs, vilket i första hand drabbar landsbygdens befolkning. Anledningen till allt detta är otvivelaktigt den tunga skattebördan.

Det är med tillfredsställelse jag noterar att centerpartiet äntligen har kommit på bättre tankar och anslutit sig till vår synpunkt på brännoljeskatten. Jag

hoppas att centerpartiet även i fråga om fordonsskatten, om inte nu så nästa år kommer över på vår linje.

Socialdemokraterna pekar alltid på att de nu utgående bilskatterna är nödvändiga för att finansiera vägunderhållet — trots att inkomsterna på bilskattens specialbudget överstiger utgifterna med ett par hundra miljoner årligen. Själva fonden beräknas den 30 juni i år vara uppe i över en miljard kronor, vartill kommer behållningen av reservationsmedel. När kommer dessa pengar att användas för vägarna? Anser regeringen att det är nödvändigt att bibehålla bilskatterna på nuvarande nivå?

Liksom vi synes utskottsmajoriteten anse, att en annan fördelning av skattebördan än den nu gällande är motiverad. Men som vanligt talar man om en utredning som blir färdig nästa år. År 1958 skrev sålunda bevillningsutskottet i sitt betänkande nr B 12: »Emellertid bör trafikutredningens arbete inte föregripas genom beslut nu rörande beskattningen av den tyngre trafiken. Då utredningen enligt vad utskottet inhämtat bedriver sitt arbete med sikte på att om möjligt under nästföljande år kunna avlämna betänkande rörande motorfordonstrafikens beskattning, kommer ett utförligare och säkrare material för frågans bedömning att föreligga inom en nära framtid.» Och så avstyrkte utskottet de då väckta motionerna om sänkning av skatten för den tyngre trafiken.

Det bådar enligt herr Kärrlanders uttalande vid fjolårets riksdag inte gott för åkarna då det gäller att få skattesänkning. Herr Kärlander yttrade bland annat: »Ur den yrkesmässiga biltrafikens synpunkt och ur fordonsägarsynpunkt är det klokast att denna fråga utredes ordentligt, så att vi kommer fram till bästa möjliga resultat.» Avsåg herr Kärlander med »bästa möjliga resultat», att det skulle bli ett bra resultat för staten, måste en ändring ske, ty enligt senaste tillgängliga statistik finns

Ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

fortfarande 3 496 restantier med ett restskattebelopp av 11,4 miljoner kronor. Dessa siffror talar sitt tydliga språk.

Och i år skriver utskottet i det betänkande, som nu behandlas: »Med hänsyn till att 1953 års trafikutredning enligt vad utskottet erfarit torde komma att framlägga förslag till ändrade regler rörande beskattningen av motorfordonstrafiken under loppet av nästa år — alltså 1960 — synes det lämpligt att avvakta resultatet av utredningens arbete, innan ställning tas till de i motionerna föreslagna skattesänkningarna.»

Jag frågar: Vad kommer utskottet att skriva nästa år? Skall parodien fortsätta: skall vi vänta ytterligare ett år för att frågan skall bli ordentligt utredd, för att använda herr Kärnlanders ord?

Herr talman! Vi kan inte år efter år nöja oss med enbart löfte om en utredning, vilken aldrig tycks bli färdig. Problemet måste enligt min åsikt lösas nu, ty medan gräset växer dör kon, och detta gräs växer ju alldeles enastående sakt. Jag yrkar bifall till reservationerna I och III av herr Hagberg m. fl.

Herr VIGELSSO (cp):

Herr talman! Jag ber först att till de två föregående talarna få framföra mitt hjärtliga tack för den uppmärksamhet som centerpartiet rönt i deras anföranden.

Vad beträffar fordonsskatten, som behandlas under punkt 1, har vi ansett oss för närvarande inte böra biträda den reservation som är avgiven i detta ärende, utan vi ansluter oss till utskottets förslag. Vi vill emellertid i detta sammanhang efterlysa den kraft som möjligen kan finnas inom kammaren eller inom kanslihuset och som skulle kunna få liv i 1953 års trafikutredning. Det skulle verkligen vara roligt att få se något resultat av denna utredning. Det har ju år efter år ställts i utsikt att den skulle kunna prestera ett slut-

giltigt resultat av sin verksamhet, men därav har vi inte sett någonting.

Angående motorbrännoljan, som tas upp under punkt 2, har vi ansett att vi med hänsyn till lastbilstrafiken borde biträda den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen, vari yrkas på en sänkning av brännoljeskatten med 5 öre per liter.

Jag ber följaktligen, herr talman, att i punkt 1 få yrka bifall till utskottets förslag och i punkt 2 bifall till den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr ASP (s):

Herr talman! Herr Sundelin och jag har väckt en motion om brännoljeskatten, där vi föreslagit att skatten på motorbrännolja för den yrkesmässiga trafiken skulle sänkas från nuvarande 30 öre till 15 öre per liter. Att vi ställt detta yrkande, beror på att den yrkesmässiga trafiken, eller jag kanske skall använda uttrycket de kollektiva transportmedel som skall ombesörja trafiken ute i glesbygderna, kommer i ett allt besvärligare ekonomiskt läge.

Vi hade också inbillat oss att vi skulle ha framgång med denna motion, ty både i bevillningsutskottets skrivning sedan några år tillbaka och i de motioner som väckts har ett mycket stort intresse visats för speciellt åkare och bussägare, som ombesörjer denna trafik. Jag måste emellertid konstatera att vi räknat grundligt fel på den punkten. Vid utskottsbehandlingen har ingen velat ansluta sig till vårt yrkande. Nej, yrkandet voterades ned och jag var ensam om att stödja det. Därför anser jag det inte heller vara lönt att här i kammaren hemställa om bifall till motionen. Jag vill bara kort och gott säga, att ett bifall till vår motion skulle ha inneburit en betydande taxesänkning för den yrkesmässiga trafiken, och det anser vi skulle ha varit till fördel i det läge, vari vi för närvarande befinner

Ändring i förordningen om automobils katt m. m.

oss. En sådan taxesänkning skulle således ha kommit trafikanterna till godo samtidigt som trafikunderlaget skulle ha vidgats och stärkts för den yrkesmässiga trafiken. Men med hänvisning till vad jag tidigare sagt om motionens behandling i utskottet ställer jag intet yrkande utan biträder utskottets förslag.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Herr Stenberg har redan erinrat om att motorfordonsbeskattningen är en av de frågor, som varit föremål för behandling vid varje riksdag under en lång tid tillbaka. Yrkan- den av i stort sett samma innebörd som i reservationerna har också framställts vid såväl 1955, 1956 och 1957 års riksdagar som senast vid 1958 års riksdag.

Det finns ingen anledning för mig att här i dag upprepa argumenten mot en ändring av de grunder som nu gäller för fordonsbeskattningen. Låt mig bara erinra om att 1954 års riksdags beslut om motorfordonsbeskattningen, som innebar i huvudsak en ökning av de tyngre fordonens andel av vägstnaderna, aldrig var avsett som ett slutgiltigt ställningstagande i fråga om motorfordonsbeskattningen.

Beslutet får betraktas som ett provisorium, tills 1953 års trafikutredning kommer med sitt förslag rörande beskattningen. Denna utredning skall bland annat också ta hänsyn till allmänna trafik- och näringspolitiska synpunkter, när den skall avlämna sitt förslag. Utredningen beräknas vara färdig under nästkommande år. Det beskedet har i varje fall bevillningsutskottet fått.

Även om det förhåller sig så, som motionärerna gör gällande, nämligen att den tyngre trafiken och då särskilt den yrkesmässiga biltrafiken och busstrafiken har svårigheter att kämpa med, anser utskottet, att det inte finns tillräckliga skäl för att ändra på ett provisorium, då förslag till en mer definitiv ordning för beskattningen kan väntas

redan nästa år. Utskottet förnekar inte heller, att det finns en behållning i automobils katterfonden och att reservationer till ansenliga belopp finns på automobils kattermedlens specialbudget. Men i detta sammanhang bör det nog observeras, att under innevarande år en minskning beräknas komma att inträffa på omkring 20 miljoner av tillgängliga medel. Man bör nog också erinra sig de stora investeringsbehov som finns beträffande vägväsendet. Den särskilda investeringsplanen för vägväsendet, som riksdagen i princip accepterat, innebär ju att vi för tioårsperioden 1958—1967 räknar med utgifter på sammanlagt 8,5 miljarder, och jag vill ytterligare hänvisa till vad statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anfört i statsverkspropositionen.

Till sist vill jag bara erinra om att ett bifall till reservationerna innebär ett inkomstbortfall för helt budgetår räknat på omkring 40 miljoner, och för nästa budgetår skulle inkomstbortfallet bli omkring 20 miljoner.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen meddelade, att ärendet komme att företagas till avgörande med iakttagande av den i reservationerna tillämpade uppdelningen på dels fordonsskatten och dels brännoljeskatten.

I enlighet härmed gav herr förste vice talmannen till en början, i fråga om fordonsskatten, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förre propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stenberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i ut-

Ändring i förordningen om automobils katt m. m.

skottets betänkande nr 45, såvitt avser fordonsskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 67 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan, såvitt avsåge fordonsskatten.

Beträffande brännoljeskatten gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen III); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stenberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 45, såvitt avser brännoljeskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen III) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 88 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan jämväl i vad avsåge brännoljeskatten.

§ 13

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

§ 14

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 15

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 623, av herr *Kollberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom.

förordningen den 26 juli 1947 (nr 576)
om statlig inkomstskatt.

Denna motion remitterades omedelbart till bevillningsutskottet.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 0.01 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 22 maj

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollet för den 15 in-
nevarande maj.

§ 2

Föredrogs och remitterades till be-
villningsutskottet Kungl. Maj:ts å bor-
det vilande proposition nr 160, angående
godkännande av avtal mellan Sverige
och Österrike för undvikande av dub-
belbeskattning beträffande skatter å in-
komst och förmögenhet.

§ 3

Till bordläggning anmäldes
konstitutionsutskottets utlåtande och
memorial:

nr 18, i anledning av fullmäktiges i
riksgäldskontoret skrivelse den 16 okto-
ber 1958 med överlämnande av betän-
kande med förslag till ny stadga om er-
sättning för riksdagsmannauppsdragets
fullgörande jämte i ärendet väckta mo-
tioner, och

nr 19, angående uppskov med behand-
lingen av vissa ärenden;

statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen under femte
huvudtiteln gjorda framställningar an-
gående anslag för budgetåret 1959/60
till Allmänna barnbidrag, Ersättning till
postverket för utbetalning av allmänna

barnbidrag, Bidrag till sjukkassor m. m.
och Särskilda barnbidrag till änkers och
invaliders barn jämte i ämnet väckta
motioner,

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställning om anslag för budgetåret
1959/60 till Driftbidrag till statens järn-
vägar jämte i ämnet väckta motioner,

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition rörande statsbidragsgiv-
ningen till anläggningar för vattenför-
sörjning och avlopp jämte i ämnet väck-
ta motioner,

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställning angående anslag för budget-
året 1959/60 till Skatteersättning till
kommunerna jämte i ämnet väckta mo-
tioner,

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen under åttonde
huvudtiteln gjorda framställningar om
anslag för budgetåret 1959/60 till stu-
diebidrag och stipendier samt till bi-
drag till driften av folkskolor m. m.
jämte i ämnet väckta motioner,

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för budget-
året 1959/60 till reglering av prissteg-
ringar på försvarshuvudtiteln m. m. jäm-
te i ämnet väckta motioner,

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier jämte i ämnet väckta motioner,

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om dels vissa anslag för budgetåret 1959/60 till universiteten, den medicinska utbildningen m. m., dels ock ökat stöd åt forskning m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid Vetenskapsakademien jämte i ämnet väckta motioner,

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till Statens tekniska forskningsråd och till Tekniskt-vetenskaplig forskning m. m.,

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1959/60 till Förberedelser för pensionsreformen jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1959/60;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) jämte i ämnet väckta motioner,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet ävensom beträffande vissa andra skatter, och

nr 55, i anledning av väckta motioner angående ändring av kommunalskattelagens regler om beskattning av ersättning till riksdagsmän;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 34, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän,

nr 35, i anledning av väckt motion om pension till avlidne, förre förste stenografen Albert Lundmans änka, m. m.,

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 37, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående Nordiska rådets svenska delegations ställning och arbetsformer,

nr 38, angående regleringen för budgetåret 1959/60 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.,

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels väckta motioner angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik, dels ock väckta motioner angående vissa åtgärder till främjande av full selsättning,

nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden,

nr 41, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående tjänstemännens vid dessa verk löner under år 1959, m. m., och

nr 42, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående pensionsreglering för anställningshavare vid dessa verk;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 39, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, och

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets memorial nr 21, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande det särskilda stödet åt det mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden; samt

särskilda utskottets memorial nr 2, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förslag rörande vissa sparfrämjande- och värdesäkringsåtgärder.

§ 4

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning);

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-skatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m. jämte i ämnet väckt motion.

§ 5

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.02.

In fidem
Sune K. Johansson

Måndagen den 25 maj

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 19 innevarande maj.

§ 2

Svar på fråga i anledning av den brandkatastrof som drabbat flygvapnet i Västerås

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Vigelsbo har frågat mig, dels om jag uppmärksammat den brandkatastrof som drabbat flygvapnets hangar i Västerås samt dels vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att förhindra ett återupprepande.

Som svar på herr Vigelsbos frågor får jag anföra följande.

Den av herr Vigelsbo åberopade branden vid F 1 i Västerås utredes av polisen i samarbete med personal ur flygledningen och från flottiljen. Härvid anlitas all den brandtekniska och kriminaltekniska expertis, som anses erforderlig. Utredningen har ännu inte gett något definitivt underlag för prövning av frågan, om särskilda åtgärder behöver vidtagas för att förhindra ett återupprepande. Brandorsaken torde sannolikt vara kortslutning.

Härpå anförde

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag fått.

Anledningen till att jag över huvud taget tog upp den här frågan var att

flottiljchefen dagen efter branden lämnade en uppgift i stadens största tidning att en patrullman hade givit akt på att det brann inne i byggnaden. Branden hade redan från början sådan omfattning, att ingenting fanns att göra för att rädda byggnad eller innestående flygplan. Tydligen hade dörrar, fönster och grindar varit stängda, och elden hade fått härja ogenerat en stund. Ingen visste därför riktigt tidpunkten för brandens utbrott, och någon mening om orsaken hade inte heller flottiljchefen.

Det förvånar att det inte finns alarmanordningar och bättre bevakning på platser där så stora värden förvaras som här är fallet.

I ett annat tidningsuttalande av en officer på flottiljen sägs det, att skott, som ideligen hördes under kvällen, härrörde dels från ett mindre lager pistolammunition som förvarades i hangaren och dels från oljefat och thinnerdunkar som inrymdes i en del gavelutrymmen.

Det förvånar mig också att sådana eldfarliga ämnen som det här rör sig om får förvaras på samma plats som dessa dyrbara flygplan. På jordbrukets område har det utfärdats stränga bestämmelser om hur garage skall inredas och hur drivmedelsförråd skall vara belägna i förhållande till byggnader, och det anser jag fullt riktigt. Jag anser emellertid att föreskrifterna och övervakningen av deras efterlevnad inte bör vara mindre stränga när det gäller sådana värden som det här är fråga om — enligt uppgift brann det för 15 miljoner kronor — än när det gäller t. ex. jordbrukets maskiner och drivmedel för dessa. Jag finner det som

Svar på interpellation ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad

sagt egendomligt att bevakningen och kontrollen i det här avseendet inte är bättre än den förefaller att ha varit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Larsson i Luttra i en interpellation frågat, om jag är beredd att redogöra för

1) de omständigheter som föranlett att av Aktiebolaget Statens skogsindustrier planerat företag i Otterbäcken samt av Aktiebolaget Atomenergi projekterad anläggning vid Ranstad icke fullföljs i enlighet med planerna, samt

2) vilka åtgärder som kan bli erforderliga med anledning av de förhållanden, som berörts i interpellationen.

Till svar på interpellationen vill jag anföra följande.

Som interpellanten framhåller har inom Aktiebolaget Statens skogsindustrier upprättats planer på att uppföra en massafabrik med pappersbruk vid Otterbäcken i Amnehärads kommun. Vissa förberedelser har vidtagits för utbyggnaden men denna har ännu inte kunnat påbörjas. Anledningen är att bolaget inte haft tillräcklig tillgång på kapital för att genomföra projektet jämsides med andra anläggningsarbeten, som redan tidigare påbörjats. De åtgärder för bolagets finansiering, som beslutades av 1956 och 1957 års riksdagar, innebar inte att något utrymme skapades för finansiering av nyanläggningar vid Otterbäcken. När sedermera möjligheter befunnits föreligga att utvidga bolagets verksamhet i Norrboten har regeringen av arbetsmarknads-

och lokaliseringpolitiska skäl ansett sig böra stödja genomförandet av bolagets planer härutinnan på sätt som framgår av årets statsverksproposition. Otterbäcken-projektet har sålunda fått uppskjutas, men detta innebär inte att det avförts från bolagets mera långsiktiga planering.

Frågan huruvida några särskilda åtgärder kan bli erforderliga med anledning av de i interpellationen berörda omständigheterna i samband med Otterbäcken-projektet bör enligt min mening i första hand dryftas med bolagets styrelse.

Vad härefter angår Aktiebolaget Atomenergis planer på uppförande av ett uranverk vid Ranstad i Billingen vill jag erinra om att föregående års riksdag beslöt om anläggandet av verket. Till detta har anvisats ett begynnelseanslag av 10 miljoner kronor för budgetåret 1958/59. I årets statsverksproposition har samma belopp beräknats för budgetåret 1959/60 antingen till ett fortsättande av uranverkets utbyggnad eller till import av uranbränsle från utlandet. Därvid förutsättes, att Kungl. Maj:t efter förslag av delegationen för atomenergifrågor fattar beslut om vilket alternativ, som skall väljas.

Som motivering anförde jag i årets statsverksproposition, att det otvivelaktigt framstår som en fördel att vårt land självt kan täcka åtminstone en viss del av behovet av uranbränsle och därmed bli mindre beroende av internationella förhållanden. Eftersom den inhemska uranförsörjningen icke kommer att få en kvantitativt väsentlig betydelse för vår energiförsörjning förrän under 1960-talets senare hälft, skulle det emellertid tills vidare kunna övervägas att förvärva uranbränslet genom import och sålunda uppskjuta genomförandet av det beslutade uranverket. Villkoren för inköp av uran från utlandet borde därför undersökas.

Riksdagen har nyligen vid sin be-

Svar på interpellation ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad

handling av ärendet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Under tiden sedan statsverkspropositionen framlades har atomenergidelegationen och AB Atomenergi undersökt betingelserna för import av uran och jag räknar med att underlag för Kungl. Maj:ts ställningstagande skall föreligga under den närmaste tiden.

I avvaktan på beslutet har AB Atomenergi fortsatt projekteringsarbetet för verket men ställt sig avvaktande beträffande maskinbeställningar och markinköp.

Jag är medveten om att AB Atomenergis Ranstads-planer omfattats med stora förhoppningar inom den berörda bygden, men projektet har icke framskridit så långt, att det åsamkat kostnader för särskilda lokala åtgärder.

Frågan om projektets fullföljande — och det gäller här närmast ett val mellan ett färdigställande vid mitten eller slutet av 1960-talet — är dock ännu icke avgjord och jag kan för dagen endast meddela att jag förutser ett ställningstagande inom den närmaste tiden.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på min interpellation.

Interpellationen avsåg bl. a. att ge statsrådet ett tillfälle att skingra något av den ovisshet som man känner inom länet och framför allt i de berörda kommunerna. I det avseendet är svaret inte tillfredsställande. Ovissheten svävar alltjämt över företagen.

Jag vill först, herr talman, säga några ord om ASSI:s planerade företag i Otterbäcken. Som nämndes i interpellationen beslöt styrelsen år 1954 att börja planeringen av fabriken, som man räknade med skulle vara färdigställd 1959. Redan i slutet av 1954 inlämnades ansökan till vattendomstolen, och i juli

1956 meddelade denna tillstånd för vattenutsläppet. Då hade man redan tomtmark, och ritningar och kostnadsberäkningar var klara. Att företaget inte då kom till utförande berodde väl på att ASSI inte kunde räkna med att finansiera företaget med egna medel och att statsmakterna inte heller gav bolaget sitt stöd för kapitalanskaffning.

Otterbäcken är beläget inom ett område med mycket god virkestillgång. Enligt Skogsindustriens virkesutredning utgör avverkningsöverskottet inom detta skogsindustriområde (nummer V i utredningen) ej mindre än 2 291 000 kubikmeter fast mått, och räknar man in klenvirke och lövvirke blir det omkring 3 miljoner kubikmeter. Inom de områden i landet där massafabriker nu planeras befarar man ett visst underskott på virke. Detta är inte alls aktuellt i detta område. Domänverkets skogar inom det för Otterbäcken aktuella området anges till 215 000 hektar, och årsavverkningen för år 1955 var 900 000 kubikmeter. Man räknar med att vedbehovet för Otterbäcken-anläggningen inte skall uppgå till mer än 200 000 kubikmeter fast mått per år.

Förutsättningarna är alltså ur råvarusynpunkt mycket goda i Otterbäcken. Företagets lokalisering måste anses synnerligen väl vald. Den ligger vid Vänerns största hamn, som för övrigt är en av de större hamnarna i riket. I kommunens generalplan anges att Otterbäckens hamn i fråga om varutrafiken är den nittonde i storlek bland rikets hamnar. Som exporthamn kommer den på tionde plats.

När detta företag aktualiserades, etablerades ett intimt samarbete mellan kommunen och bolaget men också med länsmyndigheterna. En generalplan upprättades och hela kommunens investeringsverksamhet inriktades efter det planerade företags behov. Amnehärads kommun har på detta sätt ådragit sig så stora investeringsskulder, att

Svar på interpellation ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad

den nu har mycket begränsade möjligheter att tillgodose det ordinarie investeringsbehovet.

Det har alltså varit fråga om betydande kostnader. Kommunen räknar med cirka 350 000 kronor. ASSI:s egna investeringar anses uppgå till cirka 1 miljon kronor, av vilket belopp markinköpskostnaden utgör 300 000 kronor. Det är inte minst det förhållandet att ASSI nu äger 160 hektar, dvs. så gott som all den välbelägna industritomtmarken, som ger anledning till bekymmer, därest utbyggnaden ej blir av eller skjuts på en oviss framtid. Med den starka aktivitet som nu kännetecknar massafabrikationen borde i så fall andra företag beredas möjlighet att övertaga industriområdet. Som vi vet arbetar ju skogsägareorganisationen och även enskilda bolag med sådana här projekt.

Till sist vill jag göra en personlig reflexion. Staten har nu under det senaste året offrat flera hundra miljoner för bekämpande av arbetslösheten. I Otterbäcken finns ett färdigprojekterat företag. Det är egentligen bara att sätta spaden i jorden. Både under uppbyggnadstiden och därefter skulle detta företag få stor betydelse för sysselsättningen, framför allt för sysselsättningen i orten. Har man inom regeringen inte övervägt att utnyttja detta genom att hos riksdagen begära medel härför?

Jag skall sedan säga några ord om den del av interpellationssvaret, som gäller uranverket vid Billingen. Detta har ju, som statsrådet anfört, varit föremål för riksdagens ställningstagande, varför jag kan nöja mig med några korta reflexioner.

Såväl propositionen som riksdagsbeslutet innebar väl att frågan om import eller egen tillverkning skulle hållas öppen och bestämmas av regeringen efter samråd med atomdelegationen. Från bolagets sida har man uppenbarligen tidigt varit på det klara med att

utbyggnaden skulle skjutas på framtiden. Redan i höstas lämnade bolaget besked om att projektet fick ställas på framtiden.

Vore det så att man kunde importera uran som andra bränslen och fritt få använda det, vore den utvägen kanske inte bara möjlig utan rent av den billigaste och bästa i dagsläget. Nu är importörens frihet att använda detta bränsle mycket begränsad. Det får inte användas för militära ändamål. Får vi inte en inhemsk uranproduktion i större skala, blir det alltså ingen möjlighet till atombeväpning. Vad som är ännu mera betänkligt är emellertid att — så vitt jag är rätt underrättad — man inte heller får lagra importerat uran. De länder från vilka man kan importera uran tillåter nämligen inte lagring. Kan man inte få någon ändring på det förhållandet, måste en inhemsk produktion framstå såsom nödvändig. Vi får naturligtvis se till att inte vårt land kommer på efterkälken i fråga om att förskaffa sig erfarenhet om uranproduktionen.

När det sedan gäller bygdens intresse i detta fall är det riktigt att kommunen inte nedlagt några större kostnader. Såväl för kommunen som för markägarna är dock ovissheten om hur det kommer att bli en betydande olägenhet. Planeringen måste ske på ett annat sätt, om uranverket kommer till stånd än om så inte blir fallet. Det ställningstagande, som statsrådet förutsätter under den närmaste tiden, kommer därför att avväktas med det största intresse.

Med detta ber jag få tacka ytterligare en gång för svaret.

Herr ODHE (s):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i interpellantens beskrivning av situationen på de berörda platserna. När det gäller Ranstad och brytningen av uranmalm, var beskedet i interpellationssvaret inte särskilt roligt. Situationen är kanske ändå inte så besvärlig

Svar på interpellation ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad

där, ty man har ännu inte från kommunens sida hunnit göra några större förberedelser för att ta emot det planerade tillskottet, men givet är att det avbrott som uppstått verkar oroande och irriterande. Jag vill dock uttala förhoppningen att planeringen skall kunna fullföljas.

Beträffande Otterbäcken är situationen den, att Statens skogsindustrier där har inköpt ett markområde och planerat att bygga en fabrik. Som interpellanten framhöll, var platsen därför synnerligen väl vald. Den ligger intill en av Vänerns förnämsta djuphamnar, och därtill ligger den mitt i en råvarukälla med milsvida skogar nära nog runt omkring, skogar som till stor del äges av staten. Vidare fanns det och finns alltså en arbetskraftsreserv på något hundratal man, vilken ännu inte har kunnat beredas tillfredsställande sysselsättning.

Kommunikationerna kommer att förbättras åtskilligt i och med den redan påbörjade breddningen av den smalspåriga banan Forshem—Gårdsjö och det däri ingående industrispåret Torved—Gullspång. Denna sistnämnda bandel är nämligen medtagen i planen, som jag hoppas kommer att fullföljas. Det har talats om att det skulle råda någon tveksamhet på den punkten, men jag hoppas som sagt att breddningen av detta industrispår verkligen kommer till stånd, ty den skulle starkt förbättra möjligheterna att få en industri förlagd till Otterbäcken.

Det fanns sålunda goda förutsättningar för en industri i Otterbäcken, och det var därför med glädje och entusiasm som man där hälsade Statens skogsindustriers planer på att dit förlägga en fabrik. Klart är emellertid, att det saknades en del viktiga ting, innan man var till fullö beredd att ta emot det välbehövliga tillskottet till kommunen. Därför satte man i gång med att bygga bostäder och serviceanordningar i form

av ledningar och vägar — allting givetvis dimensionerat efter det tänkta ökade behovet.

När därför beskedet gavs att planerna på ett fabriksbygge lagts åt sidan, kom detta givetvis som en verklig kalldusch för folket i Amnehärads kommun, och det väckte missmod, besvikelse och irritation. Om nu ingen byggnation kommer till stånd — och därom är väl statsrådets svar inte alldeles klagörande; det lämnades bara en antydning om att planerna inte var avfärdade för alltid — ja, då står man där inte bara med lång näsa utan också med en hel rad överdimensionerade anordningar, som inte kan utnyttjas, och med betydande utgifter, som de fåtaliga invånarna på något sätt skall försöka klara sig från. Det kommer att bli mycket besvärligt.

Den tomtmark kommunen förfogat över och som skulle varit lämplig för en industrianläggning, är nu såld till två företag, Graningeverken och Statens skogsindustrier. Någon lämplig mark därutöver finns inte. Kommunen är därför stängd för vidare utveckling, om ingenting åtgöres från nämnda företags sida. Beträffande Graningeverken har man från kommunens sida troligen slutat att hoppas på några åtgärder i den vägen, och man har därför ställt förhoppningarna till Statens skogsindustrier. Om ingenting åtgöres från Statens skogsindustrier heller, så står kommunen i en mycket besvärlig situation, nämligen den, att om till äventyrs någon annan spekulant skulle dyka upp, så har kommunen visserligen goda förutsättningar för att ta emot denne, men den kan inte erbjuda för sådan industri lämplig mark.

Jag vill därför vädja till handelsministern att han, i den mån han kan inverka på utvecklingen i detta fall, ser allvarligt på frågan och försöker lösa den så positivt som möjligt för Otterbäcken. Det är nämligen så, att de tålmodiga, idoga och pliktrogna män-

Svar på interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

niskorna i Otterbäcken nu väntar på att något positivt skall ske.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag vill bara understryka vad som kanske redan framgått av mitt interpellationssvar, att det aldrig varit fråga om att överge de planer för anläggandet av ett uranverk vid Ranstad, som presenterades riksdagen 1958/59, varvid medel även ställdes till förfogande härför. Frågan har endast gällt i vilken takt dessa planer kommer att genomföras. I och för sig kan man beklaga att den ursprungligen tänkta tidtabellen nu inte kan hållas. Detta sammanhänger emellertid med den brist på medel som föreligger. Man får dock betänka att statsmakterna numera har tio gånger så stora kostnader för hela atomenergiprogrammet som för endast fem år sedan. Vid ett val mellan de olika program som ingår i hela den planerade utvecklingen har man ansett att uranbrytningen med mindre olägenhet än andra delar skulle kunna skjutas på framtiden. Jag upprepar emellertid att planerna inte har övergivits. De finns alltså kvar, och jag känner mig för egen del ganska övertygad om att åtgärder inom kort kommer att vidtagas som bevisar riktigheten av vad jag nu sagt.

Slutligen ett par ord beträffande projektet Otterbäcken. Den reaktion som detta uppväckt i den berörda bygden har jag all förståelse för, men det måste i första hand ankomma på bolagets ledning att aktualisera de investeringsplaner som kan finnas inom Statens skogsindustrier. Jag vill gärna säga att, därest bolagets ledning i framtiden kommer att finna att den planerade utbyggnaden av Otterbäcken skulle kunna komma till stånd, är jag beredd att pröva detta från de utgångspunkter som måste ligga till grund för varje prövning av bolagets investeringsprogram. Jag vill därför

gärna behjarta den vädjan som herr Odhe riktade till mig, att vi i positiv anda bör ta ställning till ett eventuellt realiserande även av det förslaget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hagberg i Stockholm i en interpellation riktat följande frågor till mig:

1) hur stor kvantitet radioaktiva substanser är det fråga om att släppa ut i sjön Magelungen och vilken speciell karaktär har denna radioaktivitet?

2) hur mycket skulle en fullständig rening från radioaktivitet av ågestaverkets avloppsvatten kosta?

3) är statsrådet beredd att förorda sådana instruktioner åt AB Atomenergi, att det genomför fullständig rening av avloppsvattnet från nämnda atomkraftverk, innan det släpps ut i Magelungen och med den sammanhängande sjösystem?

Till svar på interpellationen vill jag anföra följande.

Förläggnings- och säkerhetsproblemen beträffande atomreaktorer är, innan vederbörligt tillstånd meddelas, föremål för synnerligen omfattande och ingående prövning. Det delproblem, som interpellanten berört, d. v. s. tillstånd att i Magelungen släppa ut avloppsvatten från atomvärmeverket R3/Adam i Ågesta, är för närvarande under handläggning i Österbygdens vattendomstol, vars dom i målet enligt vad jag erfarit kommer att meddelas den 30 maj.

Hos domstolen har sökandena — AB Atomenergi och Stockholms stad — be-

Svar på interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

gärt tillstånd att få utsläppa 600 kubikmeter avloppsvatten per dygn. Av detta skall 2,5—5 kubikmeter per dygn eller 1—2 procent utgöras av radioaktiva avfallslösningar. Genom reningsanordningar skall åstadkommas, att vissa i ansökan i detalj angivna aktiviteter av olika avfallsprodukter icke överskrides vid utsläppet dels per år, dels per timme räknat. Utsläppet sker genom en rad öppningar i en 900 meter lång spridningsledning på 10—12 meters djup i sjön.

En fortlöpande kontroll av sjövattnet liksom av fisk samt strand- och bottenmaterial förutsättes äga rum, varvid vissa fixerade aktivitetsnivåer icke skall få överskridas. Såsom kriterium på att Magelungens vatten är acceptabelt som dricksvatten har exempelvis begagnats 1/50 av den maximalkoncentration, som av den internationella strålskyddsorganisationen, ICRP, anges för dricksvatten för personal med radioaktivt arbete.

Av handlingarna i målet framgår även kostnaderna för alternativen till ett utsläpp i Magelungen. En ledning till Saltsjön beräknas sålunda förorsaka en anläggningskostnad på 1,2 miljoner kronor och en årskostnad på 100 000 kronor. För en fullständig indunstning anges att enbart driftskostnaden uppgår till 60 å 65 kronor per kubikmeter. Med de utsläppsvolymer jag tidigare nämnt skulle årsdriftskostnaden komma att röra sig mellan 60 000 och 120 000 kronor per år.

Prövningen av vilka koncentrationer, som skall tillåtas, ankommer nu på domstolen. Behandlingen av ärenden av detta slag är, som jag sade, synnerligen ingående och sker med anlitande av alla landets expertinstanser och ett omfattande utredningsmaterial.

Jag kan självfallet inte här i dag på något sätt föregripa den nära förestående domen i detta ärende, men jag har ändå velat ge kammaren en redogörel-

se för vad frågan gäller och hur den för närvarande handlägges.

Härefter anförde:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag ber att till handelsministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Låt mig redan från början fastslå att atomenergien i det fredliga livets tjänst är en stor sak, en viktig och behjärtansvärd sak. Vi kan alla vara glada över vårt stöd till besluten att bygga två uranverk i Sverige som en första del i programmet för atomenergiens fredliga utnyttjande.

Men låt oss också erkänna, att vi ännu vet alldeles för litet om denna mäktiga kraftkälla. Vi vet dock så mycket, att den inte bara verkar positivt, utan den kan också ha mycket negativa verkningar och åstadkomma de största skador, därest dessa inte neutraliseras.

Närmare 3 miljarder människor utsettes nu på grund av radioaktiviteten för en smygande förgiftning, som kommer att förkorta många liv och åstadkomma svåra lidanden samt bereda hundratusenden ännu ofödda en kvalfull tillvaro.

I dag säger nobelpristagaren Linus Pauling, att hundratusentals levande människor är dömda till en för tidig död genom ett enda års atomsprängningar. Samma verkan har en enda s. k. superbomb.

Farligast är detta för barnen. Här skall bara påminnas om den tidigare hemligstämplade rapporten från USA:s atomenergikommission, som visade att enbart genom 1957 års atomvapenprov fördubblades antalet strontiumheter per gram benkalcium hos alla amerikanska barn. Det finns en vetenskaplig opinion som även anser denna uppgift vara i underkant.

I lördags meddelades, att regnvattnet i Västtyskland var 60 gånger mera ra-

Svar på interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

dioaktivt än vad som anses tolerabelt för dricksvatten och att radioaktiviteten i Rhen var 1,7 gånger starkare än den tolerabla gränsen.

Därför måste allt göras för att skadorna inte skall bli ännu större.

Jag vill naturligtvis inte göra några schematiska jämförelser mellan de militära atomsprängningarna och de processer som försiggår i atomkraftverk respektive atomvärmeverk. Men principiellt sett, kanske även praktiskt, är jämförelser motiverade. Ur vissa synpunkter kan den radioaktivitet som bindes vid jordytan via dessa verk bli allvarligare ur hälsosynpunkt än militära sprängningar i atmosfären.

Jag noterar att handelsministern erkänner, att utfällning av radioaktivitet kommer att dagligen ske i sjön Magelungen när atomvärmeverket Adam kör i gång. Han tröstar oss dock med att utfällningen blir mindre riskabel: en femtiondedel av den maximala koncentrationen som internationella strålskyddsorganisationen ICRP fastställt som tolerabel för personal i radioaktivt arbete. Låt mig redan här beteckna som anmärkningsvärt, att en gräns för folk i hälsofarligt arbete presenteras som riktpunkt för hur man kan bedöma vad som är farligt för barn, för havande kvinnor och andra.

Värre är emellertid att denna gräns, som godtyckligt fixerades på grund av brist på erfarenhetsmaterial, numera förkastas av internationella strålskyddsorganisationen. Denna har i stället uppdragit en ny gräns som reducerar den tidigare från 50 till 1,7. Organisationen har med andra ord reducerat sin maximigräns till en tretiondedel av den säkerhetsgräns som handelsministern stöder sig på!

Det finns dock många vetenskapsmän med världsrykte som förkastar även denna nya gräns och hävdar att varje utfällning av radioaktivitet är farlig för människorna eller i vart fall för en del

av människorna. Detta tycks regeringen inte oroas av.

Handelsministern berör inte det förhållandet, att det planerade utsläppet av radioaktivt spill i Magelungen skall ske i ett tidvis stillastående vatten. Men detta är ju synnerligen allvarligt, eftersom det innebär en daglig anhopning och ökning av radioaktivt avfall som inom relativt kort tid kan göra sjöns vatten, fisken, växterna, stränderna, ja ett stort bosättningsområde hälsofarliga och kanske livsfarliga.

Jag måste beklaga att handelsministerns svar saknar tillräcklig förståelse för dessa problem. De alternativ jag angett i min interpellation: att leda det radioaktiva avfallet till havet eller genomföra en fullständig indunstning tycks bli för dyrbara för handelsministern. Den första metoden uppges kosta hundratusen kronor om året plus 1,2 miljoner kronor i anläggningskostnader, medan den andra metoden uppskattas kosta 60 à 65 kronor per kubikmeter. Vid ett utsläpp av 4 kubikmeter per dag skulle detta bli mindre än 90 000 kronor pr år. Då en del av denna kostnad under alla förhållanden måste inkalkyleras i driften, eftersom en viss rening skall äga rum, förefaller utgiften för en fullständig rening röra sig om ett blygsamt belopp, kanske mindre än hälften av totalsumman.

Men kan statsmakterna stå till svars med att förvandla ett stort bosättningsområde jämte sjön Magelungen till ett hälsofarligt centrum, att där ladda upp växande kvantiteter strontium 90, kol 14 och cesium 137, d. v. s. skapa en härd för benkräfta, blodsjukdomar och försämrade arvsanlag? Vågar handelsministern ta detta ansvar?

På min tredje fråga, som gäller att eventuellt tillstånd från vattendomstolen att förorenade Magelungen med radioaktivt spill ej skulle utnyttjas, ger handelsministern icke något klagörande svar. Han säger sig icke vilja före-

Svar på interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

gripa domstolen och han försäkrar att landets främsta expertis står till domstolens förfogande. Antagligen känner har redan till innehållet i domstolens beslut, som skall offentliggöras om några dagar. Vad expertisen beträffar måste man utan att bestrida vederbörandes kunskaper och goda vilja dock fastslå att dess medverkan säger så litet, eftersom våra erfarenheter är så obetydliga. När regeringens egen expertis av svaret att döma tycks vara främmande för så elementära fakta som internationella strålskyddsorganisationens revision av tidigare normer, vågar man inte vara optimistisk.

Handelsministern förbigår alltså i svaret: för det första att den åberopade säkerhetsgränsen för radioaktiviteten reviderats och skärpts trettiofaldigt, att även denna nya gräns anses vara för hög och att en vetenskaplig opinion hävdar att det inte finns någon tolerabel gräns; för det andra de amerikanska och japanska erfarenheterna om de radioaktiva isotopernas livskraft och tendenser, vilka eftertryckligt påvisar farorna med de metoder för att lagra radioaktivt avfall som det här är fråga om; för det tredje att Magelungen har ett ganska stillastående vatten med ringa utsläpp, vilket väsentligt ökar faran för en oavbrutet växande radioaktivitet; samt för det fjärde att utnyttjandet av Magelungen enligt planerna betyder ökade faror för befolkningen.

Mitt krav att åstadkomma full rening eller också söka ny lämplig plats för det planerade atomverket Adam visar handelsministern ingen förståelse för.

Betyder beskedet i denna tredje fråga, att om domstolen säger ja, tar regeringen detta för gott och avstår från fullständiga skyddsåtgärder innan arbetet sätts i gång?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Man kan av herr Hag-

bergs anförande få det intrycket, att regeringen negligerar de risker, som är förknippade med utsläpp av radioaktivt avloppsvatten vid atomkraftverk eller atomvärmeanläggningar. Men detta är ingalunda fallet. Tror verkligen herr Hagberg att någon enda människa som har att handlägga dessa ärenden besjålas av andra intressen eller låter andra synpunkter diktera ställningstagandena än de herr Hagberg själv gör sig till tolk för?

Här har man att lita till den expertis som finns, och jag ber herr Hagberg ursäkta mig, om jag verkligen tillmåter experternas utlåtanden större vikt och betydelse än de synpunkter herr Hagberg anför.

Jag vill erinra om att denna fråga är föremål för vattendomstolens prövning. Herr Hagberg antydde att jag möjligen kände till domen. Jag ber kammarens ledamöter att tro mig när jag säger, att jag ännu inte vet någonting om vilket utslaget kommer att bli. Domen fälls först den 30 maj. Men så mycket tror jag mig vara förvissad om, nämligen att domstolen med det material som kunnat ställas till förfogande och med de föreliggande expertutlåtandena har fått en tillräcklig grund för att kunna avkunna den dom, som här erfordras och som måste bilda utgångspunkten för de åtgärder, vilka skall vidtagas för att förhindra att radioaktiva ämnen, som kan komma befolkningen till skada, släpps ut.

Herr Hagberg gjorde stort väsen av att jag åberopade den internationella strålskyddsorganisationens normer och framhöll, att dessa normer ändrats till att utgöra endast 1/30 av vad man tidigare ansett sig kunna acceptera som maximal kvantitet. Jag tror inte att man ändrat maximikvantiteten, herr Hagberg. Om jag är rätt underrättad är det närmast en riktpunkt som man nu fastställer för de kvantiteter som skall kunna tolereras för totalbefolkningen.

Svar på interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

Men ändå kvarstår som ett faktum att 1/30 är betydligt mer än 1/50, den gräns som bildat utgångspunkten för den framställning som ligger hos vattendomstolen.

Även om jag inte lyckas övertyga herr Hagberg, tror jag att kammarens övriga ledamöter kan känna sig fullständigt lugna för att regeringen lika litet som någon annan är beredd att på detta fält ta några som helst risker utan kommer att vidta alla de åtgärder, som erfordras för att inte några skadliga verkningar av vår utvecklingsplanering på atomenergiområdet skall uppstå.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det måste väl ändå bero på ett misstag, om herr statsrådet tror att den av mig omnämnda trettiondelen är en kvantitet som verkar i den riktning som statsrådet antar. Tvärtom reducerar den sänkning av gränsen, som internationella strålskyddsorganisationen har företagit, den tidigare gränsen från 50 till 1,7, d. v. s. 30 gånger, om man skulle vilja uttrycka det så. Den är alltså nu oerhört mycket lägre än den gräns som statsrådet åberopade, och detta måste man ta hänsyn till, tycker jag.

I övrigt tror jag ingenting annat än det jag ser. Och jag ser dock att ansökan gjorts till vattendomstolen om att få utnyttja Magelungen för utsläpp av radioaktivt spill och att man därvid har utgått ifrån den norm som statsrådet här åberopar, en norm som den internationella strålskyddsorganisationen numera betecknar som alldeles orimligt hög, varför den gått över till helt nya värden. Detta är alltså vad jag ser i denna fråga.

Jag vill naturligtvis gärna ta ad notam vad statsrådet säger om att vederbörande myndigheter kommer att ta all möjlig hänsyn till hälsosynpunkterna. Jag måste emellertid samtidigt framhålla att med tanke på de fakta, som

hittills bringats i dagen, man icke haft en riktig utgångspunkt för bedömningarna, och det är egentligen denna falska utgångspunkt som komplicerat det hela och medfört att statsrådet här indirekt har argumenterat för en linje, som det skulle vara mycket olyckligt om den genomfördes. Förutsätt, att vattendomstolen om några dagar meddelar, att ansökan bifalles, och att man alltså nöjer sig med det värde, som statsrådet åberopat! Då måste ju, enligt expertisen, mycket stora faror uppstå inom ganska kort tid. Därför hemställer jag till handelsministern att verkligen noga pröva denna fråga, sedan domstolens utslag väl har fallit, allt under den olyckliga förutsättningen att domstolen utan vidare accepterar ansökan utan att ta hänsyn till de nya fakta som förebragts i målet.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Hur än herr Hagberg argumenterar kommer han inte ifrån att 1/30 är betydligt mer än 1/50. Och det var 1/50 av den maximikvantitet som internationella strålskyddsorganisationen en gång ansett vara tolerabel, som man i detta fall kunde anse som det högsta tänkbara. 1/30 är som sagt och trots allt vad herr Hagberg säger fortfarande mer än 1/50.

Här är det inte fråga om vad man tror — som herr Hagberg säger — utan här gäller det att med hjälp av vetenskapen och experterna få fram så klara fakta som möjligt, och dessa fakta har presenterats inför domstolen. Jag har ingen anledning tro att inte domstolen har tillräckligt material för att avkunna en rimlig dom i detta ärende.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Statsrådet tycks ha den uppfattningen, att innebörden i internationella strålskyddsorganisationens beslut om ändrade normer i förhållan-

Svar på interpellation ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna

de till den ordning, som fastställdes för sex år sedan, är den att man nu tar en högre gräns som tolerabel för radioaktiviteten. Men det förhåller sig visst inte på det sättet, eftersom man sänker gränsen från 50 till 1,7, och det är en sänkning som innebär att gränsen kommer att ligga 30 gånger lägre än den tidigare övre gränsen. Så förhåller det sig!

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr Hagberg! 1/30 av denna maximumkvantitet är dock mer än 1/50 som ursprungligen från berörda organs sida ifrågasatts såsom maximum. Detta förhållande kan väl herr Hagberg ändå inte bestrida.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Det var ju en olycka, att jag använde detta uttryck för att klargöra innebörden i minskningen från 50 till 1,7. Men jag tror att när statsrådet tänkt igenom saken skall han finna, att här har »trettiondelen» använts på ett fullständigt tokigt sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Braconier frågat mig om jag kan lämna kammaren en redogörelse för hur utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna enligt Nordiska rådets rekommendation nr 21/1954 utfallit för Sveriges del. Med anledning härav får jag meddela följande.

Enligt uppgifter jag inhämtat har utsändande från Sverige av »utbytestjänstemän» förekommit i fyra fall, varav tre inom justitiedepartementets och ett inom socialdepartementets verksamhetsområde. Utsändandet har avsett en t.f. byråchef i fångvårdsstyrelsen, en t.f. anstaltsdirektör inom fångvården för tjänstgöring i »fångvårdsstyrelsen» i Köpenhamn, en skyddsassistent för tjänstgöring hos Norges Vernesamband samt en byrådirektör hos bostadsstyrelsen för tjänstgöring i bostadsministeriet i Köpenhamn. Tjänstgöringsperioderna för de tre förstnämnda tjänstemännen har infallit under åren 1958 och 1959 och omfattat omkring fyra månader. Tjänstgöringen för befattningshavaren i bostadsstyrelsen pågår och avses omfatta tre månader.

Under tjänstgöringen i annat nordiskt land utgår till svensk tjänsteman oavkortad lön samt särskild ersättning för merkostnader med 500—600 svenska kronor i månaden. Vid resa till och från det mottagande landet utgår vidare resekostnadsersättning och traktement samt för tjänsteresor inom det mottagande landet resekostnadsersättning. Nyssnämnda särskilda ersättning har, under beaktande av kostnadsläget i det mottagande landet, avvägts med utgångspunkt i de ersättningsgrunder, som i motsvarande fall tillämpas inom Sverige vid tjänstgöring på annan ort än stationeringsorten.

Från andra nordiska länder har utbytestjänstemän mottagits i följande fem fall.

Socialstyrelsen: Sekreterare i norska socialdepartementet, sex månader 1957—58.

Bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen: Arkitekt hos bostadsministeriet i Köpenhamn, tre månader vid vardera myndigheten under senare hälften av 1958.

Överståthållarämbetet, mellankommunala prövningsnämnden och kammarrätten: Förste sekreterare i norska fi-

Svar på interpellation ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna nansdepartementet, sex månader 1957—58.

Lantbruksstyrelsen: Norsk tjänsteman, nio månader 1957—58.

Statens pris- och kartellnämnd: Norsk tjänsteman i löne- och prisdepartementet, nio månader 1957—58.

Det nordiska tjänstemannautbyte, om vilket det här är fråga, har — såsom framgår av den lämnade redogörelsen — varit av relativt ringa omfattning. Det är därför givetvis svårt att lämna något säkert allmänt omdöme om värdet av verksamheten. Jag kan emellertid framhålla, att enligt vad jag inhämtat de hittills vunna erfarenheterna genomgående varit goda och tyder på att tjänstemannautbytet, i fråga om såväl utsändande som mottagande, är ägnat att på skilda områden underlätta samarbetet och förståelsen de nordiska länderna emellan.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat herr Braconiers interpellation.

Härpå anförde

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack för den nyss lämnade redogörelsen, som jag finner värdefull.

Det är visserligen fyra år sedan Nordiska rådet gjorde sin rekommendation, och det kan ju ytligt sett förefalla som om utbytet varit blygsamt. Men det är givetvis svårast i början när det gäller att få i gång en sådan verksamhet, som tillgodoser de syften Nordiska rådet ville främja.

Man talar ju, herr talman, ofta med rätta om betydelsen av ett nordiskt samarbete, men man kanske inte alltid tänker sig in i vad det kräver av ömsesidiga kunskaper om de olika nordiska länderna. Debatten får ibland en alltför generell karaktär. Man har inte alltid tillgång till den sakkunskap om våra nordiska grannländers förhållanden

som kan vara av väsentlig vikt, när man vill åstadkomma rationella reformer inom det egna landet. Det säger sig självt att det är av betydelse för vårt land, om vi har personer som fått direkt erfarenhet av förhållandena inom våra nordiska grannländer, och de tjänstemän som kommer från Sverige kan ju i de mottagande länderna lämna uppgifter om förhållandena i vårt land eller ge anvisning på personer som har särskilda insikter i förhållanden, som man exempelvis i Danmark och Norge särskilt vill få kännedom om.

Frågan är, herr talman, inte betydelslös. Det är en början till ett nordiskt samarbete som vi alla hoppas skall intensifieras och ge värdefulla resultat för utvecklingen de nordiska länderna emellan. Jag läste nyligen en redogörelse i en dansk juridisk tidskrift av en dansk tjänsteman som tjänstgjort i verk i Norge. Man fick ett livligt intryck av hur en sådan här verksamhet kan ge uppslag till reformer för det egna landet.

Det vore säkert många gånger värdefullt om departementen direkt sökte stimulera de krafter som man finner vara särskilt lämpliga härvidlag — det finns väl »påläggskalvar» som så småningom skall kunna ge nyttiga uppslag för rationalisering av förvaltningsverksamheten. På detta sätt får man sträva att få fram tjänstemän med särskilda insikter om nordiska problem.

Det kan naturligtvis beroende på stor arbetsbörda och liknande vara ganska svårt att få tjänstemän som får tid med grannlandsstudier. Men jag tror att erfarenheterna — och det bekräftas väl också av det sammanfattande omdöme som civilministern gav i slutet på sitt interpellationssvar — talar för att detta verkligen är en del av det nordiska samarbetet som kan ge goda resultat i förhållande till de relativt blygsamma summor av statsmedel som det här kan bli fråga om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. införande av särskilt trafik kort för traktor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Stiernstedt frågat mig, om jag är beredd att föreslå införandet av ett särskilt trafik kort för traktorer eller att vidtaga andra åtgärder som underlättar användandet av traktorer i yrkesmässig trafik.

Som svar på herr Stiernstedts fråga får jag meddela följande.

I 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik stadgas, att man inte får tjänstgöra som förare av automobil i yrkesmässig trafik utan att ha fått särskilt tillstånd därtill, s. k. trafik kort. Vad som stadgas om automobil i förordningen gäller i tillämpliga delar också i avseende å traktortåg, d. v. s. traktor med tillkopplat släpfordon. En förare av traktortåg i yrkesmässig trafik skall således inneha sådant trafik kort, som erfordras för att få köra bil i yrkesmässig trafik.

För att erhålla trafik kort måste man enligt förordningen bl. a. inneha kör kort för automobil samt förete intyg, att man de senaste sex månaderna i betydande omfattning fört automobil under olika förhållanden.

För att kunna besvara herr Stiernstedts fråga måste jag först redogöra något för den omfattning, i vilken traktortåg används i yrkesmässig trafik, och hur man i praktiken ordnat frågan om trafik kort för framförande av sådana traktortåg.

Traktorerna är långsamgående fordon, som är inrättade huvudsakligen som dragfordon för annat fordon eller för arbetsredskap. De är konstruerade närmast för användning i jord- och skogsbruk och är sålunda inte i första hand avsedda för landsvägstrafik. De

särskilda trafiksäkerhetskrav, som måste ställas på de motordrivna fordonen ute i den allmänna trafiken på gator och vägar, har när det gäller godsbefordran främst tillgodosetts genom lastbilarna, som sålunda är de lastfordon, som närmast är avsedda för användning i dylik trafik.

Traktorerna är därför inga sådana landsvägsfordon, som normalt används i yrkesmässig trafik. De är inte underkastade fordonsbeskattning, huvudsakligen just därför att de inte i någon större utsträckning ansetts föranleda väggkostnader för det allmänna.

Det är i huvudsak sett endast inom en sektor av trafiken, som traktortåg för närvarande mer allmänt kommer till användning för yrkesmässig trafik, och det är i fråga om skogskörslor. Trafiktillstånd för traktortåg brukar regelmässigt lämnas, då det gäller att för en tid av högst sex månader inom viss avverkningstrakt utföra sådana kortare transporter av skogsprodukter, vilka inte lämpligen kan utföras med lastbil. Att i regel s. k. sex-månaderstillstånd lämnas, hänger samman med, att förnyad prövning av traktorbehovet i praxis alltid brukar ske, då avverkningarna flyttas från en trakt till en annan.

Yrkestrafikförordningen beaktar genom ett särskilt stadgande trafik kortsförordningen i just de fall, då sexmånaderstillstånd utfärdas. Det stadgas nämligen i 11 §, att tillståndsmyndigheten, därest och i den mån den prövar anledning föreligga därtill, må förklara, att sexmånaderstillståndet gäller utan skyldighet för fordonets förare att iaktta bestämmelserna om trafik kort. I praktiken har det också blivit så, att länsstyrelserna oftast befriar innehavare av sexmånaderstillstånd för traktortåg från trafik kortsskyldigheten.

I övrigt — d. v. s. när det gäller yrkesmässig trafik ute på gator och allmänna vägar — medges för närvarande i regel inte trafik tillstånd för traktortåg, och trafik kortsförordningen blir därför i allmänhet inte aktuell. Vissa undantagsfall förekommer emellertid. Sålunda har

Svar på interpellation ang. införande av särskilt trafik Kort för traktor

tillstånd till yrkesmässig trafik med traktortåg beviljats i ett fåtal fall, då det gäller trafik på öar, där ingen eller blott obetydlig motorfordonstrafik förekommer. Har tillståndet beviljats för sex månader, befriar då länsstyrelsen i regel med stöd av 11 § yrkestrafikförordningen från trafik Kortsskyldigheten, medan i de enstaka fall, där tillståndet avsett längre tid, Kungl. Maj:t på särskild ansökan brukat — om trafik tillståndet i övrigt befunnits motiverat — meddela dispens från nämnda skyldighet. Endast några få fall av sistnämnda slag har emellertid under yrkestrafikförordningens snart 20-åriga tillvaro hittills förekommit.

Enligt vad kommunikationsdepartementet underhand inhämtat från länsstyrelsen i Stockholms län tycks det vara ett fall av sistnämnda slag som herr Stiernstedt refererat i sin interpellation — ett fall där en jordbrukare på en ö fått tillstånd att yrkesmässigt med traktortåg utföra transporter av sopor och latrin för hälsovårdsnämndens räkning. Tillståndet har utfärdats för sommarmånaderna i år och länsstyrelsen har beviljat dispens från trafik Kortsskyldigheten.

Frågan om en mera allmän användning av traktortåg i yrkesmässig trafik utreds för närvarande av 1953 års trafikutredning. Att innan dess förslag framlagts och prövats för ett enstaka undantagsfalls skull göra ändring i yrkestrafikförordningens bestämmelser om trafik Kort förefaller inte välbetänkt. Särskilda trafik Kortbestämmelser för traktortåg skulle med fog kunna tolkas såsom ett ståndpunktstagande till frågan om medgivande av trafik tillstånd för traktortåg i allmän trafik. Den anordning, dispensfrågorna fått i praxis, har under yrkestrafikförordningens hitillsvarande giltighetstid visat sig fungera praktiskt och tillfredsställande.

Herr talman! Med dessa ord anser jag mig ha besvarat den framställda interpellationen.

Vidare anförde:

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Av detta framgår, att det är en så gammal lag som 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik som reglerar bestämmelserna för erhållande av trafik Kort för förande av traktortåg.

Min fråga är, som av svaret framgår, föranledd av att en lantbrukare, som kör sopor m. m. för hälsovårdsnämndens räkning och som numera utför körningen med traktor istället för med häst, nu måste ha trafik Kort för förande av automobil för att få fortsätta med sin verksamhet. Om han hade haft häst för sin vagn, hade han inte behövt tillstånd och sålunda inte heller trafik Kort. När 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik kom till, fanns det i Sverige inte mer än 10 000—15 000 traktorer, de flesta med järnhjul och sålunda knappast användbara för landsvägstrafik. I dag finns det i Sverige cirka 150 000 traktorer, de allra flesta försedda med gummi hjul och väl lämpade för landsvägstrafik. Utvecklingen har sålunda gått fortare än någon kunnat räkna med, och det är inte underligt om lantbrukare, som för sin försörjning måste ha en viss sidoinkomst, skaffar sig traktorer. Det är bara en följd av den rationalisering som försigår inom lantbruket. Vid stiftandet av 1940 års förordning var det väl ingen som räknade med att utvecklingen skulle medföra så mycket trassel och gå därhän, att de flesta lantbrukare skulle behöva skaffa sig trafik Kort för bil. Det går visserligen, som herr statsrådet anförde, att få dispens i sex månader, men på länsstyrelsen har man upplyst att det inte går att få dispens i fortsättningen. Den får åtminstone i detta speciella fall endast bli tillfällig. Vad skall sedan i detta speciella fall lantbrukaren göra i höst? Skall han sälja traktorn och

Svar på interpellation ang. införande av särskilt trafikkort för traktor

köpa häst i stället? Det torde inte vara rationellt.

Jag skulle vilja fråga herr statsrådet om statsrådet är villig att ge 1953 års trafikutredning en anmaning att påskynda sin verskamhet, så att ett besked i denna fråga kan komma fram. I varje fall kunde man väl bryta ut traktorerna, vilkas antal har ökat i så snabb takt. Det är inte bara denne enstaka lantbrukare som jag tänker på, utan detta är ett problem som har rätt stor omfattning. Traktorerna är speciellt lämpade för denna beställningstrafik för hälsovårdsnämndernas räkning. Man vill inte använda lastbilarna i denna trafik, och traktorerna kan också i många mindre tätorter köra billigare än vad lastbilarna kan göra.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Statsrådet påpekade helt riktigt att skogskörslorna kanske är den stora posten i detta spörsmål, och han slutade med att säga att enligt hans uppfattning handläggningen av dispensfrågorna fungerade relativt väl.

Jag har här medfört en resolution i en dispensfråga, utfärdad den 16 februari i år. Bakgrunden till denna resolution är just skogskörslorna, och den skulle kunna gälla vem som helst av de tiotusentals arrendatorerna under jordägare, som har skog. Den skulle lika gärna kunna gälla en självägande lantbrukare, som har samarbete med granar i skogstransportfrågor eller som har upplåt en avverkningsrätt på sin egen mark och skall utföra arbete där.

Frågavarande arrendator som resolutionen gäller har i sitt arrendekontrakt en arbetsskyldighet — eller om man så vill arbetsrättighet — motsvarande ett visst belopp i penningar, och denna skyldighet skall han fullgöra med skogsarbete. Han har, precis som den sopsåkare herr Stiernstedt talade om, förr i världen utfört detta arbete med häst. I dag har han inte råd med det. Han

använder hästen från stubben ut till närmaste väg. Sedan blir hästen på tok för dyr, och han fortsätter med traktorn den återstående sträckan till den punkt där virket skall levereras, i detta fall vid pass tre kilometer.

Han har då fått följande resolution — jag har ersatt namnen med bokstäver: »På framställning av N.N. meddelar länsstyrelsen jämlikt 5 och 11 §§ kungl. förordningen den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. tillstånd för honom att med en i X stationerad traktor jämte släpvagn, med vilken må i yrkesmässig trafik befordras en last av högst 4 500 kg *tills vidare till och med den 30 april 1959* bedriva beställningstrafik utslutande för transport av skogsprodukter för Y egendoms räkning och inom dess område.»

Jag avbryter citatet ett ögonblick. Arrendatorn gör här förmodligen den reflexionen, att han fått en dispens på 2½ månader, vilket var den längsta dispens han kunde få enligt vad som sades ifrån. Visserligen fick han under hand besked om att en förnyelse av dispensen var fullt tänkbar, men dispensen kunde inte utfärdas på längre tid för närvarande. Då säger han sig kanske att denna dispenstid är väl kort. Han behöver göra en del ytterligare investeringar och kanske rusta upp den vagn han kör med, men det har han inte råd att göra, om han riskerar att inte få dispensen förnyad efter två och en halv månader.

Sedan blir han rätt fundersam över detta tal om beställningstrafik och yrkesmässig automobiltrafik. Dessa uttryck, som är hämtade direkt ur lagstiftningen, ter sig ganska obegripliga i detta sammanhang för en person, som bara skall utföra det arbete som enligt arrendekontraktet åligger honom.

Vidare heter det i resolutionen: »Tillståndshavaren befrias från skyldigheten att inneha trafikort.» Det är ju bra. Men vederbörande har naturligtvis rätt

Svar på interpellation ang. införande av särskilt trafik kort för traktor

svårt att förstå att om han kör spannmål till kvarnen eller hämtar 4 000 kilo konstgödsel vid stationen, så får han göra detta utan några som helst tillstånd och utan trafik kort, medan han måste ha trafik kort — något som han nu visserligen blivit befriad ifrån — för att få ta samma last massaved.

Nästa mening i resolutionen lyder på följande sätt: »Tillståndshavaren skall vara underkastad av länsstyrelsen utfärdad maximitaxa för beställningstrafik för godsbefordran.» Ja, det är mycket möjligt att man är tvungen ålägga honom detta, men det är också en sak som helt och hållet kan strida mot hans uppgörelse enligt arrendekontraktet. Det är dessutom inte särskilt troligt, att han och hans arbetsgivare i detta fall, jordägaren, kommer fram till en ersättning för arbetet på annat vis än genom en vanlig överenskommelse. I de flesta fall är för övrigt sådana här frågor reglerade enligt avtal.

Därpå fortsätter resolutionen: »Tillståndshavaren befrias från skyldigheten att förse ifrågasvarande traktor med eljest föreskrivna beteckningsmärken.» Det är ju hyggligt och hänsynsfullt.

Till sist heter det: »Däremot är tillståndshavaren» — alltså arrendatorn — »skyldig att före den 5 i varje månad till länsstyrelsen inkomma med körrapporter för densamma.» Har länsstyrelsen inte lektyr nog ändå? — Slutligen har landshövdingen i vederbörande län undertecknat handlingen.

Herr statsrådet slutade sitt anförande med att säga att dispensgivningen enligt hans uppfattning i praxis fungerade smidigt och tillfredsställande. Med all respekt för herr statsrådets uppfattning, som tydligen grundar sig på andra upplysningar än som stått mig till buds — jag är ju inte någon öbo — tillåter jag mig hysa en diametralt motsatt mening. Vill man ordna det hela praktiskt och tillfredsställande för de många tiotusentals lantbrukare, som nu snärjes av lagparagrafer, vilkas effekt lagstiftarna

för 20 år sedan omöjlig kunde förutse, så måste såvitt jag kan förstå 1953 års trafikutredning se till att begreppet yrkesmässig automobiltrafik får vettiga proportioner. Det synes mig för närvarande inte vara fallet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Det är klart att man alltid kan i fråga om tillämpningen av förordningar plocka fram ett eller annat exempel och utifrån detta ge till känna sitt missnöje och säga: Så här tråkiga blir konsekvenserna av gällande förordning på detta område. Det var ett sådant exempel som herr Hamilton efter ivrigt sökande tydligen hade funnit.

För min del har jag den uppfattningen att förhållandena måste bedömas rent allmänt d. v. s. man måste se efter hur förordningen i stort har tillämpats och hur det hela har fungerat. Om man gör detta så tror jag att det beträffande ifrågasvarande förordning finns underlag för det omdöme som jag tillät mig fälla i slutet av mitt interpellationssvar.

Under debatten här har framför allt herr Stiernstedt varit inne på den tanken att man borde med hänsyn till det stora antal traktorer som finns och de ändamål vartill dessa användes bryta ut frågan om traktorerna ur 1953 års trafikutrednings program. Jag tror inte att det skulle vara vare sig önskvärt eller lyckligt. Vi måste nämligen komma ihåg att det är nödvändigt att göra en avvägning mellan å ena sidan lastbilarna som är de normala transportmedlen och å andra sidan traktorerna som har speciella användningsområden.

Innan man gjort denna avvägning och fått bedömningen klar skall man nog inte ge sig till att utfärda några särskilda bestämmelser för traktorerna. Jag tror att det ur det helas synpunkt är önskvärt och angeläget att 1953 års trafikutredning får pröva dessa frågor gemensamt och parallellt.

Svar på interpellation ang. upptagande av ett särskilt anslag för internordiska vägar

Sedan kan jag försäkra herr Stiernstedt att 1953 års trafikutredning arbetar med all den intensitet som den kan prestera men herr Stiernstedt och andra skall vara medvetna om att den har ett göra med ett material som är i hög grad komplicerat och svårarbetat. Arbetet tar alltså av naturliga skäl sin tid. Här är det fråga om en mer eller mindre fullständig omläggning av trafikpolitiken i landet och även om det kan sägas att utredningen tillsattes år 1953 och att det har förflutit sex år sedan dess tror jag inte att man kan göra gällande att trafikutredningen har långrotat. Vad arbetet under det senaste året beträffar vet jag att man driver på för att möjligen i slutet av år 1959 eller i varje fall i början av år 1960 få ut ett första betänkande.

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Vad beträffar frågan om lastbilar och traktorer för beställningstrafik förstår jag också att lastbilarna bör ha den mesta trafiken.

Vad jag kanske glömde att framhålla i mitt första anförande men som här kommer in är att en lantbrukare måste ha trafik kort för att få utföra dessa småkörningar som är lämpade just för traktortåg och som han kan göra billigare därför att de är en bisyssla. För att få trafik kort måste han i ganska stor omfattning — minst sex månader — först ha kört automobil. Det är det som gör situationen så pass tilltrasslad. Man behöver för att köra sina egna varor med traktor bara ha ett traktorkörkort som är väsentligt lättare att få. Traktorerna har ju betydligt lägre hastighet; det går helt enkelt inte att köra så fort med dem. Jag ville bara påpeka att det är så svårt att få dessa trafik kort för traktor.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Det är glädjande om statsrådet tror att trafikutredningen kommer med ett relativt snart besked.

Man kanske bara kunde tycka att vi under en tid då utvecklingen går så oerhört fort på trafikens område och när vi inte har prognoser som håller mer än halvårs- och helårsvis i taget borde få delbetänkanden så att inte trafiken rusar förbi själva utredningen.

Beträffande statsrådets anförande i övrigt noterar jag tacksamt synpunkterna däri med undantag av hans yttrande att de svenska lantbrukarnas traktorer inte skulle vara normala transportmedel i förhållande till lastbilarna. Jag tillåter mig mena att det är ganska klart att de moderna traktorerna i dag rent ekonomiskt sett är konkurrenskraftiga på begränsade avstånd och är fullgoda och normala transportmedel.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag förmodar att herr Hamilton inte menar att det är traktorerna som sådana utan traktortågen som konkurrerar med lastbilarna. Då uppstår en konkurrenssituation som man från samhällets sida också får vara uppmärksam på. Det bekräftas inte minst av herr Stiernstedt som med sitt eget exempel visade hur känslig frågan egentligen är.

Till herr Hamilton vill jag också säga, att i det av honom angivna fallet har traktorägaren fått dispens från trafik kortsskyldighet. Det övriga som herr Hamilton hade att anföra hängde en aning vid sidan om den diskussion som herr Stiernstedt och jag har fört.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. upptagande av ett särskilt anslag för internordiska vägar

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Berglund har frågat mig, om jag anser att budgettekniska

Svar på interpellation ang. upptagande av ett särskilt anslag för internordiska vägar
svårigheter lägger hinder i vägen för upptagande av särskilt anslag under sjätte huvudtiteln till internordiska vägar,

samt — därest så icke är fallet — om jag har för avsikt att för detta ändamål i statsverkspropositionen för budgetåret 1960/61 upptaga ett särskilt anslag för internordiska vägar.

Herr Berglund hänvisar bl. a. till att Nordiska rådet den 14 november 1958 på förslag av rådets trafikutskott beslutat hemställa hos regeringarna i Finland, Norge och Sverige att i vägbudgeten ta särskild hänsyn till behovet av utbyggnad av vägförbindelser i de nordliga områdena samt att undersöka möjligheterna att få ett särskilt anslag i vägbudgeten för internordiska vägar. I interpellationen har även påpekats, att trafikutskottet funnit att det för Sveriges del kan erbjuda vissa budgettekniska svårigheter med ett särskilt anslag. Trafikutskottet underströk dessutom, att det avgörande icke syntes vara den budgetmässiga formen, utan att man fann den bästa metoden att främja målet, nämligen att få en planmässig och snabb utbyggnad av vägförbindelserna i norr.

Från den svenska regeringens sida har åtskilligt gjorts för att främja denna målsättning. Efter förhandlingar mellan representanter för de svenska och norska regeringarna uppdrog Kungl. Maj:t redan i juni 1956 åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att verkställa en utredning om behovet av vägförbindelser mellan å ena sidan Norrbottens och Västerbottens län samt å andra sidan angränsande delar av Norge. Enligt vad jag inhämtat kommer resultatet av utredningen att redovisas inom kort. I juni 1957 utökade Kungl. Maj:t uppdraget att jämväl omfatta vägförbindelserna mellan Sverige och Finland. Denna utredning anses kunna bli slutförd under år 1959.

I själva anslagsfrågan skulle jag vilja framhålla, att tillskapandet av ett nytt särskilt vägranlag strider mot den strävan

till begränsning av antalet sådana anslag som hittills tillämpats. Genom den år 1954 företagna anslagsomläggningen minskades antalet anslag för den ordinarie statliga vägbyggnadsverksamheten från 14 till 4. Denna reducering har visat sig ändamålsenlig. Den totala medelsförbrukningen under dessa 4 anslag begränsas genom en gemensam ram. Den administrativa behandlingen av frågan om vägbyggnadsföretagens realiserande har genom de s. k. flerårsplanerna anknutits till dessa anslag. Även internordiska vägbyggnadsföretag bör därför normalt bestridas från något eller några av dessa ordinarie anslag. Så skedde f. ö. med Trondheimsvägen.

Jag har därför icke för närvarande några planer på att föreslå, att för budgetåret 1960/61 skulle uppföras ett sådant anslag i riksstaten, så mycket mindre som jag — i avvaktan på resultatet av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utredning, inte kan närmare bedöma om det finnes något internordiskt vägbyggnadsföretag, som bör igångsättas under budgetåret 1960/61. Slutligen kan jag tillägga att inte heller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — enligt vad jag under hand inhämtat — funnit, att några bärande motiv kan anföras för förslaget om uppförande på budgeten av ett särskilt anslag till utbyggnad av de diskuterade mellanriksvägarna.

Vidare anförde:

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Till att börja med vill jag uttala min tacksamhet för det svar som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet så snabbt givit på min interpellation angående internordiska vägar. Av detta svar finner jag att herr statsrådet mildrat uttalandet om budgettekniska svårigheter för Sveriges vidkommande till att enbart uttryckas på det sättet, att det står i strid med en strävan att begränsa

Svar på interpellation ang. upptagande av ett särskilt anslag för internordiska vägar

antalet anslag för vägbyggen. Jag noterar detta med tacksamhet, herr talman, samtidigt som jag vill uttala den förhoppningen, att en kontakt mellan regeringarna i de berörda länderna skall leda till ett sådant resultat, att frågan om byggandet av internordiska vägar skall kunna bringas till sin lösning med det snaraste. Befolkningen i de områden som berörs av mellanriksförbindelserna väntar med otårlighet på besked i denna fråga.

Jag kan, herr talman, inte underlåta att såsom ett kuriosum nämna att för ungefär 90 år sedan beviljade Sveriges riksdag anslag för byggande av den s. k. Graddisvägen. Denna väg skulle få en standard som motsvarade den tidens trafikmedel. Men alltjämt är denna vägfråga olöst — trots beslutet av Sveriges riksdag.

Erfarenheterna visar att goda kommunikationer är en förutsättning för en bygds blomstring i industriellt och ekonomiskt avseende. Med den ensidiga inriktning som näringslivet i allmänhet har i skogsbygderna, är tillkomsten av serviceindustrier av betydande värde. Mellanriksvägar har därför stor betydelse för främjandet av ett differentierat näringsliv.

Av herr statsrådets svar framgår även att statsrådet anser att internordiska vägar bör byggas med de ordinarie anslag som står till förfogande. Jag kan inte ansluta mig till denna statsrådets uppfattning, utan jag ansluter mig till den framställning som Nordiska rådet har gjort till regeringarna i Norge, Finland och Sverige angående särskilda anslag för detta ändamål.

De ordinarie väganslagen bör — så beskurna som de är — i första hand användas för byggande av vägar till den väglösa befolkningen, främst i Norrbottens län, vilket upptar en fjärdedel av Sveriges karta och som har den största delen av vårt lands väglösa befolkning.

Mellanriksvägarna har, utom den rent

lokala betydelsen, även stor betydelse ur rikspolitisk synpunkt. De främjar den internationella turismen; en turism som ger den bygd som den passerar igenom betydande ekonomiskt utbyte. Handelsutbytet ökas mellan de länder som förbindes genom mellanriksvägarna. Dessa vägar kommer också att bidra till att samhörighetskänslan mellan de olika ländernas befolkningar stärkes.

För att ytterligare understryka behovet av goda förbindelser mellan de olika länderna vill jag anföra några statistiska uppgifter angående trafiken över Torneälven vid Övertorneå. Där finns för närvarande en färjeförbindelse till den finska sidan. Men denna färjeförbindelse fungerar inte oklanderligt. Genom ishinder och skador på färjan måste denna tagas ur trafik för kortare eller längre tidsperioder, och då färjan är ur bruk måste trafiken upprätthållas med privata båtar. Under 1958 passerade 219 154 personer gränsen mot Finland. Under vissa månader uppgick resandeströmmen i genomsnitt till 1 000 personer om dygnet. Antalet motorfordon som passerade gränsen utgjorde samma år 46 227. Genomsnittssiffran per dygn var vissa månader uppe i nära 200 motorfordon.

Med stöd av de anförda siffrorna anser jag det motiverat att igångsätta åtminstone ett internordiskt vägbyggnadsföretag under det kommande budgetåret.

Men herr talman, jag noterar till sist med tacksamhet, att den utredning, som verkställts av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angående mellanriksvägarna mellan Norrbotten och Västerbotten å ena sidan och Norge å den andra sidan, skall redovisas inom kort.

Jag vill även uttala min tillfredsställelse med att utredningen om vägförbindelserna mellan Sverige och Finland kan anses bli slutförd under innevarande år.

Jag har inte velat framhålla de syn-

Svar på interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden

punkter som de norska kommunala myndigheterna framför beträffande mellanriksvägar, utan i det fallet vill jag endast hänvisa till stortingsman Jon Leirfalls uttalande i Nordiska rådet den 14 november förra året.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Berglund yttrade säga, att jag i lika hög grad som han är medveten om det behov som föreligger av mellanriksvägar. Jag är också i lika hög grad som han intresserad av att dessa vägar kan komma till stånd. På den punkten råder full kongruens mellan våra uppfattningar. Men i motsats till herr Berglund tror jag inte att frågan skulle vinna på att man aktualiserar kravet på särskilda anslag för mellanriksvägarna. Då uppstår nämligen ett konkurrensförhållande som kan komma att gå ut över just mellanriksvägarna. Andra och nya behov kan nämligen lätt inställa sig med anspråk på särskilda anslag för vägtyper och vägar inom andra områden. På så sätt löper vi lätt risk för att vi här i riksdagen får något av en vägstämma. Och det tror jag vore att göra denna viktiga sak en verklig otjänst.

Vidare är det väl, herr Berglund, alldeles för optimistiskt att tro att man under nästa budgetår skall kunna få i gång ett vägbygge där uppe, även om man hyser ett varmt intresse och stor hänförelse för saken. Ty här måste ju ske en planering och en projektering, och dessa är inte ens på gång. Arbetet därmed kommer säkerligen att ta sin tid, och detta gör att herr Berglunds önskemål om tidpunkten för igångsättning nog måste anses som något frontt.

Herr **BERGLUND** (s):

Herr talman! Herr statsrådet säger att man inte skall aktualisera frågan om särskilda anslag till internordiska vägar. Denna fråga är väl redan aktualise-

rad genom att Nordiska rådet har beslutat att göra en hemställan till de svenska, finska och norska regeringarna.

Statsrådet talade om projektering av mellanriksvägar. Jag vet att vissa förarbeten, redan gjorts, och därför skulle man, synes det mig, kunna få fram åtminstone början av en mellanriksväg inom en relativt nära framtid.

Jag talade om igångsättande av dessa vägbyggen under kommande budgetår, 1960/61. Vi har alltså två år på oss innan detta budgetår gått ut. Innan dess kan nog våra vägmyndigheter få fram förslag till mellanriksvägar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8**Svar på interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, som yttrade:

Med andra kammarens tillstånd har herr Nilsson i Göingegården frågat *dels* om jag vill lämna kammaren upplysning huruvida 1957 års skolberednings arbete kan tänkas lämna sådana resultat, att riskerna för felbedömningar vid fastställandet av högstadieområden kan betraktas som föga betydande, *dels* om inte enligt min mening fastställandet av högstadieområden i sådana fall, som är berörda av skolberedningens arbete, bör uppskjutas i avbidan på att beredningen slutfört sitt arbete.

Interpellanten har givit sina frågor en mycket vid och delvis motsägende formulering. Det framgår emellertid klart av den i interpellationen anförda motiveringen, att med frågorna åsyftas problemen vid fastställande av högstadieområden i fall där sådana skolformer berörs, vilkas anknytning till enhetsskolan ännu inte helt klarlagts. Det gäl-

Svar på interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadiområden

ler således främst bedömningen av den praktiska realskolans och den kommunala flickskolans ställning vid planeringen för den nya skolorganisationen.

Skolberedningen har enligt givna direktiv att bl. a. framlägga förslag angående den organisatoriska anknypningen till enhetsskolan av skolor för viss vidareutbildning, såsom praktiska realskolor och kommunala flickskolor. Skolberedningen har emellertid i detta hänseende fått fria händer att föreslå även utbildningsalternativ, som mer eller mindre radikalt skiljer sig från de redan existerande. Utredningsarbetet bör dock i denna etapp begränsas till anordningar som i likhet med de praktiska realskolorna och flickskolorna nära anknyter till den gemensamma nioåriga grundskolan och kan samorganiseras med denna.

De problem, som i planeringsarbetet på utbildningsområdet kan vållas av att frågan om den praktiska realskolans och flickskolans organisatoriska anknypning till enhetsskolan ännu inte är löst, har givetvis uppmärksammats av skolöverstyrelsen i dess allmänna anvisningar för skolplaneringen. Interpellanten har såsom ordförande i en av länsskolnämnderna naturligtvis ingående kännedom om dessa viktiga anvisningar, och jag skall därför inte här gå närmare in på innebörden av dem. Jag vill endast erinra om att anvisningarna, som utfärdats i Aktuellt från skolöverstyrelsen 1959:9, rekommenderar att man i orter, där dessa två skolformer förekommer, inräknar deras utrymmen i det disponibla lokalbeståndet för högstadiet och gör sannolikhetsberäkningar angående fördelningen av eleverna på de olika skolanläggningarna med högstadium. Det framhålls vidare att det på motsvarande sätt kan vara tillrådligt att i kommuner intill orter med sådana skolor räkna med viss avgång av elever till dessa. Skulle nybyggnad behövas för någon av dessa skolformer bör den enligt anvisningarna projekteras som en

byggnad för högstadium och mellanstadium på ett sådant sätt, att den tillgodoser lokalbehovet för övergångstiden samtidigt som den möjliggör framtida inpassning i enhetsskoleorganisationen.

Det är givet, att förekomsten av praktisk realskola och kommunal flickskola inom ett högstadiområde kan komplicera planeringen för den blivande skolorganisationen. Det är också klart, att planeringsarbetet inte kan bedrivas efter någon för alla olika förhållanden tillämplig mall. Men jag är övertygad om att, därest planeringsarbetet i de av interpellanten åsyftade fallen bedrivs efter de av skolöverstyrelsen anvisade riktlinjerna, så föreligger ingen nämnvärd risk för felbedömningar vid fastställandet av högstadiområden, alldeles oavsett de resultat som skolberedningens arbete kan leda till beträffande praktiska realskolans och flickskolans framtida ställning och uppgifter och andra, nya anordningar för vidareutbildning i organisatorisk anknypning till enhetsskolan. Det förhåller sig ju så, att samtliga praktiska realskolor och flickskolor utom två är belägna i städer och att det nästan undantagslöst är fråga om skolorter, som har att räkna med ökad inflyttning. Riskerna för felinvesteringar med hänsyn till det väntade utbildningsbehovet måste därför anses minimala.

Beträffande interpellantens andra fråga vill jag avslutningsvis endast uttala den förhoppningen, att interpellanten väl ändå i likhet med mig anser att det vore högst olyckligt, om man just för de här berörda kommunerna skulle tills vidare avstå från det planeringsarbete, som ofrånkomligen fordras för att förbereda den nya skolorganisationens genomförande. I fråga om den lämpliga tidpunkten för ett definitivt ställningstagande till organisationsplan för en kommun med problem av detta slag kan och bör naturligtvis inga allmängiltiga rekommendationer ges. Det ankommer på länsskolnämnden att efter en objek-

Svar på interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden

tiv prövning av förhållandena i varje särskilt fall söka komma fram till den sakligt mest välgrundade lösningen i detta avseende.

Härefter anförde:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Jag är givetvis ledsn över att jag inte har uttryckt mig tillräckligt klart, men jag föreställer mig att ecklesiastikministern med sitt snabba intellekt lekande lätt har förstått vad jag syftade till med mina frågor.

Jag måste dock bekänna, att jag inte är så mycket klokare efter att ha hört svaret i vad gäller de speciella problem jag frågade om. De svårigheter som anmäler sig ute i länen landet över då det gäller detta slutliga ställningstagande till högstadieområdenas storlek och organisation är ju i hög grad beroende av en rad olika faktorer.

Statsrådet hänvisar till anvisningarna i Aktuellt från skolöverstyrelsen. Jag känner mycket väl till dessa anvisningar. Jag ber att få hänvisa till vad som där säges, som jag tycker kan aktualisera min fråga: »Det är i planeringen för högstadiet som de svåra organisatoriska problemen dyker upp. Hur en del av dessa skall lösas torde inte bli definitivt klarlagt förrän 1957 års skolberedning slutat sitt uppdrag.» Det säges vidare: »Det blir nödvändigt att i planeringsarbetet gå fram efter vissa sannolikhetsbedömningar och se till att man inte åstadkommer onödiga merinvesteringar eller låser fast en skolorganisation, så att förändringar som kan bli en följd av skolberedningens kommande förslag försvåras.»

Det är just dessa uttalanden i de anvisningar statsrådet hänvisade till som gjort mig och många ute i landet betänksamma inför det slutgiltiga fastställandet av högstadieområdena. Vad man befarar är att det kan bli — som det säges här — felinvesteringar i samband med

en del andra felräkningar. Jag föreställer mig också att den nu arbetande skolberedningen med hänsyn till de tio års försöksverksamhet med enhetsskolan, vars resultat väl dock skall ligga till grund för skolberedningens slutgiltiga ställningstagande till denna obligatoriska skolform, kommer att föreslå vissa modifikationer i den ursprungligen godkända skolformen, inte minst då det gäller högstadieområdena.

Jag är medveten om att jag i min interpellation inte särskilt nämnde yrkesutbildningen såsom varande ett av de svåraste problemen vid fastställande av högstadieområdena. Här om någonsin varierar uppfattningen om det nödvändiga befolkningsunderlaget liksom om en rad andra frågor som anmäler sig i det sammanhanget. Det kanske inte är så underligt, eftersom man ju här vandrar på mark där — som det brukar heta — inga fotspår finns som gåtts av andra. Försöken med 9 y under de gångna tio åren visar ju inte på den utformning som man ursprungligen önskat, inte minst i vad det gäller skolkommisionens förhoppningar därvidlag. Måhända har det i synnerhet när det gäller yrkesvalet blivit alltför ensidigt på flera orter.

Herr statsrådet säger i svaret att han i stor utsträckning litar på länsskolnämnderna och att dessa med hjälp av skolöverstyrelsens anvisningar skall lösa problemen på ett klokt sätt. Jag är givetvis tacksam för detta uttalande, och jag uppskattar det förtroende som statsrådet här ådagalägger för länsskolnämndernas slutgiltiga planläggning, men jag beklagar om resultaten inte i alla avseenden kan bli de som herr statsrådet för sin del tror att de skall bli.

Det är ett stort ansvar som vilar på länsskolnämnderna i detta fall liksom också på kommunerna, och vi har väl anledning anta, att sannolikhetsbedömningarna måste bli ganska olika från län till län med hänsyn till de osäkra faktorer som ingår. Risken av att plane-

Svar på interpellation ang. länskolnämndernas förslag till högstadiområden

ringsarbetet i det nu aktuella fallet forceras fram är ju den, att skolberedningens arbete snarast får betraktas såsom något slags efterhandskonstruktion, då ju det reella fastställandet av högstadiområdena redan är färdigt. Jag tycker att det vore att beklaga, om inte den slutgiltiga avslipningen av denna skolform, som vi har hoppats så mycket på, till slut skulle bli endast en kommentar till vad som i de flesta fall och på de flesta områden redan har blivit fastställt.

Även jag vet att statsrådet såsom ordförande i skolberedningen givetvis inte kan uttala sig på nuvarande stadium om mångt och mycket i skolberedningens slutgiltiga resultat, men vore det kanske ändå inte förmätet att ifrågasätta att man kunde förvänta, att skolberedningen skulle kunna redovisa åtminstone sådana avsnitt av sitt betänkande som kan tänkas ha värde för länskolnämnderna då dessa skall fastställa högstadiområdena.

Jag vill till sist hänvisa till kommentarerna till direktiven som återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 106 vid 1957 års riksdag. Där säges det att i samma mån som kraven växer på den viktiga detalj som här vidröres — nämligen den organisatoriska differentieringen — så stiger anspråken på det befolkningsunderlag som skall uppbära en försöksskolas högstadium.

Detta är just ett av de problem som har förestavat min interpellation till herr statsrådet. Ute i länskolnämnderna landet över ställes man gång på gång inför frågan, om man skall godkänna ett visst krav från kommunerna med hänsyn till behovet av tillräckligt elevantal för differentieringen.

Herr talman! Jag ber ännu en gång att få säga att jag tror det vore värdefullt, om vissa avsnitt av skolberedningens arbete så fort som möjligt kunde redovisas med hänsyn till att länskolnämnderna så snart skall slutgiltigt fastställa högstadiområdena.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag är liksom herr Nilsson i Göingegården medveten om att det i en del konkreta fall kan uppstå svårigheter för länskolnämnderna på grund av att de kanske inte vet, hur långt differentieringen på högstadiet skall drivas. Jag har utgått från den första rubriken i skolöverstyrelsens anvisningar, där det står att planeringen nu måste forceras efter riksdagens uttalande om tidsschemat för enhetsskolans genomförande.

Om herr Nilsson i Göingegården mera populärt vill ha ett enkelt och klart svar på de två frågorna — jag trodde att det som oroade herr Nilsson var hela problemkomplexet om den praktiska realskolan och flickskolan och alla de skolformer som riksdagen ännu inte tagit ställning till — så är svaret på den första frågan nej; jag tror att det i stort sett inte är någon risk för felbedömningar vid fastställandet av högstadiområdena. Jag är övertygad om att kommunerna och länskolnämnderna och skolläroverstyrelsen så väl känner de här tingerna, att man inte löper några större risker. Dessutom har skolöverstyrelsen innan man på allvar grep sig an med planeringsarbetet haft ingående föredragningar inför skolberedningen, och skolberedningen var enhällig i sin uppfattning, att det med hänsyn till det sätt på vilket skolöverstyrelsen drev sitt arbete inte var någon risk för att våra eventuella beslut skulle föregripas.

Svaret på den andra frågan skulle alltså lika enkelt bli ja.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag är tvärtemot herr statsrådet övertygad om att det inom flera länskolnämnder råder stor tveksamhet framför allt då det gäller befolkningsunderlaget. Det finns län där man säger, att det räcker med 5 000 människor, medan man i andra län anser, att det måste finnas minst 15 000

Svar på interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadiiområden

boende inom högstadiområdet för att problemen skall kunna lösas på ett vettigt sätt.

Det är dessutom rätt intressant att följa utvecklingen av kraven på befolkningsunderlag för högstadiet. Jag erinrar mig från kommunindelningskommittén att dåvarande experten på området, sedermera ecklesiastikministern Weijne menade, att det skulle räcka med ett underlag av högst 2 000 personer.

Inom skolkommissionen kom vi fram till att det behövdes ett underlag på 2 700 å 3 000 personer. Denna siffra växte snabbt till 4 000 och 5 000, och i dag står det i anvisningarna att med ett underlag på låt oss säga 8 000 människor är man absolut på den säkra sidan. Ute i bygderna är man emellertid inte alls övertygad om att det underlaget räcker till. I många fall är man inne på den linjen att det fordras ett underlag på 15 000 å 20 000 människor i ett högstadiområde för att alla problem skall kunna lösas på ett vettigt sätt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! För att slippa ändra i protokollet vill jag redan nu säga, att svaret på den andra frågan till herr Nilsson i Göingegården är nej, inte ja.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande och memorial nr 18 och 19, statsutskottets utlåtanden nr 119—131, bevillningsutskottets betänkanden nr 49, 51 och 55, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 34—42, andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 39—41, tredje lagutskottets memorial nr 21, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 29—31 och 33 samt särskilda utskottets memorial nr 2.

§ 10

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista bankoutskottets utlåtande nr 36, jordbruksutskottets utlåtanden nr 29—31, bevillningsutskottets betänkande nr 49, jordbruksutskottets memorial nr 33, särskilda utskottets memorial nr 2, konstitutionsutskottets utlåtande nr 18 och bevillningsutskottets betänkande nr 55 skall i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Jag får vidare meddela att den ekonomiska debatten i anslutning till bankoutskottets utlåtande nr 39 avses skola äga rum på torsdag.

Denna hemställan bifölls.

§ 11

Till bordläggning anmälde

statsutskottets memorial nr 132, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skyddsrum vid universitetsbiblioteket i Uppsala;

bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckta motioner om slopande av beskattningen av familjebidrag till värnpliktiga; och

första lagutskottets memorial nr 28, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 25 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom, dels ock i ämnet väckta motioner ävensom motioner om vissa åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten.

§ 12

Anmälde och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av de

svenska insatserna i Internationella valutafonden och Världsbanken;

från första lagutskottet:

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 278, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjöarbetstidslag, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

nr 280, i anledning av väckta motioner om viss ändring i bidragsförskottslagen;

nr 281, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 282, i anledning av väckta motio-

ner om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen.

§ 13

Tillkännagavs, att till herr talmanen under sammanträdet avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m., nämligen

nr 624, av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, samt

nr 625, av herr *Hagberg m. fl.*

Dessa motioner remitterades omedelbart till bevillningsutskottet.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.05.

In fidem

Sune K. Johansson